

YAVUZELİ İLÇESİNİN COĞRAFYASI

Harun DİLEK

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR
2022
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

Harun DİLEK

YAVUZELİ İLÇESİNİN COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR**

ERZURUM-2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Yavuzeli İlçesinin Coğrafyası" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

[X] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

28.01.2022

Harun DİLEK

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR danışmanlığında, Harun DİLEK tarafından hazırlanan bu çalışma 28/01/2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Cemal SEVİNDİ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Tolga KORKUSUZ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
HARİTALAR DİZİNİ	XIV
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XV
ÖNSÖZ.....	XVII
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ, TEMEL PROBLEMLER	
VE SINIRLANDIRICI FAKTÖRLERİ.....	1
A. AMAÇ VE YÖNTEM	1
B. TEMEL PROBLEMLER VE SINIRLANDIRICI FAKTÖRLER.....	1
II. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE	
BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	2
III. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER.....	6
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ	17
1.2.1. Güneşlenme Süresi ve Sıcaklık Şartları.....	18
1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar	30
1.2.3. Buharlaşma, Nemlilik ve Yağış	37
1.2.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi	48
1.3. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER.....	53
1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ.....	56
1.4.1. Alüvyal Topraklar.....	57
1.4.2. Kolüvyal Topraklar.....	58
1.4.3. Bazaltik Topraklar	58

1.4.4. Kahverengi Topraklar	58
1.4.5. Kırmızı Akdeniz Toprağı.....	59
1.4.6. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar.....	59
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	60

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA

2.1. İNCELEME ALANININ TARİHİ COĞRAFYASI	64
2.2. NÜFUS.....	75
2.2.1. Nüfusun Değişim Süreci	75
2.2.2. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı.....	79
2.2.3. Nüfus Hareketleri.....	85
2.2.3.1. Doğumlar ve Ölümler	85
2.2.3.2. Göçler.....	86
2.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	88
2.2.4.1. Aile Büyüklükleri.....	88
2.2.4.2. Bağımlılık Durumu ve Bağımlı Nüfus.....	90
2.2.4.3. Nüfusun Eğitim Durumu.....	90
2.2.5. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı	93
2.3. YERLEŞME.....	96
2.3.1. Yerleşmenin Fizyonomisi	96
2.3.1.1. Yerleşmenin Yatay ve Dikey Gelişimi	97
2.3.1.2. Konut Kültürü ve Konut Tipleri.....	99
2.3.1.3. Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanlarına Genel Bir Bakış.....	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.1. GİRİŞ.....	108
3.2. BAŞLICA EKONOMİK FONKSİYONLAR	108
3.2.1. Hizmet Fonksiyonları	108
3.2.1.1. Yönetim Fonksiyonu.....	109

3.2.1.2. Ticaret Fonksiyonu.....	113
3.2.1.3. Ulaşım Fonksiyonu	115
3.2.1.4. Eğitim ve Kültür Fonksiyonu	119
3.2.1.5. Sağlık Fonksiyonu.....	124
3.2.1.6. Turizm Fonksiyonu	125
3.2.2. Sanayi Fonksiyonu.....	136
3.2.3. Tarım Fonksiyonu.....	137
3.2.3.1. Bitkisel Üretim	141
3.2.3.2. Hayvancılık Fonksiyonu	173

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞMEYİ GÜÇLEŞTİREN FAKTÖRLER, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE NÜFUS PROJEKSİYONLARI

4.1. DOĞAL ÇEVREDEN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER.....	182
4.2. BEŞERÎ ORTAM ŞARTLARINDAN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER.....	182
4.3. EKONOMİK FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER ...	183
4.4. NÜFUS PROJEKSİYONLARI.....	184
SWOT ANALİZİ.....	185
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	186
KAYNAKÇA	188
ÖZGEÇMİŞ.....	195

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****YAVUZELİ İLÇESİNİN COĞRAFYASI****Harun DİLEK****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR****2022, 195 sayfa**

**Jüri : Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR
Dr. Öğr. Üyesi Cemal SEVİNDİ
Dr. Öğr. Üyesi Tolga KORKUSUZ**

Gaziantep ili sınırları içerisinde bulunan Yavuzeli ilçesi Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat Bölümünde yer almaktadır. Gaziantep'e uzaklığı 38 km olan ilçe; Gaziantep-Besni-Adıyaman yolu üzerindedir. Karma desenli yöntem ile çalışmanın gerçekleştirildiği sahada toplam nüfus 22.552 kişi (TÜİK, 2020) olan Yavuzeli ilçesinin merkez nüfusu 4041 kişidir ve bu sebeple yerleşme kasabası özelliğindedir.

Yerleşim birimlerinin Yavuzeli Ovası üzerinde kurulmuş olduğu araştırma sahasında doğu-batı uzanımlı Merziman Çayı geçmektedir. Söz konusu çay Fırat Nehri'nin koludur. Sahanın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Sanayinin gelişmediği ilçede, nüfus artış hızında ciddi dalgalanmaları nüfus sayım sonuçlarından izlemek mümkündür. Bu durum üzerinde hiç şüphesiz idari bölünüşlerdeki değişimler ve Gaziantep il merkezine yakın olması nedeniyle başta Gaziantep olmak üzere diğer yerleşmelere ilçeden verilen göçler etkili olmuştur.

Tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı oluşu nedeniyle ilçede modern tarım teknikleri desteklenmelidir. Bunun sonucunda tarımsal faaliyetlerin doğal koşullara bağımlılığı azalma gösterecektir. Ekonomik faaliyet gelişimine alternatif olarak Rumkale gibi önemli bir değer turizmdeki yeri artırılmalıdır. Çok eski dönemlerden beri tarihe ışık tutan bu yerleşme hiç şüphesiz Yavuzeli denince akla gelen ilk değerdir. Bu sebeple özellikle çalışma sahanın yerleşme tarihi gelişimi ve turizm fonksiyonu bölümünde Rumkale'nin hem mevcut hem de tarihi seyirdeki özelliklerine genişçe yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yavuzeli, Yavuzeli Ovası, Ekonomik Fonksiyonlar

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
GEOGRAPHY OF YAVUZELİ DISTRICT

Harun DİLEK

Advisor: Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

2022, Page: 195

Jury: Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Assist. Prof. Dr. Cemal SEVİNDİ

Assist. Prof. Dr. Tolga KORKUSUZ

Yavuzeli District, which is within the boundaries of Gaziantep, is located in Middle Euphrates Part of Southeastern Anatolia Region. The district far away 37 km from Gaziantep, is on the way of Gaziantep- Besni -Adıyaman. The population of field where the study was carried out with mixed pattern method is 22.552 (TUIK, 2020) county town is in status of town because of both is population ant its functional characteristics.

The district which was established on the Yavuzeli Lowland, Merziman Brook flows through east-west direction in and it reaches to the Euphrates in the east. The economy of the field depends on agriculture and livestock. The industry hasn't developed in the district. It is seen that there have been serious fluctuation in the population growth rate on census period there. Not only the changes in the administrative division but also the immigration from the district to notably Gaziantep and other settlements because of the closeness of Yavuzeli to Gaziantep city center extents an influence over this situation.

In consequence of the agricultural based activities, modern agricultural opportunities have been supported. As a result of this, there will be decrease in dependency of agricultural activities to natural conditions. As an alternative to the improvement of economical activities, the position in tourism of a value, like Rumkale should be enhanced. This settlement which has offered an insight into the history since the ancient times, is doubtlessly the first value that comes to mind when you speak of Yavuzeli. For this reason, it is especially given wide coverage to both existing and historical features of Rumkale in the sections of the settlement history improvement and the tourism function in our research area.

Keywords: Yavuzeli- Yavuzeli Lowland- Economic Activities

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

A.D.N.K.S.	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
°C	: Santigrat Derece
Ha	: Hektar
M.G.M.	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
Enst.	: Enstitü
Fak.	: Fakülte
Km.	: Kilometre
Km²	: Kilometre kare
m	: Metre
m²	: Metre kare
mm	: Milimetre
s	: Sayfa
S	: Sayı
c	: Cilt
sn.	: Saniye
Üniv.	: Üniversite
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
Mak.	: Makine
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
%	: Yüzde
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Aylık Ortalama Güneşlenme Süreleri (1940-2020 saat /gün).....	18
Tablo 1.2. Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1940-2020, °C).	20
Tablo 1.3. Meteoroloji İstasyonlarına Ait Sıcaklık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklık Değerleri (1940-2020, °C).	23
Tablo 1.4. Ortalama Donlu Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1940-2020).....	26
Tablo 1.5. Yavuzeli’nde Ortalama Donlu Günler Sayısının Mevsimlere Göre Dağılımı (1940-2020).	27
Tablo 1.6. Belirli Derinliklerde Ortalama Toprak Sıcaklıkları (1940-2020, °C).....	29
Tablo 1.7. Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1940-2020, mb).....	30
Tablo 1.8. Yavuzeli’nde Esen Rüzgârın Esme Sayıları ve % Frekansları (1940-2020) 33	
Tablo 1.9. Yavuzeli’nde Rubinstein Formülü’ne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları (1940-2020).....	34
Tablo 1.10. Rüzgâr Hareketlerinin Aylık Dağılımı (1940-2020, m/sec).	35
Tablo 1.11. Aylık Ortalama Buharlaştırma Miktarı (mm) ve Nispi Nem Oranı (%), (1940-2020).....	38
Tablo 1.12. Aylık Ortalama Bulutluluk ve Bulutlu Günler (1940-2020, 0-10).	40
Tablo 1.13. Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılımı (1940-2020, mm).	41
Tablo 1.14. Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılımı (1940-2020, mm).	42
Tablo 1.15. Ortalama Yağışlı, Kar Yağışlı, Kar Örtülü Gün Sayıları ve En Yüksek Kar Örtüsü(cm) (1940-2020).	44
Tablo 1.16. Gölbaşı’nda Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.	49
Tablo 1.17. Gaziantep’te Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.	50
Tablo 1.18. Gölbaşı Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.....	51
Tablo 1.19. Gaziantep Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.....	52
Tablo 1.20. Yavuzeli İlçesinde Görülen Başlıca Bitki Türleri.....	63
Tablo 2.1. Yavuzeli’nin Yer Adları, İdari Statüsü ve Bağlı Olduğu Birimler.	65

Tablo 2.2. 16. Yüzyılda Merzuman Nahiyesinin Yıllara Göre FNüfus Sayıları ve Artış Oranları (1536-1584).	66
Tablo 2.3. 16. Yüzyılda Merzuman Nahiyesinin Yıllara Göre Müslüman ve Gayr-i Müslim Köy ve Mezra Sayıları (1523-1584).	67
Tablo 2.4. 16.yy’ da Rumkale Şehri Nüfusları (1536-1584).....	67
Tablo 2.5. 16.YY’da Rumkale Şehri’nde Yılında Bulunan Mahalleler, Birimler ve Nüfusları (1536-1584).....	68
Tablo 2.6. 16.YY’da Rumkale Şehrinde Yaşayan İçtimai Zümreler (1536-1584).	69
Tablo 2.7. 16. Yüzyılda Rumkale’de Bulunan Esnaflar (1536-1552).....	70
Tablo 2.8. 1326 (1908) Tarihli Salnamaye Göre Rumkale Kazasına Bağlı Nahiye ve Köy Sayıları.	71
Tablo 2.9. Rumkale’de 1285-1293 (1868-1876) Yılları arası Nüfus Miktarları.....	71
Tablo 2.10. Rumkale’de 1308-1326 (1891-1908) Yılları Arası Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları.....	72
Tablo 2.11. Rumkale’de Salname Yıllarına Göre Mülkiye Rüştıye (Ortaokul) Mekteplerinde İstihdam Durumları.....	73
Tablo 2.12. 1306(1889) Tarihli Halep Vilayet Salnamesine Göre Rumkale’de Bulunan Sıbyan Okulu, Rüştıye ve Öğrenci Sayıları.....	74
Tablo 2.13. Yavuzeli Kasabası ve Diğer Kırsal Yerleşmelerin Nüfus Gelişimi (1935-2020).....	76
Tablo 2.14. Yavuzeli İlçesi Cinsiyet Durumu (1935-2020).....	80
Tablo 2.15. Yavuzeli Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).	82
Tablo 2.16. Yavuzeli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı (2020).	83
Tablo 2.17. Yavuzeli’nde Genel Doğum ve Genel Ölüm Oranları (2019).	85
Tablo 2.18. Yavuzeli’nde Cinsiyetlere Göre Doğum ve Ölüm Sayıları (2015-2019)....	86
Tablo 2.19. Gaziantep Merkez ve İlçelerinin Göç İstatistikleri (2019).....	87
Tablo 2.20. Yavuzeli’nin İllere Göre Aldığı ve Verdiği Göç Sayıları (2019).	88
Tablo 2.21. Yavuzeli’nde Mahallelere Göre Ortalama Hanehalkı Sayısı ve Büyüklüğü (2019).	89
Tablo 2.22. Yavuzeli’nde Geniş Aralıklı Yaş Grupları ve Bağımlı Nüfus Oranı (2020).	90
Tablo 2.23. Yavuzeli Nüfusunun Eğitim Durumu (6 Yaş ve Üzeri İçin), (2019).....	91

Tablo 2.24. Yavuzeli’nde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları (2020).	93
Tablo 2.25. Yavuzeli’nde Bazı Köy Adlarının Başlıca Yer Adları Kaynakları.	97
Tablo 2.26. Yavuzeli Köylerinde Meskenlerin Yapı Tarzları, Dam Şekilleri ve Dam Örtüsü Malzemeleri.	100
Tablo 2.27. Yavuzeli Kasabası’nda Fonksiyonel Arazi Kullanımı (2020).	102
Tablo 3.1. Yavuzeli’nde Hizmet Fonksiyonu İle İlgili Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2020).	109
Tablo 3.2. Yavuzeli İlçesi’nde Yönetim Alanında Yıllara Göre Meydana Gelen Değişimler (1935-2020).	111
Tablo 3.3. Yavuzeli İlçesi’ne Bağlı Köy Yerleşmelerinin 2019 Yılı Nüfusları, Eski Adları ve Yavuzeli Kasabası’na Olan Uzaklıkları ile Köylere Bağlı Mezra Yerleşmeleri (2021).	112
Tablo 3.4. Yavuzeli’nde İşkollarına Göre Ticari İşyerleri Sayıları(2021).	114
Tablo 3.5. Yavuzeli’nde Taşımacılık Türleri (2021).	118
Tablo 3.6. Yavuzeli’nde Eğitim Kurumlarında İdareci ve Öğretmen Sayıları (2020).	120
Tablo 3.7. Yavuzeli İlçe Geneli Eğitim Kademelerine Göre Okul, Öğrenci ve Derslik Sayıları (2020).	121
Tablo 3.8. Yavuzeli İlçesi Halk Eğitim Kurs Türleri ve Kursiyer Sayıları (2020).	122
Tablo 3.9. Yavuzeli İlçe GASMEK Kurs Türleri ve Kursiyer Sayıları(2020).	123
Tablo 3.10. Yavuzeli’nde Açık Öğretim Kurumları Öğrenci İstatistiği (2019-2020)..	123
Tablo 3.11. Yavuzeli İlçesi’nde Bulunan Sağlık Kuruluşları ve İstihdam Durumları.	124
Tablo 3.12. Yavuzeli’nde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları.	132
Tablo 3.13. Yavuzeli’nde Sanayi Faaliyetlerinin Çeşitleri ve Sayıları (2021).	136
Tablo 3.14. Yavuzeli Arazi Kullanımı (2020).	138
Tablo 3.15. Yavuzeli’nde Tarımsal Arazi Kullanım Alanlarının Yıllara Göre Dağılışı (2015-2019).	140
Tablo 3.16. Yavuzeli’nde Belirli Tarım Ürünlerinin Ekim alanları, Üretim Miktarı ve Verimliliği (2019).	141
Tablo 3.17. Yavuzeli’nde Tarım Arazilerinde Ekim Dönemlerinin Başlama ve Bitiş Tarihleri.	142
Tablo 3.18. Yavuzeli Köylerinde Köyde Arazisi Olup Şehir veya Kasabalarda Oturan Aileler ve Bu Arazilerin İşlenme Durumları.	143

Tablo 3.19. Yavuzeli’nde Sebze Ekim Alanları, Üretim Miktarı ve Verimliliği (2019).	146
Tablo 3.20. Yavuzeli’nde Meyve Veren ve Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayıları, Toplu Meyveliklerin Alanları, Üretim Miktarları ve Verimlilikleri (2019).	149
Tablo 3.21. Gaziantep’te İlçelere Göre Antepfıstığı Üretimi (2020, ton).	153
Tablo 3.22. Yavuzeli’nde Genel Tarım Dışı Arazilerin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020).	155
Tablo 3.23. Yavuzeli’nde Genel Tarım Dışı Arazilerin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).	156
Tablo 3.24. Yavuzeli’nde Genel Tarım Arazilerin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020)	157
Tablo 3.25. Yavuzeli’nde Genel Tarım Arazilerin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).	158
Tablo 3.26. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020, ha).	159
Tablo 3.27. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).	160
Tablo 3.28. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Ekim Alanlarının Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020).	161
Tablo 3.29. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020). ...	162
Tablo 3.30. Yavuzeli’nde Sebze Ürünlerinin Ekim Alanlarının Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020).	163
Tablo 3.31. Yavuzeli’nde Tarım Aletlerinin Sayısının Köylere Göre Dağılımı A (2020).	165
Tablo 3.32. Yavuzeli’nde Tarım Aletlerinin Sayısının Köylere Göre Dağılımı B (2020).	167
Tablo 3.33. Yavuzeli’nde Traktör Tür ve Sayılarının Köylere Göre Dağılımı (2020).	168
Tablo 3.34. Yavuzeli’nde Desteklenen Tür, İşletme Sayısı ve Desteklenen Tutar (2019).	170
Tablo 3.35. Gaziantep Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2014-2020).	171
Tablo 3.36. Yavuzeli Köylerinde Çiftçi Ailesi Adedi ve Hiç Topraksız Ailelerin İstatistikleri Tablosu.	171

Tablo 3.37. Gaziantep İli Agro-Ekolojik Alt Bölgeleri.....	172
Tablo 3.38. Yavuzeli’nde Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve Toplam Süt Üretimi (2019).....	173
Tablo 3.39. Yavuzeli’nde Yerleşmelere Göre Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları..	174
(2020).	174
Tablo 3.40. Yavuzeli’nde Büyükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve....	177
Toplam Süt Üretimi (2019).	177
Tablo 3.41. Yavuzeli’nde Küçükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve....	178
Toplam Süt Üretimi (2019).	178
Tablo 3.42. Yavuzeli’nde Kırkılan Hayvan Sayıları (2015-2019).	179
Tablo 3.43. Yavuzeli’nde Yıllara Göre Kümes Hayvancılığı Mevcut Sayıları	180
(2015-2019).	180
Tablo 3.44. Yavuzeli’nde Yıllara Göre Arıcılık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı (2019).	181
Tablo 4.45. Yavuzeli’nin Çeşitli Projeksiyon Yöntemlerine Göre Nüfus Tahminleri.	184

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Yavuzeli’ne Yılın Belirli Tarihlerinde Güneş Işınlarnın Geliş Açısı	19
Şekil 1.2. Yavuzeli’nde Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı Diyagramı.	24
Şekil 1.3. Gölbaşı’nda Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı Diyagramı.	24
Şekil 1.4. Gaziantep’te Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılım Diyagramı.....	25
Şekil 1.5. Belirli İstasyonlarda Aylık Ortalama Donlu Gün Sayısının Yıl İçindeki Dağılımı.	27
Şekil 1.6. Yavuzeli’nde Aylık Ortalama Donlu Gün Sayısının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.	28
Şekil 1.7. Gölbaşı’nda Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı Diyagramı.	32
Şekil 1.8. Gaziantep’te Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.....	32
Şekil 1.9. Yavuzeli’nde Yıllık ve Mevsimlik Rüzgâr Frekans Gülleri.....	37
Şekil 1.10. Belirli İstasyonların Nispi Nem Diyagramları.....	39
Şekil 1.11. Gölbaşı ve Gaziantep İstasyonlarında Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılımı Grafiği.....	41
Şekil 1.12. Gölbaşı’nda Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.	42
Şekil 1.13. Gaziantep’te Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.	43
Şekil 1.14. Yavuzeli, Gölbaşı ve Gaziantep İstasyonlarında Aylık Ortalama Yağışlı Gün Grafiği.	46
Şekil 1.15. Gölbaşı ve Gaziantep’te Kar Yağışlı Gün Sayısı Grafiği.....	46
Şekil 1.16. Gölbaşı ve Gaziantep’te Kar Örtülü Gün Sayısı Grafiği.	47
Şekil 1.17. Gölbaşı ve Gaziantep’te En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı Grafiği.	47
Şekil 1.18. Gölbaşı’nda Ortalama Sıcaklık ve Yağış Grafiği.	48
Şekil 1.19. Gaziantep’te Ortalama Sıcaklık ve Yağış Grafiği.	49
Şekil 1.20. Gölbaşı’nın Su Bilançosu Diyagramı.	52
Şekil 1.21. Gaziantep’in Su Blançosu Diyagramı.	53
Şekil 2.1. Yavuzeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Nüfus Gelişimi(1935-2020)	79

Şekil 2.2. Yavuzeli’nde Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Dağılımı Grafiği.....	81
Şekil 2.3. Yavuzeli Nüfusunun Cinsiyetlere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı. Grafiği	83
Şekil 2.4. Yavuzeli’nde Nüfusun Geniş Aralıklı Dağılımı Grafiği.	84
Şekil 2.5. Yavuzeli Nüfus Piramidi.	84
Şekil 2.6. Yavuzeli’nde Nüfusun Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı Grafiği.	92
Şekil 3.1. Yavuzeli Arazi Kullanımı Oransal Dağılımı.	138
Şekil 3.2. Yavuzeli’nde Belirli Tarım Ürünlerinin İstatistiksel Grafiği.	142
Şekil 3.3. Yavuzeli’nde Sebze Tarımı İstatistikleri Grafiği.....	147
Şekil 3.4. Yavuzeli’nde Meyve Üretim Miktarı Grafiği.....	150
Şekil 3.5. Yavuzeli’nde Tarım Dışı Arazilerin Oransal Dağılışı Grafiği.	156
Şekil 3.6. Yavuzeli’nde Genel Tarım Arazilerin Oransal Dağılımı Grafiği.	158
Şekil 3.7. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Oransal Dağılımı Grafiği.	160
Şekil 3.8. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Ekim Alanlarının Oransal Dağılımı Grafiği.	162

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Yavuzeli İlçesi Lokasyon Haritası.	4
Harita 1.1. Gaziantep Fiziki Haritası.	6
Harita 1.2. Yavuzeli İlçesi Topoğrafya Haritası.	8
Harita 1.3. Yavuzeli İlçesi Jeoloji Haritası.	9
Harita 1.4. Yavuzeli İlçesi Fiziki Haritası.	12
Harita 1.5. Yavuzeli İlçesi Jeomorfoloji Haritası.	14
Harita 1.6. Yavuzeli İlçesi Eğim Haritası.	15
Harita 1.7. Yavuzeli İlçesi Belirli Afetler ve Erozyon Risk Haritası.	16
Harita 1.8. Yavuzeli İlçesi Temmuz Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı Haritası.....	21
Harita 1.9. Yavuzeli İlçesi Ocak Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı Haritası.....	22
Harita 1.10. Yavuzeli İlçesi Bakı Haritası.	25
Harita 1.11. Orta Fırat Bölümünde Belirli Yerleşmelerin Aktüel Basınç Haritası.....	31
Harita 1.12. Yavuzeli İlçesi Yıllık Ortalama Yağış Dağılışı Haritası.	45
Harita 1.13. Yavuzeli İlçesi Hidroğrafya Haritası.	54
Harita 1.14. Yavuzeli İlçesi Toprak Haritası.	57
Harita 1.15. Yavuzeli İlçesi Vejetasyon Haritası.....	61
Harita 1.16. Yavuzeli İlçesi Ekolojik Yapı Haritası.	62
Harita 2.1. Yavuzeli İlçesi Nüfus Büyüklüğü Haritası.	94
Harita 2.2. Yavuzeli İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası.	95
Harita 2.3. Yavuzeli İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası.	95
Harita 2.4. Yavuzeli Kasabası Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası.	103
Harita 2.5. Yavuzeli İlçesi Arazi Örtüsü Haritası.	105
Harita 2.6. Yavuzeli İlçe Mevcut Arazi Kullanımı Haritası.	106
Harita 2.7. Yavuzeli İlçe Arazi Kullanım Kabiliyet Haritası.	107
Harita 3.1. Yavuzeli İlçe Yönetim Alanı Haritası.	113
Harita 3.2. Yavuzeli İlçe Karayolları Haritası.	116
Harita 3.3. Yavuzeli İlçe Tarımsal Arazi Kullanımı Haritası.	139
Harita 3.4. Yavuzeli’nde Traktör Sayılarının Mahallelere Göre Dağılışı Haritası.	170
Harita 3.5. Yavuzeli’nde Hayvan Sayılarının Mahallelere Göre Dağılışı Haritası.	176

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Karadağ Antiklinalinden Bir Görünüm.....	7
Fotoğraf 1.2. Merzimen(Yavuzeli) Ovası’ndan Bir Görünüm.	8
Fotoğraf 1.3. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerindeki Kireçtaşlarından Bir Görünüm.....	10
Fotoğraf 1.4. Karadağ Üzerinde Yer Alan Bazaltlardan Bir Görünüm.	11
Fotoğraf 1.5. Yörelî Köyü Yakınlarından Karadağ’ın Görünümü.....	12
Fotoğraf 1.6. Karadağ Eteklerinde Bulunan Bir Çentik Vadi.....	13
Fotoğraf 1.7. Bağtepe Köyünde Bulunan Bir Kanyon Vadi.....	13
Fotoğraf 1.8. Merzimen Ovası’ndan Bir Görünüm.....	14
Fotoğraf 1.9. Merziman Çayı’ndan Bir Görünüm.	55
Fotoğraf 1.10. Merziman Çayı ile Fırat Nehri Kavuşumu.....	55
Fotoğraf 1.11. Birecik Barajından Bir Görünüm.	56
Fotoğraf 1.12. Kahverengi Topraklardan Bir Görünüm.	59
Fotoğraf 1.13. Yavuzeli’nde Yer Alan Çalılardan Bir Görünüm.	61
Fotoğraf 1.14. Sahanın Bitki Örtüsünden Bir Görünüm.....	63
Fotoğraf 2.1. Dikey Gelişimi Daha Fazla Olan Yeni Tip Meskenler.	98
Fotoğraf 2.2. Yörelî Köyünde Bulunan Meskenlerden Bir Görünüm.	98
Fotoğraf 2.3. Yavuzeli Kasabası’ndan Bir Görünüm.	99
Fotoğraf 2.4. Birçoğu Yıkılmış veya Yıkılma Tehlikesi Yaşayan Eski Tip. Meskenler.....	100
Fotoğraf 2.5. Yörede “Hayme” adı verilen dinlenme amacıyla yapılmış bir mesken.	101
Fotoğraf 2.6. Kırsal Kesimde Betonarme ve Briketten Yapılmış Yeni Tip. Meskenler.....	101
Fotoğraf 2.7. Yerleşmenin Dikey Gelişimini Gösteren Konut.	102
Fotoğraf 2.8. Kasaba Köyünde Bulunan Park.	104
Fotoğraf 2.9. Yavuzeli Kasabası'nda Yer Alan Saat Kulesinden Bir Görünüm.	104
Fotoğraf 3.1. Yavuzeli Belediye Binasından Bir Görünüm.....	110
Fotoğraf 3.2. Yavuzeli Kaymakamlığından Bir Görünüm.	110
Fotoğraf 3.3. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerinde Bulunan Bir Dinlenme Tesisi.....	115
Fotoğraf 3.4. Yavuzeli’nde Bulunan Karayolundan Bir Görünüm.....	117
Fotoğraf 3.5. Yavuzeli-Araban Arasında Yer Alan Karadağ Geçidi.....	117
Fotoğraf 3.6. Birecik Barajı Üzerinde Yürütülen Tekne Turlarından Bir Görünüm. ..	118

Fotoğraf 3.7. Kasaba Köyü Limanından Bir Görünüm.	119
Fotoğraf 3.8. Yavuzeli’nde Bulunan Okullardan Bir Görünüm.	120
Fotoğraf 3.9. Yavuzeli Aile ve Toplum Sağlığı Merkezleri.	125
Fotoğraf 3.10. İnşası Devam Eden Cam Terastan Rumkale'ye Bakış.	126
Fotoğraf 3.11. İnşası Devam Eden Cam Teras.....	126
Fotoğraf 3.12. Karadağ Üzerinde Yer Alan A Dolmeni.	127
Fotoğraf 3.13. Karadağ Üzerinde Yer Alan B ve C Dolmenleri.....	127
Fotoğraf 3.14. Yarımca Köyü Balıklı Gölden Bir Görünüm.	128
Fotoğraf 3.15. Rumkale'den Bir Görünüm.	129
Fotoğraf 3.16. Rumkale'yi de Kapsayan Tekne Turlarından Bir Görünüm.....	130
Fotoğraf 3.17. Rumkale Hendeğinden Bir Görünüm.....	131
Fotoğraf 3.18. Yavuzeli Höyüğünden Bir Görünüm.	132
Fotoğraf 3.19. Kasaba Köyünde Bulunan Cami.	133
Fotoğraf 3.20. Yavuzeli’nde Yapımı Devam Eden Cami.	133
Fotoğraf 3.21. Savaşan Köyü'nden Bir Görünüm.	134
Fotoğraf 3.22. Savaşan Köyü'nde Yer Alan ve Kiler Olarak Kullanılan, Son Dönemlerde Turizm Değeri Artan Mağaralardan Bir Görünüm.	134
Fotoğraf 3.23. Halfeti'den Bir Görünüm.	135
Fotoğraf 3.24. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerindeki Çavuş Baba (Şeyh Ebu Muhammed)Türbesinden Bir Görünüm.	135
Fotoğraf 3.25. Yavuzeli'nde Yer Alan Fıstık Kavlama Tesis.	137
Fotoğraf 3.26. Kasaba Köyü’nde Yer Alan Fıstık Ağaçlarından Bir Görünüm.	153
Fotoğraf 3.27. Zeytin Ağaçlarından Bir Görünüm.	154
Fotoğraf 3.28. Tarımsal Faaliyetler İçin Yararlanılan Güneş Panelinden Bir Görünüm.	172
Fotoğraf 3.29. Yavuzeli'nde Bulunan Büyükbaşbaş Hayvanlardan Bir Görünüm.	177
Fotoğraf 3.30. Kuruması İçin Çuvallara Doldurulmuş Tezekler.	177
Fotoğraf 3.31. Yavuzeli'nde Bulunan Küçükbaş Hayvanlardan Bir Görünüm.	179
Fotoğraf 3.32. Yörel Köyünde Bulunan Ahırdan Bir Görünüm.	180

ÖNSÖZ

Yavuzeli İlçesinin Coğrafyası adlı bu çalışma yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışma da Yavuzeli İlçesi'nin fiziki, beşerî, ekonomik özellikleri ve belirli fonksiyonel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu özellikler belirlenirken hem coğrafyanın olmazsa olmazlarından olan arazi çalışmaları hem de gerekli teknolojik materyaller kullanılmıştır.

İlçenin sahip olduğu doğal ve beşerî çevre özellikleri, coğrafyanın ilkelerine bağlı kalınarak incelenmiştir. Günümüze kadar fazla gelişme gösteremeyen Yavuzeli İlçesi'nin fiziki, beşerî ve ekonomik özellikleri sentezlenerek sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında bilgi ve tecrübesinden defalarca faydalandığım ve her fırsatta bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çalışma arkadaşlarıma, eğitimimde bana destek olan aileme özellikle de annem Asuman DİLEK'e ve babam Vedat DİLEK'e sonsuz saygılarımla teşekkür ederim.

Çalışmanın coğrafi, tarihi, kültürel ve planlama yönleriyle Yavuzeli'ne faydalı olması dileklerimle.

Erzurum- 2022

Harun DİLEK

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ, TEMEL PROBLEMLER VE SINIRLANDIRICI FAKTÖRLERİ

A. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Yavuzeli ilçesinin (Gaziantep) coğrafi özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Özellikle aktif nüfusun iş kollarına dağılımında birincil ekonomik faaliyetlerdeki oranının fazla olduğu tespit edilmiştir. Yavuzeli ilçesinde ekonomik faaliyetlerin fiziki faktörlere ne denli bağımlı olarak gerçekleştirildiği ve bu şartları etkileme üzerindeki yetersiz kalışı çeşitli coğrafi verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar yapılırken gerekli fiziki, beşerî ve ekonomik fonksiyonlara yönelik haritalar oluşturulmuş, belirli kamu kuruluşlarından veriler toplanmış, bu veriler tablo ve grafiklerle bir araya getirilmiş, arazi çalışmaları yapılmış, belirli alanlarda fotoğraflar çekilmiş ve tüm bu çalışmalar coğrafi ilkelerle sentezlenmeye çalışılmıştır.

Arazi çalışması, yerinde yapılan gözlemler hem mevcut hem de araştırmacı tarafından hazırlanan haritalar gibi nitel, sayısal verilerin toplanması amacıyla da gerekli resmi kurum ve kuruluşlardan sağlanan sayısal verilerle, nicel yöntemler birlikte değerlendirilmiş olup neticesinde karma desenli bir yöntem izlenmiştir. Özellikle harita ile ilgili çalışmalar ArcGIS 10.3 programın oluşturulmuştur. Gerekli olan veriler, HGM, MTA, TÜİK, DSİ, Tarım ve Orman Müdürlüğü, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yavuzeli Belediyesi, Yavuzeli Kaymakamlığı, Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü gibi kurumlardan; Dem verisi USGS Earth Explorer internet sitesinden, bunların yanında tad.tarim.gov.tr, yerbilimleri.mta.gov.tr, www.koeri.boun.edu.tr adreslerinden, Google Earth programından, Google Lens programından ve HGM Atlas Küre programından faydalanılmıştır. HGM internet sitesinden de ülke, il, ilçe gibi idari ve siyasi sınırları temin edilmiştir.

B. TEMEL PROBLEMLER VE SINIRLANDIRICI FAKTÖRLER

“Yavuzeli İlçesinin Coğrafyası” adlı tez çalışmasında gerekli verilerin toplanması konusunda birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Özellikle ülkemizin ve

dünyanın yaşadığı zorlu pandemi sürecinde veri toplamadaki zorluklar en fazla karşılaşılan problem olmuştur. Kamu kurumlarında veri toplamada zaten var olan veri problemlerine ilaveten bu süreçte eklenmesi durumu daha da zorlu bir hale getirmiştir. Yine de gerekli verilere gecikmeli de olsa ulaşılmış ve arazi çalışmaları ile sınırlandırıcı faktörlerin etkisi büyük ölçüde bertaraf edilmiştir.

Araştırma sahasının ana problemi: İlçenin sahip olduğu fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri bir arada nasıl değerlendirilebilir? Bu değerlerin ilçedeki mevcut ekonomik faaliyetlere etkileri nelerdir?

Araştırma sahasına dair göze çarpan başlıca diğer problemler ise şunlardır;

- İlçenin mevcut coğrafi özellikleri CBS ortamında özellikle de “Dağılım İlkesi” kapsamında nasıl haritalandırılabilir?
- Sahadaki mevcut fiziki faktörlerin beşerî ve ekonomik faaliyetlere doğrudan veya dolaylı etkileri nelerdir?
- Köklü bir yerleşme tarihine sahip olan ilçenin, bu tarihi özelliklerinin derlenmesi ne gibi katkılar sağlayabilir?
- Çok eski ulaşım yolları kavşağında bulunan yerleşme, hangi sebeplerle eski potansiyelini kaybetmiştir?
- İlçede yaşayan insanların sürdürülebilirlik açısından ekonomik faaliyetlere katkıları nelerdir?
- Resmî kurumların ilçenin turistik değerlerinin canlandırılmasına katkıları nelerdir?
- İlçede tarım dışı sektörlerin gelişmesine ne gibi katkılar sağlanabilir?

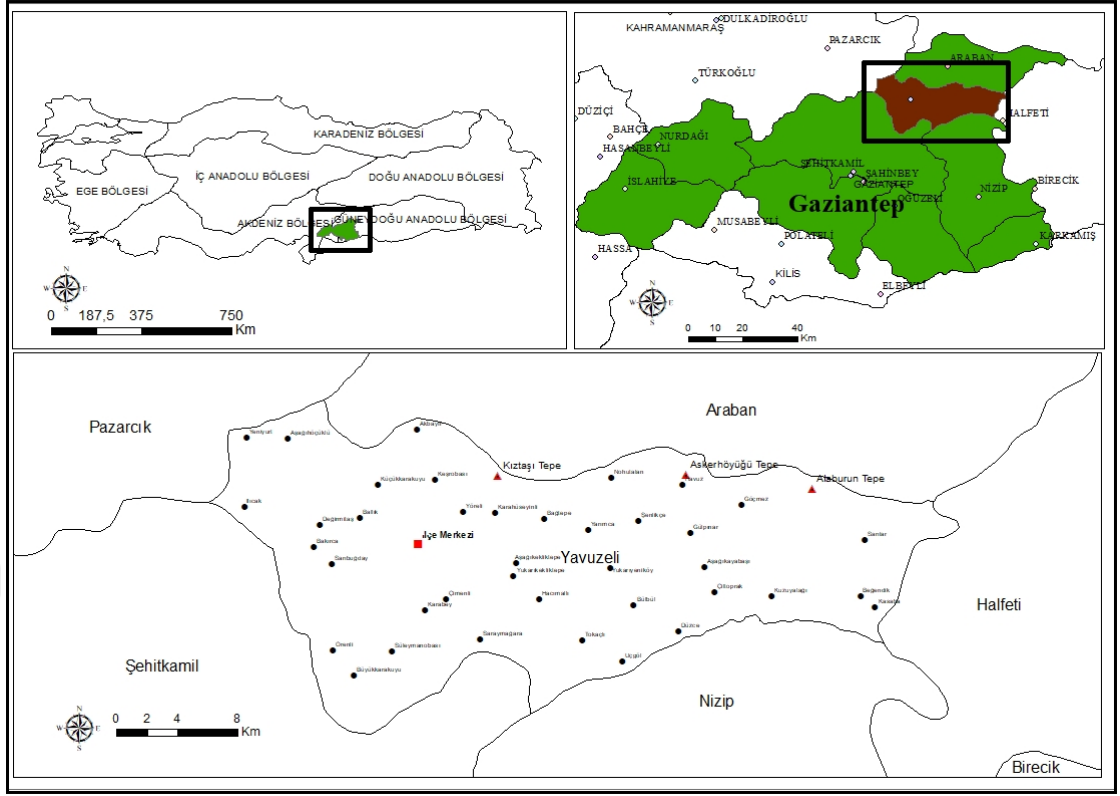
II. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Gaziantep’in bir ilçesi olan Yavuzeli’nin kuzeyinde Araban (Gaziantep), batısında Pazarcık (Kahramanmaraş), güneybatısında Şehitkamil (Gaziantep), güneyinde Nizip (Gaziantep) ve doğusunda Halfeti (Şanlıurfa) ilçeleri yer almaktadır.

Eski adı ‘‘Cingife’’ olan yerleşmenin eskiden Ceneviz şehri olduğu rivayetler arasındadır. Yavuz Sultan Selim Mercidabık seferinde yöre halkının tutumundan memnun kalması nedeniyle ‘‘Yavuzun İli’’ adının yerleşmeye verilmesi isteği olmuştur. 1958’den önce nahiye olan yerleşme ilçe statüsüne yükselip Yavuzeli ilçesi adını almıştır. İlçenin yüzölçümü 483 km² ve Gaziantep’e uzaklığı yaklaşık 38 km’dir (Yavuzeli Kaymakamlığı, 01/10/2021).

Yavuzeli ilçesi 4.191’i ilçe merkezinde, 18.362’si kırsal kesimde olmak üzere toplamda 22.552 nüfusa sahiptir (TÜİK, 2020). Yaklaşık olarak 37°2’ kuzey enlemi ile 37°3’ doğu boylamı üzerinde yar alan Yavuzeli ilçe merkezi sahip olduğu nüfus, hâkim fonksiyonları ve coğrafi kriterler itibariyle kasaba yerleşmesidir. Ancak Özçağlar’a göre (2005) fonksiyonel sınıflamaları dahil etmeden genel bir şekilde kasaba ve şehirler kentsel yerleşme adıyla adlandırılabilir. Yönetimsel faaliyetlerin muhtarlık tarafından yürütüldüğü alanlar köy idari alanı, yönetim faaliyetleri belediyeler tarafınca yapılan idari alanlar ise kentsel idari alan olarak sınıflandırılabilir (Özçağlar, 2005:9). Yönetimi belediye tarafından yürütülen ve Yavuzeli ilçe merkezini oluşturan bu kasaba yerleşmesi de Cingife, Cumhuriyet, Fevzi Çakmak, Hürriyet ve Sultan Selim mahallelerinden meydana gelmiştir.

Yavuzeli ilçesinde mülki idari sınırları içerisinde yer alan Yavuzeli Ovası üzerinde 22 mahalle yerleşmesi kurulmuştur ve yaklaşık 134 km² alana sahip bir ovadır (Tarım Arazileri Değerlendirme ve Bilgilendirme Portalı, ET:20/12/2020). Merzimen Çayı ovidan geçip doğuda Fırat Nehrine kavuşur. Fırat Vadisi’nde yer alan Rum Kale ve Araban karayolunda bulunan Dolmen Mezarlar Yavuzeli ilçesinin sahip olduğu turizm değerlerinden bazılarıdır.

Harita 1. Yavuzeli İlçesi Lokasyon Haritası.

III. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

ERGEN (2004), ‘‘Gaziantep ili Yavuzeli ilçesinin sosyo - ekonomik yapısı ve tarımsal yayım açısından kalkınma olanakları üzerine bir araştırma’’: Bu çalışmada 5 köyden rastgele seçilen 78 üretici ile anketler yapılarak ilçenin sosyo-ekonomik özellikleri ve tarımsal yayılımı incelenmiştir. Çalışma sahasındaki vatandaşların eğitim durumlarına da değinilen bu çalışmada Antep Fıstığının yöre halkı üzerindeki ekonomik önemine ve tarımda karşılaşılan bazı problemlere değinilmiştir.

PEHLİVAN (2010), ‘‘ Yavuzeli ve Araban bölgesindeki (Gaziantep) tarım topraklarının bazı fiziksel ve kimyasal özelliklerinin erozyon açısından değerlendirilmesi’’: Bu çalışmada Araban ve Yavuzeli ilçelerinde toplam 32 istasyon belirlenerek tarım toprakları erozyon açısından fiziksel ve kimyasal yönleriyle incelenmiştir. Gerekli önlemlerin alınmaması durumunda erozyonun topraklar üzerindeki olumsuz etkisinin görüleceği fikrine ulaşılmıştır.

TÜRKKAN (2011), ‘‘ Yavuzeli?Araban (Gaziantep) dolayının stratigrafisi ve Fırat formasyonu resifal kireçtaşlarının doğal yapı malzemesi olarak kullanılabilirliğinin araştırılması’’: Yavuzeli Bazaltı hakkında görüşlerin de bulunduğu bu çalışmada Tersiyer’de meydana gelen resifal kireçtaşlarının yapısal özellikleri, ayrıca Kuvaterner’de oluşan yamaç döküntüleri ve alüvyaller üzerinde çalışma yapılmıştır.

GÜLMEZYÜZ (2012), ‘‘Gaziantep bölgesinde (Nizip, Karkamış, Yavuzeli, Oğuzeli ve Araban ilçeleri) coğrafi bilgi sistemi kullanımı ile erozyon sahalarının belirlenmesi’’: Bu çalışmada CBS ortamında belirlenmiş sahalarda erozyon neticesinde meydana gelen toprak kayıpları üzerinde durulmuştur. Erozyona bağlı olarak toprak kaybı riskinin belirlenmiş sahalarda fazla olduğunun belirtildiği çalışmada erozyon risk şiddeti yüzdelere ortaya konulmuştur.

YILMAZ (2017), ‘‘ Gaziantep ili Araban ve Yavuzeli ilçelerinde doğal olarak yetişen bademlerin (*Prunus amygdalus batsch*) seleksiyonu’’: Araban ve Yavuzeli ilçelerinde doğal olarak yetiştirme ortamı bulmuş bademlerin çeşitli türleri üzerinde durulmuştur.

BÖLÜCÜ (2014), ‘‘ Yavuzeli (Gaziantep) çevresinde yüzeyleyen volkanik kayaçların petrografik ve jeokimyasal özellikleri’’: Bu çalışmada geniş alanlara yayılma imkanı bulmuş Yavuzeli Bazaltı üzerinde durulmuş, Yavuzeli–Araban ve Gaziantep Karataş volkaniklerinin kristalleşmesi ve bu oluşum sırasında dalma-batma süreçlerinin etkisi fikrine değinilmiştir.

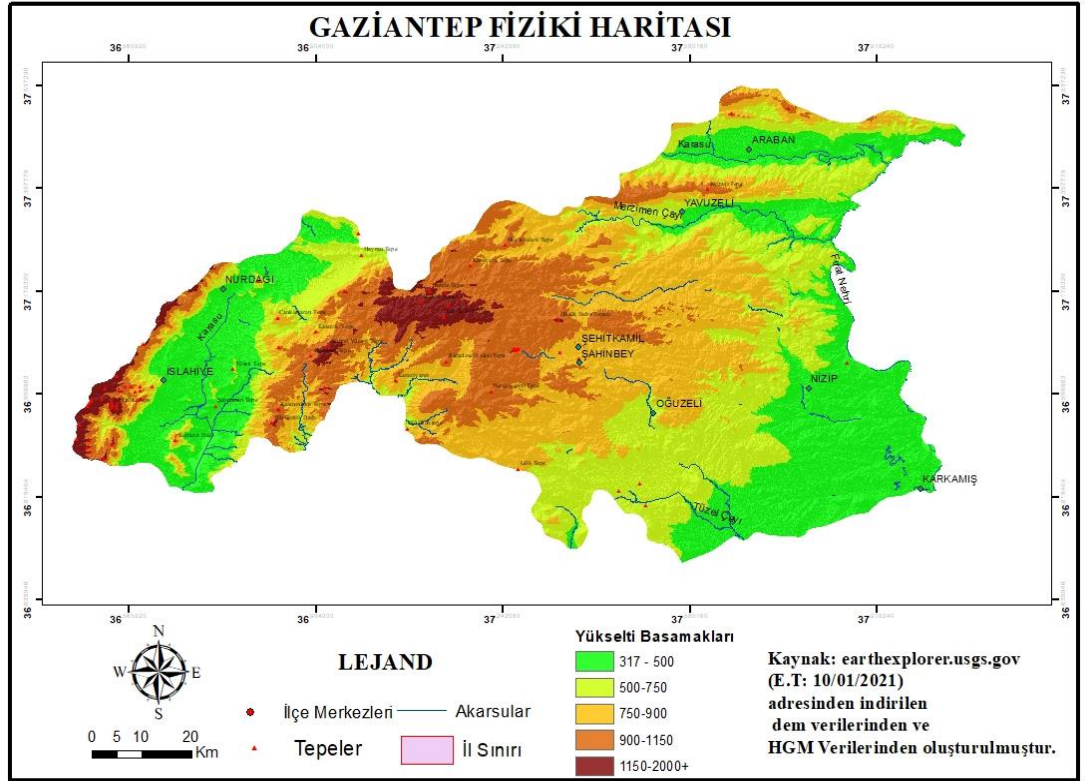
BOSTANCI (2015), ‘‘Halfeti’nin (Şanlıurfa) coğrafi özellikleri’’: Bu çalışma da Halfeti İlçesi ve yakın çevresinin coğrafi özellikleri, Birecik Baraj gölünün yapımından sonra Halfeti ve yakın çevresinde meydana gelen değişimlere değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Suriye sınırı ile bölgeyi yay gibi kuşatan Güneydoğu Torosların dış kenarı arasında yer alır ve yeryüzü şekilleri açısından oldukça sade olan bir platoyu andırır (Arınç, 2011:380). Fırat Vadisi ile Hatay-Maraş Grabeni arasında uzanan ve ortalama yükseltisi 800 m olan Gaziantep Platosunun doğusunda ovalar bulunurken, batı ve kuzeybatısında dağlık kütleler yer almaktadır. Platonun kuzey sınırını ise Karadağ'ın kuzeyinde yer alan Karasu (Araban) Ovası oluşturmaktadır. Gaziantep sahip olduğu bu coğrafi özellikler sebebiyle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde başlı başına bir yöre oluşturmaktadır (Kalelioğlu, 1968a:297).

Harita 1.1. Gaziantep Fiziki Haritası.

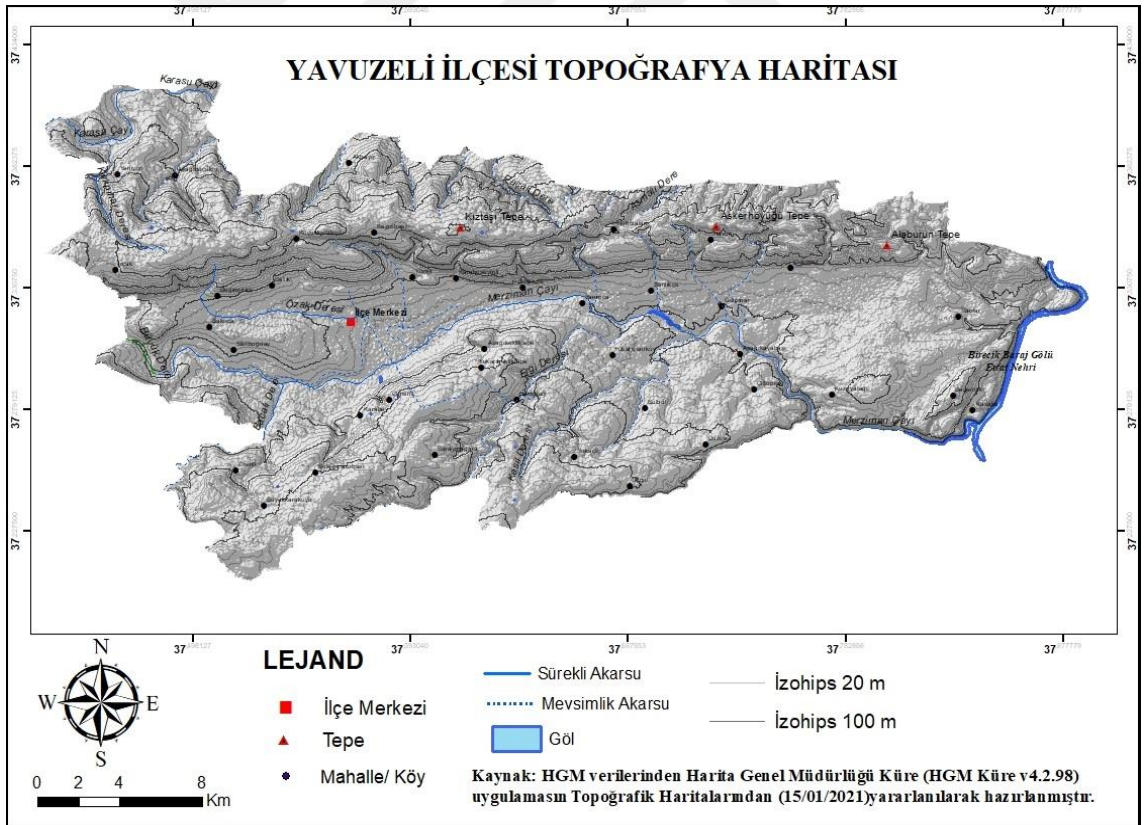
Yavuzeli Ovası ise 650 m yükseltide, Araban Ovası'na göre daha küçük alanlı bir ovadır. Ova tabanı Karadağ Antiklinali güneyinde bir senklinaldir (Kalelioğlu, 1968b:147). İsmi üzerine kaplanmış olan bazaltlardan alan Karadağ Antiklinali ise Yavuzeli-Araban Ovaları arasında yaklaşık 45 km uzunluğunda bir duvarı andırmaktadır (Kalelioğlu, 1968b:143). Yavuzeli Senklinali'nin güneyinde ise Gaziantep Platosu'nun, Yavuzeli Ovası'na göre nispeten daha yüksek olan aşınım düzlükleri ve yer yer engebeli bir yapıya sahip arazisi bulunur ve bu engebeli kütle kuzeyde Yavuzeli Ovası'na doğru Karadağ Antiklinali'ne oranla daha az eğim dereceleriyle azalma gösterir. Nitekim Aşağıkekliktepe önlerinde ovanın hemen hemen orta kesimine sokulup ovayı iki kısma ayırır. Bu alan kuzeydeki Karadağ ile güneydeki aşınım düzlüğü arasında yer alan Yavuzeli Ovası'nın en dar olduğu kesimi teşkil eder.

Fotoğraf 2.1. Karadağ Antiklinalinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 1.3. Merzimen (Yavuzeli) Ovası'ndan Bir Görünüm.

Harita 1.2. Yavuzeli İlçesi Topoğrafya Haritası.

Harita 1.3. Yavuzeli İlçesi Jeoloji Haritası.

Çalışma sahasının jeoloji haritası incelendiği zaman en eski arazileri Alt Miyosende oluşan kireçtaşları meydana getirir. Bu araziler Yavuzeli Ovası'nın kuzeyinde Karadağ Antiklinali'nden başlayıp doğuda Fırat Nehri ve ötesine kadar devam ederler. Doğuda ova ile Fırat Nehri arasında uzana bu araziler ovanın güneyindeki hafif engebeli sahanın kuzey yamaçları boyunca yer yer Merzimen Çayı'nın kollarıyla parçalanmış durumdadır (Harita 1.3).

Fotoğraf 1.4. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerindeki Kireçtaşlarından Bir Görünüm.

Üst miyosendeki araziler ise volkanik olup bazaltlar geniş yer kaplar. Bu araziler çalışma sahamızda neritik kireçtaşlarından sonra en fazla yayılma imkânı bulmuş arazileri teşkil eder. Ovanın batısından başlayıp Karadağ'ı da içine alan bu bazaltlar doğuda Yavuzeli Ovası'na kadar yayılış göstermekte ve Sarılar-Kasaba hattına kadar uzanmaktadır. Güneydeki hafif engebeli düzlük ile Karadağ koridorunu geçip ovanın doğu kesiminde bir yelpaze gibi açılma imkanı bulan bazalt serileri Fırat Vadisi'ne ulaşmadan son bulur (Harita 1.3).

Türkkan (2011) Yavuzeli Bazaltı için *“Bölgede daha önce çalışmış araştırmacıların, bu konu ile ilgili çeşitli görüşleri vardır. Kimisi bu bazaltların oluşumunu Doğu Anadolu Fayı ile ilişkili fay sistemine, kimisi bölgede Orta Miyosen'de başlayan sıkışma nedeniyle oluşan açılımlara bağlamaktadır.”* ifadelerini kullanmıştır (Türkkan, 2011:35). Bu açılmalar sonucunda ise üst miyosende bazik lavlar çıkıp

yayılmıştır (Harita 1.3). Arınç (2011) Karadağ'ın üzerinin lavlarla örtüldüğü için bu ismin verildiğini belirtmiştir (Arınç, 2011:387-388).

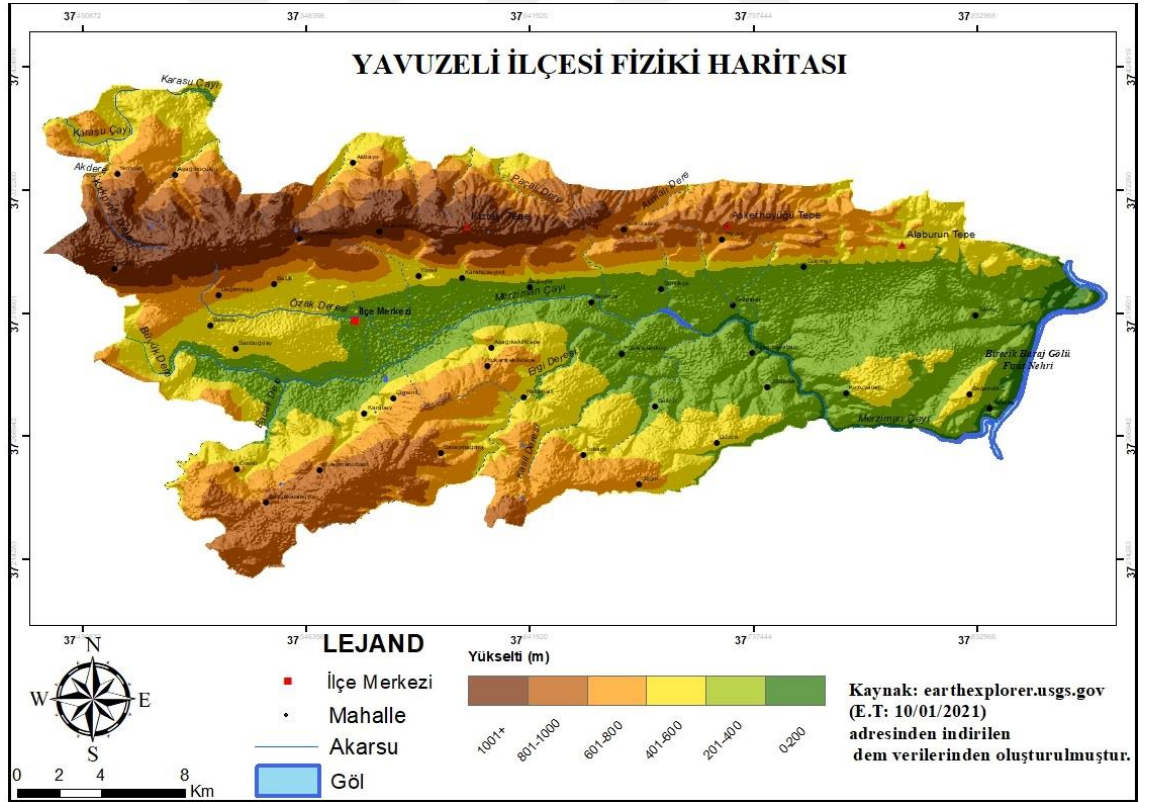
Fotoğraf 1.5. Karadağ Üzerinde Yer Alan Bazaltlardan Bir Görünüm.

Yavuzeli'nin Kuvaterner arazilerine bakıldığı zaman ise özellikle alüvyal ve kolüvyal araziler belirginleşmiştir. Alüvyon araziler özellikle Merzimen Çayı'nın ana kollarını takip ederek ovanın batısında ve ilçe merkezinin doğusunda yoğunlaşmışlardır. Yamaç molozları ise Karadağ'ın güney eteklerinde ve Sarıbuğday civarında yer almaktadır (Harita 1.3).

Çalışma sahamızın fayları incelendiği zaman ise Küçükkarakuyu-Keşrobası-Yörelî hattında uzanan faylar ve yine Keşrobası yakınlarından başlayıp doğuya doğru uzanan diğer faylar ilçenin kuzeyindeki fay hatlarıdır. Güneyinde bulunan faylar ise Süleymanobası-Aşağıkekliktepe arasında SW-NE hattında uzanır ve yine ilçenin doğusunda yaklaşık olarak Fırat vadisine paralel ve NE-SW yönlü fay hatları mevcuttur. (Harita 1.3).

Fotoğraf 1.6. Yörelî Köyü Yakınlarından Karadağ'ın Görünümü.

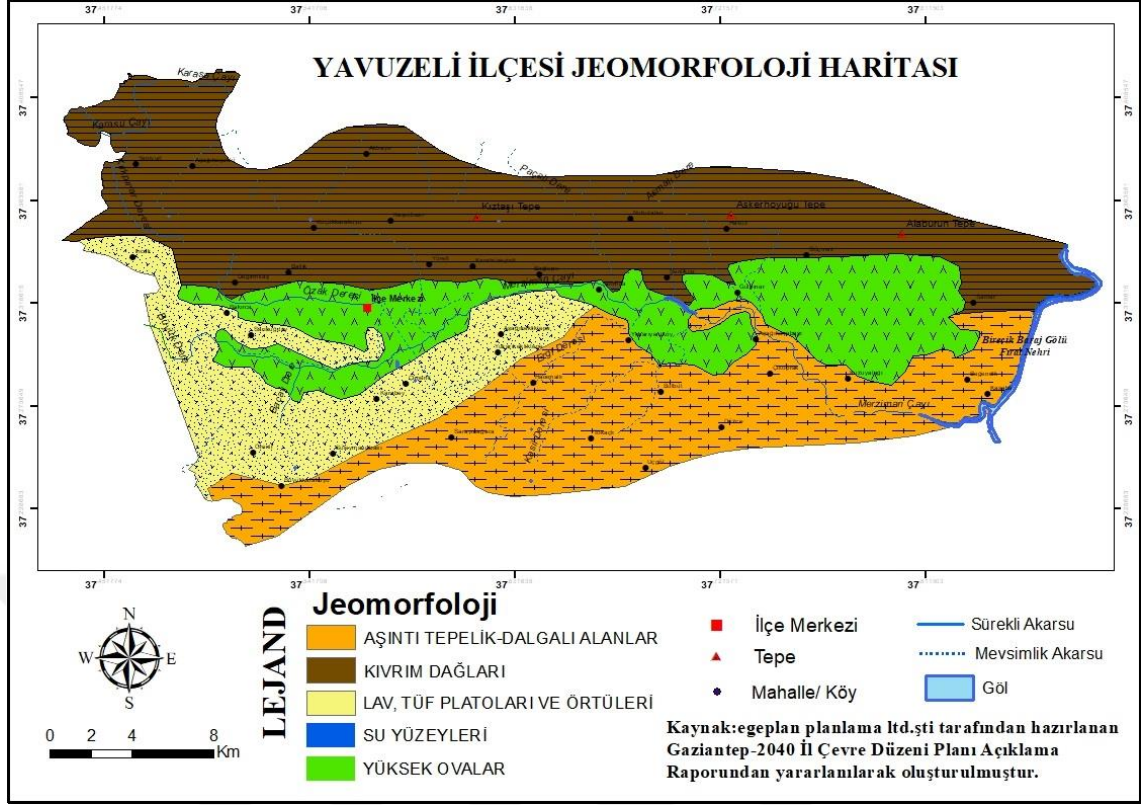
Harita 1.4. Yavuzeli İlçesi Fiziki Haritası.

Fotoğraf 1.7. Karadağ Eteklerinde Bulunan Bir Çentik Vadi.

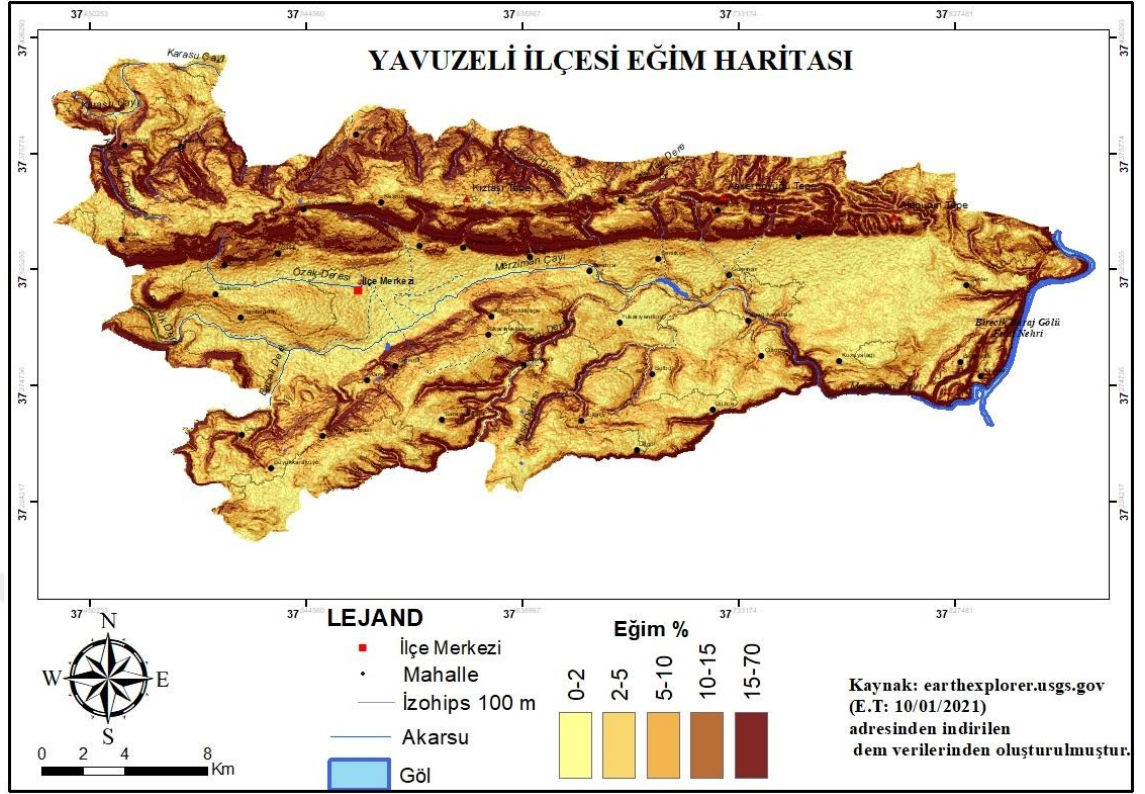
Fotoğraf 1.8. Bağtepe Köyünde Bulunan Bir Kuru Vadi.

Harita 1.5. Yavuzeli İlçesi Jeomorfoloji Haritası.

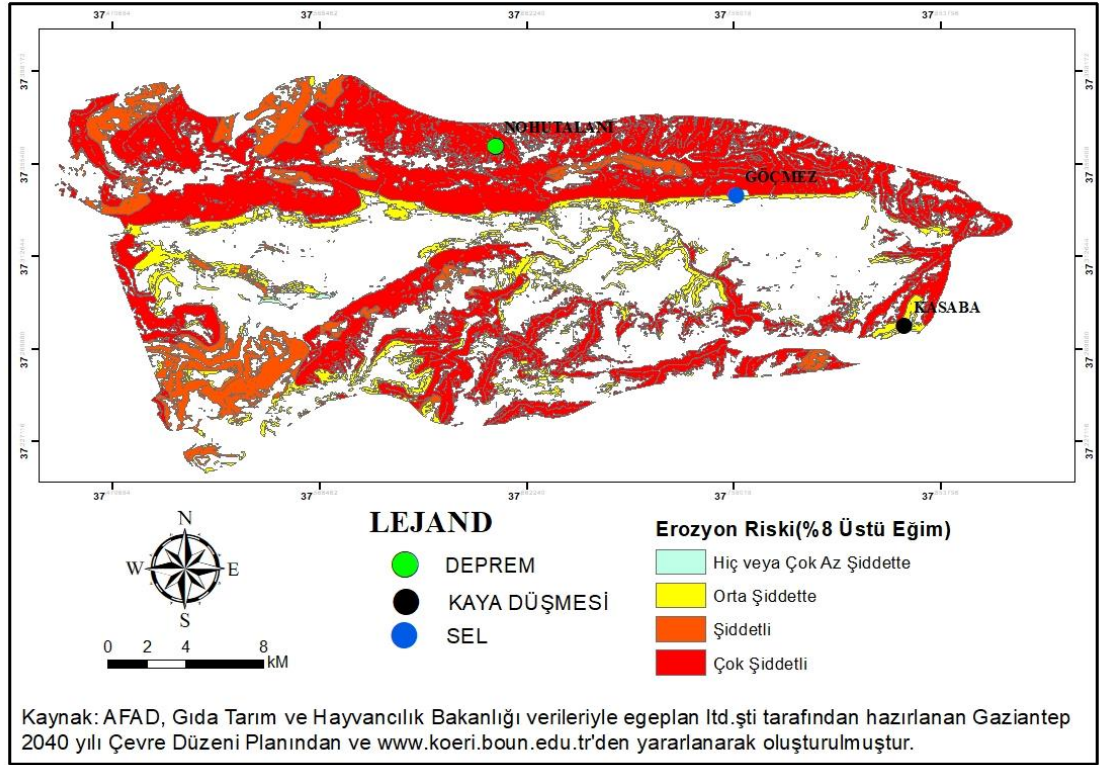
Fotoğraf 1.9. Merzimen Ovası'ndan Bir Görünüm.

Harita 1.6. Yavuzeli İlçesi Eğim Haritası.

Yavuzeli ilçe arazisi için hazırlanan eğim haritasında Merzimen Çayı'nın kuzey kesiminde bulunan Karadağ'ın güney yamaçlarında eğim derecesinin kuzey yamacına oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Çayın güneyinde bulunan kesimde ise çayın kollarının bulunduğu vadilerin yamaçlarında eğim dereceleri artmış olmasına rağmen genellikle bir aşınım düzlüğünü andırır. Ovanın doğusunda yükselti değerleri azalarak Kasaba köyünden sonra Fırat Nehri'nde son bulur (Harita 1.6).

Erozyon, kaya düşmesi ve sel olayları açısından risk haritası incelendiği zaman, Merzimen Çayı'nın doğu-batı yönlü akış gösterdiği alanlarda erozyon riski eğimin az oluşuna bağlı olarak şiddetli değilken, eğim derecesinin arttığı Karadağ'da ve yine Merzimen Çayı'nı güney kesimlerinden besleyen kollarında erozyon şiddetinin daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer risk gruplarına bakıldığı zaman ise Göçmez köyünde sel ve Kasaba köyünde kaya düşmesine rastlanmıştır (Harita 1.7).

Harita 1.7. Yavuzeli İlçesi Belirli Afetler ve Erozyon Risk Haritası.

Yavuzeli ilçesinde meydana gelen afetlerden bir başkası da 16/02/2017 tarihinde saat 08.39'da Nohutalanı Köyü'nün 3,1 km kuzeybatısında, 5,5 km derinlikte ve 3,7 büyüklüğünde meydana gelen depremdir (www.koeri.boun.edu.tr, E.T: 15/04/2021).

Sonuç olarak Yavuzeli İlçesinin jeomorfolojik yapısı üzerine şu değerlendirme yapılabilir. Kuzeyinde Araban Ovası ile Yavuzeli Ovası'nı ayıran Karadağ Antiklinali, güneyinde Gaziantep Platosunun irtifa kaybederek ovalara kavuştuğu yerlerde oluşan hafif engebeli aşınım düzlükleri ve bu iki jeomorfolojik birim arasında doğu-batı yönlü uzanan Yavuzeli (Merzimen, Merziman) Ovası yer almaktadır. Yine bu ova üzerinde doğuda Fırat Nehri'ne kavuşan Merzimen Çayı yine ova ile aynı istikamette, Karadağ'a paralel şekilde uzanma göstermektedir.

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

İklim hiç şüphesiz yerleşme alanları üzerinde, özellikle de ılıman kuşakta en belirleyici kriterlerden biridir. Bu sebeple bir yerleşim yerinin iklim özelliklerini belirlemek, o yerleşim yeri için hayati derecede önem arz etmektedir. Nitekim yerleşme sahamızda yürütülen beşerî ve ekonomik faaliyetler büyük ölçüde iklimin tesiri altındadır. Örneğin Yavuzeli’nde yürütülen tarımsal faaliyetlerde belirleyici kriter iklim olmuştur. Hem ürün çeşidinde hem de yetiştirme ve hasat dönemlerinde iklim elemanlarının önemi bir hayli fazladır. Yine Yavuzeli’nde yürütülen hayvancılık faaliyetleri hem iklim elemanlarından hem de iklimin etkisiyle çeşitlenen bitki örtüsünden etkilenmektedir. Beşerî faaliyet olarak insanların yerleşim yerleri ve bu yerleşmelerde kullandıkları mesken tipleri, bu meskenlerin yapımında kullanılan malzeme cinsi üzerinde yine iklim ön plana çıkar. Kısaca iklim hem doğrudan hem de dolaylı yönlerden insanların faaliyetleri üzerinde egemen konumdadır.

İklim, çok geniş sahalarda hüküm süren ve uzun yıllarca gözlemlenen hava olaylarının ortalama sonucu ya da bir alanda görülecek bütün hava şartlarını tam anlamıyla yansıtmamasına rağmen uzun bir zaman dilimine yayılmış kısa süreli hava olaylarının ortalaması olarak ifade edilebilir (Erol, 2011:10).

İklim aslına bir yerleşim yerine indirgenemeyecek kadar geniş alanları kapsamaktadır. Bu nedenle çalışma sahamızın iklim özelliklerini ortaya koymak için sadece Yavuzeli Meteoroloji İstasyonu verilerinden değil, Gölbaşı (Adıyaman) ve Gaziantep Meteoroloji İstasyonları verilerinden de faydalanılmış, bu üç istasyonun verileri sentezlenerek Yavuzeli ilçesinin iklim özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gaziantep ve çevresinde iklim ve bitki örtüsü özellikleri bakımından Akdeniz iklimi etkilerinin görülmesi, fiziki özellikler dışındaki faktörler açısından bile Gaziantep’in Akdeniz ile yoğun bir etkileşim içinde olması gibi sebeplerden yola çıkarak, Akdeniz ikliminin doğu sınırını Fırat Nehri’ne kadar götürmek mümkündür (Gürsoy, 1957:235-237).

Yavuzeli’nde görülen iklim şartları üzerinde hem bulunduğu enlem değerlerinin etkisiyle matematik konumunun, hem de sahip olduğu yer şekilleri etkisiyle de özel konumunun etkileri mevcuttur.

Yaşanan mevsim sürelerinden, günlük ve yıllık sıcaklık ortalamaları ve farklarından, basınç ve rüzgârlar özelliklerinden, buharlaşma ve nemliliğe kadar tüm iklim elemanları bu iki kriterin yadsınamaz etkisini taşır.

1.2.1. Güneşlenme Süresi ve Sıcaklık Şartları

Güneşlenme Süresi: Yavuzeli'nin bulunduğu özel konum nedeniyle hiç şüphesiz yaz kuraklığından oldukça etkilenmektedir. Bu sebeple güneşlenme süresi oldukça fazladır. Ancak Yavuzeli meteoroloji istasyonunda güneşlenme süreleri ile ilgili veri bulunmamaktadır.

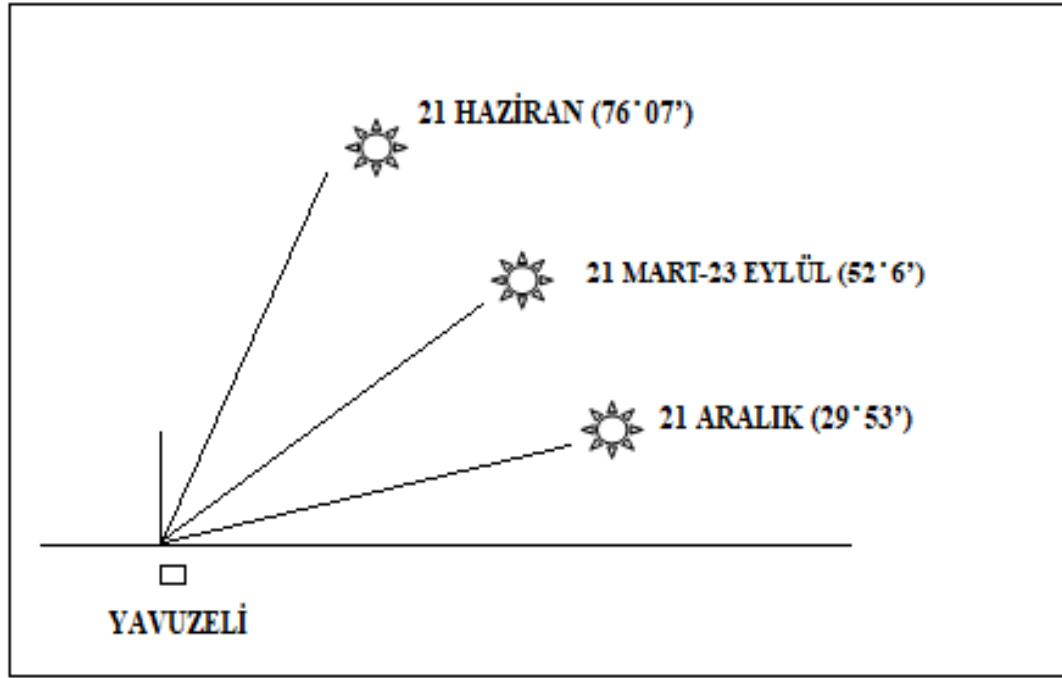
Tablo 1.1. Aylık Ortalama Güneşlenme Süreleri (1940-2020 saat /gün).

İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Yavuzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gölbasi	3,9	4,5	5,8	6,8	8,5	10,5	10,9	10,7	9,6	7,1	5,7	4,6	7,4
Gaziantep	3,6	4,4	5,6	7,0	8,6	10,5	10,8	10,2	8,9	7,1	5,4	3,6	7,1

Kaynak: MGM verilerinden.

Gölbasi'nda yıllık ortalama 7,4 gün/saat güneşlenme süresi görülür. Yıl içindeki dağılımda ise en yüksek güneşlenme süresi 10,9 gün/saat ile Temmuz ayıdır. Yine yaz aylarında toplamda 32,1 gün/saat güneşlenme göze çarpar. Güneşlenme süresinin en az olduğu mevsim 12,8 gün/saat ile kış mevsimidir. Bu mevsim içerisinde ise en az güneşlenme süresine sahip ay 3,9 gün/saat ile Ocak ayıdır. Gaziantep Meteoroloji İstasyonu ise Gaziantep'te yıllık ortalama 7,1 gün/saat güneşlenme süresi tespit etmiştir. En fazla güneşlenme süresi 10,8 gün/saat ile temmuz ayı iken en az güneşlenme süreleri 3,6 gün/saat ile Aralık ve Ocak aylarıdır. Her iki istasyonda da güneşlenme süresinin yaz aylarında fazla oluşu sahada mevcut yaz kuraklığının bir sonucudur (Tablo 1.1).

Tabloda verilen iki istasyona yakın noktalarda konumlanmış olan Yavuzeli’nde ise tahmini olarak güneşlenme süreleri benzerlik göstermektedir. Akdeniz-Karasal iklim geçişinde yer alması ve bu her iki iklimde de ciddi yaz kuraklığının yaşanması sebebiyle Yavuzeli’nde de yaz aylarında bulutluluğun azalmasına bağlı güneşlenme süresinin daha fazla olacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 1.1. Yavuzeli’ne Yılın Belirli Tarihlerinde Güneş Işınlарının Geliş Açısı.

En kısa yoldan yere ulaşan ve yeryüzünün bir tarafını aydınlatan güneş ışınları atmosferin ve yeryüzünün ısınmasını sağlar (Erol, 2011:29). Yaklaşık olarak $37^{\circ}2'$ kuzey enleminde yer alan Yavuzeli’nde Güneş ışınları en büyük $76^{\circ}07'$ ’lık açı ile 21 Haziran’da en dar $29^{\circ}53'$ ’lık açı ile 21 Aralık’ta gelmektedir. Ekinokslarda ise Güneş ışınları yaklaşık olarak $52^{\circ}53'$ ’lık açı ile Yavuzeli’ne ulaşmaktadır (Şekil 1.1).

Sıcaklık: İklim şartlarında kış aylarında aşırı soğuk geçen dönemin kısa oluşu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kış şartlarının Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki kadar çetin geçmediğini gösterir (Arınç,2011:379). Gaziantep Platosu’nun doğusundaki Fırat Nehri’ne yakın ovalardaki sıcaklık değeri Gaziantep Platosu’na göre daha yüksektir. Kış mevsiminde yine sıcaklık Fırat Vadisi’ne doğru artar (Kalelioğlu, 1968a:298-299).

Yavuzeli'nin sıcaklık şartları da başta güneş ışınlarının geliş açısı olmak üzere yükselti, karasallık gibi faktörlerinin etkisi altındadır. İstasyonlarda ortalama sıcaklıklar aylık bazda incelendiği zaman Yavuzeli'nde ortalama en düşük sıcaklıklara ocak ayında rastlanır. Bu aydan sonra sıcaklık değerleri sürekli artış göstererek en yüksek sıcaklığa temmuz ayında ulaşır. Temmuz ayından sonra sıcaklık değerleri azalma eğilimine girer ve yılın son ayına kadar azalma devam eder. Gölbaşı ve Gaziantep'te de en düşük ve en yüksek sıcaklıkların görüldüğü aylar ve sıcaklık seyri Yavuzeli ile aynı aylara denk gelmektedir. Yıllık ortalama sıcaklıklara bakıldığında ise Yavuzeli'nde yıllık ortalama 18°C, Gölbaşı'nda yıllık ortalama 14,9°C, Gaziantep'te ise yıllık ortalama 15,2°C sıcaklık göze çarpar (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1940-2020, °C).

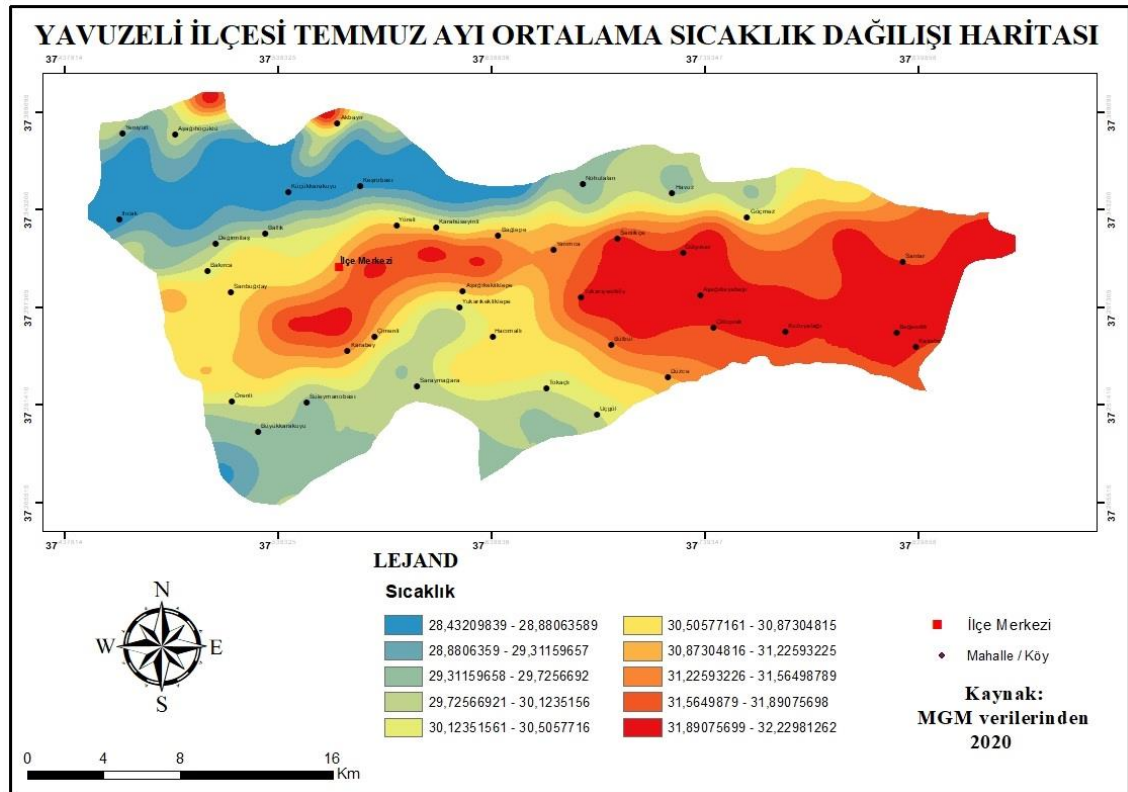
İstasyon	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Yavuzeli	5,0	7,4	11,5	15,4	21,0	27,1	31,1	30,8	27,2	20,0	11,3	7,7	18,0
Gölbaşı	2,3	3,7	7,9	13,0	18,2	24,0	28,5	28,1	23,1	16,4	9,0	4,3	14,9
Gaziantep	3,1	4,4	8,2	13,4	18,8	24,2	28,0	27,8	23,4	16,7	9,8	5,0	15,2

Kaynak: MGM verilerinden.

İstasyonlarımızda ölçülen ekstrem sıcaklık değerlerine bakıldığında ise Yavuzeli'nde ölçülen maksimum sıcaklık 16/07/2016 tarihinde en fazla 44,2°C, Gölbaşı'nda ölçülen maksimum sıcaklık 28/07/2011 tarihinde en fazla 42,8°C, Gaziantep'te ölçülen maksimum sıcaklık 29/07/2000 tarihinde en fazla 44°C ile tüm istasyonlarda temmuz ayıdır. Maksimum sıcaklıkların en düşük olduğu ay ise tüm istasyonlarda ocak ayıdır. Bu ayda istasyonlardaki en düşük maksimum sıcaklık değerleri ise şöyledir: Yavuzeli'nde 18°C, Gölbaşı'nda 17,2°C, Gaziantep'te 19°C. Maksimum sıcaklıkların ortalamasına bakıldığında ise yıllık bazda Yavuzeli'nde 25°C, Gölbaşı'nda 21°C, Gaziantep'te 21,6°C olarak ölçülmüştür. Ortalama maksimum sıcaklığın en yüksek olduğu ay Yavuzeli'nde 39,1°C ile temmuz ayı iken, Gölbaşı'nda 35,4°C, Gaziantep'te 35,2°C ile Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Ortalama maksimum

sıcaklığın en düşük olduğu aylar ise tüm istasyonlarda ocak ayı olup ortalama sıcaklık değerleri ise şöyledir: Yavuzeli’nde 10°C, Gölbaşı’nda 6,6°C, Gaziantep’te 7,5°C’dir (Tablo 1.3)

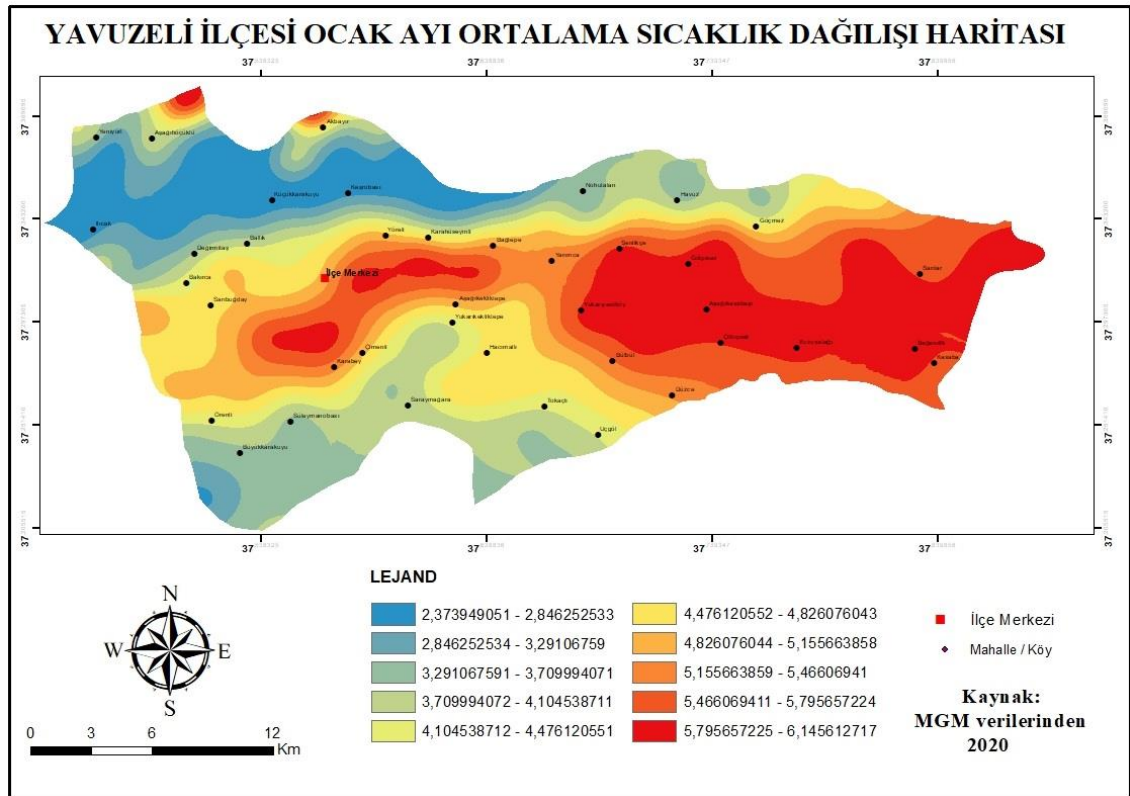
Minimum sıcaklıklarda ise yıl içinde Yavuzeli’nde 03/01/2016 tarihinde ölçülen en düşük sıcaklık -11,6°C ile ocak ayıdır. Yine diğer istasyonlarımızda da aynı aya denk gelen minimum sıcaklıklar Gölbaşı’nda 22/01/2000 tarihinde ölçülmüş olan -15,2°C iken Gaziantep’te 15/01/1950 tarihli -17,5°C’dir. Minimum sıcaklıkların en yüksek olduğu aylar Yavuzeli’nde 16,6°C ve Gölbaşı’nda 12,2°C ile temmuz ayı iken Gaziantep’te 10,8°C ile ağustos ayıdır. Minimum sıcaklık ortalamalarında Yavuzeli 11,5°C, Gölbaşı 8,9°C, Gaziantep ise 9,4°C sıcaklığa sahiptir. Yavuzeli’nde minimum sıcaklık ortalamasının en yüksek olduğu ay 23,9°C ile temmuz ayı iken en düşük olduğu ay 0,6°C ile ocak ayıdır. Gölbaşı’nın minimum sıcaklık ortalamasının en yüksek olduğu ay 20,7°C ile temmuz ayı iken en düşük olduğu ay -1,1°C ile ocak ayıdır. Gaziantep’te en yüksek 21,1°C ile temmuz ayı iken en düşük olduğu ay ise -0,7°C ile ocak ayıdır (Tablo 1.3).

Harita 1.8. Yavuzeli İlçesi Temmuz Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı Haritası.

*Mahalle Sıcaklıkları Yükselti-Sıcaklık Hesaplamalarıyla Yaklaşık Değerde Belirlenmeye Çalışılmıştır.

Yavuzeli’nde temmuz ayı sıcaklık ortalaması haritasına bakıldığı zaman, sıcaklığı belirleyen en önemli etkenin jeomorfolojik özellikler olduğu görülmektedir. Yükselti değerlerinin maksimuma ulaştığı Karadağ’da ortalama sıcaklık değerleri düşüş yaşamışken, yükselti değerlerinin azaldığı ve iklimin daha da karasallaştığı Şanlıurfa sınırına doğru temmuz ayında sıcaklık değerleri bir hayli yükselmiş ve 31°nin üzerine çıkmıştır (Harita 1.8).

Harita 1.9. Yavuzeli İlçesi Ocak Ayı Ortalama Sıcaklık Dağılışı Haritası.

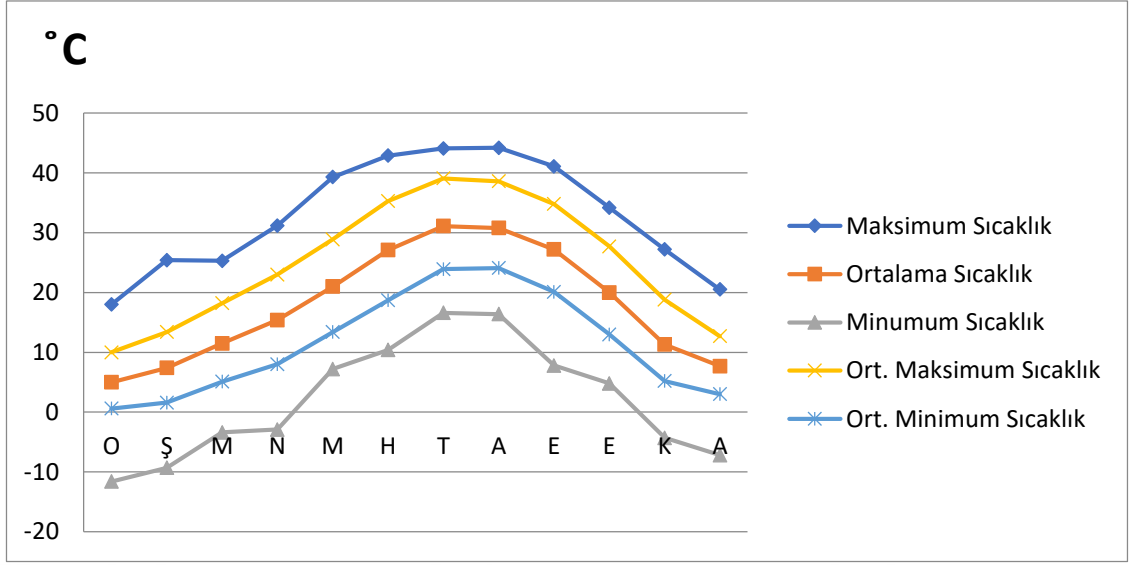
*Mahalle Sıcaklıkları Yükselti-Sıcaklık Hesaplamalarıyla Yaklaşık Değerde Belirlenmeye Çalışılmıştır.

Ocak ayı sıcaklık ortalamalarında da yine sıcaklık üzerinde jeomorfolojik etkiler belirgindir. Temmuz ayı ve ocak ayı ortalama sıcaklıkların en fazla ve en düşük ölçüldüğü alanlar paralellik göstermektedir. Nitekim yine en düşük sıcaklıklara Karadağ antiklinalinde, en yüksek sıcaklıklara ise ovanın doğu kesiminde ve Fırat Nehri kıyılarında görülmektedir (Harita 1.9).

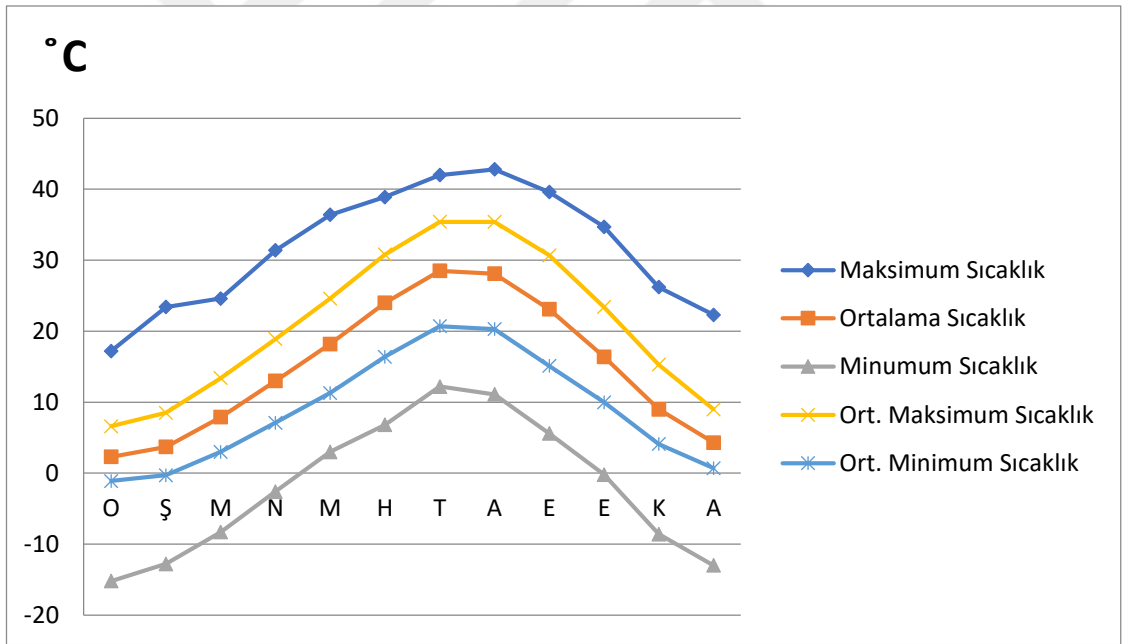
Tablo 1.3. Meteoroloji İstasyonlarına Ait Sıcaklık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklık Değerleri (1940-2020, °C).

Belirlenen Sıcaklıklar	İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (°C)	Yavuzeli	5,0	7,4	11,5	15,4	21,0	27,1	31,1	30,8	27,2	20,0	11,3	7,7	18,0
	Gölbaşı	2,3	3,7	7,9	13,0	18,2	24,0	28,5	28,1	23,1	16,4	9,0	4,3	14,9
	Gaziantep	3,1	4,4	8,2	13,4	18,8	24,2	28,0	27,8	23,4	16,7	9,8	5,0	15,2
Maksimum Sıcaklık (°C)	Yavuzeli	18,0	25,4	25,3	31,2	39,3	42,9	44,1	44,2	41,1	34,2	27,2	20,5	44,2
	Gölbaşı	17,2	23,4	24,6	31,4	36,4	38,9	42,0	42,8	39,6	34,7	26,2	22,3	42,8
	Gaziantep	19,0	24,3	28,1	34,0	37,8	40,2	44,0	42,8	40,8	36,4	27,3	25,2	44,0
Maksimum Sıcaklık Ort.(°C)	Yavuzeli	10,0	13,4	18,2	23,0	28,9	35,3	39,1	38,6	34,8	27,7	18,8	12,7	25,0
	Gölbaşı	6,6	8,5	13,4	18,9	24,6	30,8	35,4	35,4	30,7	23,4	15,3	9,0	21,0
	Gaziantep	7,5	9,4	13,9	19,6	25,5	31,2	35,2	35,2	31,1	24,2	16,2	9,7	21,6
Minimum Sıcaklık (°C)	Yavuzeli	-11,6	-9,3	-3,4	-2,9	7,2	10,4	16,6	16,4	7,8	4,8	-4,3	-7,2	-11,6
	Gölbaşı	-15,2	-12,8	-8,3	-2,6	3,0	6,8	12,2	11,1	5,6	-0,2	-8,6	-13,0	-15,2
	Gaziantep	-17,5	-15,6	-11,0	-4,3	0,4	4,5	9,0	10,8	3,4	-3,9	-9,7	-15,0	-17,5
Minimum Sıcaklık Ortalaması (°C)	Yavuzeli	0,6	1,6	5,1	8,0	13,4	19,7	23,9	24,1	20,1	13,0	5,2	3,0	11,5
	Gölbaşı	-1,1	-0,3	3,0	7,1	11,3	16,4	20,7	20,3	15,1	10,0	4,1	0,7	8,9
	Gaziantep	-0,7	0,1	3,0	7,3	11,9	17,1	21,1	21,0	16,2	10,0	4,5	1,0	9,4

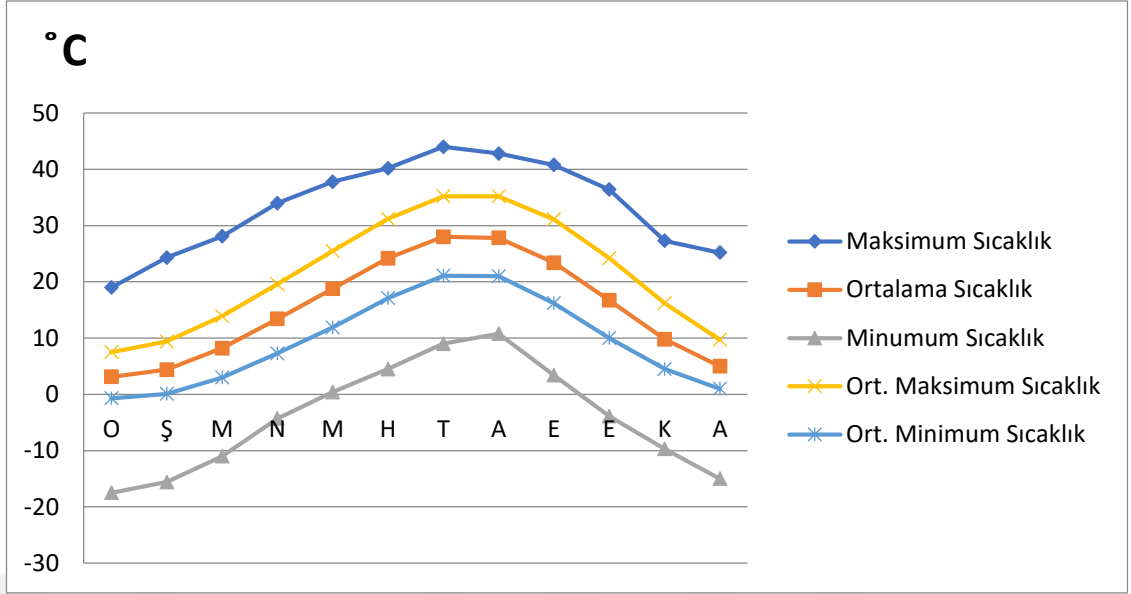
Kaynak: MGM verilerinden.

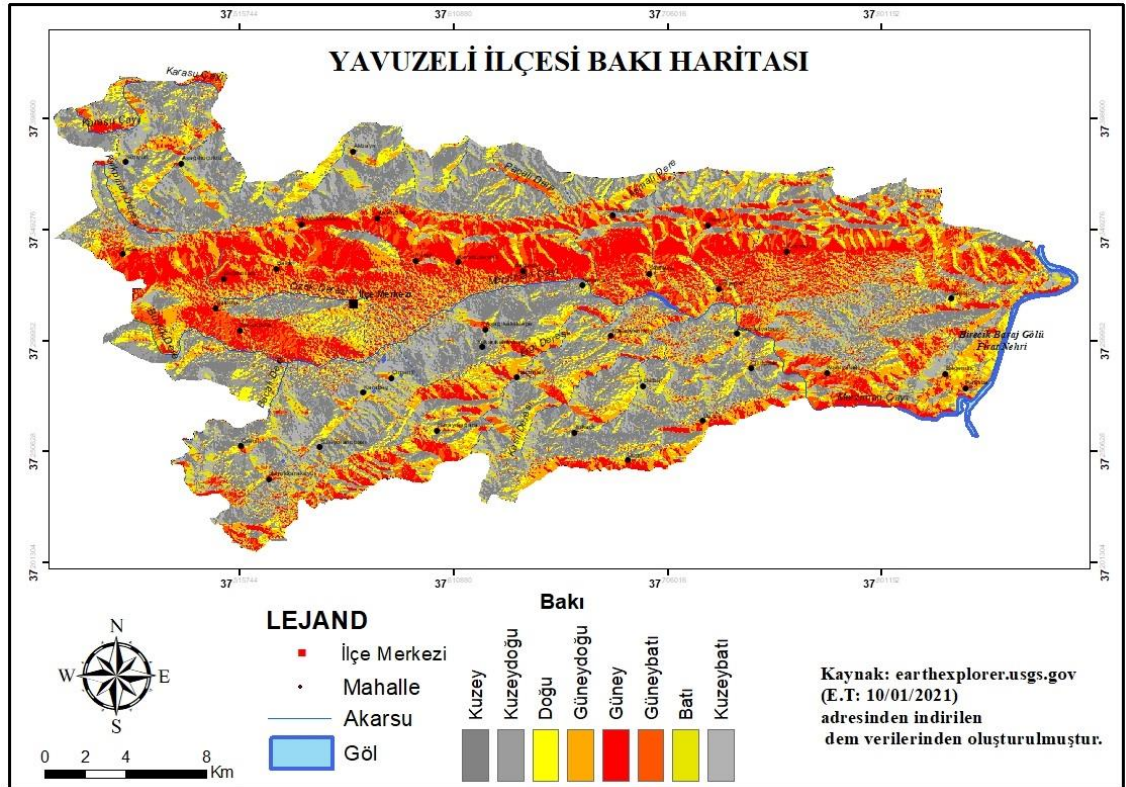
Şekil 1.2. Yavuzeli’nde Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı Diyagramı.

Şekil 1.3. Gölbaşı’nda Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı Diyagramı.

Şekil 1.4. Gaziantep’te Aylık Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılım Diyagramı.

Harita 1.10. Yavuzeli İlçesi Bakı Haritası.

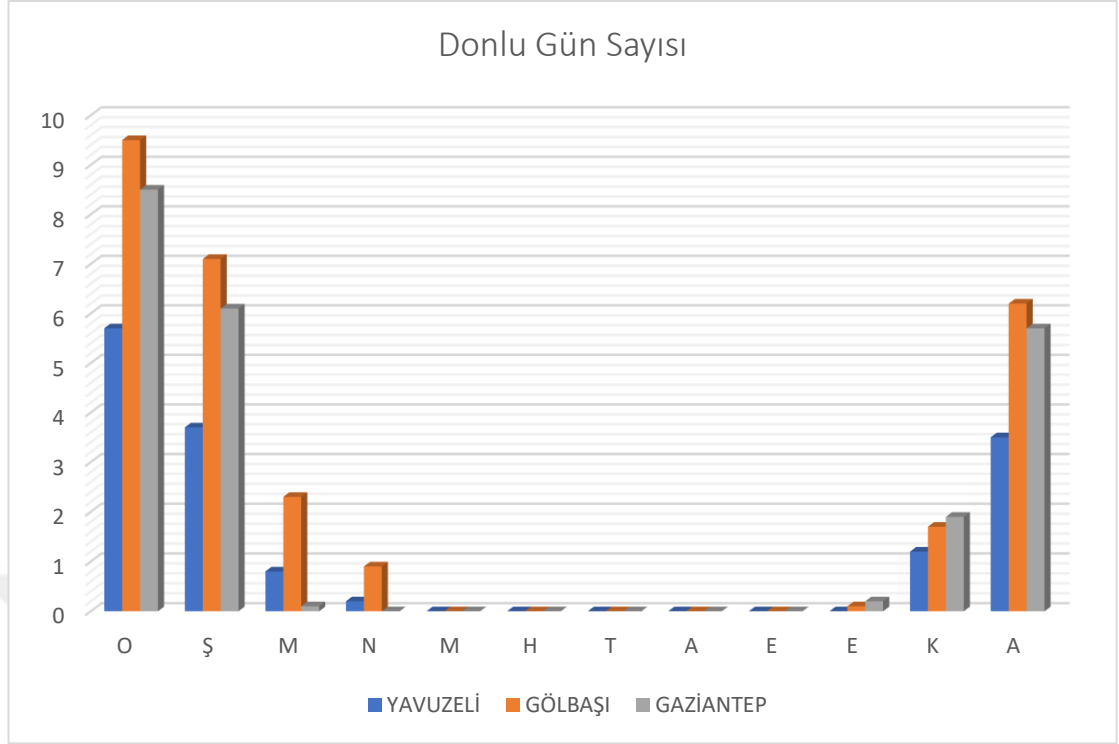
Yavuzeli’nde bakı durumu incelendiğinde dulda alanları ile ayırmda iki önemli sınır kendisini hissettirir. Bunlardan biri Merzimen Çayı diğeri ise Karadağ dağlık kütlesidir. Merzimen Çayı, yaptığı aşınım faaliyetleri sonucunda yatağını çevresine oranla daha derine indirmesi sebebiyle çayın kuzey yamaçları bakı yamacına, güney yamaçları ise dulda yamacına dönüşmüş durumdadır. Karadağ’da ise durum tam tersidir. Dağlık kütlenin kuzey yamaçları dulda durumunda iken, güney yamaçları güneşe dönük durumdadır (Harita 1.10).

Don Olayı: Sıcaklığın sıfır derecenin altına indiği günleri donlu gün olarak kabul edilmiştir Yavuzeli’nde don olayına bakıldığı zaman mayıs ve eylül ayları arasında don olayına rastlanmaz. Yıllık 15,1 gün don olayı görülen Yavuzeli’nde en fazla don olayı 5,7 gün ile Ocak ayıdır. Don olayını yaşandığı dönem aralığında ise en az don olayına 0,2 gün ile nisan ayında rastlanmıştır. Diğer istasyonlarımızda ise Gölbaşı’nda yıllık 27,8 gün don olayı görülürken Gaziantep’te yıllık 22,5 gün don olayına rastlanır. Gölbaşı’nda don olayının görüldüğü dönem aralığında en fazla gün payına 9,5 gün ile ocak ayı sahip iken en az paya 0,1 gün ile ekim ayı sahiptir. Gaziantep’te ise yılın 6 ayında don olayına rastlanır. En fazla don olayı 8,5 gün ile ocak ayında, en az don olayı ise don olayının görüldüğü dönem aralığı içinde 0,1 gün ile mart ayındadır. Bu dönemde güneşlenme süresindeki azalma ve ısıma, don olayındaki bu denli artışın nedenidir (Tablo 1.4).

Tablo 1.4. Ortalama Donlu Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı (1940-2020).

İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Yavuzeli	5,7	3,7	0,8	0,2	-	-	-	-	-	-	1,2	3,5	15,1
Gölbaşı	9,5	7,1	2,3	0,9	-	-	-	-	-	0,1	1,7	6,2	27,8
Gaziantep	8,5	6,1	0,1	-	-	-	-	-	-	0,2	1,9	5,7	22,5

Kaynak: MGM verilerinden.

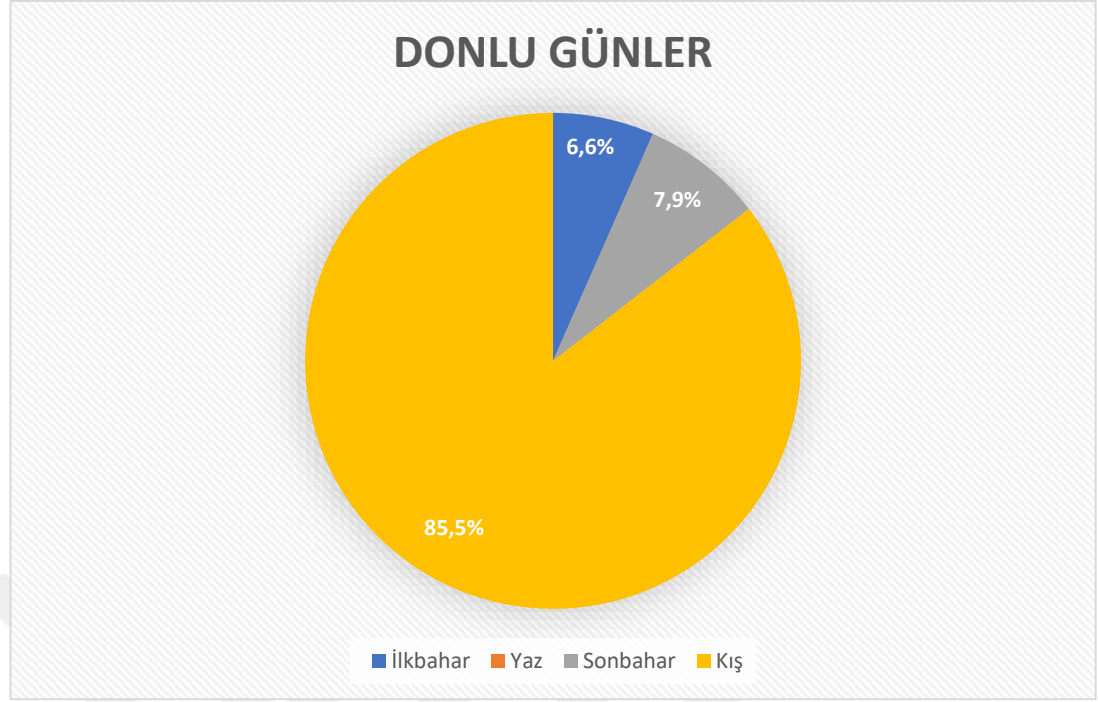
Şekil 1.5. Belirli İstasyonlarda Aylık Ortalama Donlu Gün Sayısının Yıl İçindeki Dağılımı.

Yavuzeli’nde donlu günlerin oransal olarak mevsimlere dağılışına bakıldığında yaz aylarında don olayına hiç rastlanmaz. Don olayında en fazla paya %85,5 ile kış ayı sahipken, ilkbaharda %6,6, sonbahar mevsiminde ise %7,9 oranda don olayı görülür (Tablo 1.5).

Tablo 1.5. Yavuzeli’nde Ortalama Donlu Günler Sayısının Mevsimlere Göre Dağılımı (1940-2020).

MEVSİMLER	DONLU GÜN SAYISI	%Sİ
İlkbahar	1,0	6,6
Yaz	-	0,0
Sonbahar	1,2	7,9
Kış	12,9	85,5
TOPLAM	15,11	100,0

Kaynak: MGM verilerinden.

Şekil 1.5. Yavuzeli’nde Aylık Ortalama Donlu Gün Sayısının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.

Toprak Sıcaklığı: Toprağın yüzeyinden derinlere gidildikçe toprak sıcaklığı azalarak değişir. 15,2 m’den sonraki değişimler önemsenmeyecek kadar azdır (Erol, 2011:73). Toprakta yaşayan canlılar toprağın sıcaklığından etkilenir. Enerjiye ihtiyaç duyan bu canlılar için toprak sıcaklığı, zirai meteorolojik bir faktör olup azotun bağlanmasına yardımcı olmaktadır (Karaoğlu, 2018:52). Belirli derinliklerde toprak sıcaklığı incelendiği zaman Gölbaşı’nda 5 cm derinlikte yıllık ortalama 18°C sıcaklık görülür. 10 cm derinlikte toprak sıcaklığı 17,9°C, 20 cm ve 50 cm derinlikte 17,5°C, 1 m derinlikte ise 17,4°C’dir. 5 cm derinlikte toprağın en sıcak olduğu aylar temmuz ve ağustos ayları iken, daha derinlere gidildikçe toprağın en sıcak olduğu aylar ağustos ayıdır. Gölbaşı’nda toprak sıcaklığının en düşük olduğu ay ocak ayıdır ve bu düşük sıcaklık mevcut tüm derinlikler için geçerlidir (Tablo 1.6).

Gaziantep’te ise toprak sıcaklığının yıllık bazda derinlere gidildikçe önce artış daha sonra azalma gösterdiği görülmektedir. Nitekim 5 cm derinlikte sıcaklığı 17,3°C sıcaklığa sahip olan toprak, 10 cm derinlikte 17,6°C’ye yükselmektedir. İlerleyen derinliklerde 20 cm’de tekrar azalıp 17,1’ye inen toprak sıcaklığı 50cm derinlikte tekrardan yükselişe geçerek 17,2°C’ye ulaşır (Tablo 1.6).

1 m derinlikte ise ortalama toprak sıcaklığı 17°C'dir. En düşük sıcaklıklara tüm derinliklerde ocak ayında rastlanan Gaziantep'te, en yüksek sıcaklıklara ilk basamağımız olan 5 cm derinlikte temmuz ve ağustos aylarında rastlanır. Daha derinlere gidildikçe en fazla sıcaklığa sahip ay olarak sadece ağustos ayı göze çarpar (Tablo 1.6).

Tablo 1.6. Belirli Derinliklerde Ortalama Toprak Sıcaklıkları (1940-2020, °C).

İstasyon	Derinlik	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gölbaşı	5 cm	2.7	4.6	9.9	15.9	22.6	29.4	34.3	34.3	28.2	19.2	10.0	4.7	18.0
	10 cm	3.3	4.7	9.8	15.7	22.0	28.5	33.1	33.5	28.1	19.7	10.7	5.3	17.9
	20 cm	3.7	4.8	9.4	14.8	20.9	27.0	31.4	31.9	27.6	20.2	11.7	6.1	17.5
	50 cm	5.6	5.8	9.3	13.8	19.2	24.9	29.2	30.4	27.5	21.5	14.1	8.5	17.5
	100 cm	8.7	7.7	9.4	12.6	16.7	21.4	25.5	27.6	26.6	22.7	17.3	12.1	17.4
Gaziantep	5 cm	3.5	5.2	9.5	15.0	21.2	27.6	32.0	32.0	27.2	19.0	10.4	5.1	17.3
	10 cm	4.0	5.4	9.8	15.4	21.5	27.5	31.7	31.9	27.5	19.7	10.8	5.6	17.6
	20 cm	4.6	5.6	9.4	14.5	20.2	25.8	29.8	30.2	26.7	20.0	11.9	6.7	17.1
	50 cm	6.7	6.8	9.4	13.5	18.3	23.6	27.7	28.7	26.4	21.2	14.5	9.3	17.2
	100 cm	9.3	8.4	9.9	12.8	16.4	20.7	24.4	26.2	25.3	21.9	16.9	12.2	17.0

Kaynak: MGM verilerinden.

1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar

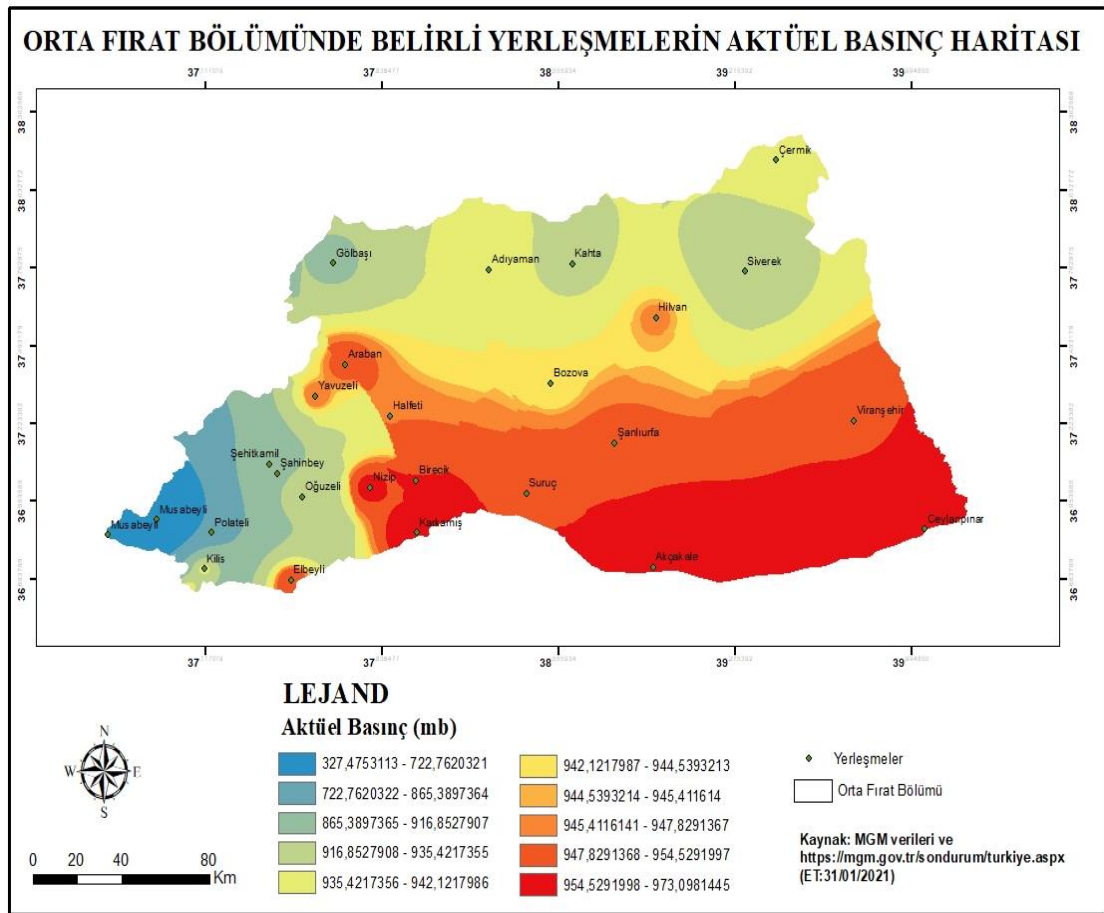
Cisimler üzerinde atmosferde bulunan gazların uyguladığı kuvvet basınç olarak tanımlanır. Nitekim ağır olan gazlar alt tarafta bulunurken hafif olan gazlar üstte yer alır, bunun sonucunda atmosferin alt kesimlerinde basınç değeri daha yüksektir. Buna ilaveten farklı ısınma özellikleri de basıncı değiştirebilen etmenlerdendir (Erol, 2011:112). Basınç hem iklimatik hem de jeomorfolojik faktörlerden etkilenmektedir. Yavuzeli bulunduğu konum itibariyle ılıman kuşakta yer alması, basınç durumu üzerinde de mevsimler arasında basınç farklarının oluşmasına neden olmuştur. Yaz aylarında yükselen sıcaklığın etkisiyle basınç değerlerinde azalma meydana gelirken kış mevsiminde sıcaklığın azalması münasebetiyle basınç değerleri yükselme eğilimine geçer ancak tüm yıl içerisinde istasyonlarımızda basınç değerleri normal atmosfer basınç değerlerinin altında seyretmektedir (Tablo 1.7).

Tablo 1.7. Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (1940-2020, mb).

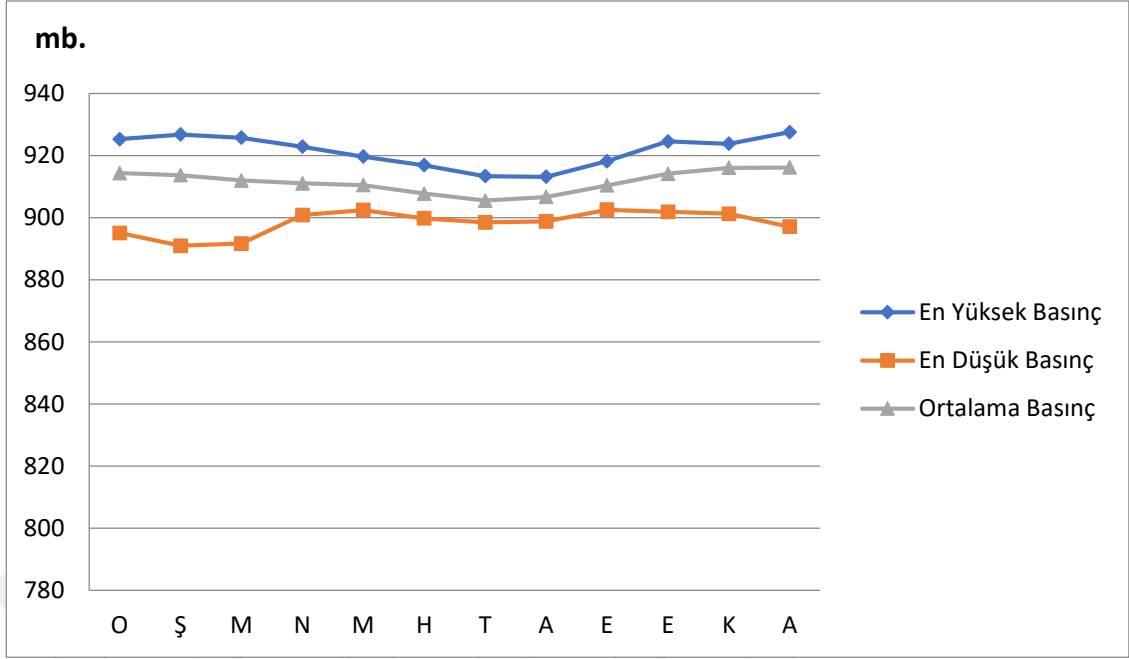
İstasyonlar	Yerel Aktüel Basınç	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gölbaşı	En Yüksek	925,3	926,8	925,8	922,9	919,7	916,9	913,4	913,2	918,2	924,6	923,8	927,6	927,6
	Ortalama	914,4	913,7	912,0	911,1	910,5	907,8	905,5	906,7	910,4	914,2	916,1	916,2	911,6
	En Düşük	895,1	891,0	891,7	900,9	902,5	899,8	898,5	898,8	902,6	901,9	901,3	897,1	891,0
	Genlik	30,2	35,8	34,1	22,0	17,2	17,1	14,9	14,4	15,6	22,7	22,5	30,5	36,6
Gaziantep	En Yüksek	935,2	939,5	930,5	927,5	927,4	921,6	922,0	918,0	923,1	935,6	933,2	933,7	939,5
	Ortalama	919,7	918,4	916,4	915,4	914,9	912,5	910,0	911,3	915,4	919,4	920,9	920,7	916,3
	En Düşük	897,1	895,1	894,6	896,1	899,9	900,8	902,0	902,9	906,5	904,4	898,6	899,1	894,6
	Genlik	38,1	44,4	35,9	31,4	27,5	20,8	20,0	15,1	16,6	21,2	34,6	34,6	44,9

Kaynak: MGM verilerinden.

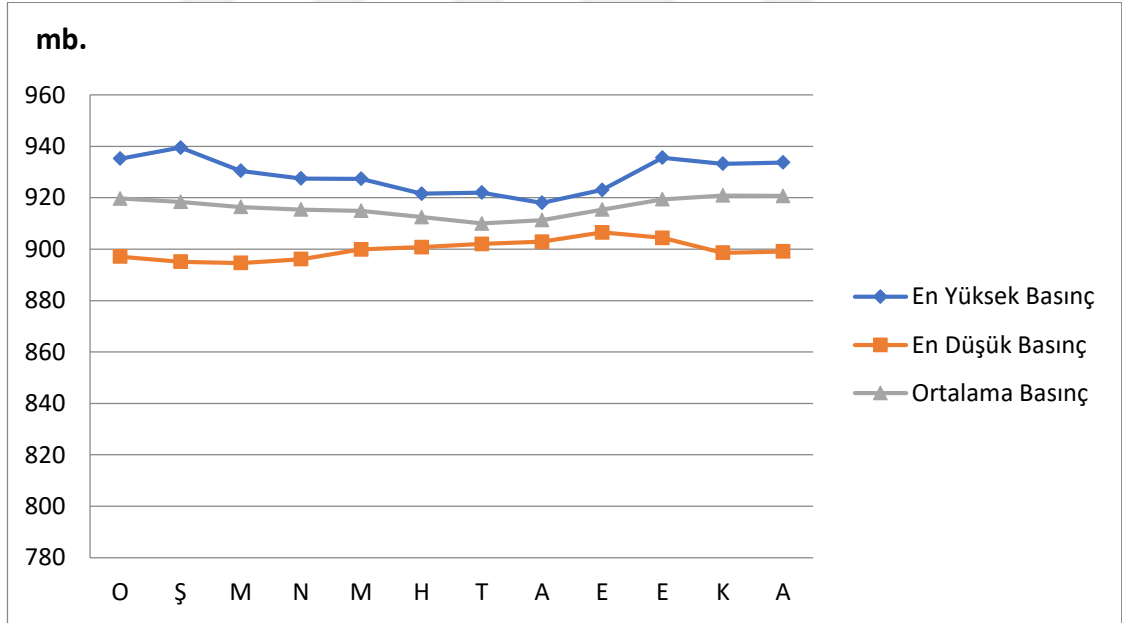
Gölbaşı'nda ortalama ve ekstrem basınç değerleri incelendiği zaman yıllık ortalama basıncın 911,6 mb olduğu görülür. Yıllık en yüksek basınç ortalaması 927,6 mb, en düşük ise 891 mb'dir. Bu ekstrem değerler arasındaki fark ise 36,6 mb'dir. Gaziantep'te ise yıllık ortalama basınç 916,6 mb olup, yıllık ortalama en yüksek basınç 939,5 mb, en düşük ise 894,6 mb'dir. Gaziantep basınç genliği 44,6 mb'dır. İstasyonlarımızın yıl içindeki basınç dağılımına bakıldığında zaman Gölbaşı'nda en yüksek basıncın en fazla olduğu değere 927,6 mb ile aralık ayında, en düşük basınç değerine 913,2 mb ile ağustos ayında rastlanır. En düşük basıncın en fazla olduğu ay 902,6 mb ile eylül ayı iken, en az ise 895,1 mb ile ocak ayıdır. Gaziantep'te en yüksek basıncın en fazla olduğu ay 939,5 mb ile şubat ayı, en yüksek basıncın en düşük olduğu ay 918 mb ile ağustos ayıdır. En düşük basıncın en yüksek olduğu ay 906,5 mb ile eylül ayı iken, en düşük olduğu ay 894,6 mb ile mart ayıdır (Tablo 1.7).

Harita 1.11. Orta Fırat Bölümünde Belirli Yerleşmelerin Aktüel Basınç Haritası.

Şekil 1.6. Gölbaşı'nda Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı Diyagramı.

Şekil 1.8. Gaziantep'te Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.

Rüzgâr hava hareketlerinin yatay yönlü yer değişimi olarak tanımlanır (Erol, 2011:123). Gaziantep Platosu kış aylarında Doğu Anadolu’da yer alan yüksek basınç alanlarından İskenderun alçak basınç alanına doğru giden hava hareketlerinden etkilenmektedir (Kalelioğlu, 1968a:300).

Tablo 1.8. Yavuzeli’nde Esen Rüzgârın Esme Sayıları ve % Frekansları (1940-2020).

Rüzgâr Yönü	İlkbahar	%	Yaz	%	Sonbahar	%	Kış	%	Toplam	%
N	516	6,2	495	5,9	393	4,9	474	7,5	1878	6,1
NE	835	10,1	216	2,6	771	9,6	1113	17,6	2935	9,5
E	473	5,7	112	1,3	603	7,5	858	13,6	2046	6,6
SE	221	2,7	110	1,3	307	3,8	214	3,4	852	2,7
S	488	5,9	207	2,5	600	7,5	507	8,0	1802	5,7
SW	4418	53,4	4618	55,0	4511	56,4	2724	43,2	16311	52,6
W	1126	13,6	2391	28,4	679	8,6	290	4,6	4486	14,5
NW	201	2,4	252	3,0	137	1,7	135	2,1	725	2,3
Toplam	8278	100,0	8401	100,0	8001	100,0	6315	100,0	31035	100

Kaynak: MGM verilerinden.

Coğrafi yönlerle izah edilen rüzgâr yönü bulunduğumuz yere rüzgârın hangi yönden geldiğini ifade eder. Bu yönlerle ara yönler de eklenerek rüzgârın yönünü bulmak için çizelgeler oluşturulur. Bunlara rüzgâr gülü, bu yönler içerisinde en çok esen rüzgâra da egemen rüzgâr denir. (Erol, 2011:125) Yavuzeli’nin rüzgâr özellikleri incelendiği zaman en fazla rüzgâr alınan yönün güneybatı olduğu göze çarpar. Toplam pay içerisinde bu yönden gelen rüzgârların oranı %52,6 olup esme sayısı ise 16311’dir. En az pay ise %2,3 frekans ve 725 esme sayısı ile kuzeybatıdır. Rüzgârların mevsimsel olarak dağılışına bakıldığı zaman ise ilkbaharda en fazla rüzgâr %53,6 frekans ve 4418 esme sayısı ile güneybatıdan eser. Tüm mevsimler için bu yön egemen rüzgâr yönüdür (Tablo 1.8).

Yaz mevsiminde %55 frekans ve 4618 esme sayısı, sonbaharda %56,4 frekans ve 4511 esme sayısı ile, kış mevsiminde ise %4302 frekans ve 2724 esme sayısı ile yine egemen rüzgâr yönü devam eder. Rüzgârların en az estiği yönler bakıldığı zaman ise ilkbaharda kuzeybatıdan, yazın kuzey ve kuzeydoğudan, sonbaharda kuzeybatıdan ve kışın ise yine kuzeybatıdan estiği görülür (Tablo 1.8).

Tablo 1.9. Yavuzeli’nde Rubinstein Formülü’ne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları (1940-2020).

MEVSİMLER	HAKİM RÜZGÂR DOĞRULTUSU	
	HAKİM YÖN	FREKANSI (%)
İlkbahar	S 50,9° N	60,9
Yaz	S 59,9° N	84,5
Sonbahar	S 45,9° N	71,4
Kış	N 58,5° S	31,6
Yıllık	S 51,7° N	70,9

Kaynak: (Avcı, 2020:215)’ten alınan formüllerle ve MGM verileriyle hesaplanmıştır.

Rüzgâr yönlerini Rubenstein Formülü açısından inceleyecek olursak; Yavuzeli’nde yıllık hâkim rüzgâr yönünün %70,9 frekansla S 51,7° N olduğu görülmektedir. Mevsimsel olarak değerlendirildiği zaman ise ilkbaharda %60,9 frekansla S 50,9° N yönüdür. Yaz mevsiminde %84,5 frekans ve S 59,9° N yönü, Sonbaharda %71,4 frekansla S 45,9° N yönü, Kış mevsiminde ise %31,6 frekansla N 58,5° S yönü hâkim rüzgâr yönleri olarak tespit edilmiştir (Tablo 1.9).

Ortalama rüzgâr hızları incelendiği zaman Yavuzeli’nde ortalama rüzgâr hızının 2,5 m/sn. Gölbaşı’nda ortalama rüzgâr hızının 1,2 m/sn. Gaziantep’te ise ortalama rüzgâr hızının 1,6 m/sn. olduğu görülür. Bu üç istasyon kıyaslandığı zaman Yavuzeli’nde ortalama rüzgâr hızının daha fazla olduğu göze çarpar. Ortalama hızların yıl içindeki aylık dağılımlarına bakıldığı zaman Yavuzeli’nde ortalama hızlı rüzgâr 4 m/sn. ile temmuz ayında en fazla eserken, kasım ayı 1,4 m/sn. ile ortalama rüzgâr hızının en yavaş olduğu aydır.

Gölbaşı’nda ortalama hız en fazla 1,5 m/sn. ile haziran ayı iken ortalama hızın en az olduğu aylar 1,0 m/sn. ile ekim, Kasım ve Aralık aylarıdır. Gaziantep’te ise ortalama rüzgâr hızının en fazla olduğu ay 2,3 m/sn. ile temmuz ayı iken ortalama hızın en az olduğu aylar 1,0 m/sn. ile ekim ve kasım aylarıdır (Tablo 1.10).

Tablo 1.10. Rüzgâr Hareketlerinin Aylık Dağılımı (1940-2020, m/sec).

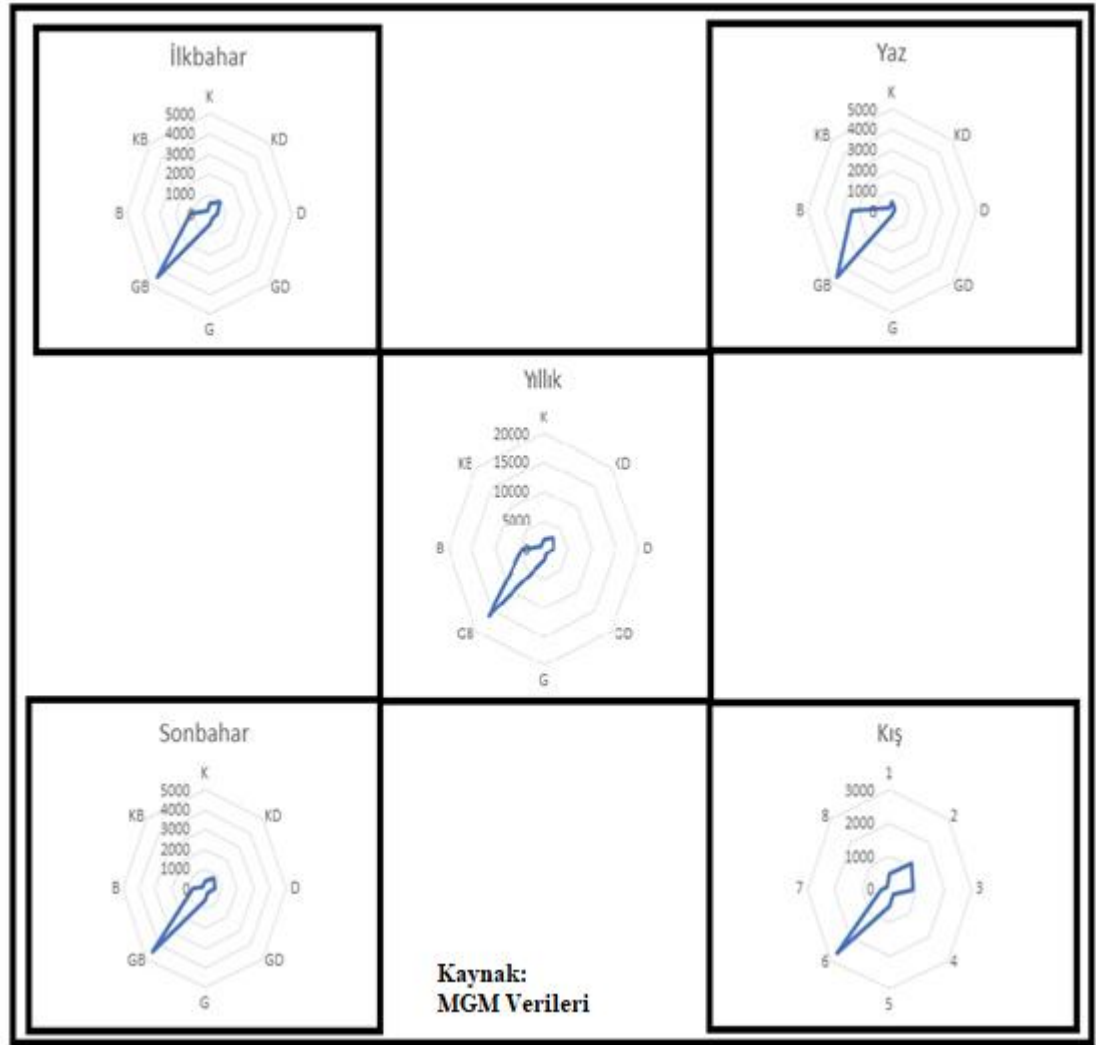
Belirle nen Kriter	İstas yonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortala ma Rüzgâr Hızı	Yavuzeli	2,1	1,9	2,4	2,2	2,5	3,6	4,0	3,6	2,6	1,7	1,4	1,8	2,5
	Gölbaşı	1,1	1,2	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,3	1,2	1,0	1,0	1,0	1,2
	Gaziantep	1,4	1,4	1,6	1,6	1,6	2,1	2,3	1,9	1,5	1,0	1,0	1,2	1,6
En Hızlı Rüzgâr Hızı	Yavuzeli	19,9	16,5	18,7	16,0	15,8	19,0	17,1	15,9	17,6	15,4	15,5	21,2	21,2
	Gölbaşı	20,5	15,2	20,0	14,6	15,2	16,9	12,9	14,9	28,8	26,1	30,1	14,1	30,1
	Gaziantep	26,4	32,1	32,1	24,0	24,6	26,3	24,1	23,1	22,2	21,5	20,4	25,4	32,1
En Hızlı Rüzgâr Yönü	Yavuzeli	N	NW	W	W	NNW	W	NNE	WNW	WSW	WSW	WSW	N	N
	Gölbaşı	NW	NNW	ESE	SW	NNW	SW	WSW	SSW	WNW	W	N	ENE	N
	Gaziantep	S	N	N	NW	NW	NNW	N	NW	WSW	ENE	SSW	N	N
Ortala ma Kuvvetli Rüzgârlı Gün Sayısı	Yavuzeli	3,80	3,80	6,60	5,40	9,20	17,20	20,60	15,00	7,00	2,80	0,40	1,60	93,40
	Gölbaşı	1,33	1,92	2,83	1,75	2,83	2,92	1,67	1,25	1,75	1,42	0,83	1,42	21,92
	Gaziantep	2,13	2,04	3,05	3,71	3,61	4,86	5,16	4,21	2,64	1,50	1,18	1,50	35,59
Sakin Rüzgâr Sayısı	Yavuzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gölbaşı	5807	4862	5127	4926	4747	3864	4290	5002	5488	6533	6976	6488	64110
	Gaziantep	8856	7242	7455	7242	7110	4548	3703	5719	7176	10860	11795	9723	91429

Kaynak: MGM verilerinden.

En hızlı rüzgâr hızı ve yönlerine bakıldığı zaman Yavuzeli’nde yıl içerisinde en hızlı rüzgâr hızı 21,2 m/sn. ve N yönünden aralık ayında, Gölbaşı’nda 30,1 m/sn. ve N

yönünden kasım ayında, Gaziantep'te 32,1 m/sn. ve N yönünden şubat ayında eser. İstasyonlarımızın tümünde en şiddetli rüzgâr yönü N olup, Gölbaşı'nda sonbahar mevsimine, Yavuzeli ve Gaziantep istasyonlarında ise kış mevsimine denk gelir (Tablo 1.10). Bu durum üzerinde çalışma sahamızın kuzeyinde uzanan Güneydoğu Torosların büyük etkisi vardır. Jeomorfolojik olarak Güneydoğu Anadolu'ya gelebilecek N yönlü rüzgârlara dik olarak uzanmasına rağmen, kış mevsiminde bu dağlık kütle üzerinde sıcaklığın düşük olmasına bağlı olarak basınç değerleri yükselmektedir. Bu siklondan istasyonlarımıza doğru özellikle kış mevsiminde gelen rüzgârlar, en hızlı rüzgâr yönünün N olmasına sebep olmuştur (Tablo 1.10).

Ortalama kuvvetli rüzgârlı gün sayısı Yavuzeli'nde 93,40 gün, Gölbaşı'nda 31,92 gün ve Gaziantep'te 35,59 gündür. Aylık sakin rüzgâr sayısı ise Gölbaşı'nda 64110, Gaziantep'te ise 91429'dur(Tablo 1.10).

Şekil 1.9. Yavuzeli’nde Yıllık ve Mevsimlik Rüzgâr Frekans Gülleri.

1.2.3. Buharlaşma, Nemlilik ve Yağış

Sıcaklık, atmosferdeki nem miktarı, basınç gibi iklim elemanları buharlaşma üzerinde etkili olan faktörler olarak sıralanabilir. Bunlara ilave olarak zemin yapısı da buharlaşma miktarını belirler.

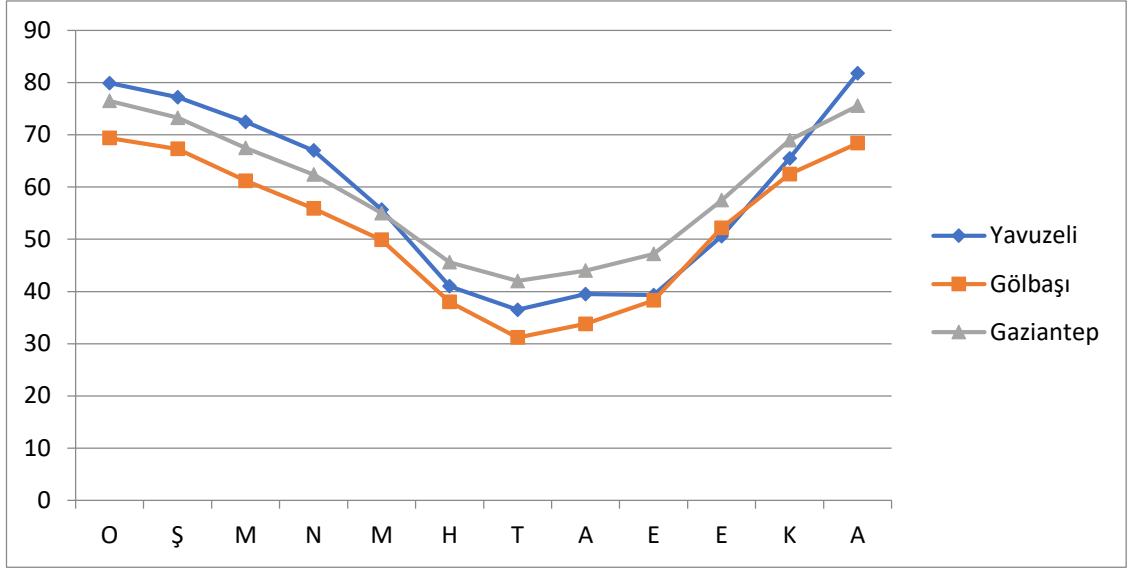
Verilen istasyonlarımızdan Gaziantep’te buharlaşma miktarı incelendiği zaman yıllık 1472 mm buharlaşma göze çarpar. Aylık dağılımına bakıldığında zaman buharlaşmanın en fazla olduğu ay 304,3 mm ile temmuz ayıdır. Yine yaz mevsiminde toplam buharlaşma miktarı 832,5 mm’dir. Bu durum üzerinde bulutluluk miktarının yaz mevsiminde azalması sebep olmuştur. Buharlaşmanın en az olduğu ay ise ocak ayında hiç buharlaşma olmaması gerçeğinden sonra 0,4 mm ile şubat ayıdır (Tablo 1.11).

Yağış rejiminden ve bulutluluktan yola çıkarak, istasyonda Akdeniz ikliminin etkisiyle en yağışlı mevsimin kış olması, güneşlenme süresini azaltmış ve bu mevsimde buharlaşma miktarını azaltmıştır. Nemlilik açısından istasyonlar incelendiği zaman ise Yavuzeli’nde toplam yıllık %58,9 oranda nem tespit edilmiştir. Gölbaşı’nda bu oran %52,3 iken, Gaziantep’te %59,6’dır. Aylık bazda bakılırsa Yavuzeli’nde nemliliğin en fazla olduğu ay %81,8 ile aralık ayıdır. Düşük sıcaklıklar bu istasyonda bağıl nem oranını artırmıştır. Nemliliğin en az olduğu ay ise %36,5 oranla temmuz ayıdır. Gölbaşı’nda en fazla nemlilik %69,4 oranla ocak ayında, en az nemlilik ise %31,2’lik oranla temmuz ayındadır. Gaziantep’te en fazla nemlilik %76,5 ile ocak ayında, en az nemlilik ise %42’lik oranla temmuz ayındadır (Tablo 1.11).

Tablo 1.11. Aylık Ortalama Buharlaşma Miktarı (mm) ve Nispi Nem Oranı (%), (1940-2020).

Belirlenen Kriter	İstasyonlar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Buharlaşma	Gaziantep	0,0	0,4	14,9	106,3	174,2	248,9	304,3	279,3	195,0	109,5	36,3	2,9	1472,0
Nispi Nem	Yavuzeli	79,9	77,2	72,5	67,0	55,7	41,0	36,5	39,5	39,3	50,6	65,5	81,8	58,9
	Gölbaşı	69,4	67,3	61,2	55,9	49,9	38,0	31,2	33,8	38,3	52,2	62,5	68,4	52,3
	Gaziantep	76,5	73,3	67,5	62,4	55,0	45,6	42,0	44,0	47,2	57,5	69,0	75,6	59,6

Kaynak: MGM Verilerinden.

Şekil 1.7. Belirli İstasyonların Nispi Nem Diyagramları.

Bulutluluk: Gölbaşı ve Gaziantep'in bulutluluk verileri incelendiği zaman Gölbaşı'nda bulutlu gün ortalaması yıllık 2,7/10'dur. Bulutluluk miktarının en fazla olduğu ay 4,4/10 ile ocak ayı iken, en az olduğu ay 0,8/10 ile temmuz ayıdır. Gaziantep'te ise bulutluluk miktarı en fazla 4,6/10 ile ocak ayı, en az ise 0,4/10 ile temmuz ayıdır. Bulutlu gün sayıları ise Gölbaşı'nda yıllık toplam 149,1, Gaziantep'te 155,6 gündür. Bulutlu gün sayısı Gölbaşında en fazla 21 gün ile nisan ayı, en az ise 3,4 gün ile temmuz ayıdır. Gaziantep'te bulutlu gün sayısı en fazla 20,5 gün ile nisan ayı, en az 2,5 gün ile temmuz ayıdır. Gölbaşı'nda bulutsuz günler toplamı 173,2 gün iken, Gaziantep'te 188,2 gündür. Her iki istasyonda da yaz mevsiminde açık gün sayısı artarken, kış mevsiminde azalma göstermektedir (Tablo 1.12).

Tablo 1.12. Aylık Ortalama Bulutluluk ve Bulutlu Günler (1940-2020, 0-10).

İst.	Belirlenen Kriter	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Gölbasi	Bulutlu luk Miktarı	4,4	4,3	3,9	3,6	2,5	1,3	0,8	0,9	1,1	2,7	3,2	4,2	2,7
	Bulutlu Günler Sayısı	13,3	16,0	18,9	21,0	16,1	6,40	3,40	3,80	6,10	15,0	14,2	14,9	149,1
	Açık/Bulutsuz Günler	7,70	7,10	8,20	7,80	14,2	21,3	25,0	24,5	22,3	14,1	12,1	8,90	173,2
Gaziantep	Bulutlu luk Miktarı	4,6	4,4	3,9	3,5	2,6	1,1	0,4	0,5	0,9	2,2	3,3	4,3	2,6
	Bulutlu Günler Sayısı	15,60	17,2	20,3	20,5	17,4	6,80	2,50	3,60	5,40	14,1	16,5	15,7	155,6
	Açık/Bulutsuz Günler	8,00	6,70	8,20	8,40	13,30	23,60	29,30	28,60	25,00	16,50	11,40	9,20	188,2

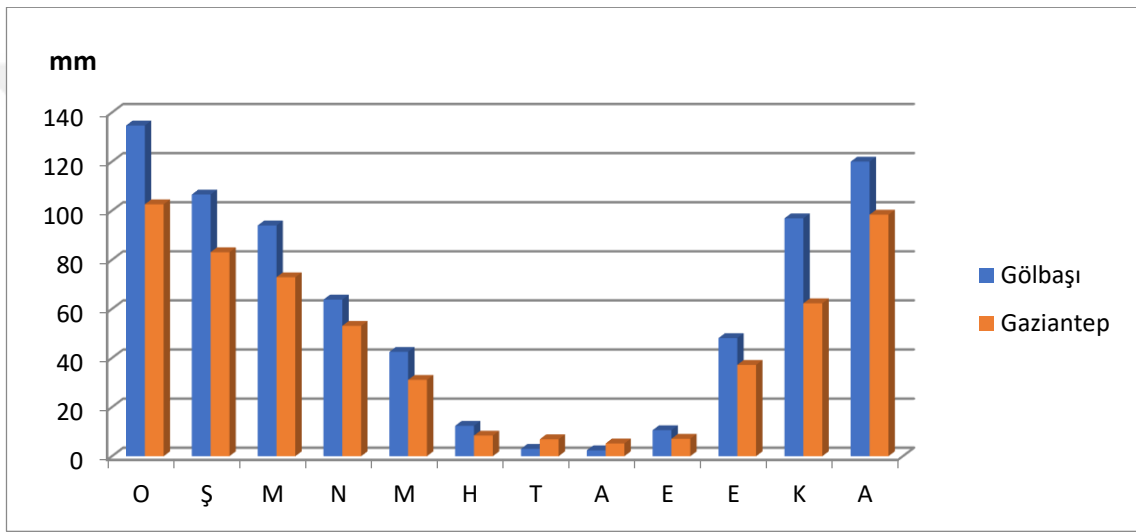
Kaynak: MGM Verilerinden.

Yağış: Sıcaklık, buharlaşma ve nemlilik gibi unsurlarla doğrudan bağlantılı olan yağışın çalışma sahamızda hiç şüphesiz çok önemli bir yeri vardır. Birincil ekonomik faaliyetlerden zirai faaliyetlerin yoğunluk kazandığı Yavuzeli’nde aylık ortalama yağış miktarının yıl içindeki dağılımını yorumlamak için Gölbasi ve Gaziantep istasyonları verilerinden yararlanılmıştır. Gölbasi’nda yıllık toplam 735 mm yağış miktarı bulunurken, bu miktar Gaziantep’te 568 mm’ye düşer. Yağış miktarının Gölbasi’nda en fazla olduğu ay 134,7 mm ile ocak ayı iken, en az olduğu ay 2,4 mm ile ağustos ayıdır. Gaziantep’te ise yağış miktarının en fazla olduğu ay 102,6 mm ile ocak ayı, en az olduğu ay 5,2 mm ile ağustos ayıdır (Tablo 1.13).

Tablo 1.13. Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılımı (1940-2020, mm).

İstasyon.	Yağış	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Gölbaşı	mm	134,7	106,6	94,0	63,8	42,5	12,4	3,0	2,4	10,6	48,1	96,9	120,0	735,0
G.Antep	mm	102,6	83,1	72,9	53,1	31,1	8,4	6,9	5,2	7,1	37,2	62,3	98,4	568,3

Kaynak: MGM Verilerinden.

Şekil 1.8. Gölbaşı ve Gaziantep İstasyonlarında Aylık Ortalama Yağış Miktarının Yıl İçindeki Dağılımı Grafiği.

Güneydoğu Toroslara çarpan nemli bulutlar bu dağlara yağışı bırakır ve güneye doğru yağışlar bu sahaya oranla nispeten azalarak devam etmektedir (Arınç, 2011:452). En fazla yağış kış aylarında, ikinci sırada ise ilkbahar aylarında gerçekleşir. Bu özelliğe bağlı olarak sahanın yağış rejimi *Bozulmuş Akdeniz Yağış Rejimi* olarak adlandırılır (Arınç, 2011:390).

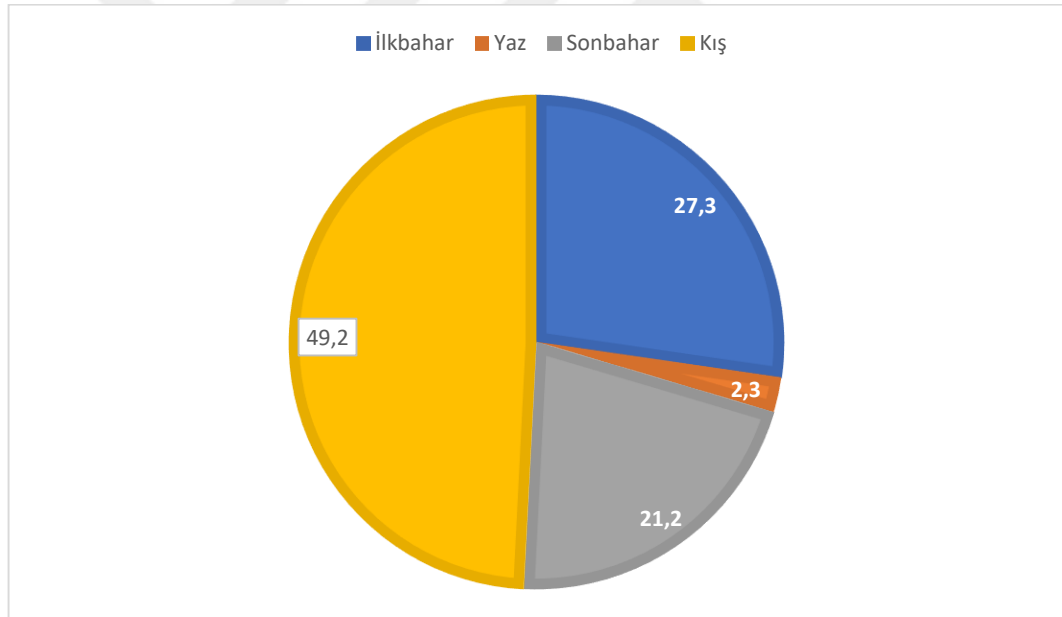
Ortalama yağışın mevsimsel olarak dağılışı incelendiği zaman ise Gölbaşı'nda 200,3 mm ve %27,3 oranla ilkbaharda, 17,8 mm ve %2,3 oranla yaz mevsiminde, 155,6 mm ve %25,2 oranla sonbaharda, 361,3 mm ve %49,2 oranla kış mevsiminde yağış düşmektedir (Tablo 1.14).

Gaziantep’te ise 157,1 mm ve %27,6 oranla ilkbahar, 20,5 mm ve %3,7 oranla yaz, 106,6 mm ve %18,8 oranla sonbahar, 284,1 mm ve %49,9 oranla kış mevsiminde yağış almaktadır. Her iki istasyon verisinden de belli olacağı üzere düzensiz yağış rejimine sahiptir (Tablo 1.14).

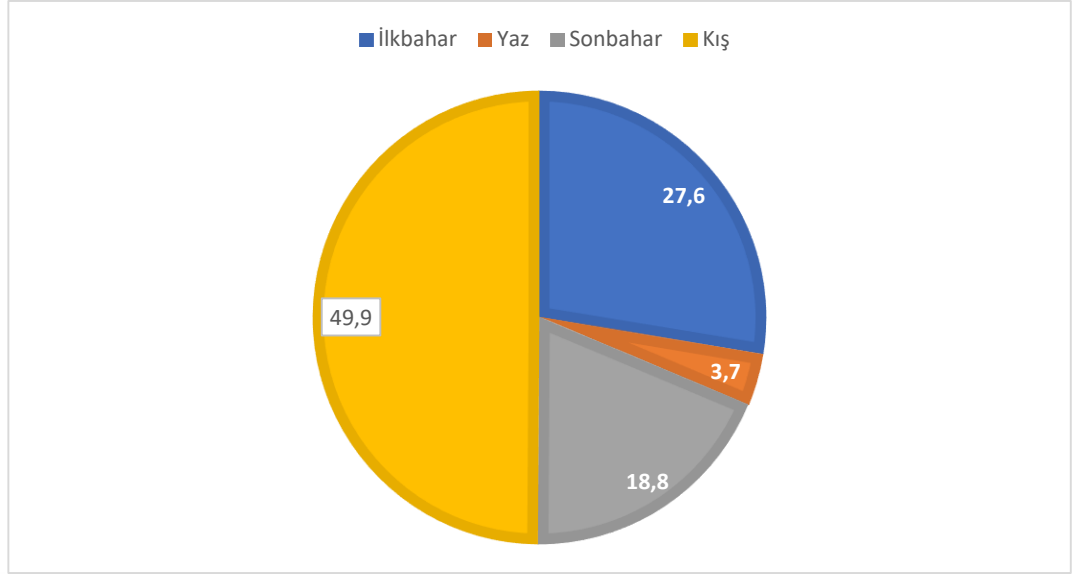
Tablo 1.14. Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı (1940-2020, mm).

İstasyonlar	İlkbahar	%	Yaz	%	Sonbahar	%	Kış	%	YILLIK
Gölbaşı	200,3	27,3	17,8	2,3	155,6	21,2	361,3	49,2	735,0
Gaziantep	157,1	27,6	20,5	3,7	106,6	18,8	284,1	49,9	568,3

Kaynak: MGM Verilerinden.

Şekil 1.9. Gölbaşı’nda Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.

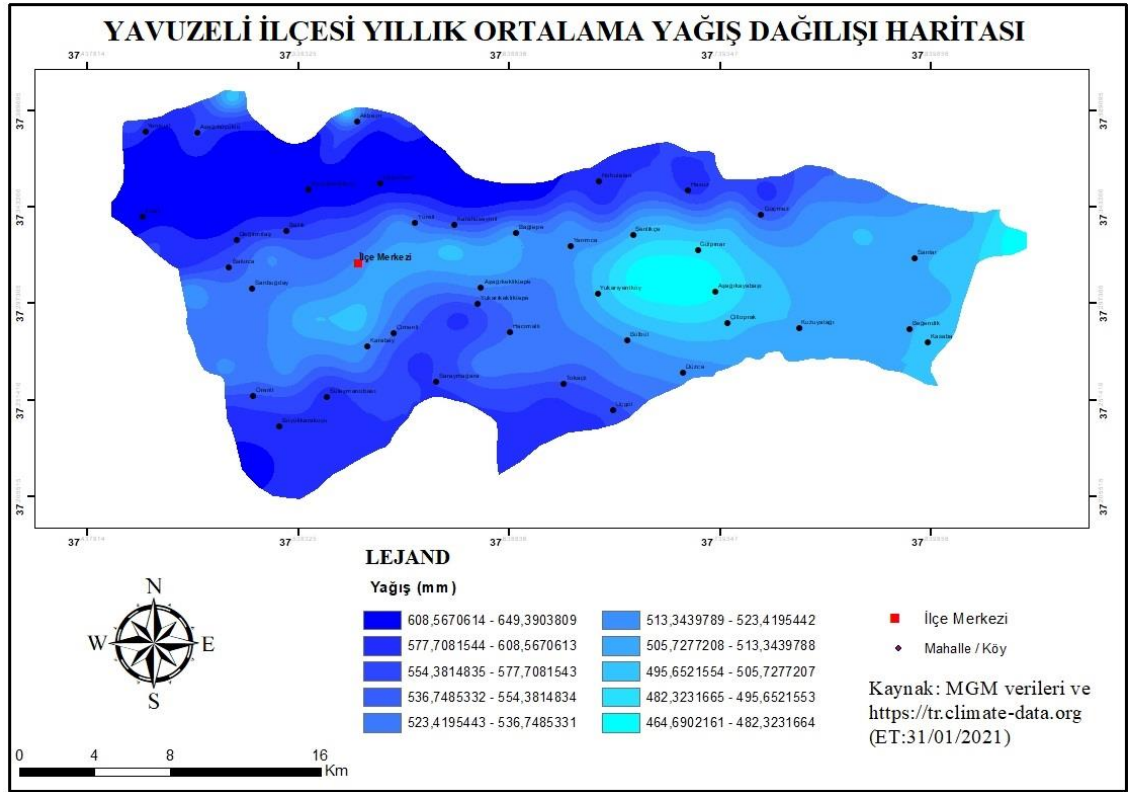
Şekil 1.10. Gaziantep’te Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı Grafiği.

Yavuzeli’nde yıllık 110,87 gün, Gölbaşı’nda yıllık 81,02 gün, Gaziantep’te yıllık 81,91 gün ortalama yağış görülmektedir. Kar yağışlı gün sayısı ise Gölbaşı’nda 6,45, Gaziantep’te 7,73 gündür. Karla örtülü gün sayıları ise Gölbaşı’nda 9,62 gün iken Gaziantep’te 10,64 gündür. Kar kalınlıklarına bakıldığı zaman da Gölbaşı’nda yıllık 115 cm iken Gaziantep’te 100 cm’dir. Gölbaşı bu değere ocak ayında, Gaziantep ise şubat ayında ulaşmıştır (Tablo 1.15).

Tablo 1.15. Ortalama Yağışlı, Kar Yağışlı, Kar Örtülü Gün Sayıları ve En Yüksek Kar Örtüsü (cm), (1940-2020).

Kriter	İst.	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Yağışlı Gün	Yavuzeli	9,14	8,86	10,57	9,14	11,43	9,29	7,86	7,43	7,86	9,57	8,43	11,29	110,87
	Gölbaşı	13,00	9,17	9,42	9,25	8,92	2,75	0,42	0,67	1,67	7,17	7,33	11,25	81,02
	G.antep	12,25	9,83	9,42	8,50	8,67	3,75	1,08	0,75	1,83	6,83	7,33	11,67	81,91
Kar Yağışlı Gün	Yavuzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gölbaşı	2,39	1,70	0,88	0,06	-	-	-	-	-	-	0,15	1,27	6,45
	G.antep	3,21	2,12	0,94	0,06	-	-	-	-	-	-	0,21	1,19	7,73
Kar Örtülü Gün	Yavuzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gölbaşı	4,03	3,66	0,50	-	-	-	-	-	-	-	0,34	1,09	9,62
	G.antep	4,62	3,49	0,56	0,01	-	-	-	-	-	-	0,15	1,81	10,64
En Yüksek Kar Örtüsü	Yavuzeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gölbaşı	115	60	36	-	-	-	-	-	-	-	24	13	115
	G.antep	67	100	35	6	-	-	-	-	-	-	15	35	100

Kaynak: MGM Verilerinden.

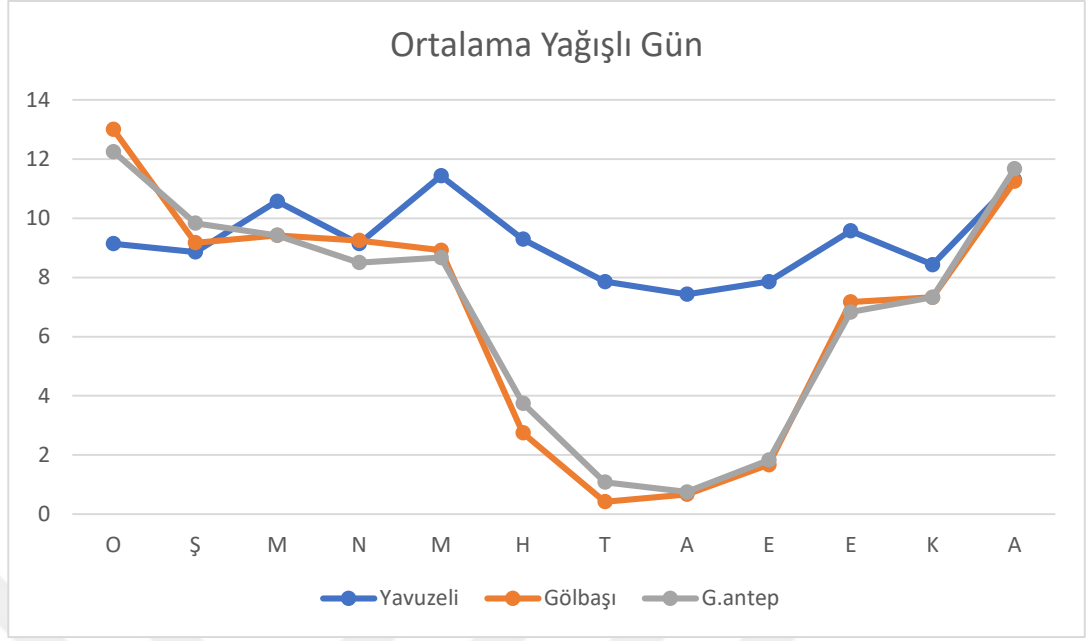
Harita 1.12. Yavuzeli İlçesi Yıllık Ortalama Yağış Dağılışı Haritası.

Formül: $rh = ro + (5,4 \times h)$

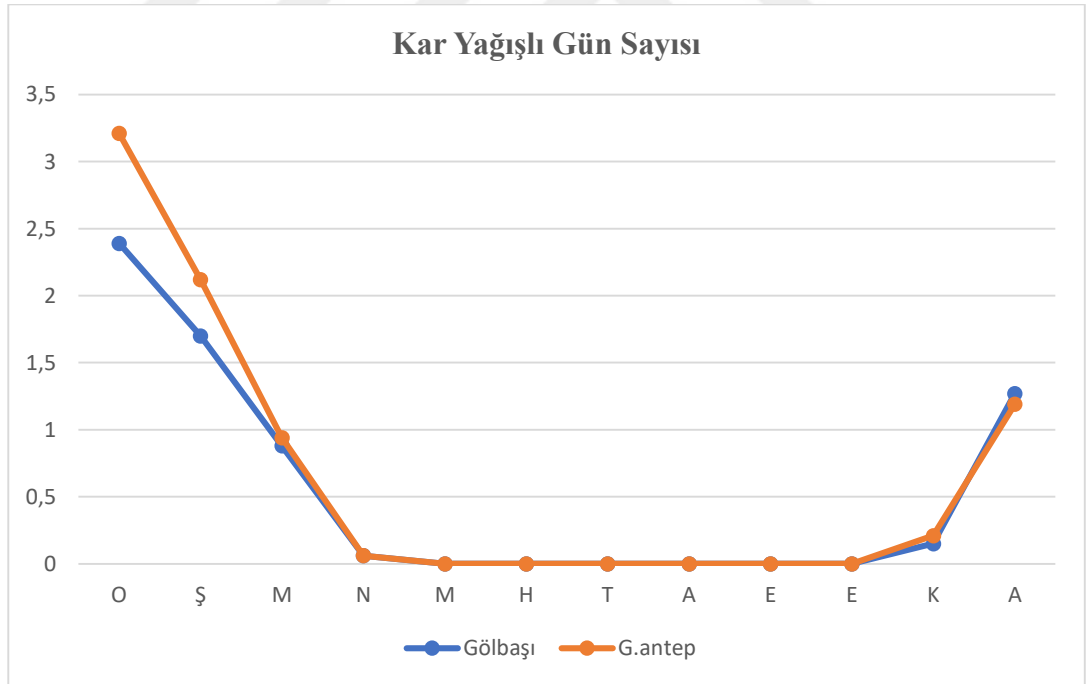
rh (yüksek yerin bulunacak yağış miktarı), **ro** (alçaktaki istasyonun bilinen yağışı)

h (iki istasyon arasındaki yükseklik farkı) (Erol, 2011:253).

Yavuzeli yıllık ortalama yağış haritasına bakıldığı zaman yağış miktarının yükselti değerleri ile doğru orantılı olarak dağılış göstermektedir. Karadağ ve güneydeki aşınım düzlüğünün olduğu alanlar, Merzimen Ovası'na oranla daha fazladır. Fırat Vadisi'ne doğru yağış değerleri azalma göstermektedir (Harita 1.12).

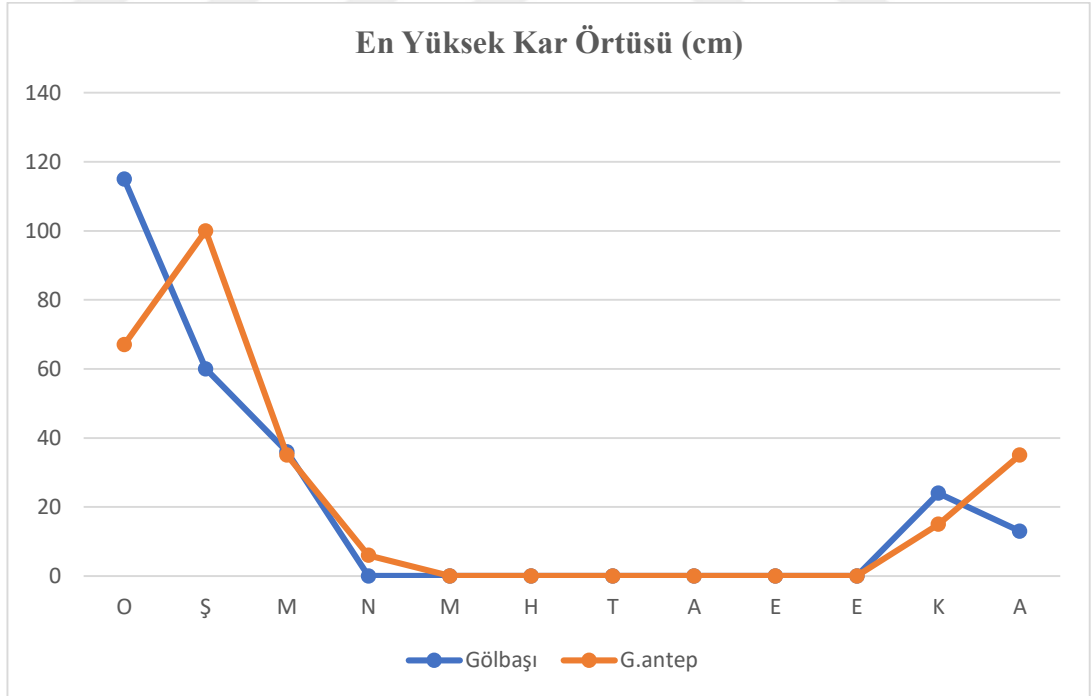
Şekil 1.11. Yavuzeli, Gölbaşı ve Gaziantep İstasyonlarında Aylık Ortalama Yağışlı Gün Grafiği.

Şekil 1.12. Gölbaşı ve Gaziantep'te Kar Yağışlı Gün Sayısı Grafiği.

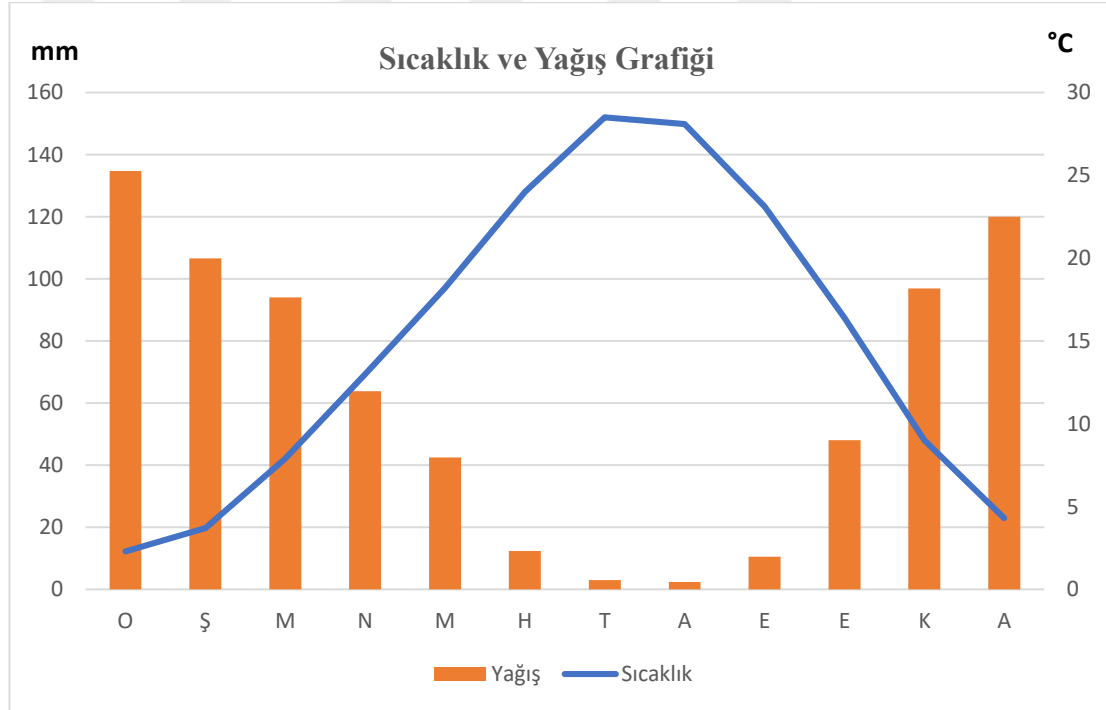
Şekil 1.13. Gölbaşı ve Gaziantep’te Kar Örtülü Gün Sayısı Grafiği.

Şekil 1.14. Gölbaşı ve Gaziantep’te En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı Grafiği.

1.2.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi

Çalışma sahasının iklim tipini belirlemede sıcaklık ve yağış özelliklerine bakıldığı zaman hem Gölbaşı'nda hem de Gaziantep'te benzer sıcaklık ve yağış koşulları göze çarpar. Gölbaşı'nın ortalama yükseltisinin daha fazla olması sıcaklık ortalamalarında düşüşe yağış ortalamalarında ise yükselişe neden olmuştur. Her iki istasyonda da yağış rejimi düzensiz olup Akdeniz iklimi yağış rejimini andırmaktadır. Sıcaklıklar ile yağış arasındaki ter orantı bu durumun en iyi kanıtıdır. Fakat yıllık ortalama sıcaklıklar Akdeniz iklimi kadar düşük değildir. Çalışma sahamız Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer alması sebebiyle, Akdeniz iklimi ile Karasal iklim arasında geçiş özelliği taşımaktadır.

Şekil 1.15. Gölbaşı'nda Ortalama Sıcaklık ve Yağış Grafiği.

Şekil 1.16. Gaziantep'te Ortalama Sıcaklık ve Yağış Grafiği.

İklim tipini belirlemede Erinç (1965) Formülü'nden yararlanılmıştır. Bu formüle göre yıllık indis değeri olarak hem Gölbaşı hem de Gaziantep “*Yarı Nemli İklim Tipi*” ne sahiptir (Erinç, 1965:30).

Tablo 1.16. Gölbaşı'nda Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.

Veriler	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Ort. Yağış (mm)	134,7	106,6	94,0	63,8	42,5	12,4	3,0	2,4	10,6	48,1	96,9	120	735,0
Ort. Max. Sıc. (°C)	6,6	8,5	13,4	18,9	24,6	30,8	35,4	35,4	30,7	23,4	15,3	9,0	21,0
İndis Değeri	244,9	150,5	84,1	6,7	20,7	4,8	1,1	0,8	4,1	24,6	76	160	35
Yağış Etkinliği	Çok Nemli			Tam Kurak	Yarı Kurak	Tam Kurak				Yarı Nemli	Çok Nemli		Yarı Nemli

Kaynak: (Erinç, 1965).

Formül: $Im = P/Tom$

Im (Yağış Etkinliği), *P* (Yıllık Ortalama Toplam Yağış), *Tom* (Yıllık Ortalama Maksimum Sıcaklık)

Tablo 1.16 incelendiği zaman Gölbaşı'nda ocak, şubat ve mart aylarında **Çok Nemli**, nisan ayında **Tam Kurak**, mayıs ayında **Yarı Kurak**, haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarında **Tam Kurak**, ekim ayında **Yarı Nemli**, kasım ve aralık aylarında ise **Çok Nemli** bir iklim tipi görülmektedir. Bu müessiriyetin ortaya çıkardığı sonuçlara göre Gölbaşı'nda bitki örtüsünün **Park Görünümlü Orman** olması gerektiğidir.

Tablo 1.17. Gaziantep'te Erinç (1965) Yağış Tesirlilik İndisinin Aylık Dağılımı.

Veriler	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Ort. Yağış (mm)	102,6	83,1	72,9	53,1	31,1	8,4	6,9	5,2	7,1	37,2	62,3	98,4	568,3
Ort. Max. Sic. (°C)	7,5	9,4	13,9	19,6	25,5	31,2	35,2	35,2	31,1	24,2	16,2	9,7	21,6
İndis Değeri	164,1	106	62,9	32,5	14,6	3,2	2,4	1,8	2,7	18,44	46,1	121,7	26,3
Yağış Etkinliği	Çok Nemli			Yarı Nemli	Kurak	Tam Kurak				Yarı Kurak	Nemli	Çok Nemli	Yarı Nemli

Kaynak: (Erinç, 1965).

Formül: $Im = P/Tom$

Im (Yağış Etkinliği), **P** (Yıllık Ortalama Toplam Yağış), **Tom** (Yıllık Ortalama Maksimum Sıcaklık)

Tablo 1.17 incelendiği zaman Gaziantep'te ocak, şubat ve mart aylarında **Çok Nemli**, nisan ayında **Yarı Nemli**, mayıs ayında **Kurak**, haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarında **Tam Kurak**, ekim ayında **Yarı Kurak**, kasım ayında **Nemli**, aralık ayında ise **Çok Nemli** bir iklim tipi görülmektedir.

Bu müessiriyetin ortaya çıkardığı sonuçlara göre Gaziantep'te de tıpkı Gölbaşı gibi bitki örtüsünün **Park Görünümlü Orman** olması gerektiğidir.

İklim verilerinin belirlenmesi açısından bir diğer sınıflandırma ise Thornthwaite Metodudur. Bu metoda göre çeşitli bilanço değerleri belirlenmeye çalışılmıştır. Gölbaşı ve Gaziantep istasyonları için uygulanan Thornthwaite metoduna göre su bilançosu şöyledir;

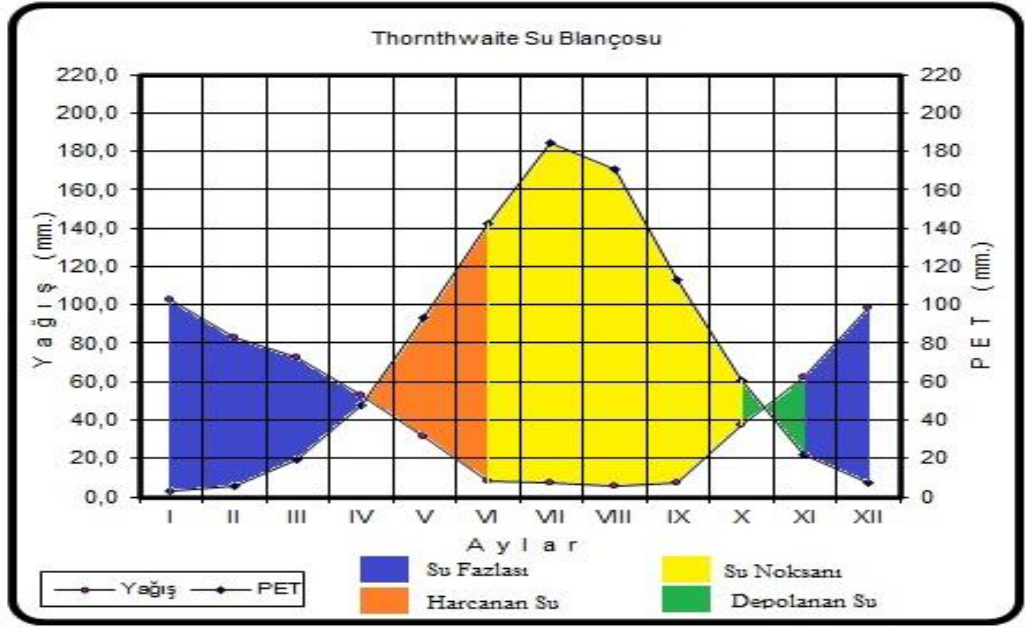
Tablo 1.18. Gölbaşı Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.

[illegible]

Şekil 1.17. Gölbaşı'nın Su Bilançosu Diyagramı.

Tablo 1.19. Gaziantep Meteoroloji İstasyonu’nda Thornthwaite Metoduna Göre Su Bilançosu.

[illegible]

Şekil 1.18. Gaziantep'in Su Blançosu Diyagramı.

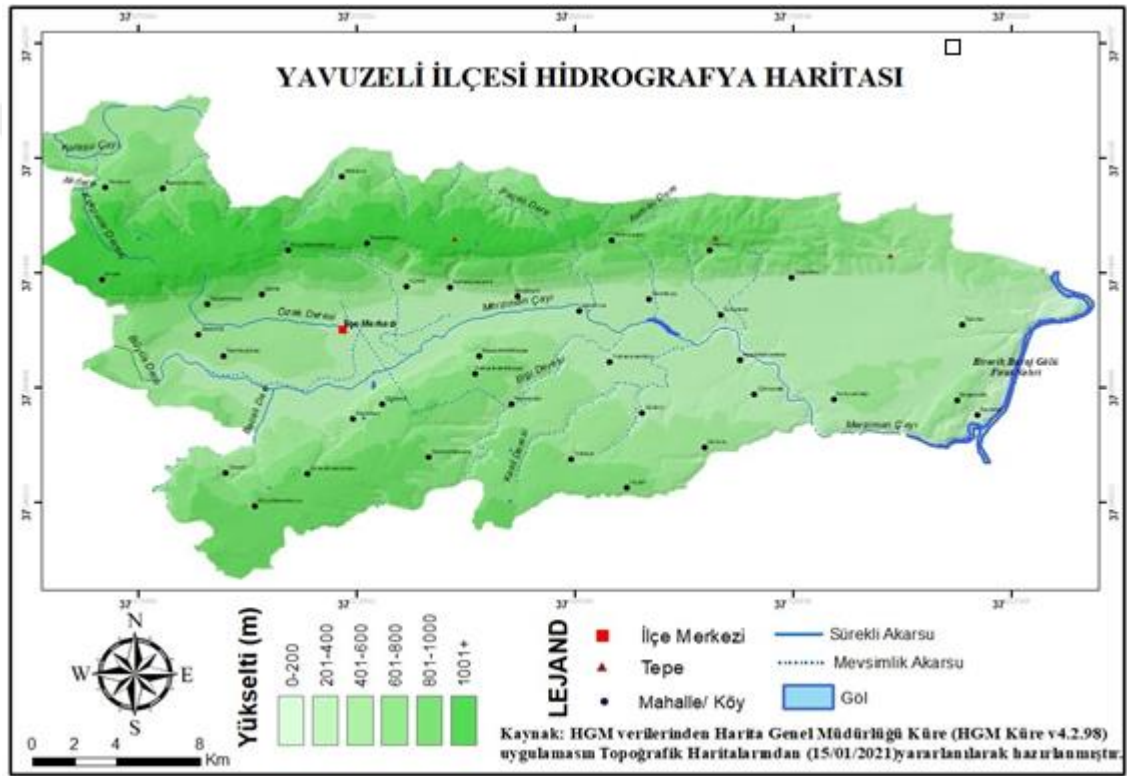
Thonthwaite metoduna göre Gölbaşı'nda C2 B'3 s2 b'2: *Yarı Nemli, Orta sıcaklıkta (Mezotermal), Su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli olan, Karasal iklime yakın iklim görülmektedir.*

Thonthwaite metoduna göre Gaziantep'te C1 B'3 s b'2: *Yarı nemli-Yarı kurak, Orta sıcaklıkta (Mezotermal), Su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, Karasal iklime yakın iklim görülmektedir.*

1.3. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER

Atmosfer, litosfer, okyanuslar ve denizler arasında gerçekleşen su döngüsünün bir unsuru olan akarsuların oluşumunda iklimik faktörlerden olan yağış, en önemli rolü üstlenmiştir. Özellikle yağış grubunda yer alan yağmurlar, bunlara ilave olarak kar örtüleri ve buzulların erimesi akarsular için gereken su ihtiyacını sağlar (Hoşgören, 2004:55-56). Yavuzeli ve yakın çevresinde hiç şüphesiz en önemli akarsuyu Fırat Nehri oluşturmaktadır.

Malatya Dağları'nın Kale Boğazı'nı aşır Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne giren Fırat Nehri'ne birçok kol eklenir. Atatürk Baraj Gölü'nü oluşturduktan sonra Halfeti'ye yönelir. Daha sonra kuzey-güney yönlü bir vadide akışına devam eden Fırat Nehri, Gaziantep Kargamış doğusundan ülkemizi terk eder (Arınç, 2011:392). Yine bu akarsu üzerine inşa edilen Birecik Baraj Gölü yörenin en önemli su tutma alanıdır. Sulama ve enerji üretim faaliyetlerine ilave olarak bazı su sporları için de bu baraj gölünden faydalanılır.

Harita 1.13. Yavuzeli İlçesi Hidrografya Haritası.

Gaziantep Platosu'nun kuzeydoğusunda, platonun Fırat Nehri'ne doğru yükselti değerini kaybetmeye başladığı alanda bazalt ve kireçtaşlarının etkisiyle mevcut akarsuların seviyesi bir hayli azalmış olup birçoğu kuru dere görünümündedir (Kalelioğlu, 1968b:144-145). Yine çalışma sahamızın diğer önemli akarsularını Yavuzeli Ovası'nın etrafında yer alan dağlık kütlelerden kaynağını alan ve Yavuzeli Ovası'nda Merziman Çayı ile birleşip ovayı aştıktan sonra Fırat Nehri'ne ulaşan sular oluşturmaktadır. Bu akarsulardan da en önemlisi Merziman Çayı'dır.

Fotoğraf 1.10. Merziman Çayı'ndan Bir Görünüm.

Yavuzeli Ovası'nın güneyinden geçip Fırat'a ulaşan Merziman Çayı, Sof Dağları'ndan doğmaktadır (Arınç, 2011:444). Bu akarsuyun kollarını ise başta Kasil, Ergi, Bacalı ve Özak olmak üzere birçok çay ve dere oluşturur. Karadağ'ın kuzeyinde yer alan Karasu Çayı Havzası ile Merziman Çayı Havzası; Kıztaşı, Askerhöyüğü ve Alaburun tepelerinden geçirilen bir hat ile birbirinden ayrılır. Hiç şüphesiz bu hat iki havzanın su bölüm çizgisini oluşturur.

Fotoğraf 1.11. Merziman Çayı ile Fırat Nehri Kavuşumunda Yer Alan Birecik Baraj Gölü.

Merziman Çayı Havzası'nın akarsularında akım miktarı- seviyelerinde mevsimsel değişiklikler önemlidir. Bu değişimlerde en önemli etken yağış rejimidir. Özellikle kış ve ilkbahar mevsimlerinde var olan yağışların yaz mevsimine doğru azalması ve artan buharlaşma, su kullanımı vs. havza akarsularının rejimindeki düzensizliği beraberinde getirmiştir. Buna ilave olarak sahadaki jeolojik yapılarda var olan kireçtaşlarının geçirimsizliğinin yüksek oluşu, havzadaki suların seviyesinin düşük olmasına neden olmuştur.

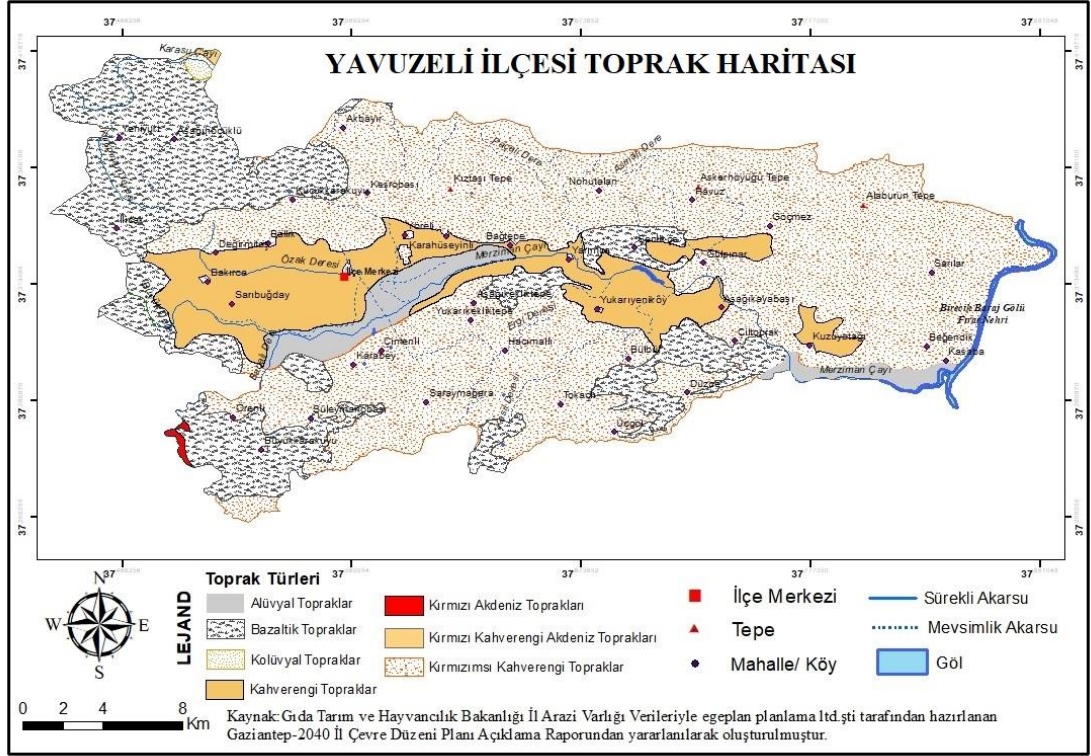

Fotoğraf 1.12. Birecik Barajından Bir Görünüm.

1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Toprağı yalnızca yer kabuğunun üst kısmı değil, kendi bünyesindeki olayların ve çevre faktörlerinin etkisiyle oluşmuş karmaşık bir yapı olarak tanımlamak gerekir (Mater, 2004:3-4). Ülkemiz hem bulunduğu kuşak itibarıyla hem de fiziki özelliklerin etkisiyle çok çeşitli toprak tiplerine sahiptir. Tüm canlılar için önemi büyük olan toprak, çok eski zamanlarda temel geçim kaynağı olarak kullanılmıştır. Günümüzde önemi azalan toprak; halen daha ziraat, mesken yapımı, kap kacak yapımı gibi alanlarda kullanılmaktadır (Güven, 2012:102-103). Sıcaklık ve yağışın toprak oluşmasında büyük etkisinden yola çıkarak; sıcaklık topraktaki organik maddenin ayrışmasında rol üstlenirken, yağış ise bitki

örtüsünün yetişmesinde ve toprağın yıkanmasında görev üstlenmektedir. Bitki örtüsü aynı zamanda eğimli sahalarda toprağı tutmaktadır (Özey, 2010:34). Çalışma sahamızda bu sözü geçen faktörlerin etkisiyle çeşitli toprak türleri bulunmaktadır.

Harita 1.14. Yavuzeli İlçesi Toprak Haritası.

1.4.1. Alüvyal Topraklar

Alüvyal topraklarda genellikle A horizonu ve H horizonu (Organik madde oranı yüksek, suya doymuş) oluşmuş olup tanecik boyutları farklılık göstermektedir. Akarsuların taşkın alanlarında ve kıyılarda bulunan bu topraklarda verim yüksektir (Mater, 2004:180). Bu tür topraklar oluşumunda akarsuların etkin olduğu topraklardır ve genellikle akarsu havzalarında bulunurlar. Horizonlarının belirgin olmamasına rağmen farklı morfolojik birimlerden farklı yapıdaki malzemeleri bir araya toplamaları ve mineral açısından zengin olmaları nedeniyle verimlidirler ve tarıma elverişli bir yapıya sahiptirler.

Araştırma sahamızda özellikle Merziman Çayı'nın Yavuzeli Ovası'ndan geçtiği alanlarda eğimin azalmasına bağlı olarak bu tür topraklar oluşma imkânı bulmuştur.

Yavuzeli ilçe merkezi güneyinde ve Fırat Nehri yakınlarında Kuzuyatağı-Kasaba hattı güneyinde alüvyal topraklara rastlanır (Harita 1.14).

1.4.2. Kolüvyal Topraklar

Eğimli alanların eteklerinde birikme sonucu oluşan kolüvyal toprakların özelliklerini eğimli sahalardan gelen malzemenin cinsi belirler. Unsur boyutları ise aşınımın şiddetine göre değişmektedir (Atalay, 2004:197). Yavuzeli Ovası'nın bir senklinal olması münasebetiyle kolüvyal topraklar yoğunluk kazanmıştır. Nitekim ovanın etrafında bulunan yüksek morfolojik birimlerden dış kuvvetler tarafından taşınan malzemeler bu senklinalin üzerini kolüvyal malzemelerle kaplamış durumdadır (Harita 1.14).

1.4.3. Bazaltik Topraklar

Araban-Yavuzeli arasında bulunan Karadağ, bazaltlarla kaplı bir antiklinal olması nedeniyle sahamızda bazaltik topraklar bu dağ etrafında yoğunlaşmış durumdadır. Volkanik malzemelerin yoğunlukta olması nedeniyle kumlu ve koyu renkte olan bu topraklara çalışma sahamızın özellikle batı kesimlerinde rastlanır (Harita 1.14). Yer yer uzanmış fay kırıklarından yüzeye çıkan bazaltlar üzerinde oluşan bu topraklar için Atalay (2004) “ *Toprak çözeltisinde kalsiyum ve magnezyum, kil ile birleşerek kimyasal zincir oluşturur. Bu durum kilin suda yüzer hale geçmesini engelleyerek bitkilerin besin maddeleri almasını güçleştirir.* ” (Atalay, 2004) ifadelerini kullanmıştır.

1.4.4. Kahverengi Topraklar

Bu topraklar karasal iklim şartlarına uyum sağlamış, yağışın az olduğu ve bozkır bitki örtüsünün altında gelişme imkânı bulan topraklardır. Yavuzeli Ovası'nın batı kesimlerinde daha geniş yayılma alanı bulan bu topraklar, ovanın doğusunda ise Yarımca, Yukarıyeniköy, Gülpınar, Aşağıkayabaşı ve Kuzuyatağı köylerinde yer alırlar (Harita 1.14).

Fotoğraf 1.13. Kahverengi Topraklardan Bir Görünüm.

1.4.5. Kırmızı Akdeniz Toprağı

“*Kırmızı Akdeniz Toprakları ise, ABC horizonlu topraklardır. Akdeniz iklim bölgesindeki kireç kayaları üzerinde 600 mm. veya daha fazla yağış altında teşekkül eden koyu kırmızı renkli topraklardır. Bazı hallerde kalkersiz ana madde üzerinde oluşabilirler.*” (Dönmez, 2018:50). Gürsoy’un (1957) Akdeniz ikliminin Fırat Nehri’ne kadar uzandığı görüşünden de yola çıkarak çalışma sahamızda yer yer Akdeniz iklim koşullarına ve buna bağlı olarak oluşan Kırmızı Akdeniz topraklarına da rastlanır.

1.4.6. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar

Yarı kurak karasal iklim şartlarında ve bozkır bitki örtüsü altında gelişme imkânı bulan bu topraklar hem sıcaklık şartlarının hem de demirin oksitlenme etkisiyle renkleri kırmızımsı olmuştur. Genellikle tahıl tarımının gerçekleştirildiği bu topraklar Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin tipik topraklarıdır (Atalay, 2004:192). Çalışma sahamızda en geniş alana yayılma imkânı bulan bu topraklar doğuda Fırat Nehri’ne kadar uzanırlar (Harita 1.14).

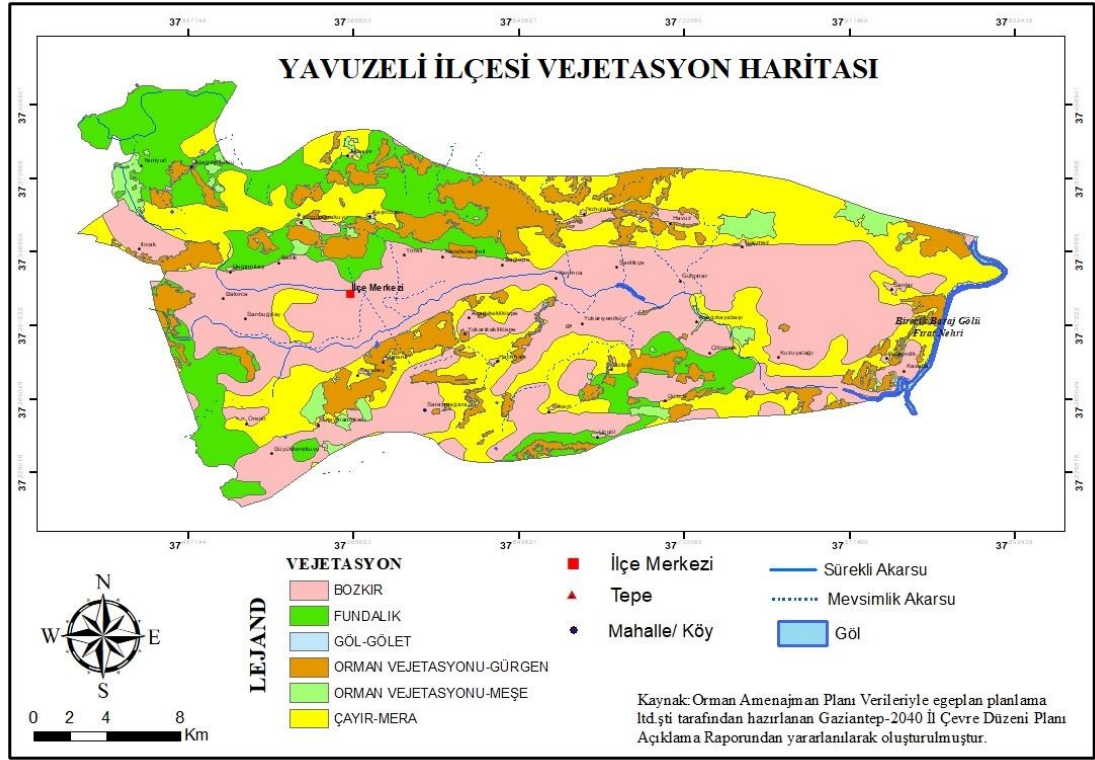
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Ülkemiz Holarktik Flora aleminde yer alır fakat bununla sınırlı kalmayıp Akdeniz Florası, Paleoboreal Orman Florası, Turan-Önasya Florası gibi flora bölgelerine de konumu gereğince dahil olup zengin floristik türlere sahiptir (Özçağlar, 2003:5).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin bitki örtüsünde belirleyici rolleri yer şekilleri ve sıcaklık üstlenir. Nitekim bölgede yükseltinin değişmesinin etkisiyle sıcaklık ortalamalarında görünen farklılık bitki türlerine de yansımıştır. Akdeniz ikliminin sokulabildiği alanlarda kızılçamlar yer almaktadır. Fırat havzasında ise özellikle Fırat kavağı göze çarpar (Günel, 2013:14).

Gaziantep yöresi bitki örtüsü bakımından gözlemlendiği zaman ağaç ve ağaççıklar göz çarpar. Yavuzeli ovası ve güneyindeki platolarda ve Karadağ antiklinalinde gittikçe azalan ve özellikle keçiler tarafından tahrip edilen ormanlara rastlanır. Ağaççık türlerinden ise makilere, kireçli arazilerin yoğun olduğu yerlerde ise gariglere rastlanır (Kalelioğlu, 1968b:162). *‘‘Karadağ’ın güney yamaçları, aynı zamanda, Kilis’ten kuzeye doğru gidildikçe tedrici olarak azalış gösteren delice (zeytin) bitkisinin sınırını çizmekle kalmamakta, gerçek Akdeniz ikliminin eriştiği alanı da işaretlemektedir.’’* (Arınç, 2011:388). Devedikeni, geven, karanfil, kekik gibi türlerine rastlanan stepler ise İç Anadolu’nun steplerine göre tür açısından farklılık göstermektedir. Sıcaklıkların daha erken dönemde yükselmesine bağlı olarak otlar daha erken sararmaktadır (Kalelioğlu, 1968b:162-163).

Bitki örtüsü üzerinde en belirleyici rol şüphesiz iklim ve elemanlarıdır. Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında geçiş özelliği gösteren çalışma sahamızda bu etki bitki örtüsünde de kendisini hissettirmiştir. İklimle ilave olarak yer şekillerindeki mevcut çeşitlilik de bitki türleri ve dağılışı belirlemiştir.

Harita 1.15. Yavuzeli İlçesi Vejetasyon Haritası.

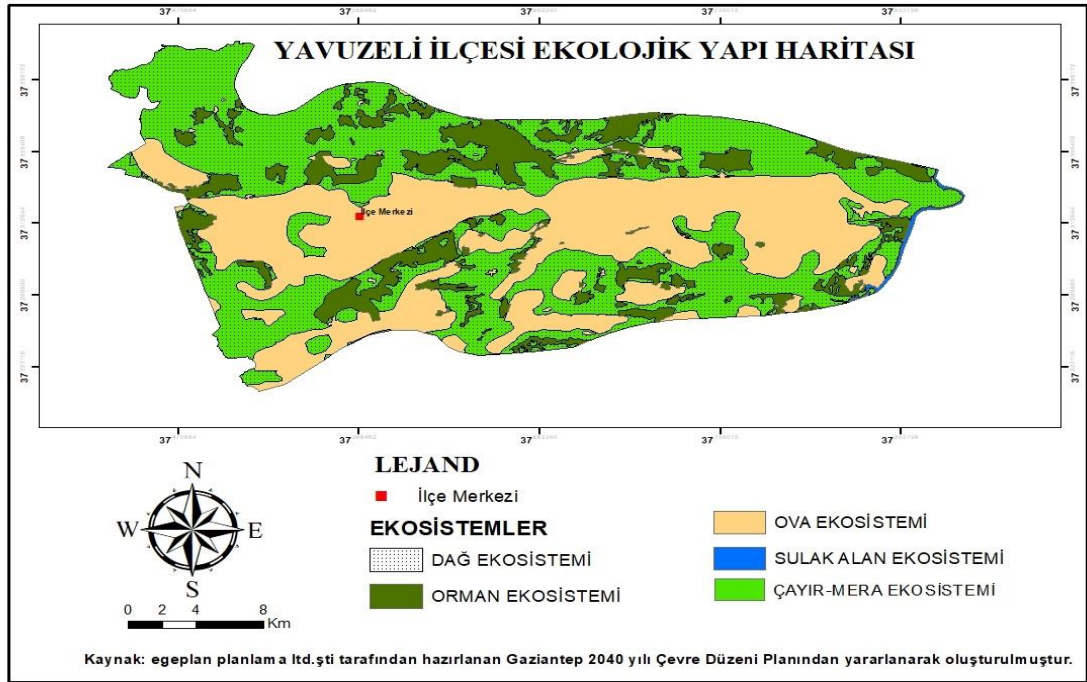

Fotoğraf 1.14. Yavuzeli’nde Yer Alan Çalılardan Bir Görünüm.

Yavuzeli’ne ait vejetasyon haritası incelendiği zaman bozkırların daha geniş alan kapladığı görülmektedir. Özellikle Merzimen Ovası’nda yayılma imkânı bulan bozkırlar Karadağ güneyinde Fırat vadisine kadar doğu-batı yönlü uzanmıştır (Harita 1.15).

Ovanın güneyindeki aşınım düzlüklerinde ise daha dağınık halde bulunan bozkırlar, yükseltinin arttığı kesimlerde yağışında artmasına paralel olarak çayır ve meralara yerini bırakmaya başlamıştır. Bu çayır ve meralar Karadağ'ın özellikle kuzeydoğu kesiminde yoğunlaşmış durumdadır. Fundalıklar ise daha çok Karadağ'ın batı kesimindedir. Orman vejetasyonu açısından bakıldığında zaman ise ovanın kuzeyinde ve güneyinde meşe (*Quercus robur*) ve gürgenlere (*carpinus*) rastlanır (Harita 1.15). Arınç 2011'de meşe türlerinden mazı meşesi (*Quercus infectoria*), Lübnan Meşesi (*Quercus Libani*) ve Palamut meşesi (*Quercus brantii*) gibi türlerin bu sahada yayılış gösterdiğini belirtmiştir.

Yavuzeli ilçesinin ekolojik yapısına bakıldığında, ekosistemlerin dağılımında etkili olan fiziki faktörlerin özellikle de yer şekillerinin etkili olduğu görülmektedir. İlçenin kuzeyinde Karadağ'ın bulunduğu alanda ve güneyinde nispeten ovaya göre daha yüksek sahada dağ ekosistemi ve çayır-mera ekosistemi görülmektedir. Yine bu iki ekosistemin nispeten daha yüksek ve yağışlı alanlarında yer yer orman ekosistemleri bulunmaktadır. Bu iki ekosistem arasındaki alçak sahalara ise ova ekosistemi mevcuttur. İlçenin doğusunda işse Fırat Vadisinde su ekosistemlerinden tatlı su ekosistemi bulunur (Harita 1.16).

Harita 1.16. Yavuzeli İlçesi Ekolojik Yapı Haritası.

Fotoğraf 1.15. Sahanın Bitki Örtüsünden Bir Görünüm.

Tablo 1.20. Yavuzeli İlçesinde Görülen Başlıca Bitki Türleri.

Bitki Adı	Latince Adı
Kurt kuyruğu	Echium italicum
Sığır kuyruğu	Verbascum thapsus
Kangal diken	Onopordum bracteatum
Şifan	Avena sterilis
Papatya	Asteraceae
Yabani hardal	Snaps arvensis
Gelincik	Carpinus
Düğün çiçeği	Ranunculus cuneatus
Kargı kamışı	Arundo donax
Keklikgözü	Adonis anuna
Hayıt	Vitex agnus-castus
Agul diken	Alhagi maurorum
Üzüm sarmaşığı	Grape ivy
Palamut meşesi	Quercus macrolepis
Badem	Prunus amara
Gürgen	Carpinus
Menengiç	Pistacia terebinthus
İncir	Ficus carica
Sakız ağacı	Gummy mastix
Kermes meşesi	Quercus coccifera
Servi	Capressus sempervirens
Akasya	Aracia karroo
Ceviz	Juglans regia
Çınar	Platanus orientalis
Akkavak	Silver poplar- Populos alba

Kaynak: (www.tubives.com), (www.bizimbitkiler.org.tr), (Erdoğan, 2011:84-85) ve yerinde yapılan gözlemler.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERÎ COĞRAFYA

2.1. İNCELEME ALANININ TARİHİ COĞRAFYASI

Karadağ'ın etekleri boyunca uzanan Merzuman Ovası, doğuda Fırat-Merzuman nehirleri kavşağına kadar uzanır. Buradaki dağlık kütle üzerinde Orta Çağ kale kenti olan Rumkale yer alır, Merzuman Vadisi'nde ise Antik Dönem yerleşmeleri bulunmaktadır. Kaya mezarları, taş ocakları ve höyüklerle birçok yerleşmede rastlanmaktadır (Blömer ve Engelbert, 2011:194).

Sarılar köyü civarının Antik dönemde geçit noktası olarak kullanıldığını geriye sadece oyuğu kalan ve M.Ö.855'te yapılan kaya kabartmaları ve yazıtlardan anlayabiliriz (Blömer ve Engelbert, 2011:203-204).

Antik döneme ait çok fazla bilgiye ulaşamayan Yavuzeli, Orta Çağ'da Barzaman isminde bir kale yerleşmesi olup Bizanslılar tarafından 962 yılında işgale uğramıştır. 1150 yılında Selçuklulara kısa bir süre sonra da Memlukler egemenliğine girmiştir. 13. yy 'da kısa süreliğine Ermeniler tarafından alınan yerleşme 1268'de tekrardan Memluk egemenliğine katılmıştır. İlerleyen süreçte Osmanlı egemenliğine katılan yerleşme Cumhuriyet tarihinde Yavuzeli adını almıştır (Blömer ve Engelbert, 2011:195). Memluklerin yerleşmeye sahip olmasından sonra Türkmen nüfusu artmıştır (Karadeniz, 1998:435).

Tablo 2.1. Yavuzeli'nin Yer Adları, İdari Statüsü ve Bağlı Olduğu Birimler.

Yer Adı	İdari Statüsü ¹	Bağlı Olduğu Birim ²
Yavuzeli (Cingife) 16.yy: Merzman 1889: Cinkife 1958: Yavuzeli	Nahiye (1530-1690)	Birecik-Halep Eyaleti
	Nahiye (1871-1880)	Rumkale-Urfa-Halep Vilayeti (Salname)
	Nahiye (1883)	Birecik-Urfa-Halep Vilayeti (Salname)
	Nahiye (1889-1897)	Rumkale-Urfa-Halep Vilayeti (Salname)
	Nahiye (1926)	Nizip-Gaziantep
	Kaza (İlçe)1958	Gaziantep

Kaynak: (Sezen, 2017:804).

Yavuzeli denilince akla ilk gelen ve günümüzde Nizip sınırlarında yer alan Rumkale gelmektedir. “*Rumkale, zaman içinde Şitimrat, Urumiya, Kal’a Rhometya, Hısna dhe Romeye, Klay Horomakon, Hromklay, Ranculat, Kal’at ür-Rum, Roman Koyla, Kal’at üi-Müslimin, Kal’a Zerrin, Urum Gala isimleriyle anılmıştır.*” (Yelken, 2017:9). Mısır Memluklerinin sınır şehrini oluşturan Rumkale, çevresinin daha önce fethedilmesine rağmen stratejik özelliğinden dolayı 13. yy ‘da fethi gerçekleşen bir yerleşmedir. Üzücü şekilde önemli bölümlerinin sular altında kalan yerleşme o dönemde Memluklerin Anadolu politikasında üs olarak kullanıldığı bilinmektedir (Gül, 2002:365).

Memlukler 13-16. yy’ da kale için sırasıyla Akkoyunlar, Safeviler, Osmanlı, Dulkadirler ve Ramazanoğulları ile mücadele etmişlerdir. Bu uç şehri korumak için askeri

¹ “*Tahrir Defterleri, Ruznamçeler, Temettuatlar ve Nüfus Kayıt Defterlerinde vilayet ve eyalet merkezleri “Liva” (Sancak); Liva (Sancak) merkezleri “Kaza”; Kaza merkezleri “Nahiye”; Nahiye merkezleri ise “Merkez Köy” olarak kaydedilmiştir.*” (Sezen, 2017).

² “*Tanzimatla birlikte II. Mahmut devrinde idari birimler Eyâlet, Sancak ve Kaza olarak üç kademeye ayrılmıştır. 1864’te eyâletlerden “Vilâyet” sistemine geçilmesi kabul edilerek, müteakip yıllarda vilâyetler kuruldu. 1870 yılında idarî birimlere “Nâhiye” teşkilatı da eklenmiştir. TBMM Hükümeti döneminde Misak-ı Milli sınırları içinde 15 vilâyet, 19 müstakil livâ (sancak), 34 mülhak livâ, 302 kaza ve 679 nâhiye bulunuyordu. Cumhuriyetin ilânını müteakip 1924 yılında vilâyetler ülke şartlarına göre yeniden düzenlendi. 1960’lı yıllarda ülkemiz 67 il, 572 ilçe ve 888 bucağa ayrılmıştı. Bugüne kadar yapılan değişikliklerle (beliren ihtiyaçlara göre) yurdumuzda ilçe sayısı bir hayli artırılmış, il sayısı da 81’e ulaşmıştır.*” (Sezen, 2017).

birliklerini burada toplamış olma ihtimali yüksektir. Bu durumu kanıtlayan durum ise kalenin altında bulunan mahallede at talimi yapmış olmalarıdır (Karadeniz, 1998:440).

Rumkale kazasına bağlı üç nahiye bulunuyordu. Bunlar Merzuman, Ank ve Araban Nahiyeleri olup, Merzuman Rumkale Kazasının merkezini teşkil ederdi ve nahiyede 35 köy ve 37 mezra bulunurdu (Karadeniz, 1998:434). İsmi Merzuman Çayından alan Merzuman nahiyesi, bu çayın etrafında bulunan etrafında bulunan köylerden meydana gelmiş olup tahmini olarak da nahiye merkezini Merzuman köyü oluşturmaktadır (Yılmaz, 1996:96).

Tablo 2.2. 16. Yüzyılda Merzuman Nahiyesinin Yıllara Göre Nüfus Sayıları ve Artış Oranları (1536-1584).

YILLAR	1536		1584		1536-1584
Nüfus ve Oran	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı (%)	Nüfus	Toplam Nüfusa Oranı (%)	Nüfus Artış Oranı (%)
Müslümanlar	1314	31,4	1822	27,95	38,66
Konar-Göçer Teşekküller	645	15,34	2295	35,22	255,81
Rumkale	1921	45,68	1862	28,56	-3,16
Muaf	50	1,18	20	0,3	-150
Gayr-i Müslim	276	6,56	520	7,97	88,4
TOPLAM	4206	100	6519	100	55

Kaynak: (Yılmaz, 1996:121).

Merzuman nahiyesinde 1536 yılında en fazla nüfus Rumkale 'de toplanmış iken 1536'da en fazla nüfusu konar-göçerler oluşturmuştur. Müslümanların nüfusu 1314 kişi ile %31,4 orana sahip iken, 1584'te Müslüman nüfusunun artmasına rağmen toplam nüfus içerisindeki oranı azalarak %27,95'e gerilemiştir. Gayr-i müslim nüfusu ise 1536'da 276 kişi olup %6,56 orana sahiptir, 1584'te ise Gayr-i Müslimlerin hem sayısı hem de toplam nüfus içerisindeki oranı artmış olup %7,97'ye ulaşmıştır (Tablo 2.2).

Tablo 2.3. 16. Yüzyılda Merzuman Nahiyesinin Yıllara Göre Müslüman ve Gayr-i Müslim Köy ve Mezraa Sayıları (1523-1584).

YILLAR	Müslüman Köy	Gayr-i Müslim Köy	Toplam	Mezraa
1523	15	-	15	17
1536	31	1	32	30
1552	33	1	34	25
1571	34	1	35	37
1584	35	1	36	35

Kaynak: (Yılmaz, 1996:114).

Nahiyeenin en büyük yerleşmesini daha önce 1536'da Ank Nahiyesi sınırlarında bulunan Rumkale Şehri oluşturur. Merzuman Çayı ile Fırat Nehri kavşağında bulunan Rumkale Şehrinin 1584 yılındaki nüfusu 1862 kişi idi (Yılmaz, 1996). 1536 yılında nüfusu 1921 kişi, 1552 yılında nüfusu 1503 kişi ve 1571 yıllarında ise nüfusu 1533 kişi olmuştur (Tablo 2.4).

Tablo 2.4. 16.yy' da Rumkale Şehri Nüfusları (1536-1584).

Yıllar	1536	1552	1571	1584
Nüfus	1921	1503	1533	1862
Artış Oranı (%)	-	-27,8	1,9	21,4

Kaynak: (Yılmaz, 1996:103).

Rumkale, Maraş-Malatya-Urfa üçgeninin merkezinde olması nedeniyle son derece önemlidir (Karadeniz, 1998:428). Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra şehrin uç şehir olma özelliğini kaybedip iç bölgede kalması, Osmanlı'daki mevcut huzur düzeyinin yüksek oluşu, asker eğitimi veren eski meslek gruplarının rağbet görmemesi gibi nedenlerle Rumkale eski önemini kaybetmiştir. Fırat'ın karşısında yer alan Urfa ve Birecik gibi ticari alanda gelişme gösteremeyen Rumkale ilerleyen zamanda nehrin karşı

kıyısında Halfeti ismiyle yeniden kurulmuştur (Karadeniz, 1998:440-443). Osmanlı Döneminde Cingife adını alan Merzuman'a ise Yavuz Sultan Selim'in isteği ile Yavuzeli adı verilmiştir (Blömer ve Engelbert, 2011:195).

Tablo 2.5. 16.YY'da Rumkale Şehri'nde Yılında Bulunan Mahalleler, Birimler ve Nüfusları (1536-1584).

Birimler	Nefer (Asker)				Hane				Mücerred (Bekar)				Muaf			
Mahalle/ Yıllar	15 36	155 2	157 1	158 4	153 6	155 2	157 1	158 4	153 6	155 2	157 1	158 4	153 6	155 2	157 1	158 4
Kattan (Altun taş)	92	70	81	80	73	63	57	63	18	7	23	17	1	-	1	1
Kızılca	90	56	68	90	56	53	55	80	33	3	11	9	1	-	1	1
Rumlu lu	13 6	68	87	94	121	65	68	88	12	3	18	5	3	-	1	1
Hacıha lil	12 3	129	138	141	114	118	106	129	8	10	31	11	1	1	1	1
TOPLAM	44 1	323	374	405	264	295	286	360	71	23	83	42	6	1	4	4

Kaynak: (Yılmaz, 1996:102-103).

Rumkale'de 1536-1584 yılları arasında Kattan (Altuntaş), Kızılca, Rumlulu ve Hacıhalil olmak üzere dört mahalle yer alıyordu. Bu mahallelerde hane sayısı en fazla 1536'da Rumlulu mahallesinde iken diğer sayım dönemlerinde en fazla hane Hacıhalil mahallesinde olmuştur. İki sayım devresi arasında bu kadar ciddi mahalle farkının bulunması muhtemel bir idari bölünüş değişikliği ile açıklanabilir. Tüm sayım devrelerinde en az hane sayısı ise Kızılca mahallesinde görülmüştür. Toplam hane açısından bakıldığında zaman zaman ise sayım devrelerinde Rumkale şehri mahallelerinde hane sayıları 1552-1571 arasında azalma yaşamışken diğer devrelerde artmıştır. En fazla hane sayısı ise 360 hane ile 1584 yılı olmuştur (Tablo 2.5).

Tablo 2.6. 16.YY'da Rumkale Şehrinde Yaşayan İçtimai Zümreler (1536-1584).

Zümreler	1536	1552	1571	1584
Ahi	1	-	-	-
Derviş	2	-	2	3
Divane	3	-	-	-
Duacı	1	-	-	-
Fakih	5	-	1	-
Garib	8	-	-	-
Gazi	1	-	-	-
Halife	1	-	-	-
Hatib	1	1	-	-
İmam	-	-	2	-
Kethüda	-	1	1	-
Koca	2	-	-	-
Kuloğlu	1	-	-	-
Müderriş	2	1	-	-
Müezzin	2	-	-	-
Pir	-	-	-	2
Pir-i Fani	1	-	-	-
Seyyid	-	-	3	6
Sufi	1	-	-	-
Şeyh	2	-	-	-
TOPLAM	36	3	9	11

Kaynak: (Yılmaz, 1996:104).

Yılmaz 1996'da Rumkale'de şehrinde 16. yy'da yaşayan içtimai zümreler için *“Görüldüğü gibi 1536 yılında şehirde ünvanlı 36 nefer yaşamakta olup bu da şehir nüfusunun %8,1'ine tekabül etmektedir. 1552'de %0,9'a, 1571'de %2,4'e, 1584'te ise %2,7 olmuştur. Mühimme defterlerindeki kayıtlardan şehirde bir de kadının bulunduğu bilinmesine rağmen Tahrir defterlerinde şehir sakinleri arasında kadı kaydına rastlanmamaktadır.”* İfadelerini kullanmıştır.

Tablo 2.7. 16. Yüzyılda Rumkale'de Bulunan Esnaflar (1536-1552).

Meslekler	1536	1552	Meslekler	1536	1552
Bazlamacı	-	1	Kazancı	1	1
Boyacı	2	1	Keçeci	1	1
Çarhi	1	-	Keltan	-	1
Çerçi	1	-	Köşger	1	1
Debbâğ	1	-	Kuyumcu	-	1
Demirci	1	1	Kürekçi	-	1
Eğerci	1	1	Neccar	2	-
Gemici	1	-	Seyyad	2	-
Kasabbaşı	1	-	Taşçı	1	1
Kasap	2	-	Terzi	-	19

Kaynak: (Yılmaz, 1996:108-109).

Rumkale'de nüfus artış hızındaki düşüşün nedeni Doğu Anadolu'nun fethi ile birlikte düşman işgal tehlikesinin uzaklaşması sonucu insanların kaleye sığınmak yerine tarım alanlarına inip buralarda yaşamlarına devam etmeleridir (Yılmaz, 1996:119). *“Merzaman Nahiyesi: Bu nahiye'ye 42 köy bağlıdır. Bu köylerin en büyükleri; Karayusuflu, Tandırcık, Bozatl, Bakırca, Balık, Karakuyu, Köribo Obası, Kekliktepe, Karahüseyinli, Yarımca, Eğridere, Kiroğlu, Kayabaşı, Üçgöl, Sarılar, Elif, Hisar, Hasanoğlu ve Kasaba köyleridir.”* (Eroğlu, Babuçoğlu, ve Köçer, 2012:160).

Tablo 2.8. 1326 (1908) Tarihli Salnamaya Göre Rumkale Kazasına Bağlı Nahiye ve Köy Sayıları.

Mahalle	Köy Sayısı
Urban Nahiyesi	42
Yazıkü Nahiyesi	78
Merzaman Nahiyesi	42
Reşi	22

Kaynak: (Eroğlu, Babuçoğlu, ve Köçer, 2012:159-160).

Tablo 2.9. Rumkale’de 1285-1293 (1868-1876) Yılları arası Nüfus Miktarları.

YILLAR	Hane			Nüfus		
	Musevi	Hristiyan	İslam	Musevi	Hristiyan	İslam
1285 (1868)	-	97	2739	-	615	11075
1286 (1869)	-	97	2956	-	342	11566
1288 (1871)	-	97	2956	-	110	11566
1293 (1876)	-	86	2978	-	345	8470

Kaynak: (Eroğlu, Babuçoğlu ve Köçer, 2012:177-182) ilgili Halep Vilayet Salnamelerinden naklen.

Rumkale’de 1285-1293 yılları arası sayımlara bakıldığı zaman Hristiyan hane sayıları ilk üç sayım devresinde 97 iken 1293’te 86 haneye gerilemiştir. Müslüman haneleri ise 1285 yılında 2739 iken 1286 ve 1288 yıllarına 2956’ya yükselmiştir. Müslüman hane sayısı 1293’te 2978 olmuştur. Nüfus olarak da Musevi nüfusunun bulunmadığı ya da kayıtlara geçirilmediği yerleşmede 1285’te 615 kişi, 1286’da 342 kişi, 1288’de 110 kişi ve 1293’te 345 kişidir (Tablo 2.9).

Müslüman nüfusun daha fazla olduğu Rumkale’de ise Müslüman nüfus 1285’te 11075 kişi, 1286’da ve 1288’de 11566 kişi ve 1293’te 8470 kişidir (Tablo 2.9).

Tablo 2.10. Rumkale’de 1308-1326 (1891-1908) Yılları Arası Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları.

Millet	Müslüman		Ermeni		Diğer		TOPLAM	
Salname Yılları	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1308-1309 (1891-1892)	11515	10757	291	273	-	-	11806	11030
1310-1312 (1893-1894)	10993	10549	340	289	-	-	11333	10838
1313-1314 (1895-1896)	11005	10601	343	294	-	-	11348	10895
1315-1316 (1897-1898)	11869	11366	300	287	-	-	12169	11653
1317 (1899)	12191	11186	264	291	41	36	12496	11513
1318 (1900)	12108	11578	265	291	41	36	12414	11905
1319 (1901)	12351	11831	274	295	-	-	12625	12126
1320 (1902)	12379	11862	274	295	84	72	12737	12229
1321 (1903)	12617	12070	274	295	-	-	12891	12365
1322 (1904)	13134	12282	285	300	-	-	13419	12582
1323 (1905)	12825	12201	285	300	-	-	13110	12501
1324 (1906)	12984	11142	501	398	2	-	13487	11540
1326 (1908)	12838	11036	482	492	179	126	13499	11654

Kaynak: (Eroğlu, Babuçoğlu ve Köçer, 2012:246-249) ilgili Halep Vilayet Salmelerinden naklen.

Rumkale’de 1308-1309 (1897-1908) yılları arası Salmelere göre nüfuslar incelendiği zaman en fazla nüfusun yine Müslümanlardan oluştuğu görülmektedir. 1308-1309 yılları arasında 11806 erkek nüfusun 11515 kişisini Müslüman erkek, 291 kişisini ise Ermeni erkekler; 11030 kişilik kadın nüfusun 10757 kişisini Müslüman kadınlar oluştururken 273 kişisini Ermeni kadınlar oluşturmaktadır. 1310-1312 (1893-1894) yılları arasında erkek nüfus artmış ancak Müslüman erkek nüfus 10993 kişiye gerilemiştir. Ermeni erkek kişi sayısı ise 340 kişiye yükselmiştir. Benzer değişim kadın nüfusta da olmuştur. Müslüman kadın nüfus 10549 kişiye gerilerken Ermeni kadın nüfus 289 kişiye yükselmiştir. Bir sonraki aralık olan 1313-1314’te (1895-1896) Müslüman erkek nüfus artarak 11005 kişiye, Ermeni erkek nüfus ise 3 kişi artarak 343 kişiye yükselmiştir. Müslüman kadın nüfus ve Ermeni kadın nüfus sayısı artarak toplam kadın nüfusu 10895 kişiyi görmüştür. 1315-1316’da (1897-1898) Müslüman ve Ermeni erkek nüfus toplamı 12169 kişiye, Müslüman ve Ermeni kadın nüfusu 11653 kişiye yükselmiştir. 1317’de (1899) Müslüman erkek nüfus artarak 12191 kişi, Ermeni erkek ise

azalarak 264 kişi olmuştur. 1322'ye (1904) kadar Müslüman erkek nüfus sürekli olarak artmış ve 13134 kişiye yükselmiştir. Bir sonraki yılda erkek nüfus azalmış ve 1285 kişiye gerilemiş olup, sonraki yıllarda ise tekrardan artışa geçerek 1324'te 12948 kişiye ulaşmıştır. 1326 yılında ise Müslüman erkek nüfus 12838 kişidir. Toplam erkek nüfus ise bu yılda 13499 kişiye ulaşmıştır. Tüm yıllarda toplam erkek nüfus toplam kadın nüfusundan fazla olmuştur (Tablo 2.10).

Tablo 2.11. Rumkale'de Salname Yıllarına Göre Mülkiye Rüştîye (Ortaokul) Mekteplerinde İstihdam Durumları.

Yıllar	Öğretmen (Muallim)	Öğrenci (Talebe)	Hizmetli (Kapıcı)
1308-1312 (1891-1894)	2	-	1
1318(1900)	2	48	-
1319(1901)	2	52	-
1320-1322 (1902-1904)	3	60	1
1323(1905)	3	62	1
1324-1326 (1906-1908)	2	43	1

Kaynak: (Eroğlu, Babuçoğlu ve Köçer, 2012:592).

Rumkale'de 1308-1326 (1891-1908) yılları arasında verilen Mülkiye Rüştîye (Ortaokul) öğretmen, öğrenci ve hizmetli sayılarına bakıldığında zaman 1308-1319 yılları arasında öğretmen sayısının 2, 1320-1323 yılları arasında öğretmen sayısının 3 ve 1324-1326 yılları arasında yine öğretmen sayısının 2 olduğu görülmektedir. Öğrenci sayıları ise 1323 yılına kadar artış göstererek 48'den 62 kişiye yükselmiş, son yılda ise 43'e gerilemiştir. Öğrenci sayısının 60 ve üzerine çıktığı dönemlerde öğretmen sayısı artmıştır. Muhtemelen o dönemde öğretmen/öğrenci oranlaması yapıldığında aşağı yukarı 30 öğrenci başına bir öğretmen denk olduğu yorumu yapılabilir (Tablo 2.11).

Tablo 2.12. 1306(1889) Tarihli Halep Vilayet Salnamesine Göre Rumkale’de Bulunan Sıbyan Okulu, Rüştîye ve Öğrenci Sayıları.

Okullar	İslam Sıbyan Okulu		Rüştîye (Ortaokul)	
	Öğrenci Sayısı	Adet	Öğrenci Sayısı	Adet
Sayı	26	1	41	1

Kaynak: Eroğlu, Babuçoğlu ve Köçer, 2012:144-145 (1306 tarihli Halep Vilayet Salnamesi s.213’ten naklen).

Rumkale’de eğitim veren kurumlardan bir diğeri ise İslam Sıbyan Okulu olmuştur. Adet sıbyan okulunun bulunduğu yerleşmede öğrenci sayısı 26 iken, 1306’da ortaokul sayısı 1 olup öğrenci sayısı 41 kişidir (Tablo 2.12).

Kaza merkezi 19. yüzyılda nehrin karşı kıyısında bulunan Halfeti’ye taşınması üzerine şehrin nüfusu azalmış ve bu şehrin yerine bir Kasaba isimli köy yerleşmesi kalmış olup ayrıca kaya düşmeleri sonucu bu köyün de zarar görmesiyle köy kuzey kesime taşınmış ve günümüzde Yavuzeli ilçesi sınırlarında yer almaktadır (Yılmaz, 1996:98).

2.2. NÜFUS

2.2.1. Nüfusun Değişim Süreci

Ülkemizde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bundan önce Osmanlı döneminde nüfus sayımları yapılmış ve kayıt altına alınmış olsa da isabetli sonuçlar elde etmek ve karşılaştırmalar yapmak pek mümkün değildir (Tanoğlu, 1969:184).

Ülkemizde nüfus artış hızı bütün dönemlerde oldukça yüksek olmuş, son dönemlerde birtakım sebeplerle artış hızında düşme olsa bile sağlık koşullarının iyileşmesi ölüm oranlarında düşüşe sebep olmuş ve bu da nüfus artış hızının halen daha yüksek kalmasına sebep olmuştur. Ülkemizin doğusunda ve güneydoğusunda doğal artış hızının daha yüksek olması eğitim ve istihdam gibi sorunları meydana getirmiş, bu durumda batıya göçe neden olmuştur (Kasarcı, 1996:264-266).

Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkeler arasında ülkemiz toplam nüfus açısından Almanya'dan sonra ikinci sırayı alır fakat nüfus artış hızı açısından bu ülkeler arasında birinci sırada olup artış hızı giderek azalmaktadır. Nüfus miktarı açısından bakıldığında zaman zaman sayı olarak dağılım ülkemizin her yerinde eşit değildir. Kıyı bölgelerimizin nüfusu giderek artarken doğuda azalmaktadır (Özgür, 2003:48).

Nüfus büyüklüğü ve artışı ile ekonomik faaliyetler ilişkilendirildiği zaman nüfus başına en yüksek verimin alınabileceği miktar *Optimum Nüfus* olarak tanımlanır (Doğan, 2011:304).

Köy Kanunu'nda belirtildiği gibi nüfusu 2.000'den az olan yerleşmelerin köy, nüfusu 2.000-20.000 arası olanlar kasaba ve nüfusu 20.000'i aşan yerleşmeler şehir olarak nitelendirilmektedir (Darkot, 1967:3). Yavuzeli 1958 yılına kadar "*Cingife*" isminde bir nahiye yerleşmesi durumundaydı. 1958'de ilçe statüsüne kavuşan Yavuzeli'nin merkez yerleşmesi idari statü olarak kentsel yerleşme sayılsa bile 1970 1970 sayımına kadar sahip olduğu nüfusu ve diğer mevcut fonksiyonel özellikleri itibarıyla köy yerleşmesi durumunda idi.

Bu tarihten günümüze kadar ki sahip olduğu nüfus verileri ve yavaş da olsa gelişme kaydeden fonksiyonlarıyla Yavuzeli ilçe merkezi kasaba statüsündedir.

Tablo 2.13. Yavuzeli Kasabası ve Diğer Kırsal Yerleşmelerin Nüfus Gelişimi (1935-2020).

SAYIM DEVRESİ	Yavuzeli Kasaba Nüfusu	1965=100	Yıllık Artış Hızı (%)	Diğer Kırsal Nüfus	Yıllık Artış Hızı (%)	TOPLAM	Yıllık Artış Hızı* (%)
1935	437	100	-	9899	-	10336	-
1940	434	99,3	-0,1	15658	11,6	16092	11,1
1945	514	117,6	3,7	16065	0,5	16579	0,6
1950	597	136,6	3,2	19587	4,4	20184	4,3
1955	743	170,0	4,9	10343	-9,4	11086	-9
1960	988	226,1	6,6	11227	1,7	12215	2,0
1965	1638	374,8	13,2	12329	1,9	13967	2,9
1970	2332	533,6	8,5	12997	1,1	15329	1,9
1975	2632	602,3	2,6	13967	1,5	16599	1,7
1980	3011	689,0	2,9	14132	0,2	17143	0,7
1985	4606	1054,0	10,6	16254	3,0	20860	4,3
1990	6864	1570,7	9,8	17091	1,0	23995	3,0
2000	7743	1771,9	1,3	16666	-0,2	24409	0,2
2007	4410	1009,2	-6,1	16708	0,08	21118	-1,9
2010	3992	913,5	-3,1	17486	1,6	21478	0,6
2015	3839	878,5	-0,8	17596	0,1	21435	-0,04
2020	4191	959,0	1,8	18361	0,9	22552	1,0

Kaynak: (www.mku.edu.tr/), (www.sehirhafizasi.sakarya.edu.tr), Başbakanlık DİE İstatistikleri ve TÜİK, 1935-2020.

* **Formül:** $[(P_n - P_0) : n] : P_0 \times 100$

P_0 =İlk Nüfus(Dönem başı) P_n =Son Nüfus(Dönem sonu) n = P_0 ile P_n arasındaki yıl sayısı(dönem süresi) (acikders.ankara.edu.tr,2021/ Özgür,s.13).

Yavuzeli’nde sayım devreleri incelendiği zaman ulaşılan en eski nüfus 1935 yılı nüfusedir. Bu devrede günümüz Yavuzeli kasabasını oluşturan Cinkife yerleşme nüfusu 437 kişi, diğer kırsal yerleşmeler 9899 kişi olup toplamda nüfus 10336 kişidir (Tablo 2.3).

Cinkife’de 1935-40 arası devrede nüfus artış hızı azalırken diğer kırsal yerleşmeler ve nahiye genelinde nüfus artış hızı yükselmiştir. Kasaba’nın nüfus artış hızı %-0,1, diğer kırsal yerleşmelerin nüfus artış hızı %11,6’dır. Bu oran verilen sayım devreleri içerisinde diğer kırsal yerleşmelerin en hızlı nüfus artış hızına sahip olduğu devredir. Bu devrede ilçe genelinde nüfus artış hızı ise %11,1 olup bu devre nahiye geneli içinde nüfus artış hızının en yüksek olduğu devre olarak göze çarpmaktadır (Tablo 2.3).

Bir sonraki devre olan 1940-1945 arası devrede Cinkife’de nüfus artış hızı sıfırın üstüne çıkarak yükselmiştir. Bu devredeki artış hızı %3,7 ile nüfus miktarı 80 kişi artmıştır. Diğer kırsal yerleşmelerde nüfus miktarı 407 kişi artmış ve nüfus artış hızı %0,5’tir. Nahiye genelinde ise yıllık artış hızı %0,6 olup, nüfus miktarı 517 kişi yükselmiştir (Tablo 2.3).

Cinkife’de 1945-50 arası devre incelendiği zaman kasaba nüfusu artmaya devam etmiştir. Bu devrenin nüfus artış hızı %3,2 olup, nüfus miktarı 83 kişi artış göstermiştir. Diğer kırsal yerleşmelerin nüfus artış hızı %4,4 olup ilçe geneli artış hızı %4,3’tür (Tablo 2.3).

Cinkife’nin 1950-55 arası sayım devresinde yıllık artış hızı incelendiği zaman diğer kırsal yerleşmeler ve nahiye genelinde sayım devreleri içerisindeki en düşük nüfus artış hızı görülmektedir. Kasaba nüfusu 146 kişi artarak %4,9 artış hızına sahipken, diğer kırsal yerleşmelerin nüfus miktarı 9244 kişi azalma göstermiş nitekim bu devredeki nüfus artış hızı ise %-9,4’tür. İlçe geneli nüfus miktarı 9098 kişi azalmış ve artış hızı ise %-9’a düşmüştür. 1955 teki hızlı düşüşün nedeni bir önceki sayım döneminde 53 olan köy sayısının bu sayım döneminde 27’ye düşmesidir (Tablo 2.3).

Yavuzeli 1955-1960 arası dönemde ilçe statüsüne yükselmiştir ancak Yavuzeli ilçesinin merkezini teşkil eden ve eski adı Cinkife olan yerleşme nüfus verileri ve fonksiyonel özellikleriyle bir kasaba statüsündedir. Nüfus miktarının ve artış hızının tüm yerleşmeler için tekrardan artıya geçtiği 1955-60 arası devrede ise kasaba nüfusunun artış hızı %6,6 diğer kırsal yerleşmelerin artış hızı %1,7 ilçe geneli artış hızı ile %2’dir (Tablo 2.3).

Kasaba Nüfus miktarına 688 kişinin eklendiği 1960-65 arası dönem tüm sayım dönemleri içerisinde kasaba nüfusunun artış hızının en yüksek olduğu dönemdir. Bu dönemde kasabanın nüfus artış hızı %13,2’dir. Diğer kırsal yerleşmelerde nüfus artış hızı %1,9 iken ilçe geneli nüfus artış hızı %2,9’dur. Kasaba nüfusunda bu denli artışın ilçe genelinde ciddi bir değişim yapmama sebebi ise kasaba nüfusunun ilçe geneli nüfus içerisindeki payının az oluşudur (Tablo 2.3).

Bir sonraki devre 1965-70 arasında ise kasaba nüfus artış hızı %4,7’lik bir düşüşle %8,5’e gerilemiştir. Diğer kırsal yerleşmelerin artış hızı %1,1 ilçe geneli artış hızı ise %1,9’dur (Tablo 2.3).

İlçe geneli nüfus artış hızının %1,7 olduğu 1970-75 arası dönemde, kasabada nüfus artış hızı %2,6 diğer kırsal yerleşmelerde ise %1,5'tir (Tablo 2.3).

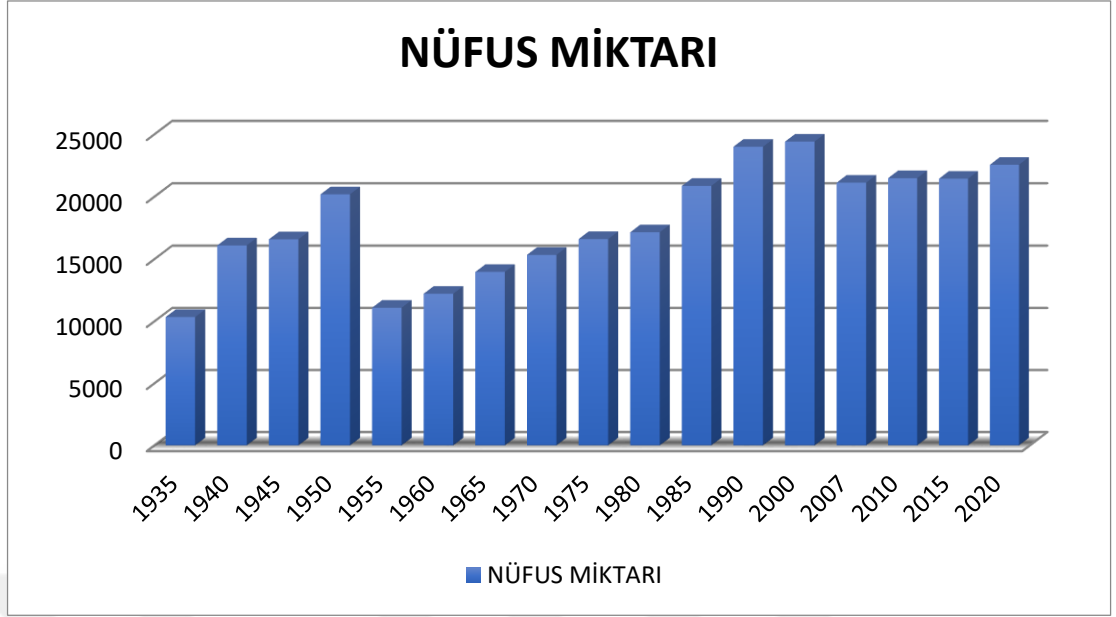
Toplam nüfus miktarının ilçe genelinde 544 kişi arttığı 1975-80 arası dönemde kasaba nüfusu 379 kişi, diğer kırsal yerleşmeler ise 165 kişi yükselmiştir. Bu devrenin nüfus artış hızları da incelendiğinde İlçe genelinde artış hızı %0,7, kasabada %2,9 ve diğer kırsal yerleşmelerde %0,2'dir (Tablo 2.3).

Takip eden sayım devrede (1980-85) kasabada nüfus miktarı 1595 kişi yükselmiş ve bu devrenin artış hızı ise kasabada %10,6'dır. Diğer kırsal yerleşmelerde artış hızı %3,0, ilçe geneli artış hızı ise %4,3'tür (Tablo 2.3).

Bir sonraki devre olan 1985-90 arası dönemde kasabanın nüfus artış hızı %9,8 diğer kırsal yerleşmelerin nüfus artış hızı %1,0 ve ilçe geneli nüfus artış hızı %3,0'dır (Tablo 2.3).

Süre olarak 10 yıllık süreyi kapsayan bir sonraki devremiz 1990-2000 arası sayım devresinde kasaba nüfus artış hızı %1,3'lük artış gösterirken, diğer kırsal yerleşmelerde artış hızı sıfırın altına inerek %90,2'ye düşmüştür. İlçe genelinde ise artış hızı %0,2'dir (Tablo 2.3).

Bu tarihten sonra sırasıyla kasabada nüfus artış hızı 2000-2007 arası devrede %-6,1, 2007-2010 arası devrede %-3,1, 2010-2015 arası devrede %-0,8 ve son devremiz olan 2015-2020 arası devrede ise kasabanın nüfus artış hızı %1,8'tür. Diğer kırsal yerleşmelerin nüfus artış hızı 2000-2007 arası devrede %0,08, 2007-2010 arası devrede %1,6, 2010-2015 arası devrede %0,1 ve son devremiz olan 2015-2020 arası devrede ise diğer yerleşmelerin nüfus artış hızı %0,9'dir. İlçe geneli nüfus artış hızı 2000-2007 arası devrede %-1,9, 2007-2010 arası devrede %0,6, 2010-2015 arası devrede %-0,04 ve son devremiz olan 2015-2020 arası devrede ise ilçenin nüfus artış hızı %1,0'dur (Tablo 2.3).

Şekil 2.1. Yavuzeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Nüfus Gelişimi (1935-2020).

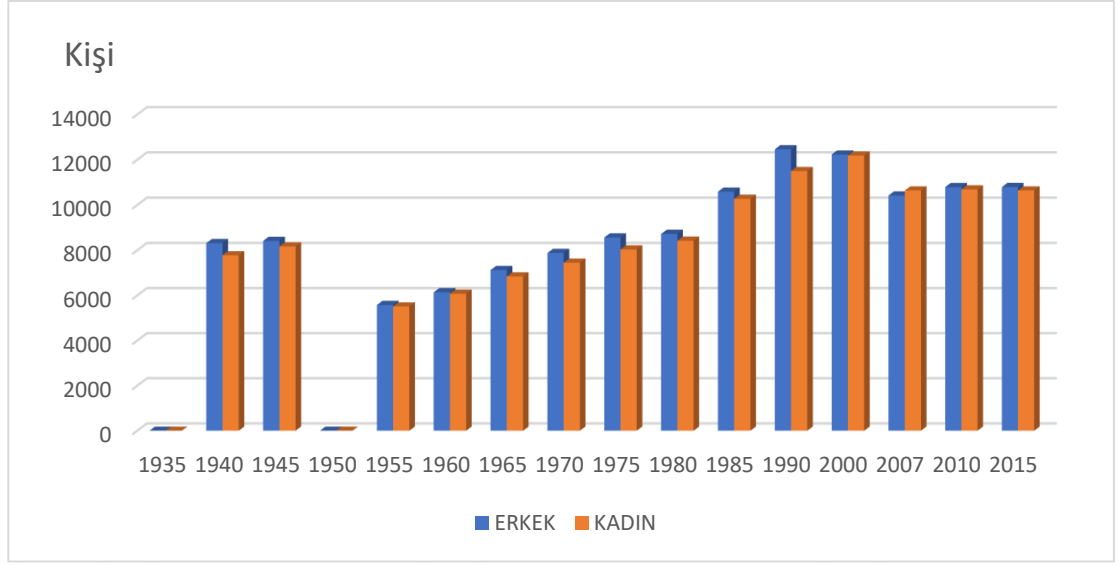
2.2.2. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Cinsiyet yapısı hem ülke içindeki bölgelere göre hem de yıllara göre değişkenlik göstermektedir. Sosyal ve ekonomik çalışmalar düzenlenirken o yerin cinsiyet yapısı göz önünde bulundurulmalıdır (Yüceşahin M, 1996:267). Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı belirlenerek nüfusun bağımlılık durumu, dinamizmi, yapılacak yatırımların tür ve sayısının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı o yerleşmenin gelişmişlik seviyesi hakkında bizlere bilgi de vermektedir.

Tablo 2.14. Yavuzeli İlçesi Cinsiyet Durumu (1935-2020).

SAYIM YILI	ERKEK	%Sİ	KADIN	%Sİ	TOPLAM	CİNSİYET ORANI ‰
1935	-	-	-	-	10336	-
1940	8316	51,7	7776	48,3	16092	1069,4
1945	8413	50,7	8166	49,3	16579	1030,2
1950	-	-	-	-	20184	-
1955	5576	50,3	5510	49,7	11086	1012
1960	6141	50,3	6074	49,7	12215	1011
1965	7127	51	6840	49	13967	1042
1970	7880	51,4	7449	48,6	15329	1057,9
1975	8566	51,6	8033	48,4	16599	1066,3
1980	8723	50,9	8420	49,1	17143	1036
1985	10589	50,8	10271	49,2	20860	1031
1990	12460	51,9	11495	48,1	23995	1083,9
2000	12228	50,1	12181	49,9	24409	1003,8
2007	10418	49,3	10640	50,7	21118	979,1
2010	10792	50,2	10686	49,8	21478	1009,9
2015	10793	50,4	10642	49,6	21435	1014,2
2020	11480	50,9	11072	49,1	22552	1036,8

Kaynak: (<http://www.mku.edu.tr/>), (www.sehirhafizasi.sakarya.edu.tr), Başbakanlık DİE İstatistikleri ve TÜİK, 1935-2020.

Şekil 2.2. Yavuzeli’nde Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Dağılımı Grafiği.

Nüfusun cinsiyet yapısı incelendiği zaman tüm sayım devrelerinde erkek nüfusun kadın nüfustan daha fazla olduğu görülmektedir. Cinsiyet oranlarına bakıldığında ise sadece ilk defa adrese dayalı nüfus sayımının yapıldığı 2007 yılından kadın başına düşen erkek oranının bin oranında binin altına indiği görülür, geriye kalan sayım devrelerinde kadın başına düşen erkek oranı hep binde oranında binin üzerindedir. Erkek cinsiyet oranının en fazla olduğu yıl ise 1083,9 cinsiyet oranı ve %51,9 erkek oranı ile 1990 yılıdır (Tablo 2.14).

Sayım devreleri detaylı incelendiği zaman 1940’ta erkek sayısı 8316, kadın sayısı 7776’dır. Cinsiyet oranının %51,7 sini erkek nüfus, %49,3’lük kısmını ise kadın oluşturmaktadır. 1940-1955 sayım devreleri arasında erkek oranı azalarak %50,3’e gerilemiş, kadın oranı ise yükselmeye geçerek %49,7’ye ulaşmıştır. Bundan hemen sonraki sayım devresi olan 1960’ta oranlar bir önceki devre ile aynı kalmış ve 1975’e kadar erkek nüfus oranı artış göstererek %51,6’ya ulaşmıştır, kadın nüfus oranı da gerileyerek %48,4’e düşmüştür. Bu devreyi takip eden 1980’de erkek nüfus oranı %50,9’a düşmüş iken kadın oranı %49,1’e yükselmiştir. Bir sonraki devrede tekrardan erkek oranı artış göstermiş, kadın oranı ise düşmüştür. 1990’da erkek oranı %51,9’a yükselirken, kadın oranı %48,1’e gerilemiştir. 1990-2007 yılları arasında erkek oranı azalmış, kadın oranı yükselmiştir (Tablo 2.14).

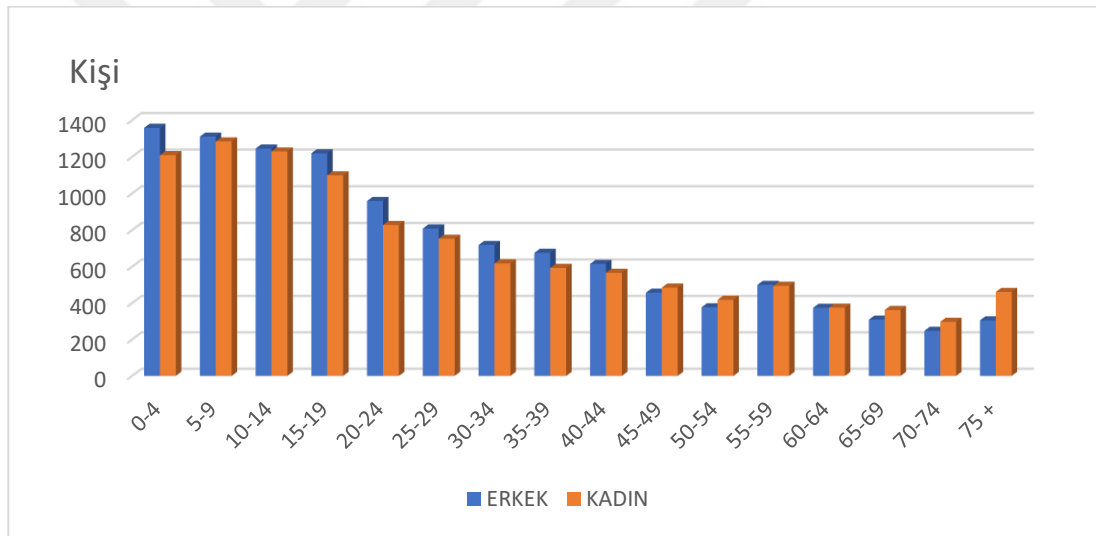
2007'den son nüfus sayımı olan 2020'ye kadar erkek cinsiyet oranı yükselme yaşamış ve %50,9'a yükselirken kadın oranı azalmış ve 2020'de %49,1'e düşmüştür (Tablo 2.14).

Tablo 2.15. Yavuzeli Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).

Yaş Grubu	ERKEK	%si	KADIN	%si	TOPLAM	%si
0-4	1358	52,9	1209	47,1	2567	10,0
5-9	1310	50,5	1284	49,5	2594	11,5
10-14	1245	50,3	1229	49,7	2474	10,9
15-19	1219	52,6	1099	47,4	2318	10,5
20-24	959	53,7	828	46,3	1787	8,0
25-29	809	51,8	753	48,2	1562	7,0
30-34	719	53,8	618	46,2	1337	6,0
35-39	676	53,3	593	46,7	1269	5,8
40-44	615	52,1	566	47,9	1181	5,4
45-49	457	48,5	485	51,5	942	4,4
50-54	377	47,4	418	52,6	795	3,6
55-59	500	50,3	495	49,7	995	4,5
60-64	374	49,9	375	50,1	749	3,4
65-69	309	46,1	362	53,9	671	3,0
70-74	248	45,5	297	54,5	545	2,5
75 ve üzeri	305	39,8	461	60,2	766	3,5
TOPLAM	11480	50,9	11072	49,1	22552	100,0

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Tablo incelendiği zaman en fazla nüfusun toplandığı yaş grubu erkeklerde oransal bazda %53,8 oran ile 25-29 yaş aralığı, kadınlarda ise %60,2'lik oranla 75 yaş ve üzeri nüfustur. Ancak bu aralıktaki yaş sayısı belli olmadığı için daha fazla yaş grubu bu aralığa dahildir. Bu sebeple kadınlarda ikinci sıradaki oranına bakacak olursak %54,5 oran ile 70-74 yaş aralığıdır. Her iki neticede de kadınlardaki yaşlı nüfus fazlalığı dikkat çeker. Hiç şüphesiz bu durum kadınlardaki ortalama yaşam süresinin erkeklerle göre daha fazla olduğunu kanıtlar niteliktedir. Erkeklerde oranın en az olduğu aralık %39,8 ile 75 ve üzeri yaş grubudur. Bu grubun toplam yaş aralığı bilinmemesine rağmen oranın bu denli az oluşu dikkat çekici bir özelliktir. Bu durum da erkeklerdeki ortalama yaşam süresinin kadınlara göre daha az olduğunun göstergesidir. Kadınlarda oranın en az olduğu grup ise %46,2 ile 30-34 arası yaş grubudur (Tablo 2.15).

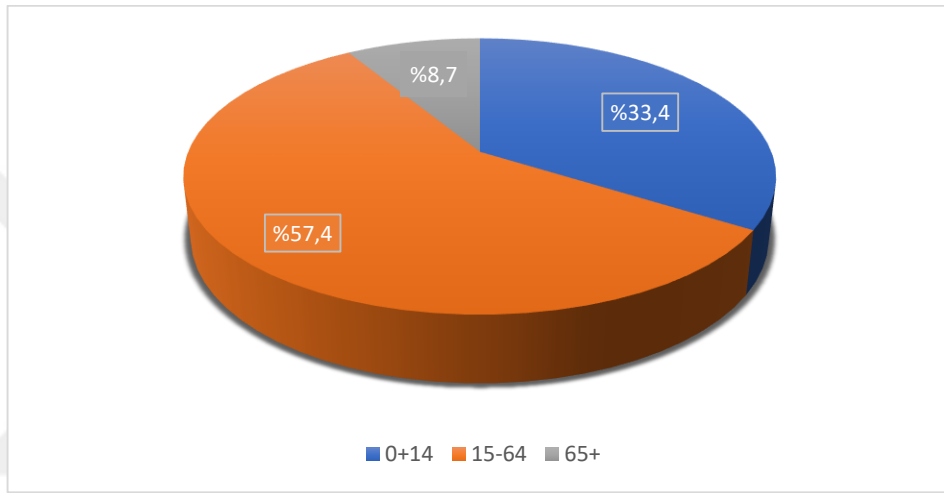
Şekil 2.3. Yavuzeli Nüfusunun Cinsiyetlere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı Grafiği.

Tablo 2.16. Yavuzeli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı (2020).

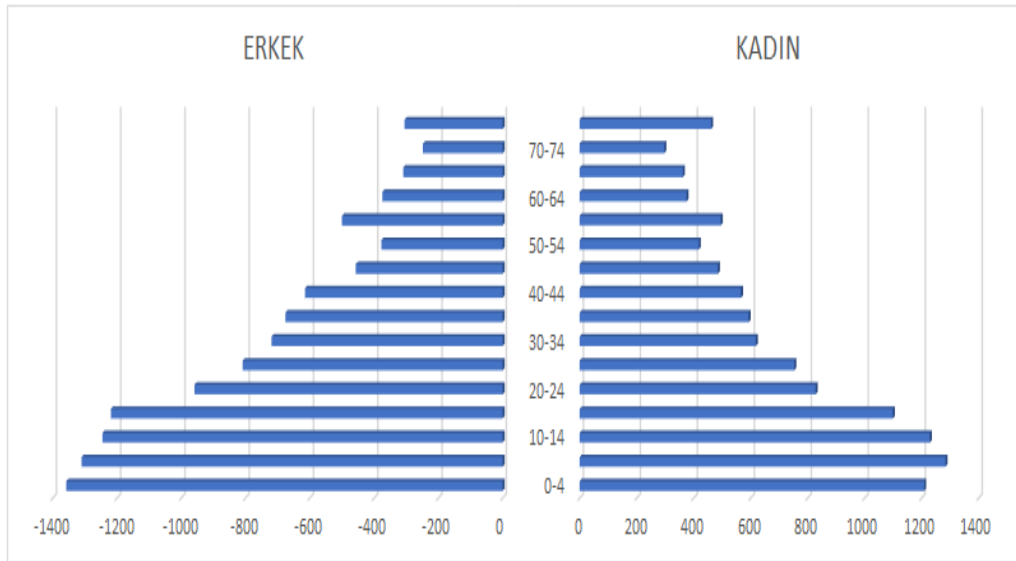
Yaş Grubu	ERKEK	%si	KADIN	%si	TOPLAM	%si
0+14	3913	34,1	3722	33,6	7635	33,9
15-64	6705	58,4	6230	56,3	12935	57,4
65+	862	7,5	1120	10,1	1982	8,7
TOPLAM	11480	100,0	11072	100,0	22552	100,0

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Yavuzeli'nin geniş aralıklı yaş yapısına bakıldığında zaman toplam nüfus içerisinde en fazla orana sahip olan grubun aktif nüfus olarak adlandırılan %57,4 ile 15-64 yaş grubu olduğu görülür. Bu grubun fazla olma sebebi hiç şüphesiz daha fazla yaş grubunu bünyesinde barındırmasıdır. Bunu %33,9 oranla 0-14 yaş grubu takip etmektedir. En son sırayı ise %8,7'lik oranla 65 yaş üzeri grup oluşturmaktadır. Netice tablo incelendiği zaman Yavuzeli'nde genç nüfusun ve doğumların fazla, ortalama yaşam süresinin ise kısa olduğu görülmektedir (Tablo 2.16).

Şekil 2.4. Yavuzeli'nde Nüfusun Geniş Aralıklı Dağılımı Grafiği.

Şekil 2.5. Yavuzeli Nüfus Piramidi.

2.2.3. Nüfus Hareketleri

2.2.3.1. Doğumlar ve Ölüm

Toplam doğum sayısı ile 15-49 yaş arasındaki kadın sayısının binde olarak oranlanması sonucu genel doğum oranı (Tümertekin, 1978:87), toplam ölüm sayısı ile toplam nüfusun binde olarak oranlanması sonucu da genel ölüm oranı elde edilmektedir (Doğanay, 1995:160).

Tablo 2.17. Yavuzeli’nde Genel Doğum ve Genel Ölüm Oranları (2019).

Yıl	Doğum Sayısı	15-49 Arası Kadın Nüfus	Genel Doğum Oranı* (binde)
2019	516	7541	68,4
Yıl	Ölüm Sayısı	Toplam Nüfus	Genel Ölüm Oranı** (binde)
2019	116	22205	5,2

Kaynak: TÜİK verileri, (Tümertekin, 1978:87), (Doğanay,1995:160).

* **Formül:** Genel Doğum Oranı= (Doğumlar Toplamı/15-49 yaş arası kadın nüfus) x 1000

(Doğanay, H., 1995, s.160 (Tümertekin. E., “Beşerî Coğrafya’ya Giriş”, 1978, s.87’den naklen)).

****Formül:** Genel Ölüm Oranı= (Ölümler Toplamı/ Toplam Nüfus) x 1000 (Doğanay, 1995:160).

Ülkemizde nüfusun yapısındaki değişimlere bağlı olarak hem doğum hem de ölüm oranlarında düşüşler yaşanmaktadır (Doğanay, 1995:161). Yavuzeli’nin doğum ve ölüm oranları incelendiği zaman 2019 yılı verilerine göre genel doğum oranı binde 68,4 iken genel ölüm oranı binde 5,2’dir. Bu veriler ışığında Yavuzeli’nde nüfusa oranla doğumların fazla olduğunu gösterir. Nitekim bu durum kırsal kesimlerin bir geleneği olarak devam eder. Ölüm oranlarının hesaplamalarına göre doğuma göre oransal düşüklüğünün nedeni ise, genel doğum oranlarının yalnızca 15-49 yaş arasındaki kadın nüfusu uygulanmasına karşılık genel ölüm oranının tüm nüfusa oranlanmasındandır (Tablo 2.17).

Tablo 2.18. Yavuzeli’nde Cinsiyetlere Göre Doğum ve Ölüm Sayıları (2015-2019).

YILLAR	Doğum Sayısı			Ölüm Sayısı			Doğum-Ölüm Farkı (Toplam)
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
2015	346	324	670	61	55	116	554
2016	344	302	646	66	42	108	538
2017	298	306	604	51	52	103	501
2018	294	265	559	51	57	108	451
2019	297	219	516	60	56	116	400

Kaynak: TÜİK Verilerinden.

Tablo 2.18 incelendiği zaman Yavuzeli’nde 5 yıllık süreçte 2015-2016 yıllarında dünyaya gelen erkek sayısı daha fazla iken, 2017 yılında dünyaya gelen kadın sayısı erkek sayısını geçmiştir. Daha sonraki 2018-2019 aralığında ise tekrardan dünyaya gelen erkek sayısı kadın sayısının üzerine çıkmıştır. Ölüm sayılarında ise 2015 ve 2016 yıllarında ölen kişilerin cinsiyetinde erkek sayısı daha fazladır, 2017-2018 yıllarında ölüm sayısında kadın sayısı daha fazla iken 2019 yılında erkek sayısı yine kadın sayısını ölüm bazında geçmiştir. Tüm yıllarda ise doğum sayısı ölüm sayısından fazla olmuştur. Doğumlar ile ölümler arasındaki farkın en fazla olduğu yıl 554 kişi ile 2015 yılı iken, bu fark takip eden yıllarda hep azalma göstermiş ve farkın en az olduğu yıl 400 kişi ile 2019 yılı olmuştur.

2.2.3.2. Göçler

İnsanların sürekli olarak yaşadıkları yerden ayrılıp, kişisel veya toplu olarak devamlı veya belirli bir zaman aralığında başka yere gitmesine göç etmek denir (Doğanay, 1995:172-173). Çok eski çağlardan günümüze kadar süregelen yerleşme, kültürel, yerel ve siyasal gibi olgular yerleşmeyi ve şekillenmesini etkiler (Karakaş Özü, 2016:2).

Ülkemizde Doğu ve Güneydoğuda 1980'lerin başı ve 1990'ların sonuna kadar devam eden terör faaliyetleri neticesinde oluşan güvensiz ortam sebebiyle önemli miktarda nüfus zorunlu olarak göç etmiş, neticede birçok kırsal alanın nüfusu azalmış hatta bazı kırsal yerleşmelerin nüfusunu tamamen kaybetmiştir (Yüceşahin ve Özgür, 2006:17).

Nüfus sayısının belirlenmesi esnasında bahsettiğimiz gibi, bir yerleşim yerindeki nüfus sayısını belirleyen en önemli etken hiç şüphesiz ekonomik etkenler olmuştur. İnsanların yaşadıkları yerde geçim faaliyetlerini sürdürebildiği ölçüde o yerde yaşamaya devam eder. Bu durumların değişmesini doğuracak sebep veya sebepler cereyan ettiği zaman insanlar o yerin getirmiş olduğu yeni şartlara ya uyum sağlar ya da o yerden ayrılır. Göç olayını sadece ekonomik gelir olarak da düşünmemek gerekir. Doğal nedenlere ilave olarak savaşlar, siyasi faaliyetler, eğitim-sağlık gibi önemli faktörleri bünyesinde barındıran sosyal/siyasal sebepler hatta daha iyi şartlarda yaşama arzusu bile insanları göç etmeye iten sebepler olarak düşünülebilir.

Tablo 2.19. Gaziantep Merkez ve İlçelerinin Göç İstatistikleri (2019).

İLÇE ADI	Nüfus Miktarı	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (Binde)
Araban	32761	1028	1456	-428	-12,98
İslahiye	67023	2950	4383	-1433	-21,15
Nizip	143994	5705	6630	-925	-6,40
Oğuzeli	31879	2086	3227	-1141	-35,16
Yavuzeli	22205	578	1000	-422	-18,83
Şahinbey	926544	42530	42442	88	0,09
Şehitkamil	794931	37638	33532	4106	5,18
Karkamış	9806	485	1020	-535	-53,11
Nurdağı	40221	1804	2363	-559	-13,80

Kaynak: TÜİK Verilerinden.

Gaziantep'in ilçelerinin göç verileri incelendiği zaman net göç miktarlarında sadece Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde sıfırın üzerinde bir sayı mevcuttur. Diğer tüm ilçelerde net göç miktarı sıfırın altında değer izler. Verilerden yola çıkarak net göç miktarının en fazla olduğu ilçe 1433 ile İslahiye'dir. Net göç hızları açısından ise Karkamış ilçesinde binde -53,11'lik bir değer göze çarpar. Bu oran Gaziantep ilçeleri içerisinde en düşük değerdir. Net göç hızı en yüksek olan ilçe ise ‰ 5,18'lik bir oranla Şehitkamil ilçesidir. Bu durum üzerinde hiç tereddütsüz en önemli sebep Şehitkamil ilçesinin bünyesinde barındırdığı sanayi alanlarıdır (Tablo 2.19). İl dışına göç incelendiği zaman Antalya ve Kahramanmaraş illerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Tablo 2.20).

Tablo 2.20. Yavuzeli'nin İllere Göre Aldığı ve Verdiği Göç Sayıları (2019).

Göç Aldığı İller	Aldığı Göç Sayı	Göç Verdiği İller	Verdiği Göç Sayı
Gaziantep	250	Gaziantep	341
Antalya	28	Kahramanmaraş	22
Kahramanmaraş	19	Adıyaman	18
İstanbul	16	Şanlıurfa-Kilis	16-16
Malatya	15	Antalya	12
Diğer	250	Diğer	575

Kaynak: TÜİK Verilerinden.

2.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri

2.2.4.1. Aile Büyüklükleri

Aralarında bağ bulunma şartı olmaksızın, aynı çatı altında yaşayan insan toplulukları hane halkı olarak adlandırılır. Ekonomik gelişmişlik ile hane halkı sayısı arasında bağlantı vardır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da hane halkı sayısının fazla olması kırsal alanların daha fazla olmasına bağlanabilir. Yerleşme alanlarının gelişmesine paralel olarak hane halkı sayısı da azalama göstermektedir (Özçağlar ve Kasarcı, 2015:1-4). Yavuzeli'nde ekonomik seviyeye bağlı olarak hane halkı sayısında değişimler göze çarpar. Kırsal kesimde bir arada yaşamının ekonomik olarak verdiği rahatlığa bağlı olarak hane halkı sayıları belirlenmiştir. Bu durum üzerinde sadece

ekonomi belirleyici değildir. İnsanların bir arada yaşama alışkanlığı gibi geleneklerinde önemli yer tutan sebep de aile büyüklüğü üzerinde belirleyici durumdadır.

Tablo 2.21. Yavuzeli’nde Mahallelere Göre Ortalama Hanehalkı Sayısı ve Büyüklüğü (2019).

MAHALLENİN ADI	NÜFUSU	HANEHALKI SAYISI	ORTALAMA HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ
Cumhuriyet	664	154	4,3
Fevzi Çakmak	1911	478	3,9
Hürriyet	852	232	3,7
Sultan Selim	517	156	3,3
Aşağhöçüklü	454	97	4,7
Bakırca	1054	195	5,4
Ballık	632	123	5,1
Beğendik	506	111	4,6
Büyükkarakuyu	3401	608	5,6
Çiltoprak	455	77	5,9
Değirmitaş	348	70	4,9
Göçmez	456	127	3,6
Hacımallı	475	97	4,9
Karabey	303	53	5,7
Kasaba	314	66	4,8
Keşrobası	253	49	5,2
Gülpınar	310	67	4,6
Kuzuyatağı	581	224	2,6
Örenli	282	51	5,5
Saraymağara	508	113	4,5
Sarıbuğday	301	54	5,5
Sarılar	646	203	3,1
Süleymanobası	1724	313	5,5
Şenlikçe	326	66	4,9
Tokaçlı	719	127	5,6
Üçgöl	614	118	5,2
Yörelî	505	115	4,4
Yukarıkekliktepe	299	53	5,6
Yukarıyeniköy	354	86	4,1
Diğer Mahalleler	2441	563	4,3
Toplam	22205	4846	4,6

Kaynak: Tük Verilerinden.

Yavuzeli’nde hane halkı büyüklüğü açısından en fazla değere 5,9 ile Çiltoprak köyü sahiptir. Bu durum üzerinde hanehalkı sayısının az oluşu etkili olmuştur. Değerin en az olduğu köy ise hanehalkı sayısının fazla olması sebebiyle, 2,6 aile büyüklüğü ile Kuzuyatağı köyü olmuştur (Tablo 2.21).

2.2.4.2. Bağımlılık Durumu ve Bağımlı Nüfus

Toplam nüfus içerisinde 0-14 yaş grubundaki toplam nüfus ile 65 üzerindeki grupta yer alan toplam nüfusun toplamının, 15-64 yaş grubundaki toplam nüfusa oranlanması sonucu bağımlı nüfus oranı tespit edilir (Doğanay, 1995:167).

Tablo 2.22. Yavuzeli’nde Geniş Aralıklı Yaş Grupları ve Bağımlı Nüfus Oranı (2020).

Yaş Aralığı	Nüfus Miktarı ve Oran (%)
0-14	7635
15-64	12935
65 ve üzeri	1982
Bağımlı Nüfus Oranı	74,3

Kaynak: TÜİK Verilerinden.

* **Formül:** $(0-14 \text{ yaş}) + (65 \text{ yaş ve üzeri}) / (15-64 \text{ yaş}) \times 100$ (Doğanay, 1995:167).

Yavuzeli’nde bağımlı nüfus oranı %74,3’tür. Bağımlı nüfusun birinci grubu olan 0-14 yaş grubu, ikinci gruptan daha fazladır. Bu durumun nedeni ise doğumların fazla olmasından gelir. Bir diğer neden ise yaşlı gruptaki ölümlere bağlı olarak 65 üzeri gruptaki sayı azalmıştır (Tablo 2.22).

2.2.4.3. Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun eğitim durumunda her ne kadar son derece önemli olsa da sadece okur-yazar oranının dikkate alınması yeterli değildir. Bu sebeple tüm kademelere dikkat edilerek incelenmelidir (Doğanay, 1995:171). Eğitim seviyesi bir yerleşmenin en önemli yapı taşlarından biridir.

Hiç şüphe yok ki bir yerin gelişiminin temellerinin atılması, bu gelişimin hızlı ve güvenli bir şekilde yol alması yalnızca eğitimle mümkün olabilir. Eğitimi sadece okul olarak da düşünmemek gerekir. Farklı meslek gruplarında geçimini sağlayan insanların, kendi meslekleriyle ilgili edineceği her türlü bilgi de eğitimin içerisinde yer alır çünkü eğitim sürekli ve hayatın her aşamasında devam eden bir olgudur.

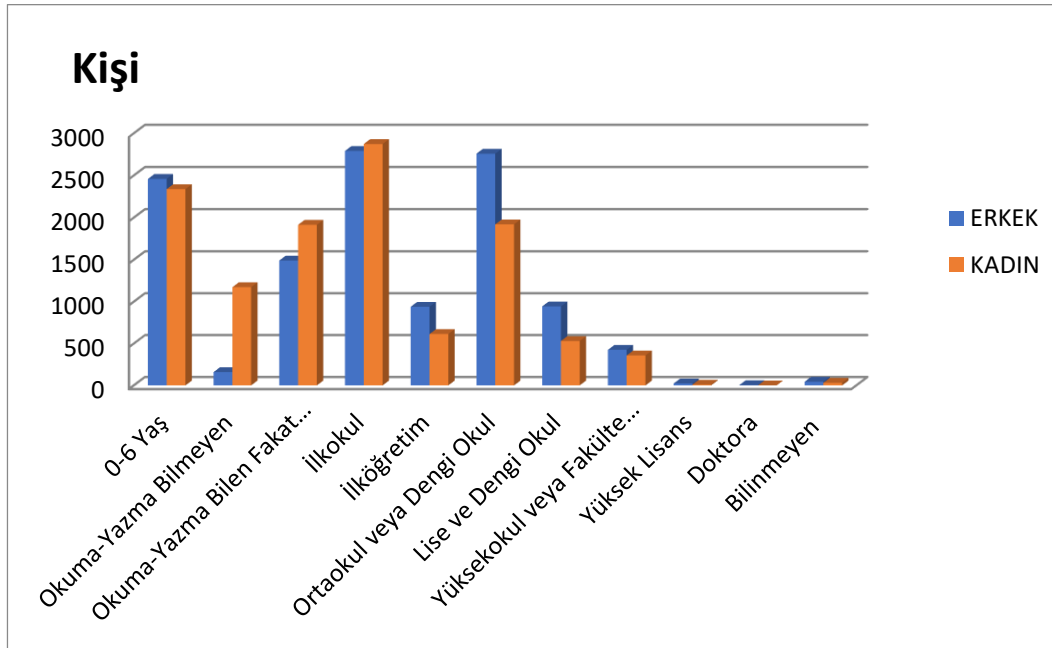
Tablo 2.23. Yavuzeli Nüfusunun Eğitim Durumu (6 Yaş ve Üzeri İçin), (2019).

EĞİTİM DÜZEYİ	ERKEK	%si	Kadın	%si	Toplam	%si
Okuma yazma bilmeyen	159	1,7	1173	12,4	1332	7,0
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	1491	15,6	1915	20,3	3406	17,9
İlkokul mezunu	2791	29,1	2873	30,5	5664	29,8
İlköğretim mezunu	939	9,7	614	6,6	1553	8,18
Ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunu	2758	28,7	1920	20,4	4678	24,6
Lise ve dengi okul mezunu	943	9,8	530	5,6	1473	7,8
Yüksekokul veya fakülte mezunu	425	4,4	358	3,8	783	4,2
Yüksek lisans mezunu	23	0,2	9	0,1	32	0,1
Doktora mezunu	3	0,03	-	-	3	0,02
Bilinmeyen	44	0,5	31	0,3	75	0,4
Toplam	9576	100,0	9423	100,0	18999	100,0

Kaynak: TÜİK Verilerinden.

Yavuzeli’nde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı erkeklerde 159 kişi iken kadınlarda 1173 kişidir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere Yavuzeli’nde eğitime katılanların çoğu erkeklerdir veya eğitime katılmayanların çoğu kadınlardır denebilir,

ancak bir sonraki basamakta okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen grupta kadınların sayısının erkeklerden fazla oluşu dikkat çekicidir. Bir okula gitmeden okuma-yazma öğrenen kadın sayısı 1915 kişi iken, erkek sayısı 1491 kişidir. Bu durum ise kadınlarda okuma-yazma isteğinin fazla oluşunu ama bu eğitimi alamadıklarını gösterir. Bu durum üzerinde hiç şüphesiz yerleşmelerin sosyo-ekonomik özellikleri belirleyici olmuştur. İlkokul mezunları olarak tablo incelendiği zaman Yavuzeli’nde ilkokul mezunu erkek sayısı 2791 kişi iken kadın sayısı 2873 kişidir. Daha önceki iki basamağa göre kadınların eğitim kademelerindeki sayısı artış göstermeye devam etmiştir. Toplam içerisinde ise ilkokul mezunları %29,8’lik oranla birinci sıradadır. Bir sonraki başmağımız olan ilköğretim mezunlarında erkek sayısı 939 kişi iken kadın sayısı 614 kişidir. Eğitim kademesi yükseldikçe sayının azalması özelliği bu basamakta çok ciddi bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ortaokul veya dengi meslek okulu mezunlarında erkek sayısı 2758 kişi, kadın sayısı 1920 kişidir. Bu kademe toplam içerisinde %24,6’lık oranla ikinci sırayı almıştır. Bu kademededen sonraki eğitim kademelerinde oranlar giderek azalmaktadır. Lise ve dengi okul mezunu oranı toplam içerisinde %7,8, Yüksekokul veya Fakülte mezunu oranı %4,2, Yüksek lisans mezunu %0,1, Doktora mezunu %0,02 ve bilinmeyen %0,4 oranla yerini almıştır (Tablo 2.23).

Şekil 2.6. Yavuzeli’nde Nüfusun Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı Grafiği.

2.2.5. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı

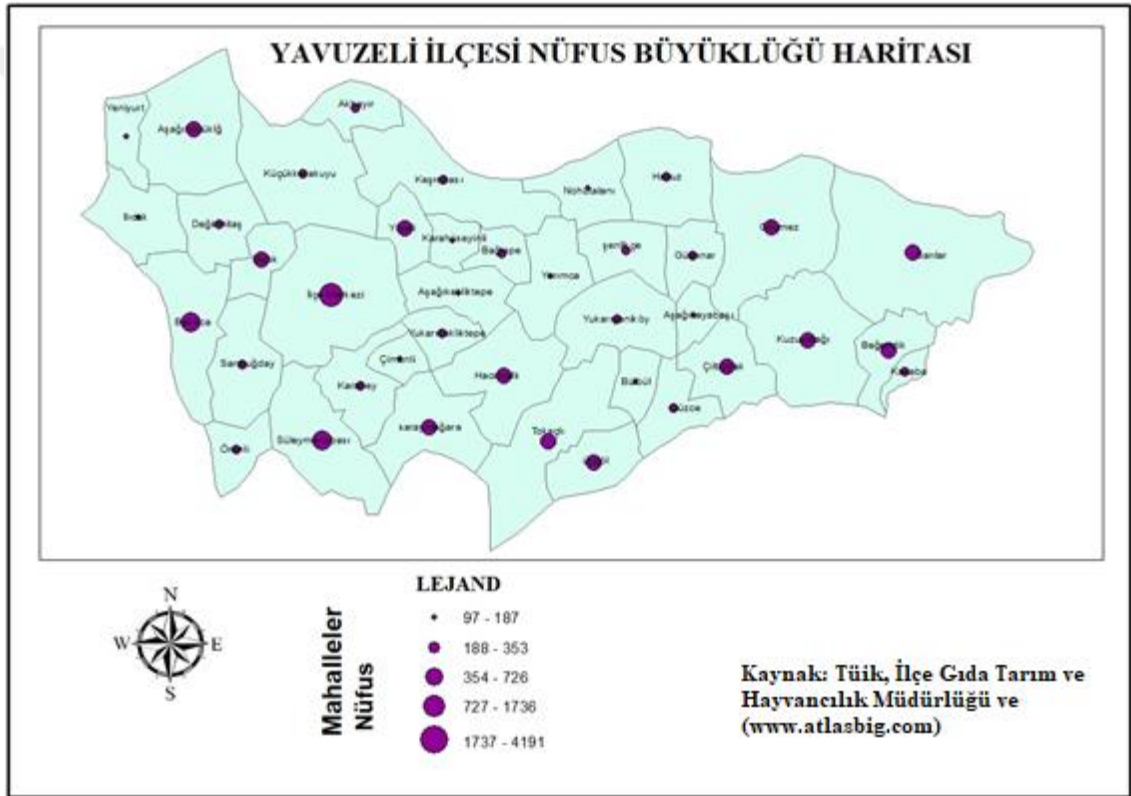
Yavuzeli'nin nüfus yoğunluğu incelendiği zaman en fazla yoğunluğun 334 kişi/ km² ile Yavuzeli Kasabası olduğu görülmektedir. İkinci sırayı ise 188 kişi/ km² ile Büyükkarakuyu köyü almaktadır. Süleymanobası'nın nüfus yoğunluğu ise 113 kişi/ km² olup, diğer tüm yerleşmelerin yoğunlukları 100 kişi/ km²'nin altındadır (Tablo 2.24).

Tablo 2.24. Yavuzeli'nde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları (2020).

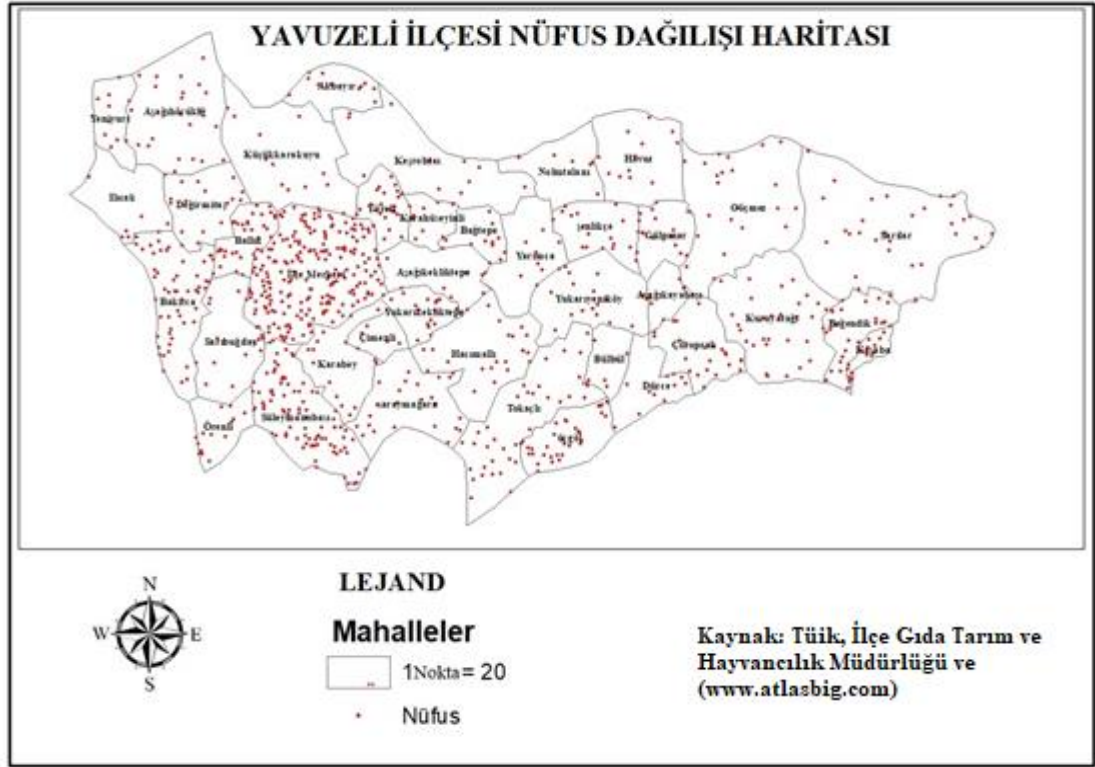
MAHALLE ADI	YÜZÖLÇÜMÜ (km ²)	NÜFUSU	NÜFUS YOĞUNLUĞU (kişi/km ²)	MAHALLE ADI	YÜZÖLÇÜMÜ (km ²)	NÜFUSU	NÜFUS YOĞUNLUĞU (kişi/km ²)
Merkez	12,55	4191	334	Karabey	9,7	297	30
Akbayır	9,49	217	23	Karahan	17,12	122	7
Aşağıhöçüklü	27,28	458	17	Karahüseyinli	3,34	154	47
Aşağıkayabaşı	3,57	123	34	Kasaba	5,95	321	54
Aşağıkekliktepe	8,7	140	16	Keşrobası	37,04	248	7
Bağtepe	4,3	217	50	Yukarıkekliktepe	5,1	314	61
Bakırca	16,15	1073	66	Kuzuyatağı	20,48	572	28
Ballık	20,05	628	25	Küçükkarakuyu	18,31	233	13
Beğendik	8,55	524	61	Saraymağara	11,93	511	43
Bülbül	5,06	113	22	Sarıbuğday	8,09	310	38
Örenli	5,6	277	49	Çimenli	3,2	97	30
Büyükkarakuyu	18,8	3546	188	Sarılar	46,62	642	14
Çiltoprak	10,07	469	47	Süleymanobası	15,40	1736	113
Değirmitaş	6,88	345	50	Şenlikçe	13,97	323	23
Düzce	7,02	223	32	Tokaçlı	18,48	726	39
Göçmez	12,76	455	36	Üçgöl	6,95	629	91
Gülpınar	6,26	307	49	Yarımca	8,85	167	19
Hacımalı	15,7	469	29	Yeniyurt	14,25	187	13
Havuz	17,44	238	37	Yörelî	9,17	486	53
Ilıcak	10,89	113	1	Yukarıyeniköy	12,81	353	28

Kaynak: TÜİK, İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve (www.atlasbig.com).

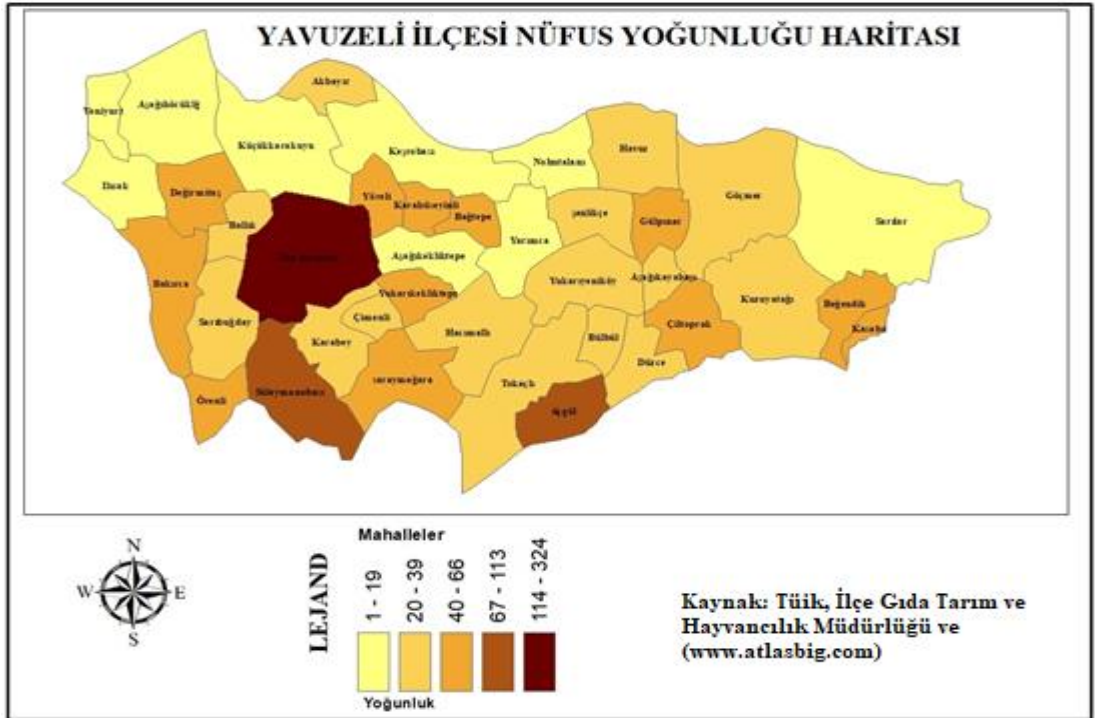
Türkiye'nin fiziki özellikleri ve diğer özellikler incelendiği zaman nüfus dağılışının düzensiz oluşu göze çarpmaktadır. Özellikle yer şekilleri bu dağılış üzerinde önemli rol üstlenir. Çünkü ülkemizde yükseltinin ve engebeliğin fazla olduğu alanlar ile nüfusun seyrek olduğu alanlar arasında bir paralellik vardır. Sık nüfuslu alanlar ise genelde kıyı alanları gibi yükseltinin az olduğu alanlara denk gelmektedir (Tanoğlu, 1969:201). Nüfus dağılışı üzerinde verilen fiziki faktörler çeşitlendirilebilir ayrıca bu dağılış üzerinde fiziki faktörlere ilave olarak beşerî ve ekonomik faaliyetler de etki etmektedir.

Harita 2.1. Yavuzeli İlçesi Nüfus Büyüklüğü Haritası.

Harita 2.2. Yavuzeli İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası.

Harita 2.3. Yavuzeli İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası.

2.3. YERLEŞME

2.3.1. Yerleşmenin Fizyonomisi

Günümüzden yaklaşık olarak 8000 yıl öncesine dayanan Anadolu yerleşmesi, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve dolayısıyla bünyesinde de çeşitli kültürleri barındırmıştır. Ayrıca ülkemiz hem jeolojik hem de jeomorfolojik olarak farklı birimleri bünyesinde barındırır. Bu dağlık ve engebeli alanlarda dağınık olarak kurulan kırsal yerleşmelerin geçimi tarım ve hayvancılığa dayanmakta ve özellikle tarıma elverişli olmayan eğimli alanlarda insanlar hububat tarımı yapmış, ormanlık ve otlak alanları hayvanları otlatma amacıyla tahrip etmişlerdir. Bu sebeple çoğu alan erozyona maruz kalmıştır (Atalay, 2011:91-92).

Sınırları belirli, birincil ekonomik faaliyetleri ve evsel sanayi faaliyetlerinin hâkim olduğu, ülkemizin en küçük kırsal idari birimi köy olarak tanımlanabilir (Özçağlar, 1996:7-24). Şehirler, kırsal yerleşmelerle kıyaslandığı zaman hem sosyo-ekonomik ve kültürel hem de nüfus ve mesken yoğunluğu yönünden belirgin farklara sahiptir (Sandal ve Gürbüz, 2003:123).

Yavuzeli Mezopotamya kenarında, içinden su ihtiyacını karşılama açısından önemli bir akarsuyun geçtiği bir ovaya sahip olması nedeniyle geçmiş dönemlerden beri tarımsal faaliyetlerin yürütülebilirliği adına dikkat çeken bir yer olmuştur. Bu sebeple farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Ancak ulaşılan kaynaklardan da anlaşılabileceği üzere Yavuzeli ilçe merkezini temsil eden Yavuzeli Kasabası'ndan ziyade Merzimen Çayı ile Fırat Nehri'nin kavuşumunda kurulan Rumkale'nin tarihe tanıklık eden birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Bu durum üzerinde hiç şüphesiz dini etkenler de rol oynamıştır. Özellikle Hristiyan devletlerin egemen olduğu dönemde bir kale yerleşmesi olması nedeniyle korunaklı yapı göstermesi, bu dönemden sonra da bu sahaya hâkim olma isteğini birçok devlet için cazip kılmıştır. Bu sebeple de birçok defa el değiştirmiştir.

İlçenin diğer kırsal yerleşmeleri de benzer durumlara tanıklık etmiş, zaten kendi bünyesinde barındırdığı tarihi kalıntıların dağılışı da bu görüşü destekler mahiyettedir.

Tablo 2.25. Yavuzeli’nde Bazı Köy Adlarının Başlıca Yer Adları Kaynakları.

Fiziki Coğrafya Terimleri	Köy İsimleri
Topoğrafik Elemanlarla İlgili Olanlar	Düzce, Saraymağara, Bağtepe
Hidrografik Elemanlarla İlgili Olanlar	Gülpınar, Havuz, Üçgöl
Kayaçlarla İlgili Olanlar	Aşağıkayabaşı, Değirmitaş,
Fitolojik Elemanlarla İlgili Olanlar	Çimenli
Zoolojik Elemanlarla İlgili Olanlar	Aşağıkekliktepe, Bülbül, Kuzuyatağı, Yukarıkekliktepe
Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Terimleri	
Tarihi Kişilerle İlgili Olanlar	Sultan Selim, Fevzi Çakmak
Tarihi yerlerle İlgili Olanlar	Karahan
Kuyularla İlgili Olanlar	Büyükkarakuyu, Küçükkarakuyu,
Tarım Ürünleriyle İlgili Olanlar	Sarıbuğday
Geçici Yerleşmelerle İlgili Olanlar	Keşrobası, Süleymanobası,

Kaynak: (Doğanay, 1995:343-344)’ten uyarlanarak.

2.3.1.1. Yerleşmenin Yatay ve Dikey Gelişimi

Yerleşmeler incelenirken çok eski dönemlerden beri meydana gelen gelişiminin incelenmesi gerekmektedir. Çünkü yerleşmelerde konutların ortaya çıkması sonucu insanın sosyal bir varlık olma özelliğini kazanmış ve medeniyetlerin beşikliğini yapmıştır (Koçman, 1997:4). Yerleşmelerin gelişiminde coğrafi faktörlerin etkisi fazladır. Eski dönemlerden beri yerleşmelerin oluşumunda iklim, su kaynakları, toprak özellikleri gibi fiziki faktörlerin yanı sıra nüfus, gelenek, ticaret, ulaşım, turizm gibi beşerî ve ekonomik faktörler de etkili olmuştur. Yerleşmelerin yatay gelişiminde yer şekillerinin belirleyici etkisi ön plana çıkar çünkü dağlık-engebeli alanlar yerleşmeye fazla müsait olmayan alanlardır. Bu nedenle insanlar daha çok düz ve düze yakın alanları tercih ederler. Ancak burada şu durum unutulmamalıdır. Özellikle kırsal yerleşmelerde düz ve düze yakın alanları yanında hafif eğimli alanlar yerleşim yeri olarak tercih edilir çünkü tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi adına düz alanlar yerleşme alanı olarak kullanımda tercih edilmeyen alanlardır. Fakat kentsel yerleşmelerde bu durum giderek tersine dönmektedir.

Özellikle sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlarda aşırı nüfuslanma ve konut yapımına bağlı olarak yerleşmelerin yatay ve dikey gelişimi hızlı gerçekleştiğinden verimli tarım toprakları yerleşim alanlarının istilasına maruz kalmaktadır.

Fotoğraf 2.1. Dikey Gelişimi Daha Fazla Olan Yeni Tip Meskenler.

Fotoğraf 2.2. Yörelî Köyünde Bulunan Meskenlerden Bir Görünüm.

Yavuzeli’nde yerleşim özellikleri açısından incelendiği zaman Yavuzeli Kasabası’nın Cingife, Cumhuriyet, Sultan Selim, Hürriyet ve Fevzi Çakmak mahallelerinden meydana geldiği ve bu mahallelerin yatay gelişiminin dikey gelişime göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak son zamanlarda teknolojinin de gelişmesine bağlı olarak ilçede konutlarda dikey gelişim yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlamıştır. Diğer kırsal yerleşmelerde ise aile konutlarının geleneklere bağlı olarak oluşturulduğu görülmektedir. Ailelerin daha çok yan yana konutlarda yaşama isteği sebebiyle köylerde yerleşmeler dikeyden ziyade daha çok yatay yönlü gelişim göstermiştir.

Fotoğraf 2.3. Yavuzeli Kasabası’ndan Bir Görünüm.

2.3.1.2. Konut Kültürü ve Konut Tipleri

Eski tip meskenler: Çatıları genellikle düz ve toprakla örtülü olan bu meskenlerde genellikle tuvaletler kötü koku yapması nedeniyle evin dışarısında yer alırlar (Soylu, 2011:54).

Tablo 2.26. Yavuzeli Köylerinde Meskenlerin Yapı Tarzları, Dam Şekilleri ve Dam Örtüsü Malzemeleri.

Yavuzeli	Yapı Tarzı (%)	Dam Şekli (%)		Dam Örtüsü Malzemesi (%)
	Taş	Kubbe	Düz	Toprak
Köylerdeki Oranı	100,0	0,5	99,5	100,0

Kaynak: (Köy Envanter Etüdlerine Göre Gaziantep,1967:97).

Yavuzeli’nde tıpkı diğer birçok fonksiyon üzerinde etkili olduğu gibi yerleşmelerde kullanılan yapı tarzlarında da coğrafi faktörler belirleyici kriter olmuştur. Ancak bu belirleyici kriter daha çok eski tip meskenlerde kendini hissettirmektedir çünkü yeni tip meskenlerde daha çok modern tekniklerle oluşturulmuştur. Eski tip meskenlerde verilen tabloya göre tamamen taş malzeme kullanılmıştır. Bu durumun nedeni arazinin jeolojik yapısıdır. Kireçtaşı gibi tortul kayaçların ve volkanizma sonucu fay hatlarından yüzeye ulaşmış bazaltların geniş alan kapladığı Yavuzeli’nde mesken yapımında da bu iki malzemenin bulunduğu yerlerde tipik olarak oluşturulan taş meskenler göze çarpmaktadır. Dam şekilleri açısından incelendiği zaman ise neredeyse tamamına yakını diz dam şeklinde iken nadiren de olsa kubbe tarzı damlar göze çarpar. Dam örtüsü olarak da tamamen toprak kullanılmıştır. Bu toprağın türü olarak ise suyu geçirmeme özelliğinin etkisiyle daha çok kil tercih edilir.

Fotoğraf 2.4. Birçoğu Yıkılmış veya Yıkılma Tehlikesi Yaşayan Eski Tip Meskenler.

Fotoğraf 2.5. Yörede “Hayme” adı verilen dinlenme amacıyla yapılmış bir mesken.

Yeni Tip meskenler: Bu meskenlerde eskilere nazaran daha modern teknikler uygulanmıştır. Tuğla, çimento, briket, demir gibi malzemelerin kullanıldığı bu evlerde banyo ve tuvaletler de yer alır. Yaşamaya daha uygun olan bu meskenlerde oturan bireylerin gelir seviyesi eski meskenlerde yaşayanlara oranla daha fazladır (Soylu, 2011:55-56). Yeni tip meskenlerin eskitip meskenlere göre bina yüksekliği daha fazladır.

Fotoğraf 2.6. Kırsal Kesimde Betonarme ve Briketten Yapılmış Yeni Tip Meskenler.

Fotoğraf 2.7. Yerleşmenin Dikey Gelişimini Gösteren Konut.

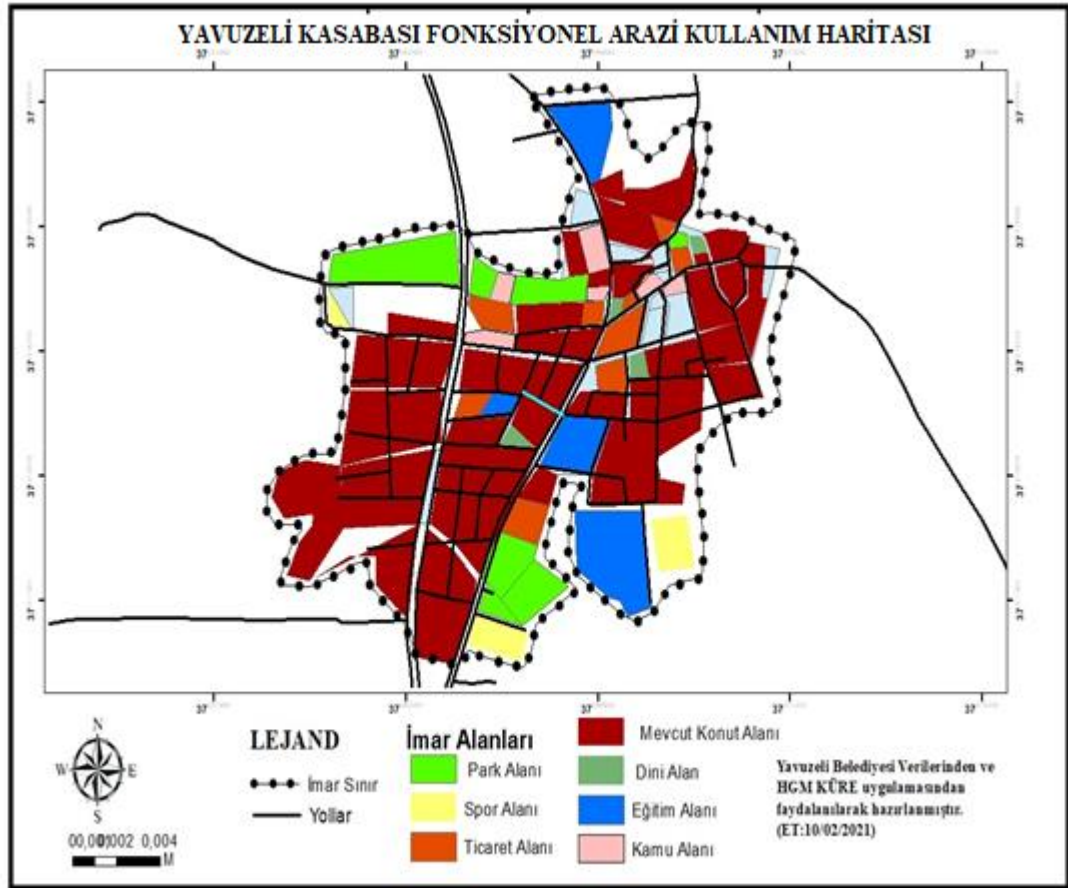
2.3.1.3. Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanlarına Genel Bir Bakış

Tablo 2.27. Yavuzeli Kasabası'nda Fonksiyonel Arazi Kullanımı (2020).

Fonksiyon Adı	Mevcut Plan (ha)	Öneri Plan (ha)
Konut Alanı	16,8	9,7
Konut +Ticaret Alanı	1,9	-
İlkokul Alanı	3,4	-
Ortaokul Alanı	2,5	2,3
Lise Alanı	3,6	3,5
Park	5,5	5,1
Pasif Yeşil Alan	-	0,5
Belediye Hizmet Alanı	-	1,3
Küçük Sanayi Alanı	-	8,2
Ulaşım	6,1	9,2
Toplam	39,8	39,8

Kaynak: Yavuzeli Belediyesi.

Yavuzeli Kasabası'nda fonksiyonel arazi kullanımı incelendiği zaman toplamda 39,8 ha olan kullanım alanında en fazla kullanım alanının konut alanı olduğu görülmektedir. Konut alanı mevcut planda 19,8 ha iken öneri planında 9,7 ha alana sahiptir. Ticaret ve konut alanlarını bir arada bulunduğu toplam alan ise mevcut planda 1,9 ha'dır. Nitekim Yavuzeli Kasabası ilçede ticaretin en canlı olduğu yerleşmeyi oluşturur. İlçe geneli düşünüldüğü zaman en fazla ticari iş yerinin bulunduğu yer Yavuzeli Kasabası'dır. Eğitim alanlarına bakıldığında ise en fazla alan lise 3,6 ha ile lise alanına aittir. İlkokul alanı 3,4 ha iken ortaokul alanı 2,5 ha'dır. Park alanı 5,5 ha alan kaplayarak kasabada ikinci sırada yer alırken ulaşım alanları toplamda 6,1 ha alan kaplar ve kasabada mevcut konut alanlarından sonra ikinci sırayı almıştır (Tablo 2.27).

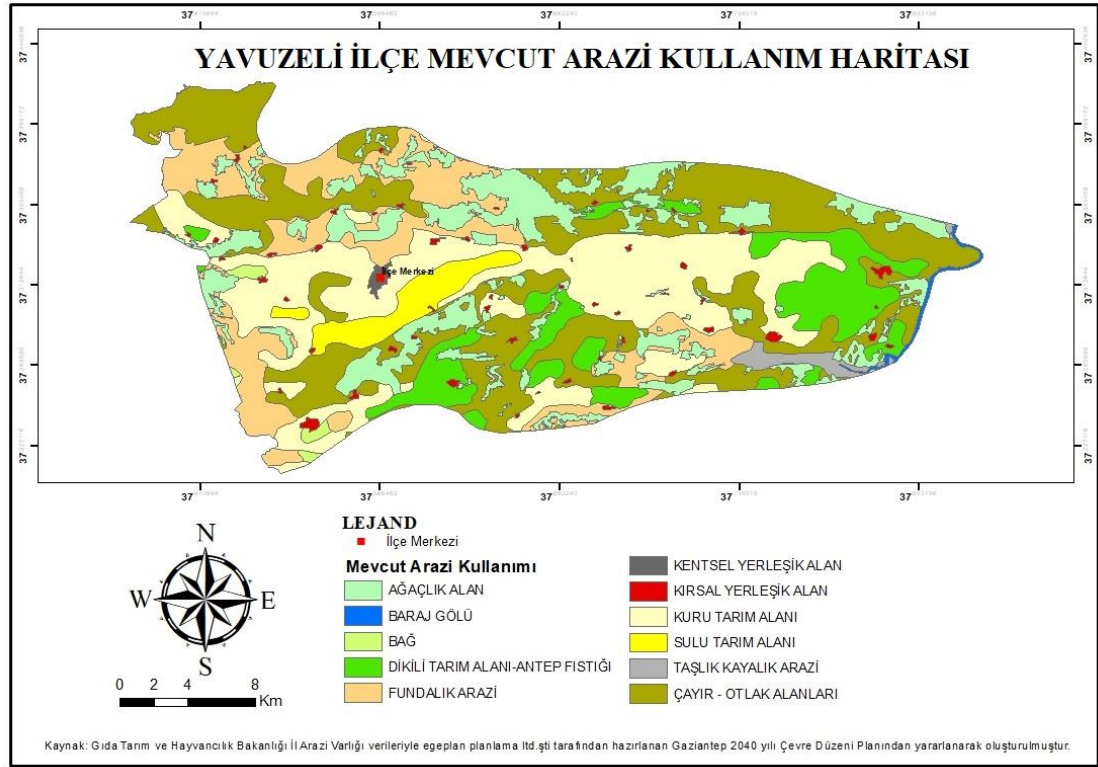

Fotoğraf 2.8. Kasaba Köyünde Bulunan Park.

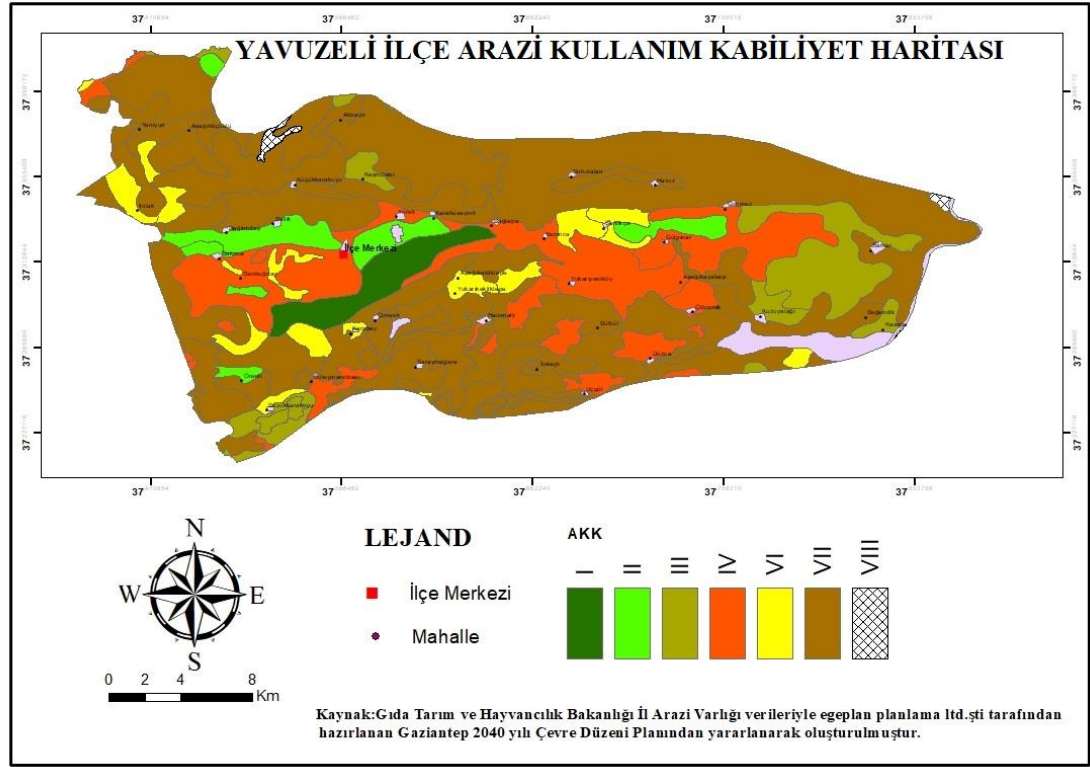

Fotoğraf 2.9.Yavuzeli Kasabası'nda Yer Alan Saat Kulesinden Bir Görünüm.

Harita 2.6. Yavuzeli İlçe Mevcut Arazi Kullanımı Haritası.

Yavuzeli’nde ilçe bazında arazi kullanımına bakıldığında Karadağ’ın belirli kesimlerinde ağaçlık alanlara rastlanır. Fırat Nehri üzerinde kurulan Birecik Barajı ilçenin doğusunda yer alırken Antep fıstığı üretim alanları özellikle Merzimen Ovası’nın doğu ve güneyinde toplanmıştır. Fundalık araziler ise ilçenin kuzeybatısı, güneybatısı ve güneydoğusunda bulunmaktadır. İlçe merkezi olarak adlandırılan Yavuzeli Kasabası kentsel yerleşik alanı, diğer kırsal yerleşmeler ise kırsal yerleşik alanı oluşturur. Merzimen Ovası’nı doğu ve batı olarak ayırdığımızda ovanın batı kesiminde, Yavuzeli Kasabası’nın güneyinde Merzimen Çayı’nın geçtiği kesimde sulı tarım yapılırken ovanın geriye kalan kesimlerinde tarımsal faaliyet kuru tarım olarak yürütülmektedir. Diğer alanlar ise tarım dışı arazilerden çayır-mera ve taşlık-kayalık alanlardan oluşur (Harita 2.6).

Harita 2.7. Yavuzeli İlçe Arazi Kullanım Kabiliyet Haritası.

Bütün toprakların kabiliyet sınıflamasında kabiliyet için kullanılan numara büyüdükçe tarımsal faktör de kısıtlanmaktadır. I, II, III ve IV numaralı sınıflarda yer alan topraklarda kültür tarımı yürütülebilirken, V, VI ve VII numaralı sınıflarda bulunan arazilerde bitki örtüsü yoğunlaşmış olup, VIII numaralı arazilerde kayalıklar ön plandadır (Mater, 2004:268).

Yavuzeli ilçesinde arazi kullanım kabiliyet haritası ve mevcut arazi kullanım haritası karşılaştırıldığı zaman, I. Sınıf arazilerin sulu tarım arazilerine, II-III-IV-VI. Sınıf arazilerin kuru tarım arazilerine, VII. Sınıf arazilerin ağaçlık alan ve çayır-otlaklara, VIII. Sınıf arazilerin ise taşlık ve kayalık arazilere denk geldiği görülmektedir (Harita 2.6 ve 2.7).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.1. GİRİŞ

Ekonomik coğrafya insanların yaşamlarını devam ettirmek için yapmış olduğu faaliyetler, bu faaliyetlerin farklı alanlarda gösterdiği farklılıklar ve ortak noktaları, ekonomik gelişmeler ve yaşam düzeyleri arasındaki farkları, bu konuları inceleme amacıyla ortaya atılan fikirler çok eski dönemlerden beri değişikliğe uğramıştır (Tümertekin ve Özgüç, 2005:2). Yerleşmelerin ekonomik fonksiyonel özelliklerini ortaya koyarken, yalnızca ön planda olan tek bir fonksiyon üzerinde durmak yanlıştır. Bunu yerine ekonomik faaliyetleri belirli sınıflara ayırıp incelemek daha sağlıklı sonuçlar verir (Özgür, 1993:54).

Yavuzeli Gaziantep'in nüfus bakımından en küçük ilçelerinden birini oluşturur. Sahip olduğu coğrafi özellikler neticesinde farklı ekonomik fonksiyonları bünyesinde barındırmaktadır. Sanayi faaliyetlerinin gelişmediği yerleşmede tarımsal faaliyetler ön plana çıkmıştır. Sahip olduğu ova itibarıyla yer şekilleri hemen hemen tarıma uygundur. Sanayi faaliyetlerinden uzak oluşu aslında Gaziantep il merkezine yakın olmasının bir etkisidir. Türkiye'nin önemli OSB'lerinden olan Gaziantep Organize Sanayi Bölgesine uzaklığı yaklaşık 30 km'dir. İnsanların tarım ve hizmet dışı sektörlerde çalışması amacıyla Şehitkamil'de bulunan Organize sanayi bölgeleri önemli bir fırsattır.

3.2. BAŞLICA EKONOMİK FONKSİYONLAR

3.2.1. Hizmet Fonksiyonları

Hizmet sektöründe çalışan sayısının az oluşu aslında ilçenin gelişme durumunun ne kadar geride kaldığını da göstermektedir çünkü ilçede çalışanların iş kollarına dağılımına bakıldığında zaman zaman primer faaliyetlerin daha ağırlıklı olduğu görülmektedir.

3.2.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Yavuzeli’nde hizmet fonksiyonunda yönetim kısmındaki çalışan sayılarının toplamda 297 olduğu görülmektedir. Bu kuruluşlar içerisinde 97 çalışan ile en fazla istihdam Müftülükte olmuştur (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Yavuzeli’nde Hizmet Fonksiyonu ile İlgili Kuruluşlar ve İstihdam Durumu (2020).

Kuruluşlar	İstihdam Durumu
Kaymakamlık	15
Belediye Başkanlığı	57
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	15
Sağlık Hizmetleri	46
Tarım ve Orman Müdürlüğü	31
Mal Müdürlüğü	7
Yazı İşleri Müdürlüğü	4
Tapu Müdürlüğü	5
Nüfus Müdürlüğü	6
Müftülük	97
Gençlik ve Spor Müdürlüğü	3
Sosyal Yardımlaşma Müdürlüğü	6
Vergi Dairesi Müdürlüğü	3
PTT	2
TOPLAM	297

Kaynak: Yavuzeli Kaymakamlığı Brifing Dosyası ve Yerinde Yapılan Gözlemler.

Fotoğraf 3.1. Yavuzeli Belediye Binasından Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.2. Yavuzeli Kaymakamlığından Bir Görünüm.

Tablo 3.2. Yavuzeli İlçesi'nde Yönetim Alanında Yıllara Göre Meydana Gelen Değişimler (1935-2020).

Sayım Yılı	Bağlı Köy Sayısı	Nüfusu
1935	38	9899
1940	52	15658
1945	55	16065
1950	53	19587
1955	38	10343
1960	29	11227
1965	29	12329
1970	28	12997
1975	30	13967
1980	30	14132
1985	30	16254
1990	33	17091
2000	38	16666
2007	39	16708
2010	39	17486
2015	39	17596
2020	39	18361

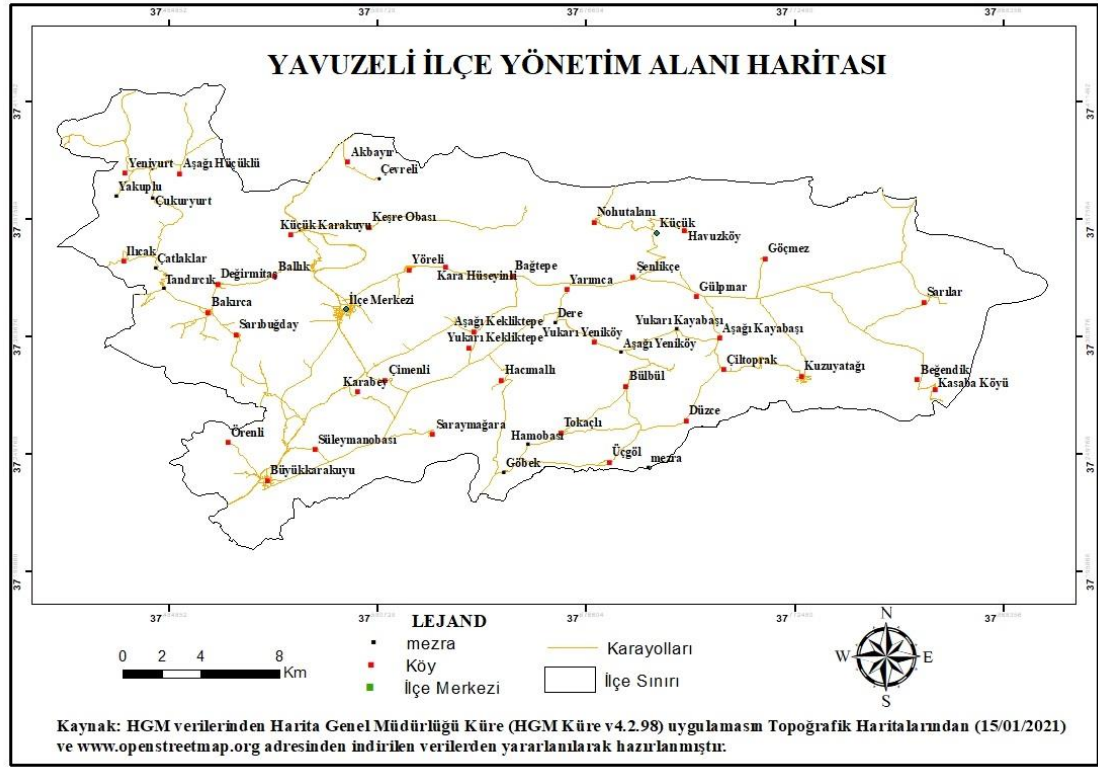
Kaynak: (<http://www.mku.edu.tr/>), (www.sehirhafizasi.sakarya.edu.tr) DİE İstatistikleri ve Tük, 1935-2020.

1935'te Gaziantep'in Cingife isminde bucağı olan Yavuzeli'nde 38 olan köy sayısı, 1940'ta 52'ye, 1945'te 55'e yükselmiştir. 1950'de 53 köye düşen bucak, 1955'te 15 köy daha azalarak 38 köye inmiş ve 1958'de ilçe statüsüne yükselerek Yavuzeli adını almıştır. 1960 ve 1965'te 29 köye sahip olan ilçe, 1970'te 28 köy, 1975-1985 yılları arası 30 köy, 1990'da 33 köy, 2000 yılında ise 38 köyü bünyesinde barındırmıştır. İlk ADNKS'nin yapıldığı yıl olan 2007'de 39 köye sahip olan ilçenin günümüzdeki köy sayısı değişmemiştir (Tablo 3.2).

Tablo 3.3. Yavuzeli İlçesine Bağlı Köy Yerleşmelerinin 2019 Yılı Nüfusları, Eski Adları ve Yavuzeli Kasabası'na Olan Uzaklıkları ile Köylere Bağlı Mezra Yerleşmeleri (2021).

Köy Adı	Eski Adı	Nüfusu	Merkeze Uzaklığı (km)	Mezrası	Mezranın Merkeze Uzaklığı(km)
Akbayır	Tosbağalı	214	12,5	Çevreli	14,5
Aşağı Höcükü	-	454	22,5	Yusuflu	21,5
				Çukuryurt	26,5
Aşağı Kayabaşı	-	127	19	-	-
Aşağı Kekliktepe	-	142	10	-	-
Bağtepe	Mandollu	217	8	-	-
Bakırca	Bozathı	1054	8	-	-
Ballık	-	632	5	Tandırcık	10
Beğendik	Köhmülük	506	29	Fıstıklı (Fıstıklığaffar)	27,5
Bülbül	-	106	19	-	-
Büyük Karakuyu	Antepkarakuyu	3401	11	-	-
Çiltoprak	Gerrek	455	21	-	-
Çimenli	-	97	6	-	-
Değirmitaş	Kaştel	348	6	-	-
Düzce	-	223	23,5	-	-
Göçmez	Milelis	456	21	-	-
Gülpınar	Kıroğlu	310	16,5	-	-
Hacımallı	-	475	15	-	-
Havuzköy	-	237	20,5	Küçük Havuzköy	17,5
Ilıcak	-	114	15	Çatlaklar	18
Küçükkarakuyu	Binamlı Karakuyu	239	7,5	Akkuyu	7,5
Karabey	Sefkanlı	303	6	Derince	6,5
Karahüseyinli	-	151	5	-	-
Kasaba	-	314	31	-	-
Keşrobası	Ambero	253	11	Köşk	16
Kuzuyatağı	Miseyri	581	24	-	-
Karahan	Nohutalanı (Osmanobası)	126	20,5	-	-
Örenli	-	282	17	-	-
Saraymağara	Romanlı	508	20	-	-
Sarıbuğday	Olucak(Lolacık)	301	9,5	Halilbaşı	9,5
Sarılar	-	646	27,5	-	-
Süleymanobası	Siloobası	1724	11	-	-
Şenlikçe	-	326	13,5	-	-
Tokaçlı	Yukarısoru	719	23,5	Elmacık	25,5
				Göbek	20,5
				Hamobası (Bölücek)	23,5
Üçgöl	-	614	22,5	-	-
Yarımca	-	165	10,5	Dereköy	12,5
Yeniyurt	-	183	26	Yakuplu	27
				Nureyler	27,5
Yörelî	Belikanlı	505	10	-	-
Yukarıkekliktepe	-	299	10,5	-	-
Yukarıyeniköy	-	354	14,5	Aşağıyeniköy	16,5
				Yukarıkayabaşı	19,5

Kaynak: Tüik, Yavuzeli Belediyesi ve Köy Envanter Etüdlerine Göre Gaziantep.

Harita 3.1. Yavuzeli İlçe Yönetim Alanı Haritası.

3.2.1.2. Ticaret Fonksiyonu

Köyler genelde kendine yakın olan ve ticaret yapma imkânı bulunan yerleşmeleri Pazar yeri olarak seçmektedir, fakat birkaç saatlik mesafede daha fazla imkânın bulunduğu bir başka pazar alanı varsa, köylüler mamullerini bu pazar alanına götürmeyi tercih ederler (Özçörekçi, 2017:73). Yavuzeli’nde köylüler ürettiği ürünleri genelde Yavuzeli Kasabası yerine biraz daha uzak olan Gaziantep il merkezindeki pazarlara götürmeyi tercih ederler. Çünkü Gaziantep il merkezi sahip olduğu nüfus itibariyle ciddi bir arz-talep dengesi oluşturmaktadır.

Yavuzeli genelinde işyeri sayıları açısından incelendiği zaman en fazla işyeri olarak bakkal göze çarpar. Nitekim bu işyeri çok fazla kalifiye eleman ihtiyacı olmadan yürütülebilecek bir faaliyettir. Gıda üzerine yürütülen faaliyetlerin toplamı hizmet işyerlerinden bile daha fazladır. Giyim mağazalarının toplamının 10 olduğu Yavuzeli’nde, bu mağazalar genelde Yavuzeli kasabasında toplanmıştır. Bu mağazalar aslında çok büyük ticari faaliyetlerin döndüğü alanları oluşturmazlar çünkü genelde

Yavuzeli’nde ticari faaliyet için genellikle Gaziantep tercih edilmektedir. Hizmet işyerlerinde en fazla kahvehane ve kuaför göze çarpmaktadır (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Yavuzeli’nde İşkollarına Göre Ticari İşyerleri Sayıları (2021).

İşyerinin Çeşidi	Sayı	İşyerinin Çeşidi	Sayı
Bakkal	45	Kahveci	12
Market	1	İnternet Kafe	2
Büfe	7	Kafe	2
Kantin	1	Kuyumcu	1
Dönerci	1	Kuaför/ Berber	11
Kebapçı	2	Emlakçı	1
Simitçi	2	Kozmetik	1
Tatlıcı	2	Kömür Satıcısı	1
Lokanta	6	Bilgisayar Tamircisi	1
Meşrubat	1	Tamirci	3
Baharatçı	1	Oto ve Halı Yıkama	3
Restoran	1	Yem Bayi	4
Toplam Gıda	70	Tüp Bayii	2
Ayakkabıcı	2	Seyyar Satıcı	3
Konfeksiyon	3	Fotoğrafçı	1
Tuhafiye	5	Züccaciye	1
Toplam Giyim	10	Kırtasiye	3
Telefon Aksesuar	6	Diğer Hizmet İşyerleri	10
Toplam Dayanıklı Tüketim	6	Toplam Hizmet İşyeri	63

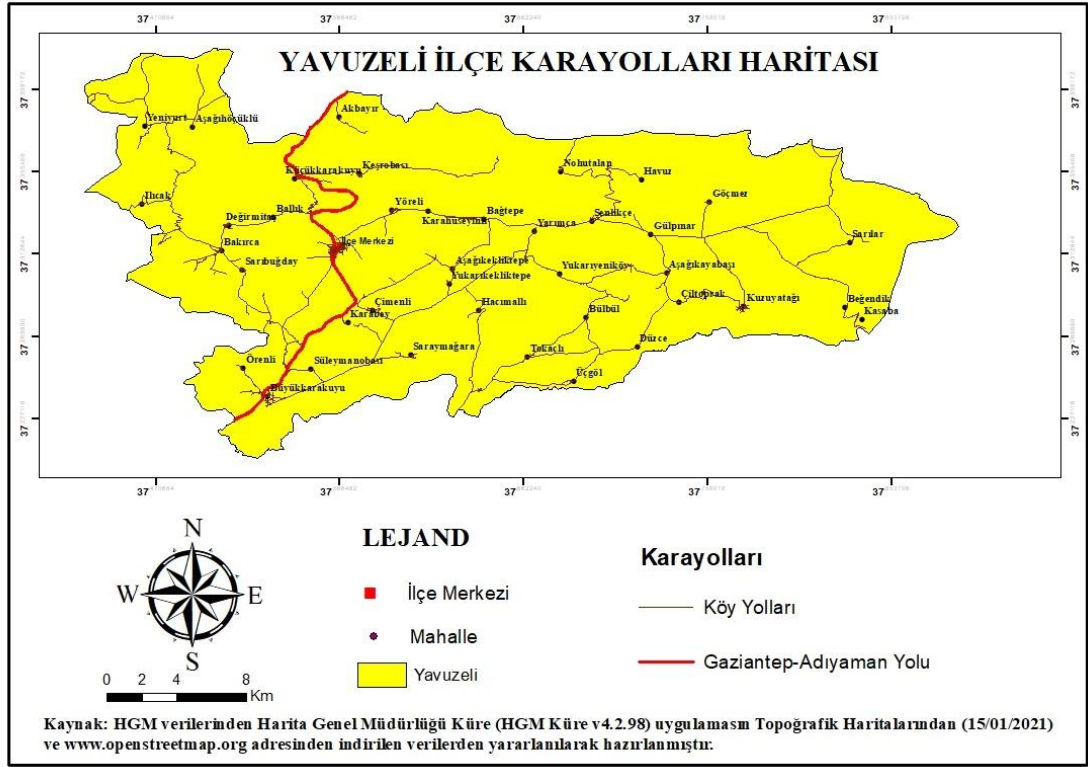
Kaynak: Yavuzeli Esnaf ve Sanatkarlar Odası.

Fotoğraf 3.3. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerinde Bulunan Bir Dinlenme Tesisleri.

3.2.1.3. Ulaşım Fonksiyonu

Ulaşım ekonomik atmosferin oluşmasına katkı sağlayan, belirli bir istikamette mal ve insanların belirli araçlarla bir yerden bir yere taşınması olarak tanımlanabilir. Üretim aşamalarında rol üstlenerek ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir (Güngördü, 2001:234). Yavuzeli’nde ulaşım faaliyetleri açısından bakıldığında zaman Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin iki önemli ili olan Gaziantep-Şanlıurfa illeri arasında olmasına rağmen bu istikametlere sapa kalmıştır çünkü asıl ulaşım Gaziantep-Şanlıurfa arası otoyoldan sağlanmaktadır. Bu yol hiç şüphesiz Güneydoğu-Akdeniz arası ticaretin en fazla gerçekleştirildiği yoldur. Yavuzeli ise Gaziantep-Adıyaman yolu üzerinde bulunmaktadır. Yavuzeli’nden sonra 950 m yükseltide bulunan Karadağ geçidinden geçilerek Araban’a, daha sonra da Adıyaman il sınırına ulaşılmaktadır.

Harita 3.2. Yavuzeli İlçe Karayolları Haritası.

İlçe bazında ulaşım bakıldığında tüm köylere asfalt yolunun bulunduğu Yavuzeli’nde tüm yolların toplam uzunluğu 196 km’dir. Bu karayoluna ilave olarak Kasaba Köyü’nde 30 adet tekne taşımacılığı yapan ulaşım aracı bulunmaktadır. Bu tekneler Rumkale civarında Fırat Nehri’nin karşı kıyısına taşıma faaliyeti yürütmektedirler.

Fotoğraf 3.4. Yavuzeli’nde Bulunan Karayolundan Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.5. Yavuzeli-Araban Arasında Yer Alan Karadağ Geçidi.

Fotoğraf 3.6. Birecik Barajı Üzerinde Yürütülen Tekne Turlarından Bir Görünüm.

Tablo 3.5. Yavuzeli’nde Taşımacılık Türleri (2021).

Taşımacılık Türü	Sayı	%si
Kamyon ve Tır Taşımacılığı	10	5,9
Köyler Arası Taşımacılık	6	3,6
Eğitim Taşımacılığı	120	70,6
Hayvan Taşımacılığı	4	2,4
Tekne Taşımacılığı	30	17,5
TOPLAM	170	100,0

Kaynak: Şoförler ve Otomobilciler Odası Başkanlığı.

Yavuzeli’nde ulaşım faaliyetlerinde en yoğun kullanılan kol eğitim sektörü taşımacılığıdır. Bu taşımacılık faaliyeti toplam pay içerisinde %70,6 ile ilk sıradadır. Aslında bu durum bile ilçede ticari faaliyetlerin ne denli sakin geçtiğini kanıtlar niteliktedir. İkinci sırada ise tekne taşımacılığı olup oranı %17,5’tir. En düşük pay ise %2,6 ile hayvan taşımacılığıdır (Tablo 3.5).

Fotoğraf 3.7. Kasaba Köyü Limanından Bir Görünüm.

3.2.1.4. Eğitim ve Kültür Fonksiyonu

Ülkemizin batılılaşma hareketlerinde hem eğitim kurumlarının hem de eğitim çalışanlarının önemli bir yeri vardır. Bu kurumların toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi de son derece önemlidir. Teknolojik gelişmelerin de yardımıyla bireylerden daha yüksek verim alınabilir (Çakmak, 2008:34). Her ne kadar farklı sebeplerle insanların gelir seviyeleri değişse de bu farklılığa sebep olan bir faktör de eğitim seviyeleridir (Yumuşak, 2014:5). Eğitim kurumları açısından bakıldığında zaman Yavuzeli’nde toplamda 51 idareci bulunmaktadır. Bu idarecilerin 15’i müdür, 16’sı müdür yardımcısı ve 20’si müdür vekilidir. Öğretmen sayıları ise 144 kadrolu ve 174 sözleşmeli olmak üzere toplamda 318 öğretmen bulunmaktadır (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Yavuzeli’nde Eğitim Kurumlarında İdareci ve Öğretmen Sayıları (2020).

Hizmet Şekli	Görevi	Sayı
İdareci	Müdür	15
	Müdür Yardımcısı	16
	Müdür Vekili	20
Öğretmen	Kadrolu Öğretmen	144
	Sözleşmeli Öğretmen	174
Toplam		349

Kaynak: Yavuzeli Kaymakamlığı Brifing Dosyası.

Okul, öğrenci ve derslik açısından eğitim fonksiyonu incelendiği zaman ise okul öncesi eğitim veren okul sayısı 1’dir fakat 20 ilköğretim okulunda okul öncesi eğitim veren 20 adet sınıf bulunmaktadır. Okulöncesi eğitimde toplam eğitim gören öğrenci sayısı 445, derslik sayısı ise 29’dur. İlkokul sayısının 33 olduğu ilçede 2268 öğrenci ve 144 derslik sayısı bulunmaktadır. Bu grup eğitim kademelerinde en fazla okulun ve öğrenci sayısının bulunduğu kademedir. Ortaokul sayısı ise 10 olup toplamda 2158 öğrenci ve 92 dersliğe sahiptir. Ortaöğretim sayısı açısından ilçede 1 adet lise bulunmaktadır. Bu lise çok programlı lise olup bünyesinde 3 okul barındırmaktadır. İlçede lise eğitimi gören öğrenci sayısı 754 kişi, derslik sayısı ise 24’tür(Tablo 3.7).

Fotoğraf 3.8. Yavuzeli’nde Bulunan Okullardan Bir Görünüm.

Tablo 3.7. Yavuzeli İlçe Geneli Eğitim Kademelerine Göre Okul, Öğrenci ve Derslik Sayıları (2020).

Eğitim Kademeleri		Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayıları	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Temel Eğitim	Okul Öncesi (Anasınıfı Bulunan Okul)	1 (20)	445	29	15
	İlkokul	33	2268	144	16
	Ortaokul	10	2158	92	23
	Temel Eğitim Toplamı	44	4871	265	18
Orta Öğretim	Lise	1	754	24	31
Toplam	İlçe Geneli Toplamı	45	5625	289	19

Kaynak: Yavuzeli Kaymakamlığı Brifing Dosyası.

Halk eğitim kursları ilçede özellikle eğitim seviyesinin yükselmesi açısından önemli rol üstlenmiştir. Nitekim okullar hayat olsun projesi kapsamında 2 kurs açılarak 34 kişiye eğitim verilmiştir. Diğer branşların ve spor dallarının da desteklendiği halk eğitim merkezinde matematik, dil eğitimi, futbol, enstrüman gibi eğitimlerin yanı sıra yöresel değerler ve geleneklerin yaşatılması adına sepet örücülüğü ve Türk işlemleri eğitimi de verilmektedir (Tablo 3.8).

Tablo 3.8. Yavuzeli İlçesi Halk Eğitim Kurs Türleri ve Kursiyer Sayıları (2020).

Kurs Adı	Kurs Türü	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı
Okullar Hayat Olsun	Genel	2	34
Matematiksel Etkinlik	Genel	1	14
Futbol (8-9 yaş)	Genel	1	16
Anadilde İletişim (Gasmek'le Beraber)	Genel	1	14
Tekvando	Genel	1	13
Klasik Gitar Eğitimi	Genel	1	14
İngilizce	Genel	1	12
Bluz Dikimi	Mesleki ve Teknik Eğitim	1	15
Sepet Örücülüğü	Mesleki ve Teknik Eğitim	1	16
Makine ve Geleneksel Türk İşlemeleri	Mesleki ve Teknik Eğitim	1	16
Makinede Apliance	Mesleki ve Teknik Eğitim	1	15
Çocuk Ceket Dikimi (6-12 yaş) (Gasmek'le Beraber)	Mesleki ve Teknik Eğitim	1	14
TOPLAM		14	193

Kaynak: İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü Verileri.

Yavuzeli'nde halk eğitim kursu verilerine bakıldığında zaman yine farklı dallarda eğitimler verilmekte bazı kurslar ise Gasmek'le beraber yürütülmektedir. En fazla kursiyere sahip olduğu kurs türü Okullar Hayat Olsun kursudur ve bünyesinde 34 öğrenci barındırır. Hem sanatsal hem de sportif faaliyetlere de yer verilen kurslarda toplamda 193 kursiyer eğitim görmüştür (Tablo 3.8).

Tablo 3.9. Yavuzeli İlçe GASMEK Kurs Türleri ve Kursiyer Sayıları(2020).

Kurs Adı	Kurs Türü	Kursiyer Sayısı
Kur'an-ı Kerim	Kişisel Gelişim	79
El Sanatları	Kişisel Gelişim	31
Sürü Yönetim Elemanı (Çobanlık)	Kişisel Gelişim	68
Spor Kursları	Genel	18
Destekleme ve Yetiştirme Kursu (DYK)	Genel	104
Toplam		300

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gasmek Verileri.

Yavuzeli’nde eğitime destek veren kurumlardan biri de Gasmek’tir. Bu kursta 2020 kayıtlarına göre 5 farklı kurs türünde toplamda 300 kişiye eğitim verilmiştir. En fazla kursiyere sahip olduğu kurs türü ise DYK kurslarıdır. Yine aynı zamanda bu kurs hem akademik gelişim için hem dini hem de yöresel ihtiyaçları destekleyici kurslarla Yavuzeli eğitimine katkı sağlamaktadır (Tablo 3.9).

Tablo 3.10. Yavuzeli’nde Açık Öğretim Kurumları Öğrenci İstatistiği (2019-2020).

Kurs Türü	Aktif	Pasif	Toplam
Açık Öğretim Ortaokulu	17	156	173
Açık Öğretim Lisesi	259	368	627
TOPLAM	276	524	700

Kaynak: Yavuzeli Kaymakamlığı Brifing Dosyası.

Açık öğretim öğrencileri açısından incelendiği zaman; ilçede 173 ortaokul eğitimi ve 627 lise eğitimi gören öğrenci bulunmaktadır. Toplam da açık öğretim eğitimi alan öğrenci sayısı ise 700’dür(Tablo 3.10).

3.2.1.5. Sağlık Fonksiyonu

Ülkelerin sahip oldukları en önemli varlık nitelikli insanlardır. Bu sebeple ülkeler eğitim ve sağlık yatırımlarını iyi planlamalıdır (Yumuşak, 2014:4). Sağlık bir toplumun en önemli değeridir ve hep öyle kalacaktır. Çünkü hesaplanan ve yapılması planlanan tüm yatırımların hayat bulması için insanın yaşaması gerekmektedir. Sağlık seviyesinin gelişme göstermesi insan hayatını ve kalitesini de artırdığı gerçeği unutulmamalıdır. Halen daha hastanenin olmadığı Yavuzeli’nde sağlık fonksiyonu toplum sağlığı ve aile sağlığı merkezinde yürütülmektedir. Toplum sağlığı merkezinde toplam 22, aile sağlığı merkezinde toplam 15 personel çalışmaktadır. Bu iki merkezde çalışan toplam doktor sayısı 11, ebe sayısı 12, hemşire sayısı 2 olup toplam personel sayısı 37’dir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11. Yavuzeli İlçesi’nde Bulunan Sağlık Kuruluşları ve İstihdam Durumları.

Sağlık Çalışanı	Toplum Sağlığı Merkezi	Aile Sağlığı Merkezi	Toplam
Doktor	3	8	11
Ebe	6	6	12
Hemşire	2	-	2
Çevre Sağlığı Teknisyeni	2	-	2
Memur	1	-	1
Şoför	2	-	2
Tıbbi Sekreter	2	-	2
Hasta Yönlendirme	-	1	1
Hizmetli	4	-	4
Toplam	22	15	37

Kaynak: Yavuzeli Kaymakamlığı Brifing Dosyası ve İlçe Sağlık Müdürlüğü Verileri.

Fotoğraf 3.9. Yavuzeli Aile ve Toplum Sağlığı Merkezleri.

3.2.1.6. Turizm Fonksiyonu

Turizm toplumsal, ekonomik ve mekânsal yönden küreselleşmeyi hızlandıran, ülke bütçesinin dengelenmesinde rol üstlenen bir olgudur (Özgüç, 2007:4). Yavuzeli turizm fonksiyonu açısından kültürel turizmin gelişmesi adına ciddi unsurları bünyesinde barındıran bir yerleşme olmuştur. Antik çağdan günümüze kadar uzanan ve tarihin farklı dönemlerine tanıklık eden yapılara sahip olan Yavuzeli’nde turizm beklenen seviyede olamamıştır. Bu durum üzerinde var olan mevcut kültürel değerlerin birçoğunun yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş olmasıdır. Aslına bu durum Anadolu coğrafyasında birçok yapı üzerinde kendini hissettirmektedir. Çok eski dönemlerden beri savaşımlara ve işgallere ev sahipliği yapan bu verimli topraklar hemen hemen her devletin iştahını kabartmış ve birçok kez saldırıya maruz kalmıştır. Bu sebeplerle var olan kültürel varlıklardan ayakta kalanların sayısı hiç şüphesiz bu bereketli coğrafyaya oranla az sayıdadır. Mezopotamya olarak adlandırılan Fırat-Dicle Nehirleri arasındaki bölgenin hemen dış kenarında uzanan bu bereketli topraklarda eski dönemlerden beri kullanılmıştır.

Zeugma, Dülük, Samsat gibi eski dönem yerleşmelerine çok yakın mesafelerde bulunan Yavuzeli, bir uç kale olan Rumkale'ye de en yakın yerleşmelerdendir.

Cam Teras: Türkiye'nin en büyük cam teraslarından biri Rumkale'nin karşısında yer alan bir tepeye inşa edilmiştir. Fırat ve Merziman Nehirlerinin birbirine kavuştuğu alanda ve Rumkale'ye hâkim bir tepe üzerine inşa edilmiş olan cam teras sonucunda Rumkale'nin eşsiz güzelliği seyredilebilmektedir.

Fotoğraf 3.10. İnşası Devam Eden Cam Terastan Rumkale'ye Bakış.

Fotoğraf 3.11. İnşası Devam Eden Cam Teras.

Dolmen Mezar: Yavuzeli-Araban karayolu üzerinde bulunan dolmen mezarlar, Küçükkarakuyu köyü yakınlarında yer alır ve ikisi yan tarafta ve biri de üzerine kapatılmış üç taş bloktan meydana gelmektedir. Blömer ve Engelbert'e göre (2011) Neolitik dönemi yansıttığı tahmin edilmektedir.

İlçede bulunan dolmenler A, B, C ve D diye adlandırılmış dört alanda dağılışı göstermektedir. A ile kodlanan dolmen diğer dolmenlere göre daha büyüktür. B ve C dolmenleri yan yana konumlanmışken, D dolmeni bu dolmenlere göre biraz daha uzaktadır.

Fotoğraf 3.12. Karadağ Üzerinde Yer Alan A Dolmeni.

Fotoğraf 3.13. Karadağ Üzerinde Yer Alan B ve C Dolmenleri.

Gözetleme Kuleleri: Doliche(Dülük)-Samosata(Samsat) antik yolu üzerinde yer alan gözetleme kulesinin amacı kara yolunun güvenliğini sağlamaktır (Blömer ve Engelbert, 2011:225-226).

Köşk Tapınağı: Roma dönemi dini varlık kanıtı olup günümüzde çoban barınağı olarak kullanılan Köşk, Roma Kır Tapınağı'dır. Merzuman vadisinde yer alan tapınak kaçak kazıların etkisiyle tahribata uğramıştır bir Antik dönem yerleşmesidir. M.S. 2. yy 'da Kommagene Tanrılarına tapınma amacıyla yapılmış olan tapınağın dönem süslemelerini barındırması sebebiyle yerel atölyelerle oluşturulduğu düşünülmelidir (Blömer ve Engelbert, 2011:200-202).

Yarımca Taş Ocakları, Kaya Kabarmaları ve Mezarlar: Asıl önemli özellikleri Roma döneminde kullanılmaları olan taşların yol ve köprü yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Taş ocağının güneyinde ise bereketi simgeleme adına ellerinde başak tutmuş olan Tanrı kabartması ve kartal yer alır. Taş ocağının güneyinde ise kaya mezarlar bulunur (Blömer ve Engelbert, 2011:198-199).

Balıkli Göl: Yarımca köyünde bir havuz içerisinde bulunan balıkların kutsal olduğuna inanılmaktadır.

Fotoğraf 3.14. Yarımca Köyü Balıklı Göl'den Bir Görünüm.

Rumkale: Yapılış tarihi net olarak bilinmeyen ancak M.Ö. 840 yılında var olan, Fırat Nehri ile Merziman Çayı kavuşumunda sarp kayalıklar üzerine kurulmuş Rumkale'nin su ihtiyacı özenle yapılmış ve kale altında yer alan merdiven ile temin edilmektedir. İki kapısı bulunan kalenin içinde bir meydan yer almakta ve meydan üzerinde su depoları ve harabelere rastlanır. Duvarında altında yazılar olan bir kadın kabartması mevcut olup kale burçlarında mazgallar yer alır. Önceden "Remahiya" adı ile bir medrese olarak kullanılan Remah Manastırı kalenin doğusunda, Kayalara oyulmuş ve Fırat kıyısında yer alan Henislik Manastırı ise kalenin güneyinde yer alır (Solmaz ve Yetkin, 1947).

Fotoğraf 3.15. Rumkale'den Bir Görünüm.

Orta Çağ'da kaleler savunma açısından önemli noktaları oluşturmuşlardır. Özellikle anarşik faaliyetlerin fazlaca olduğu o önemde ve savaş dönemlerinde kaleler mahalli kale görevi üstlenmişlerdir fakat son yüzyıllarda kaleler ya eski önemini yitirmiş ya da Rumkale gibi tamamen terk edilmiştir (Karadeniz, 1998:425).

Fotoğraf 3.16. Rumkale'yi de Kapsayan Tekne Turlarından Bir Görünüm.

Ermeni din adamlarının elinde olduğu dönemde siyasi olaylardan uzak kalan kalenin Memluk-Moğol çekişmeleri döneminde önemi iyice artan nokta haline gelmiştir ve bu önemi fark eden Memlukler kaleyi ele geçirmek için faaliyete başlamıştır. Buna ilave olarak Akkoyun ve Karakoyunlar kale için mücadele etmişlerdir (Karadeniz, 1998:429-431). Kalenin kalıntıları arasında birçok bölümünün kayaların oyulması sonucu oluşturulan yapılardan Şair Aziz Nerses Kilisesi, Barşavma Manastırı, su kuyusu ve sarnıçları bulunmaktadır (Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, E.T: 23/02/2021).

Şair Aziz Nerses Kilisesi: 1173'te Şair Aziz Nersen tarafından yaptırılan kilisede aslan, kartal, rumi ve haç süslemeleri bulunur. 18. Yüzyılda Rumkale'yi gezme imkanı bulan Richard Peacock, Rumkale hakkında *"Gotik tarzda küçük ama güzel bir kilise"* ifadelerini kullanmıştır (Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, E.T: 23/02/2021).

Barşavma Manastırı: 13. yüzyılda Yakubi azizi Barşavma'nın kendi adına yaptırdığı bilinen kilise kalenin kuzeyinde bulunmaktadır. Yakınında bir de kuyu bulunan manastırın bazı bölümleri ayakta kalmıştır. Kuyu ise Fırat Nehrinden su alabilmek

amacıyla, içine basamaklarla inilebilecek şekilde yapılmıştır. Ayrıca içinde gizli bir geçit olduğu da sanılmaktadır. (Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, E.T: 23/02/2021).

Rumkale Hendeği: Memluklerin Rumkale’yi fethetmesinden sonra, platonun uç kesimine inşa edilen ve güney kesimi hariç üç tarafı sularla çevrili olan Rumkale’nin, tek kara bağlantısı olan güney kesimine yapılmış olan hendek neticesinde kaleye karayolları tamamen kesilmiş olup yalnızca su yolu ile ulaşım olanağı kalmış ve bu durum da kalenin güvenlik seviyesini artırmıştır (Boyras ve Bostancı, 2015:66).

Fotoğraf 3.17. Rumkale Hendeğinden Bir Görünüm.

Höyükler: Paleolitik dönemden sonraki yerleşmeleri ise Fırat vadisinde bulunan ve Kalkolitik döneme kadar uzanan höyükler teşkil etmektedir (Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, E.T: 23/02/2021). Sarıbuğday köyünde bulunan Halilbaşı Höyüğü ve Ballık Köyünde bulunan Ballık höyüğü bunlara örnek verilebilir. Ayrıca Yavuzeli ilçe merkezinde de bir höyük yer almaktadır.

Tablo 3.12. Yavuzeli’nde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları ³

Varlığın Adı	Bulundurğu Yerleşme	Derece veya Grup
Höcüklü Antik Yerleşimi ve Nekropolü	Höcüklü	1.Derece Arkeolojik Sit Alanı
Ilıcak Gözetleme Kulesi	Ilıcak	1.Grup
Halilbaşı Höyüğü	Sarıbuğday	2.Derece Arkeolojik Sit Alanı
Ballık Höyüğü	Ballık	1.Derece Arkeolojik Sit Alanı
Mozaik Alan	Sarıbuğday	3. Derece Arkeolojik Sit Alanı

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Gaziantep Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, (korumakurullari.ktb.gov.tr, 2021).

Fotoğraf 3.18. Yavuzeli Höyüğünden Bir Görünüm.

³ 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 6. Maddesi kapsamında ‘‘Korunması Gereken Taşınmaz Kültür Varlığı’’ özelliği gösterdiğinden 7. Madde uyarınca 17/12/2015 tarihli karar ile koruma altına alınmıştır (korumakurullari.ktb.gov.tr, 2021).

Fotoğraf 3.19. Kasaba Köyünde Bulunan Cami.

Fotoğraf 3.20. Yavuzeli’nde Yapımı Devam Eden Cami.

Savaşan Köyü: Osmanlı Döneminde orduya fazlaca asker göndermesi münasebetiyle bu ismi kazanan ve Halfeti'nin kuzeyinde yer alan köyün, baraj sularının yükselmesiyle belirli bir kısmı sular altında kalmıştır. Yöreye gelen turistler tarafından

“Hayalet Köy” olarak isimlendirilen köyün camisi sular altında olup minaresi ise suların üzerinde kalmıştır. Bu oluşum turistlerin fazlaca dikkatini çekmektedir (Boyraz ve Bostancı, 2015:64)

Fotoğraf 3.21. Savaşan Köyü'nden Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.22. Savaşan Köyü'nde Yer Alan ve Kiler Olarak Kullanılan, Son Dönemlerde Turizm Değeri Artan Mağaralardan Bir Görünüm.

Halfeti: Şanlıurfa'ya bağlı olan Halfeti İlçesi Cittaslow (Sakinşehir) ünvanını almasıyla turist sayısında gözle görülür artış yaşamış ve Dünya'ya adını duyurmuş yerleşmelerdendir (Boyras ve Bostancı, 2015:70). Yavuzeli Kasaba Köyü'nden yapılan tekne turlarının önemli bir uğrak yerini oluşturan Halfeti, Birecik Baraj sularının da yükselmesiyle belirli alanlarını sular altında bırakmıştır.

Fotoğraf 3.23. Halfeti'den Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.24. Yavuzeli-Araban Yolu Üzerindeki Çavuş Baba (Şeyh Ebu Muhammed) Türbesinden Bir Görünüm.

3.2.2. Sanayi Fonksiyonu

Modern sanayi tesislerinin 1 adet yem sanayiden ibaret olduğu ilçede sanayi faaliyetleri çoğunlukla evsel ve atölye tipi faaliyetlerle yürütülmektedir. Mevcut sanayi faaliyetlerinden fıstık kavlama ve zeytin yağı çekimi gibi tarıma dayalı sanayi tesisleri genellikle aile şirketi görünümünde olup çalışanları çoğunlukla birinci dereceden yakınlarıdır. Bu sanayi faaliyetleri mevsimlik faaliyet göstermekte, özellikle fıstık kavlama ve zeytinyağı çekimi yılın belirli dönemlerinde gerçekleşmektedir.

Tablo 3.13. Yavuzeli’nde Sanayi Faaliyetlerinin Çeşitleri ve Sayıları (2021).

Sanayi Türü	Sayısı	Sanayi Türü	Sayısı
Demirci	6	Briket-Tuğla Atölyesi	4
Tornacı	3	Mermer Kesim Atölyesi	2
Değirmen	7	Terzi	2
Oto Tamiri ve Yedek Parça	7	Baklava Üretim	1
Hırdavat	10	Fıstık Kavlama	2
Camcı	1	Zeytinyağı Çekimi	2
Fırın	6	Yem Sanayi	1
Marangoz	2	Toplam	56

Kaynak: Yavuzeli Esnaf ve Sanatkarlar Odası.

Fotoğraf 3.25. Yavuzeli'nde Yer Alan Fıstık Kavlama Tesisi.

3.2.3. Tarım Fonksiyonu

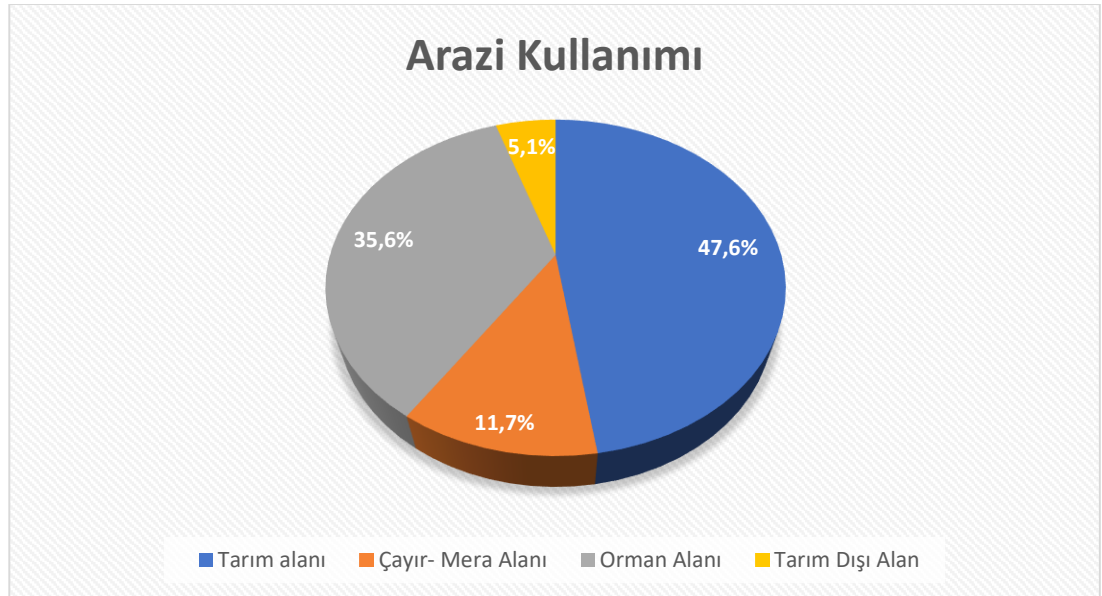
Birincil ekonomik faaliyetler başlığı altında yani ekip-biçme faaliyetlerine ilave olarak ormancılık, avcılık, balıkçılık, toplayıcılık gibi faaliyetleri de bünyesinde barındıran tarım, mevcut araziden ürün elde etmek olarak tanımlanır (Doğanay, 2011:35). Bölgede yer şekillerinin etkisiyle önemli tarım alanları bulunmaktadır. Çünkü plato yüzeyleri ve ovalar bölgede oldukça geniş alan kaplamaktadır. Ancak bölgede en önemli sorunlardan biri bilinçsizce yapılan aşırı sulamadır. Bu bilinçsiz sulamanın etkisiyle yaz aylarındaki şiddetli buharlaşmaya bağlı olarak toprak çoraklaşmakta ve verim düşmektedir. Bu bilinçsiz sulama yerine damlama yöntemine geçilmelidir (Arınç, 2011:405-408). Tarımsal üretim üzerinde iklim faaliyetlerinin belirgin bir etkisi vardır. Bitkinin yetişmesi için gerekli sıcaklık ve yağış koşullarının oluşması gerekmektedir. Bir diğer faktör ise rüzgârlardır. Özellikle ülkemize güneyden sokulan sam yeli rüzgârı, ürünleri sarartırken sıcaklığı daha düşük olan rüzgârlar ise tarım ürünlerinin olgunlaşma süresini uzatmaktadır (Bulut, 2006:8-9).

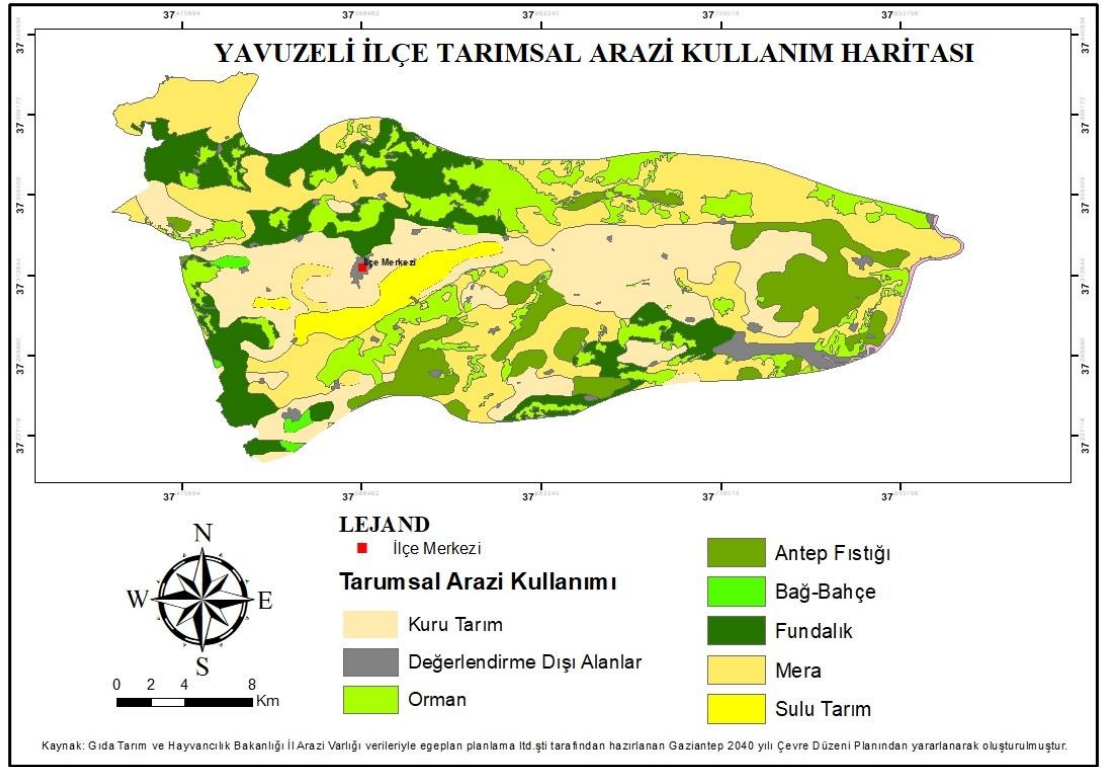
Tablo 3.14. Yavuzeli Arazi Kullanımı (2020).

Arazi Kullanım Türü	Alan(ha)	%
Tarım alanı	24092,6	47,6
Çayır- Mera Alanı	5948,56	11,7
Orman Alanı	18049,98	35,6
Tarım Dışı Alan	2602,11	5,1
Toplam	50693,0	100,0

Kaynak: İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Yavuzeli arazi kullanımı incelendiği zaman mevcut alanların %47,6'sı tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Mevcut tarım alanları ilçenin yaklaşık yarısını kaplamaktadır. İkinci sırada %35,6'lık oranla orman alanları bulunmaktadır. Çayır ve mera alanlarının oranı %11,7 iken tarım dışı alanlar ilçenin %5,1'lik kısmını oluşturmaktadır (Tablo 3.14).

Şekil 3.1. Yavuzeli Arazi Kullanımı Oransal Dağılımı.

Harita 3.3. Yavuzeli İlçe Tarımsal Arazi Kullanımı Haritası.

Yavuzeli’nde kuzeydeki Karadağ ve güneyde yer alan aşınım düzlüğü alanlarında orman ve mera-çayır alanları yoğunlaşmıştır. Bu iki jeomorfolojik birim arasındaki ovalık kesimde daha çok sulu ve kuru tarım faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Yine ilçenin orta ve güney kesimlerinde Antep fıstığı, bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır (Harita 3.3).

Tablo 3.15. Yavuzeli’nde Tarımsal Arazi Kullanım Alanlarının Yıllara Göre Dağılışı (2015-2019).

YILLAR	ARAZİ KULLANIM TÜRÜ	EKİM ALANI (da)
2015	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	146591
	Nadas	53
	Sebze	4110
	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	59539
	TOPLAM	210293
2016	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	151718
	Nadas	42
	Sebze	3940
	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	54968
	TOPLAM	210668
2017	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	153631
	Nadas	200
	Sebze	3840
	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	50710
	TOPLAM	208381
2018	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	159649
	Nadas	100
	Sebze	3783
	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	42188
	TOPLAM	205720
2019	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	161299
	Nadas	100
	Sebze	3680
	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	40059
	TOPLAM	205138

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Yavuzeli’nde tarım alanlarının yıllara göre kullanımı incelendiği zaman tüm yıllarda en büyük alana meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin sahip olduğu görülmektedir ve bu miktar her geçen yıl artmaktadır. 2019 yılında 205.138 da. olan toplam tarım alanlarının 161.299 da’lık kısmını meyveler, içecekler ve baharat bitkileri oluşturmaktadır. Verilen yıllar içerisinde hep en az paya ise nadas alanları sahip olmuştur. 2015 yılında 53 da, 2016 yılında azalarak 42 da’ya gerilemiştir. 2017 yılında bu nadas alanları artarak 200 da’ya yükselmiştir. Takip eden yıllarda ise nadas alanları yarı yarıya azalmış ve 100’ da’ya inmiştir. Ekim alanlarında ikinci sırayı ise tahıllar ve diğer bitkisel ürünler almaktadır. 2019 yılında bu alanlar 40.059 da’lık alan kaplamıştır. Sebze alanlarında ise 2015 yılında 4.110 da olan alan her yıl azalarak 2019 yılında 3.680 da’ya gerilemiştir (Tablo 3.15).

3.2.3.1. Bitkisel Üretim

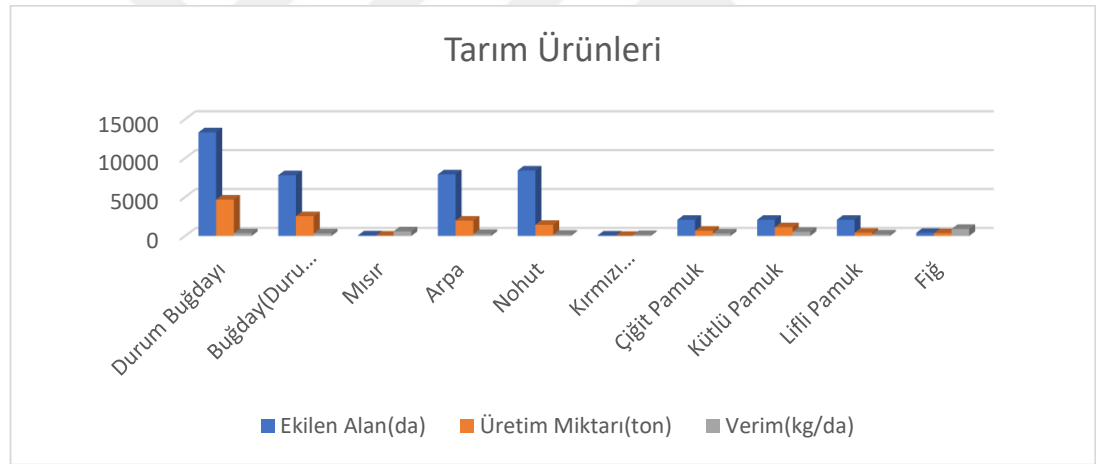
Bölgenin ekili alanlarının yüksek oranını tahıllar oluştururken, dikili alanlarda ise çoğunlukla üzüm, antepfıstığı, badem ve zeytin oluşturmaktadır (Arınç, 2011:410-411).

Tablo 3.16. Yavuzeli’nde Belirli Tarım Ürünlerinin Ekim alanları, Üretim Miktarı ve Verimliliği (2019).

Tarım Ürünü	Ekilen Alan(da)	Üretim Miktarı(ton)	Verim(kg/da)
Durum Buğdayı	13317	4675	351
Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	7800	2541	326
Mısır	78	46	590
Arpa	7920	1966	248
Nohut	8412	1427	170
Kırmızı Mercimek	60	7	117
Çiğit Pamuk	2072	671	324
Kütlü Pamuk	2072	1119	540
Lifli Pamuk	2072	414	200
Fig	400	360	900
TOPLAM	44203	13226	299,2

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Yavuzeli'nin belirli tarım ürünlerinin ekimine bakıldığı zaman ekimi en fazla yapılan tahıl ürünü durum buğdayıdır. İkinci sırayı nohut alırken üçüncü sırayı arpa almaktadır. Ekimi en dar olan ürün ise baklagiller içerisinde kırmızı mercimektir. Üretim miktarları açısından bakıldığı zaman ise en fazla üretime sahip ürün 4675 ton ile yine durum buğdayıdır. Durum buğdayını 2541 ton ile diğer buğday grubu takip ederken üçüncü sırada 1966 tonluk üretim ile arpa bulunmaktadır. Üretim miktarı en az olan ürün ise 7 ton ile kırmızı mercimektir. Yine Yavuzeli'nde verimlilik açısından tarım ürünleri değerlendirildiğinde belirlenmiş ürünler içerisinde verimi en yüksek olan ürün 900 kg/da ile fiğdir. İkinci sırada 590 kg/da ile mısır yer alırken üçüncü sırada 540 kg/da ile kütü pamuk yer almaktadır. Verimin en düşük olduğu tarım ürünü ise belirlenen ürünlerimiz arasında 117 kg/da ile kırmızı mercimektir. Toplam ekilen alan 44203 da, toplam üretim miktarı 13226 ton ve toplam verimlilik ise 299,2 kg/da'dır (Tablo 3.16).

Şekil 3.2. Yavuzeli'nde Belirli Tarım Ürünlerinin İstatistiksel Grafiği.

Tablo 3.17. Yavuzeli'nde Tarım Arazilerinde Ekim Dönemlerinin Başlama ve Bitiş Tarihleri.

Ekim ve Erme Dönemi	Kışlık Ekim Başlama Zamanı	Kışlık Ekim Erme Zamanı	Yazlık Ekim Başlama Zamanı	Yazlık Ekimin Erme Zamanı
Tarih	25 Ekim	20 Haziran	20 Mart	20 Eylül
Ekstremler	10-25 Ekim	20-25 Haziran	10-20 Mart	20-25 Eylül

Kaynak: (Köy Envanter Etüdlerine Göre Gaziantep, 1967).

Yavuzeli’nde ekim dönemleri açısından incelendiği zaman yazlık ve kışlık olmak üzere iki dönem göze çarpar. Kışlık ekime 25 Ekim’de başlanırken yazlık ekime 20 Mart’ta başlanmaktadır. Ekstrem durumlarda yazlık ekim dönemi 10-25 Ekim arasında, kışlık ekim dönemi ise 10-20 Mart tarihlerinde gerçekleştirilir (Tablo 3.17).

Tablo 3.18. Yavuzeli Köylerinde Köyde Arazisi Olup Şehir veya Kasabalarda Oturan Aileler ve Bu Arazilerin İşlenme Durumları.

Yavuzeli	Köyde Arazisi Olup Başka yerde Oturan		Varsa			İşletme Durumu	
	Var	Yok	Aile Adedi	Parça Adedi	Toplam Dönüm	İşleniyor	Ortakçılık
Köy Sayısı	23	6	201	749	48242	23	2

Kaynak: (Köy Envanter Etüdlerine Göre Gaziantep, 1967:64).

Tablo incelendiği zaman değerlendirmeye alına köy sayısının 29 olduğu görülmektedir. Bu köyler içerisinde köyde arazisi olup başka yerde oturan kişiler 23 köyde mevcuttur. İşletme durumları ise 23 köyde işlenme varken 2 köyde ortakçılık durumu söz konusudur (Tablo 3.18).

Buğday: Ülkemiz hem iklimik hem de toprak özellikleri açısından buğday tarımı için oldukça elverişlidir. Bahar mevsimleri yağışlı ve yazları kurak sahalar buğday tarımı için uygun alanlardır (Doğanay, 2011:58). Beslenme açısından sahip olduğu maddelerin fazla oluşu, Kolayca pişirilebilmesi, pasta, makarna gibi diğer ürünlerde kullanılabilmesi, kolayca saklanabilmesi gibi sebeplerle fazlaca tercih edilmektedir (Bulut, 2006:37). Buğdayın yetişmesin de toprak koşulları açısından bakıldığında humus oranı fazla olan topraklarda iyi yetişme ortamı bulmuş olur. Killi-tınlı topraklar buğday için en uygun topraklarıdır (Güngördü, 2001:103). Kışlık ve yazlık türleri olan buğdaydan, kışlık buğday sonbaharda ekilir ve kış mevsimini kar altında geçirir, ilkbaharda ekilen yazlık buğday ise ve yaz mevsimi sonunda da hasat edilir (Atalay, 2004:285).

Yavuzeli’nde 21117 da alana sahip olan buğday ekim alanlarından, 4926 ton üretim elde edilmektedir. Durum buğdayından alınan verim 351kg/da iken durum buğdayı hariç diğer buğdaylardan alınan verim 326 kg/da’dır (Tablo 3.16).

Mısır: Yetiştirme koşullarında iklim faktörünün belirleyici olduğu mısır tarımında, sulama ile de yetiştirilebiliyor oluşu mısırın geniş alanlara yayılmasını sağlamıştır. İç ve Güneydoğu Anadolu’da doğal olarak değil de sulama olanaklarının mevcut olduğu alanlarda tarımı yapılabilir. (Doğanay, 2011:63-64). Yazın yağış alan Karadeniz kıyı kesiminde veya sulama imkanının mevcut olduğu yerlerde yetiştirilebilir (Atalay, 2004:287). Yavuzeli’nde mısır ekim alanları 78 da olup, 590 kg/da verimle 46 ton mısır üretilmiştir (Tablo 3.16).

Arpa: Yetiştirme koşulları ve coğrafi dağılışı açısından buğdaya benzerlik gösteren arpanın yem ve bira endüstrisi türleri mevcut olup, buğdaya göre daha yüksek alanlarda yetişen türü yem türü iken alçak alanlarda yetiştirme imkânı bulan türü ise bira endüstrisi için üretilen malt türüdür. Yine unundan yararlanılan bir tahıl olma özelliğine de sahiptir (Doğanay, 2011:62-63). Buğdaya kıyasla fakir topraklarda tarımı yapılan arpa, sıcaklığın ve yağışın daha az olduğu alanlarda yetiştirilebilir (Atalay, 2004:286). Arpa hem unundan hem de samanından yararlanılan bir tahıldır. Güneydoğu Anadolu’da kırsal yerleşmelerde ekmeğin lezzetini artırmak için buğday ve arpa unu karıştırılarak ekmeği yapılmaktadır. Hayvancılık açısından da yem olarak kullanılması üretime olan talebi artırmıştır. Özellikle besi hayvancılığında arpa yemi fazlaca kullanılmaktadır; fakat büyükbaş hayvanları zayıflatması nedeniyle arpa samanı daha çok küçükbaş hayvancılıkta tercih edilmektedir. Yavuzeli’nde arpanın ekim alanı 7920 da’dır. Üretim miktarı 1966 ton, verim ise 248 kg/da’dır (Tablo 3.16).

Nohut: Ülke ihtiyacını karşıladıktan sonra ihracatı da yapılan nohut, kuru baklagil olarak en fazla ekilen ürünler arasındadır (Doğanay, 2011:73). Nohut tarımı baklagiller grubunda olduğu için nöbetleşe ekim yapılan tarım alanlarında tahıl grubundan sonra ekimi yapıldığı için tercih edilmektedir, ayrıca taze nohut firig olarak adlandırılmakta ve taze şekilde tüketilmektedir. Yörede taze kemik suyuyla haşlanıp hazırlanan nohut dürümleri ise, nohutun önemini göstermektedir.

Arap kültürünün etkisiyle, Gaziantep yöresinde ve Akdeniz mutfağında haşlanmış nohutun kabuğunun ayrılıp ezilmesi ve tahinle kavularak bir meze çeşidi olup humus adıyla sofralarda kendisine yer bulmaktadır. Yavuzeli’nde nohut ekim alanı 8412 da, üretim miktarı 1427 ton ve verimlilik ise 170 kg/da’dır (Tablo 3.16).

Kırmızı Mercimek: İç ve dış pazarda önemli yeri olan ürünün, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştirme imkanları açısından önemli bir yer tutmaktadır (Doğanay, 2011:73). Mercimek su isteği az olması nedeniyle kuraklığa dayanıklı bir tarım ürünü olduğundan bölgede fazlaca tercih edilen bir tarım ürünüdür. Yavuzeli'nde kırmızı mercimek ekim alanı 60 da, üretim miktarı 7 ton, verimlilik 117 kg/da'dır (Tablo 3.16).

Pamuk: Ortalama yetiştirme süresi 200 gün olan pamuk yaz kuraklığının olduğu ve sulamanın yapılabildiği alanlarda yetiştirilen bir sanayi ürünüdür (Atalay, 2004:290). Dokuma sanayisi için önemi fazla olan pamuk bitkisinin lifinden, tohum için çiğitten yararlanılır. Ayrıca bu çiğit yağ üretmek için de kullanılır. Yetiştirme koşullarında önceliği sıcaklığın aldığı pamuk tarımında, sulama yapılabilen alüvyal topraklar önemli üretim alanlarını oluşturur (Doğanay, 2011:91-92). Yastık, kanepe, vernik, cila, boya gibi çok geniş alanlarda kullanılan bir endüstri ürünüdür (Bulut, 2006:80). Çiğit pamuk liflerinden ayrılmış, kütlü pamuk kozasından ayrılmış, lifli pamuk ise tekstil sanayide kullanılan pamuğu ifade etmektedir. Çırçırılama işleminde ise pamuk ve tohumu birbirinden ayrılarak yağ elde edilmektedir. Yavuzeli'nde çiğit, lifli ve kütlü pamuk ekim alanı toplamda 2072 da, üretim miktarı 671 ton ve verimlilik ise çiğit pamukta 324 kg/da, lifli pamukta 200 kg/da, kütlü pamukta 500 kg/da'dır (Tablo 3.16).

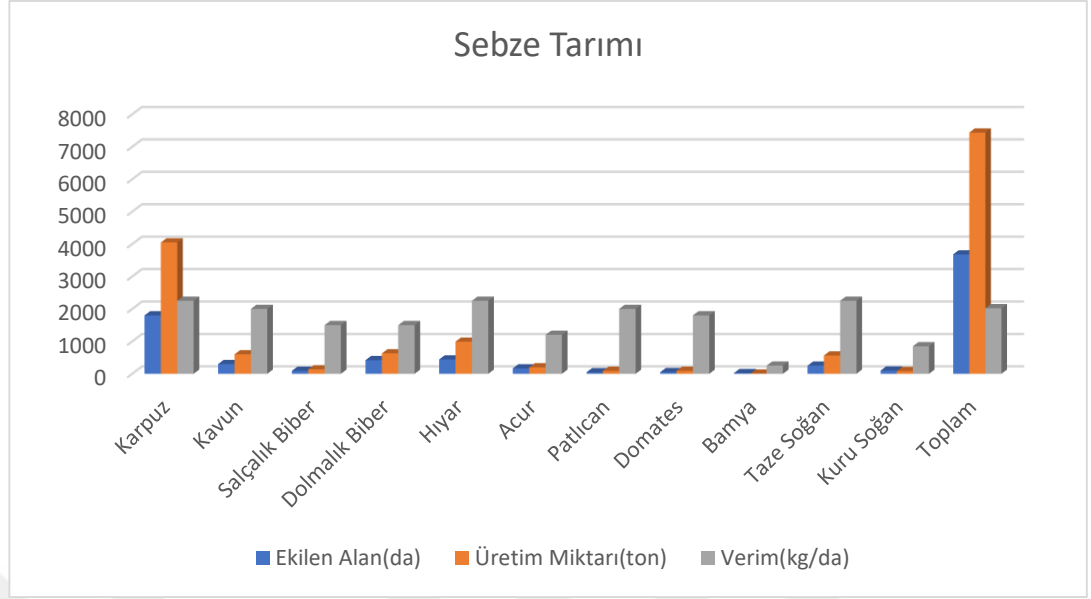
Fiğ: Hayvan yemi üretimi ve ot için kullanılan fiğ Yavuzeli'nde 400 da ekim alanına, 360 ton üretim miktarına ve 900 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.16).

Tablo 3.19. Yavuzeli’nde Sebze Ekim Alanları, Üretim Miktarı ve Verimliliği (2019).

Tarım Ürünü	Ekilen Alan(da)	Üretim Miktarı(ton)	Verim(kg/da)
Karpuz	1800	4050	2250
Kavun	300	600	2000
Salçalık Biber	90	135	1500
Dolmalık Biber	420	630	1500
Hıyar	440	990	2250
Acur	165	198	1200
Patlıcan	45	90	2000
Domates	50	90	1800
Bamya	20	5	250
Taze Soğan	250	563	2252
Kuru Soğan	100	85	850
Toplam	3680	7436	2021

Kaynak: Tüik verilerinden.

Sebzecilik için yeterli derecede güneşlenme süresine ihtiyaç vardır. Yavuzeli’nde bulutlu gün sayısının az oluşu ve yaz mevsiminde güneşlenme süresindeki artış sayesinde sebze tarımına uygun iklim şartları oluşmuştur. Yavuzeli’nde sebze ekim alanları incelendiği zaman en fazla ekimi yapılan sebzenin 1800 da alan ile karpuz olduğu görülür. Yine aynı ürün üretim miktarı açısından da ilk sırada yer alırken verimlilik açısından küçük bir farkla birinciliği taze soğana bırakmıştır. Ekim alanlarında ikinci sırada yer alan ürün 440 da alan ile hıyar olup, yine bu ürün 990 tonluk üretim miktarıyla da ikinci sırada bulunmaktadır. Ekim alanlarında üçüncü sıra 420 da ile dolmalık bibere ait iken üretim miktarında da 630 ton ile üçüncü sıraya yerleşmiştir. Verimlilik sıralamasına bakacak olursak en yüksek verim 2252 kg/da ile taze soğana aittir. İkinci sırada 2250 kg/da ile karpuz, üçüncülüğü 2000 kg/da ile kavun ve patlıcan paylaşır. Toplam ekim alanı ise 3680 da, toplam üretim 7436 ton ve toplam verimlilik ise 2021 kg/da’dır (Tablo 3.19).

Şekil 3.3. Yavuzeli’nde Sebze Tarımı İstatistikleri Grafiği.

Bostan adı verilen tarım alanlarında yetiştirilen sebzeleri, çiğ olarak veya pişirilerek tüketilir. Kendine has coğrafi koşullara uyum sağlayan ve bölgelere göre türleri değişen sebzeler soğuk alanlarda yetişme imkânı bulamaz. Endüstriyel alanların ve yerleşmelerin yatay gelişiminin etkisiyle sebze alanlarında daralmalar olsa da sera tarımı ile bahsedilen olumsuzlukların etkileri ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Doğanay, 2011:71-72).

Karpuz: Serinlik vermesi, sahip olduğu vitamin değerleri ve yağ bitkisi olarak çiğitinden faydalanılması nedeniyle önemli bir tarım ürünüdür (Bulut, 2006, s. 1128). Yavuzeli’nde 1800 da ekim alanına, 4050 ton üretim miktarına ve 2250 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Kavun: Taze sebze olarak tüketilen kavunun yazlık ve kışlık olmak üzere iki türü vardır. Karpuz ile kıyaslandığı zaman da yetişme dönemi daha uzun süre gerektirmektedir (Bulut, 2006:129). Yavuzeli’nde 300 da ekim alanına, 600 ton üretim miktarına ve 2000 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Biber: Biber hasadı haziran ayına denk gelmektedir. Yörede yaz sıcaklıklarının fazla olması nedeniyle haziran başlarında biberin rengi yeşil iken bu ayın sonlarına doğru biber rengi kırmızıya dönmektedir. Sıcaklığın arttığı dönemde bu süre kısalmaktadır.

Yılda 2-3 kez ürün alınabilen biberde bu yetiştirme dönemleri arasındaki süre yaklaşık olarak 10-12 gündür. Yavuzeli’nde salçalık ve dolmalık biber 510 da ekim alanına, 760 ton üretim miktarına ve 1500 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Hıyar: Hıyar hasadında seri çalışmak çok önemlidir; çünkü hıyar tarladan toplandığı zaman yaklaşık 2-3 gün içerisinde tekrardan olgunlaşmaktadır. Bu nedenle yorucu ve tempolu bir hasat gerektirdiği için hıyar tarımının yapıldığı alanlarda kısa süreli de olsa mevsimlik göçler gerçekleşmektedir. Yavuzeli’nde 440 da ekim alanına, 990 ton üretim miktarına ve 2250 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Acur: Yaz mevsiminde toplanmaya başlayan acur da hasattan sonra her gün tekrardan toplanma gerektirmektedir. Bu nedenle hıyar tarımında olduğu gibi yoğun bir çalışma gerektirmektedir. Hasat edilen acur, taze ve salamura turşu şeklinde tüketilmektedir. Yavuzeli’nde 165 da ekim alanına, 198 ton üretim miktarına ve 1200 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Pathcan: Yavuzeli’nde 45 da ekim alanına, 90 ton üretim miktarına ve 2000 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Domates: Meyvesi tüketilen sebzeler grubunda önemli bir yeri olan domatesin yazları sıcak ve nemliliği az olan yerlerde tarımı yapılır (Doğanay, 2011:76). Kök çevresinin fazlaca suya ihtiyaç duyması nedeniyle damlama sulama yöntemine çok uygun bir tarım ürünüdür (Bulut, 2006:125). Yavuzeli’nde 50 da ekim alanına, 90 ton üretim miktarına ve 1800 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Bamya: Yavuzeli’nde 20 da ekim alanına, 5 ton üretim miktarına ve 250 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Soğan: Yumru bitki grubunda olan soğan, taze ve kuru olarak tüketilmektedir ve ülkemizde ekiliş alanları giderek genişlemektedir (Doğanay, 2011:75). Yavuzeli’nde kuru ve taze soğan toplamda 350 da ekim alanına, 648 ton üretim miktarına ve taze soğan 2252 kg/da verime kuru soğan ise 850 kg/da verime sahiptir (Tablo 3.19).

Tablo 3.20. Yavuzeli’nde Meyve Veren ve Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayıları, Toplu Meyveliklerin Alanları, Üretim Miktarları ve Verimlilikleri (2019).

Meyveler	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı(adet)	Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı (adet)	Toplu Meyveliklerin Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/ meyve veren ağaç)
Sofralık Çekirdekli Üzüm	-	-	1800	1022	568
Kurutmalık Çekirdekli Üzüm	-	-	1347	1026	762
Diğer Elmalar	114	36	55	4	35
Armut	170	7	8	5	29
Kayısı	290	31	80	10	34
Zerdali	290	33	75	14	48
Erik	405	75	85	18	44
Badem	338	330	45	6	18
Antep (Şam) Fıstığı	1509567	722093	152742	1958	1
Ceviz	120	5	7	3	25
Nar	1000	2	55	42	42
Yağlık Zeytin	93250	4850	5000	220	2
Toplam	1605544	727462	161299	4328	26,83

Kaynak: Tük verilerinden.

Tek yıllık ve çok yıllık dikilen bazı bitkilerin ürünleri meyve olarak adlandırılır. Vitamin ve proteine sahip olan meyve ürünleri ülkemizde geniş alanlarda yetiştirilir (Doğanay, 2011:122-123). Meyveler geçiş iklimi sahalarında daha uygun yetiştirme ortamı bulabilmektedirler.

Ege Bölgesi'nden Marmara Bölgesi'ne geçiş sahasında bulunan Bursa'da şeftalinin, Akdeniz Bölgesi'nden Ege Bölgesi'ne geçiş sahasında bulunan Isparta'da kirazın, Akdeniz Bölgesi'nden den Doğu Anadolu'ya geçişte yer alan Malatya'da kayısının, İç Anadolu'dan Karadeniz Bölgesi'ne geçişte yer alan Amasya'da elmanın, İç Batı Anadolu'dan Asıl Ege'ye geçişte yer alan Afyon'da vişnenin, Doğu Anadolu'dan Karadeniz Bölgesi'ne geçişte yer alan Erzurum ilçelerinden Tortum, Oltu ve Uzundere'de meyve bahçelerinin varlığı da bu durumun kanıtıdır. Yavuzeli ise Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'nun geçiş sahasında yer aldığı için meyve açısından önemli bir konumda bulunmaktadır.

Meyve veren ve vermeyen ağaç sayılarına bakıldığı zaman toplamda 1605554 tane meyve veren ağaç ve 727462 tane meyve vermeyen ağaç bulunur. En fazla ağaç sayısının açık ara farkla Antep fıstığına ait olduğu görülmektedir. Meyve veren ağaç sayısı en az 114 adet ile diğer elmalar grubuna ait iken meyve vermeyen ağaçlar grubunda en az sayı 2 adet ile nar ağacıdır. Toplu meyveliklerin alanı ise toplamda 161299 da'dır. Yine bu alan içerisinde en fazla pay 152742 da'lık alan ile Antep fıstığının, en az pay 7 da ile ceviz aittir. Üretim miktarı yine en fazla Antep fıstığında iken verimin en fazla olduğu grup kurutmalık çekirdekli üzümüdür (Tablo 3.20).

Şekil 3.4. Yavuzeli'nde Meyve Üretim Miktarı Grafiği.

Üzüm: İklim özelliklerinin etkilerine bağlı olarak ülkemizde az veya çok tüm bölgelerde yetiştirilmektedir (Doğanay, 2011:142). Daha çok taşlı kumlu topraklar ve eğimli sahalarda tarımı yapılan üzüm, ülkemizde Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü sahalarda ve nemliliğin düşük olduğu iç bölgelerde yetiştirilir (Atalay, 2004:294). Yavuzeli’nde sofralık çekirdekli üzüm alanı 1800 da, üretim miktarı 1022 ton ve verim ise 568 kg/meyve veren ağaçtır. Kurutmalık çekirdekli üzüm alanı ise 1347 da, üretim miktarı 1026 ton ve verim 762 kg/meyve veren ağaçtır (Tablo 3.20).

Armut: Anayurdu Anadolu olan armutun çeşitli türleri olmakla beraber 50-60 cm derinlikteki topraklar armut tarımı için en elverişli sahaları temsil eder (Doğanay, 2011:169). Yavuzeli’nde toplamda 170 tane meyve veren armut ağacı varken 36 tane meyve vermeyen yaşta ağaç bulunur. Armut alanı 8 da, üretim miktarı 5 ton ve verim ise 29 kg/meyve veren ağaçtır (Tablo 3.20).

Kayısı: Önemli vitaminleri bünyesinde barındıran kayısı meyvesi, ilkbahar donları ve sislerinden, yaz mevsimindeki nem ve yağışlardan olumsuz etkilenmektedir (Doğanay, 2011:161-162). Yavuzeli’nde 290 meyve veren ve 31 meyve vermeyen yaşta olmak üzere toplamda 321 kayısı ağacı bulunmaktadır. Kayısı alanı 80 da, üretim miktarı 10 ton ve verim 34 kg/meyve veren ağaçtır (Tablo 3.20).

Zerdali: Yabani kayısı olarak adlandırılan ürün kayısının bir çeşidi olup meyve suyu üretiminde kullanılır (Doğanay, 2011:188). Yavuzeli’nde 323 zerdali ağacından 290 tanesi meyve veren yaşta iken 33 tanesi meyve vermeyen yaştadır. Toplam alanı 75 da olan zerdalinin üretim miktarı 14 ton olup verim 48 kg/meyve veren ağaçtır (Tablo 3.20).

Badem: Hem meyvesinin hem de ağacının adı badem olan ürün, çeşitli gıda alanlarına kullanılabildiği gibi, yağından eczacılıkta faydalanılır. Tatlı badem çerez olarak tüketilirken, acı badem yağından ilaç üretilir (Doğanay, 2011:170). Nisan aylarında çiçek açmaya başlayan badem ağacında “çağla” adı verilen meyveler yetişmektedir. Bu meyveler bu haliyle de taze şekilde tüketilmekte veya bekletildikten sonra yaz aylarında badem (payam) olarak toplanmaktadır. Yavuzeli’nde üretilen badem miktarı 6 tondur ve verimlilik ise 18 kg/meyve veren ağaç sayısıdır (Tablo 3.20).

Antep Fıstığı: Osmanlı döneminde Antep’in Halep’e bağlı bir kaza olması ve buradan elde edilen fıstığın da Şam’dan ihraç edilmesi nedeniyle Şam fıstığı olarak adlandırılmıştır. Ortalama 3-10 metre arasında uzunluğa sahip olan Antep fıstığının

ağaçları, gübreleme yapılmama nedeniyle suyu tutabilme adına uzun gövdelere ve üst kısımları parlak olan yapraklara sahiptirler. Meyvelerinin dış kabuğu kırmızı, iç kabuğu serttir (Kalelioğlu, 1960:225-226). Kış donlarından ziyade ilkbahar donlarından olumsuz etkilenir. Sisleme yöntemi olarak adlandırılan yöntemle bazı malzemelerin yakılması sonucu don olayının şiddeti azaltılmaya çalışılır (Doğanay, 2011:176-177). Yavuzeli’nde 2019 verilerine göre Antep fıstığı ekim alanı 152742 da olup, 1958 ton üretim miktarı varken verim 1 kg/meyve veren ağaçtır (Tablo 3.20).

Yaklaşık olarak eylül veya ekim ayına denk gelen fıstık hasadı esnasında önce “ben” fıstık denilen ve genellikle pembe veya kırmızıya yakın renkte olanlar seçilir ki bunlar fıstığın en iyi olan bölümünü oluştururlar. Bu fıstıklar ayırt edildikten sonra geriye kalanlar su dolu kazana dökülür ve bunlardan içi boş olanlar su üzerine çıkarak toplanır. Suyun altında kalan fıstıklar su altı fıstık olarak adlandırılır ve baklavalarda kullanılmak üzere satışı yapılır.

Yörede fıstık tüketimi daha çok yöresel tatlılarda kullanılmaktadır. Ayrıca hem tazesı (fırır fıstık) hem de kavrulmuş hali fazlaca tüketilmektedir. Yörede üretilen fıstık sadece ülkede değil Dünya çapında da ün kazanmıştır.

Yabani Antep fıstığı ağacından ise “menengiç” adında elde edilen yağlı tohumla kahve yapılmaktadır.

Gaziantep ili antepfıstığı 2020 yılı üretim miktarına bakıldığında zaman en fazla üretimin Nizip’te olduğu görölmektedir. Yavuzeli’nde 1908 ton üretim yapılmış iken en az üretim Gaziantep’in batısında yer alan Nurdağı ve İslâhiye ilçelerindedir (Tablo 3.21). Bu da demek oluyor ki Gaziantep’te doğudan batıya gidildikçe fıstık üretimi azalmaktadır. Bu durum üzerinde hiç şüphesiz batıya gidildikçe Gaziantep’te ortalama yükseltinin artması etkili olmuştur. Şehitkamil ilçesinden Nurdağı’na gidilirken yetiştirilen fıstık sayısında azalma ve yetişen fıstığın bile boyutlarındaki küçölme zaten fıstığın yetiştirme alanının bu kesimlerde son bulmaya başladığını gösterir. Batıya doğru basamaklar şeklinde uzanan Şehitkamil köylerinde Yamaçoba ve Bayatlı köyleri aşağı yukarı antepfıstığı üretiminin son bulmaya başladığı sınırı teşkil eder. Zaten bu istikamette bir sonraki köy olan Atalar köyünde fıstık tarımının yapılamayışı bu durumu destekler niteliktedir.

Atalar köyünden sonra Hatay-Maraş grabenine doğru yükseltinin azalmasına bağlı olarak fıstık tarımı yavaş yavaş kıpırdama gösterse de ancak halen daha Gaziantep'in doğu ilçelerindeki fıstık üretiminin oldukça uzağındadır.

Tablo 3.21. Gaziantep'te İlçelere Göre Antepfıstığı Üretimi (2020, ton).

İlçe Adı	Üretim Miktarı(ton)	İlçe Adı	Üretim Miktarı(ton)
Araban	2806	Oğuzeli	3302
İslahiye	15	Şehitkamil	964
Karkamış	4169	Şahinbey	709
Nizip	12415	Yavuzeli	1908
Nurdağı	5	Toplam	26293

Kaynak: Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2020 Yılı Brifing Dosyası.

Fotoğraf 3.26. Kasaba Köyü'nde Yer Alan Fıstık Ağaçlarından Bir Görünüm.

Zeytin: Yağının insan sağlığı üzerinde önemli yeri olan zeytin, Akdeniz ikliminin karakteristik meyvelerinden biridir. Sofralık ve yağlık türleri olan zeytinin, yağışın arttığı alanlarda yağlık türünden ziyade sofralık türü yetiştirilir. Hem fizyolojik özellikleri hem

de hasat esnasında sopaların kullanılması nedeniyle zeytin üretiminde yıldan yıla dalgalanmalar yaşanmaktadır (Doğanay, 2011:136-140). Yağlık ve sofralık türleri olan zeytinin sabun üretiminde de yeri vardır (Atalay, 2004:293). Yavuzeli’nde 93250 tane meyve veren zeytin ağacı, 4850 tane meyve vermeyen ağaç sayısı bulunur. Bu ağaçların alanı 5000 da. üretim miktarı 220 ton ve verim 2 kg/meyve veren ağaç sayısıdır (Tablo 3.20).

Fotoğraf 3.27. Zeytin Ağaçlarından Bir Görünüm.

Yavuzeli’nde genel tarım dışı arazilerin dağılışı incelendiği zaman mera alanlarının en fazla 698,79 ha ile Kuzuyatağı köyünde, orman alanlarının en fazla 3400 ha ile Keşrobası köyünde, diğer tarım dışı alanların ise en fazla 308,31 ha ile Kasaba köyünde olduğu görülmektedir (Tablo 3.22).

Tablo 3.22. Yavuzeli’nde Genel Tarım Dışı Arazilerin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020).

YERLEŞME ADI	GENEL TARIM DIŞI (ha)			
	MERA	ORMAN	TARIM DIŞI	TOPLAM
Merkez	0	0	124,26	124,26
A.Höcükü	110,3	2070	178,74	2359,04
A.Kayabaşı	42,22	0	19,71	61,93
Akbayır	406,83	113	33,55	553,38
B.Karakuyu	64,29	502	62,98	861,9
Bağtepe	4,73	190,09	26,46	221,28
Bakırca	695,32	0	201,77	897,09
Ballık	64,6	205	42,32	311,92
Beğendik	81,82	135,89	144,52	362,23
Bülbül	225	47	9,53	281,53
Çiltoprak	680,24	0	20,43	700,67
Değirmitaş	0	285	71,21	356,21
Düzce	343,25	0	54,08	397,33
Göçmez	0	0	8,57	8,57
Hacımallı	415,25	577	52,32	1044,57
Havuz	28,73	1430	86	1544,73
Ilıcak	414,74	365	14,2	793,94
K.Karakuyu	0	1330	84,51	1414,51
Karabey	0,5	1100	84,97	1185,47
Karahüseyinli	0	0	64,59	64,59
Kasaba	0	0	308,31	308,31
Keşrobası	0	3400	58,27	3458,27
Kuzuyatağı	698,79	0	19,7	718,49
Nohutalan	0	1550	47,57	1597,57
Saraymağara	39,16	40	11,21	90,37
Sarıbuğday	261,93	0	6,56	268,49
Sarılar	0	2280	273,45	2553,45
Süleymanobası	2,3	500	59,37	561,67
Şenlikce	0	0	150,72	150,72
Tokaçlı	0	858	115,81	973,81
Üçgöl	0	150	8,46	158,46
Y.Yeniköy	143,32	202	27,17	372,49
Yarımca	346,14	34	13,08	393,22
Yeniyurt	638,2	510	27,43	1175,63
Yörelî	8,27	176	90,28	274,55
TOPLAM	5948,6	18050	2602,11	26600,7

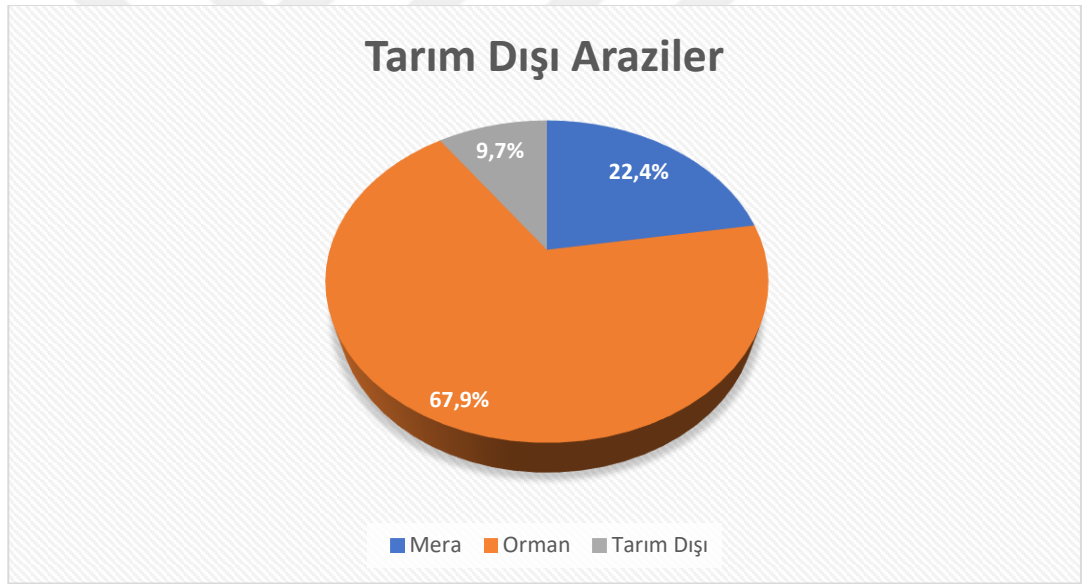
Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Toplamda 26600,7 ha tarım dışı alana sahip olan Yavuzeli’nde mera arazileri toplamda 5948,6 ha ve %22,4 alana sahiptir, orman arazileri 18050 ha ve %67,9 alan ve tarım dışı araziler ise 2602,11 ha ve %9,7 alana sahiptir (Tablo 3.23).

Tablo 3.23. Yavuzeli’nde Genel Tarım Dışı Arazilerin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).

Genel Tarım Dışı Araziler	Mera Arazileri	Orman Arazileri	Tarım Dışı Araziler	Toplam
Alan(ha)	5948,6	18050	2602,11	26600,7
Oran (%)	22,4	67,9	9,7	100,0

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Şekil 3.5. Yavuzeli’nde Tarım Dışı Arazilerin Oransal Dağılışı Grafiği.

Tablo 3.24. Yavuzeli’nde Genel Tarım Arazilerin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020, ha).

YERLEŞME ADI	TARIM ARAZİSİ (ha)			
	TARLA	BAHÇE	SEBZE	TOPLAM
Merkez	1070,4	41,9	18,6	1130,9
A.Höcüklü	236,8	129,3	3,5	369,6
A.Kayabaşı	102,7	182,7	10,4	295,8
Akbayır	193,7	202,2	0,7	396,6
B.Karakuyu	158,6	1112,7	65	1336,3
Bağtepe	422,6	234	20,3	676,9
Bakırca	511,6	179	28	718,6
Ballık	1576,7	106,3	11	1694
Beğendik	28	465	0	493
Bülbül	28,6	187	9	224,6
Çiltoprak	0	306,5	0	306,5
Değirmitaş	265,5	55	11,6	332,1
Düzce	22	280	2,8	304,8
Göçmez	336	868,2	63,4	1267,6
Hacımallı	60	928,9	0	988,9
Havuz	0	199,7	0	199,7
Ilıcak	214	76	6	296
K.Karakuyu	205	212	0	417
Karabey	562	129,3	17,4	708,7
Karahüseyinli	211,7	46,4	11,5	269,6
Kasaba	3	284	0	287
Keşrobası	88,7	157,4	0	246,1
Kuzuyatağı	0	1330	0	1330
Nohutalan	0	115	0	115
Saraymağara	0	1103,5	0	1103,5
Sarıbuğday	516,9	8,1	16,5	541,5
Sarılar	48	2051	10	2109
Süleymanobası	117	815	47	979
Şenlikce	743,5	451	52,5	1247
Tokaçlı	122	745	8	875
Üçgöl	162	372	3	537
Y.Yeniköy	376	410	123,5	909,5
Yarımca	304,5	178,5	9,5	492,5
Yeniyurt	172	78	0	250
Yörelî	499,5	115,5	28,3	643,3
TOPLAM	9359	14156,1	577,5	24092,6

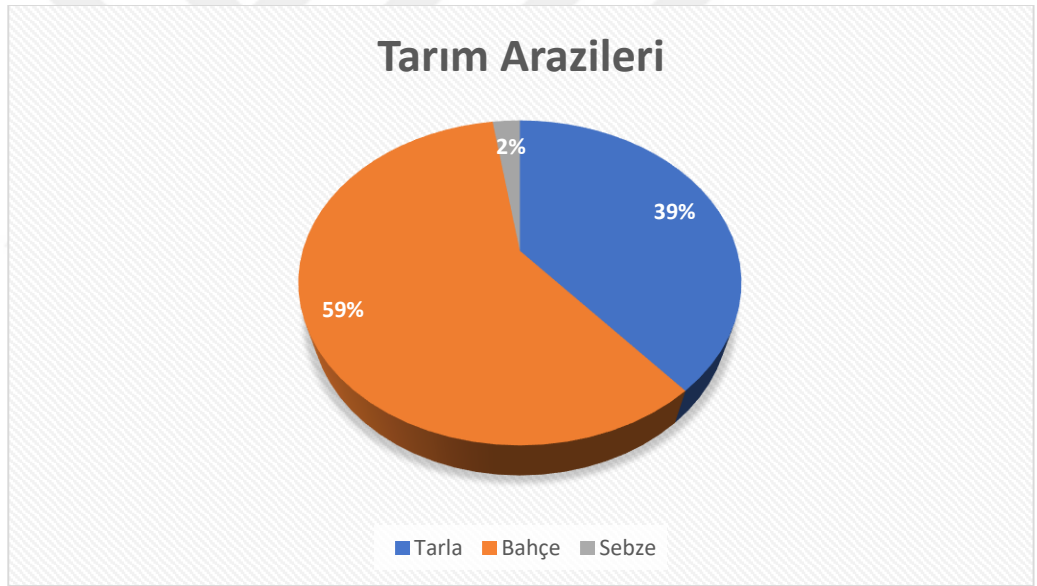
Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Toplamda 24092,6 ha olan genel tarım arazilerinin oransal dağılımında en fazla paya %58,8'lik oranla bahçe arazilerinde rastlanmaktadır Tarla arazilerinin oranı %38,8 iken sebze arazileri %2,4'lük orana sahiptir (Tablo 3.25).

Tablo 3.25. Yavuzeli'nde Genel Tarım Arazilerin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).

Tarım Araziler	Tarla Arazileri	Bahçe Arazileri	Sebze Araziler	Toplam
Alan(ha)	9359	14156,1	577,5	24092,6
Oran (%)	38,8	58,8	2,4	100,0

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Şekil 3.6. Yavuzeli'nde Genel Tarım Arazilerin Oransal Dağılımı Grafiği.

Tablo 3.26. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020, ha).

YERLEŞME ADI	BUĞDAY	ARPA	MERCİMEK	NOHUT	MISIR	PAMUK	FİĞ	SOĞAN	SARIMSAK	AYÇİÇEĞİ	DİĞER-BOŞ TARLA	TOPLAM
Merkez	5691	2022	25	100	-	1570	240	50	6	-	1000	10704
A.Höcüklü	1550	240	15	40	-	23	200	-	-	-	300	2368
A.Kayabaşı	650	250	20	90	-	70	-	-	-	-	-	1027
A.Kekliktepe	300	200	10	10	-	-	-	-	-	-	-	520
Akbayır	850	280	-	-	-	252	55	-	-	-	500	1937
B.Karakuyu	800	400	150	200	-	35	-	-	1	-	-	1586
Bağtepe	2892	600	100	120	-	500	10	4	-	-	-	4226
Bakırca	2321	1060	10	1100	-	320	230	25	-	-	50	5116
Balıkh	9717	1800	350	700	-	2000	400	-	-	-	800	15767
Beğendik	230	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	280
Bülbül	130	80	20	-	36	-	20	-	-	-	-	286
Çimenli	762	100	-	-	-	50	38	-	-	-	-	950
Değirmitaş	1100	650	50	400	-	300	140	15	-	-	-	2655
Düzce	150	-	-	10	-	-	60	-	-	-	-	220
Göçmez	200	1200	-	330	-	1530	100	-	-	-	-	3360
Hacımallı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	600	600
Ilıcak	1200	150	-	220	-	-	350	-	-	-	220	2140
K.Karakuyu	650	450	10	60	-	80	200	-	-	-	600	2050
Karabey	2000	370	50	-	-	3030	-	-	-	-	170	5620
Karahüseyinli	889	600	13	15	-	550	-	-	-	-	50	2117
Kasaba	20	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30
Keşrobası	475	220	32	30	-	-	130	-	-	-	-	887
Sarıbuğday	3293	446	-	100	-	1100	230	-	-	-	-	5169
Sarılar	-	10	-	-	-	270	-	-	-	-	200	480
Süleymanobası	400	250	-	-	-	420	-	100	-	-	-	1170
Şenlikce	2500	3300	75	190	-	1060	20	5	5	-	280	7435
Tokaçlı	600	300	120	200	-	-	-	-	-	-	-	1220
Üçgöl	900	550	-	-	-	-	170	-	-	-	-	1620
Y.Kekliktepe	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	200	210
Y.Yeniköy	2050	300	-	100	-	1050	140	20	20	-	80	3760
Yarımca	2000	250	10	35	-	680	10	-	-	40	20	3045
Yeniyurt	1100	500	20	10	-	-	85	5	-	-	-	1720
Yörelî	3500	650	40	100	-	205	-	50	-	-	450	4995
TOPLAM	48920	17288	1120	4160	36	15105	2828	274	32	40	5520	95323

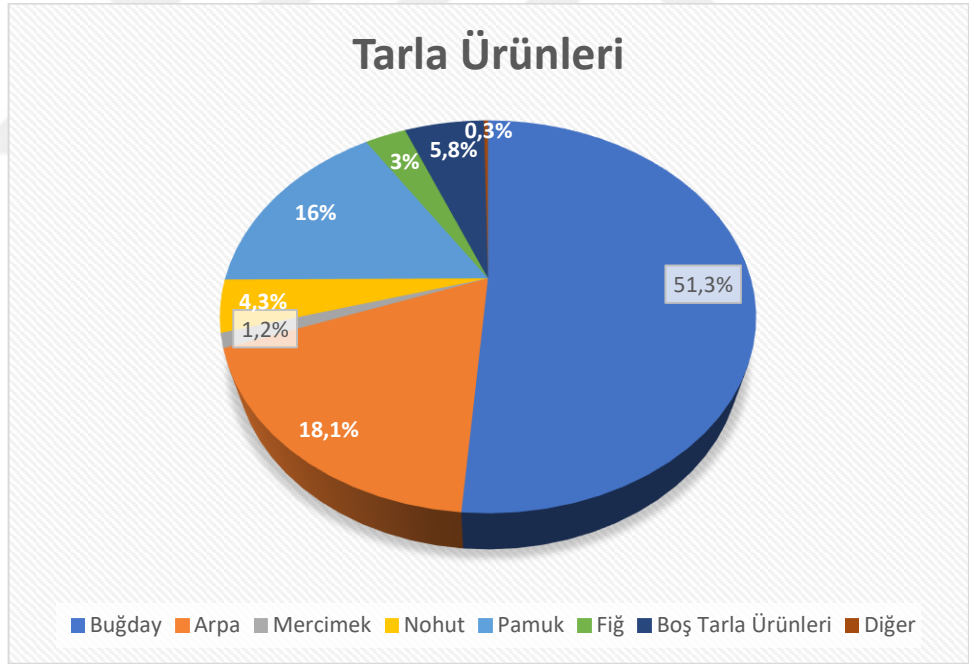
Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Yavuzeli’nde tarla ürünlerinin toplam alanı 95323 ha’dır. Bu alan içerisinde en büyük pay %51,3 ile buğdaya ait iken en az pay %0,03 ile sarımsak ve ayçiçeğine aittir (Tablo 3.27).

Tablo 3.27. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).

Tarla Ürünleri	Buğday	Arpa	Mercimek	Nohut	Mısır	Pamuk	Fiğ	Soğan	Sarımsak	Ayçiçeği	Diğer Boş Tarla Ürünleri	TOPLAM
Alan(ha)	48920	17288	1120	4160	36	15105	2828	274	32	40	5520	95323
Oran (%)	51,3	18,1	1,2	4,3	0,03	16,0	3,0	0,3	0,03	0,03	5,8	100,0

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Şekil 3.7. Yavuzeli’nde Tarla Ürünlerinin Oransal Dağılımı Grafiği.

Tablo 3.28. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Ekim Alanlarının Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020, ha).

YERLEŞME ADI	ANTEPFISTIĞI	ZEYTİN	ÜZÜM	ELMA	ERİK	ŞEFTALİ
Merkez	250	100	50	-	-	-
A.Höcüklü	1100	120	30	-	-	-
A.Kayabaşı	1677	40	110	-	-	-
A.Kekliktepe	750	85	50	-	-	-
B.Karakuyu	9627	1000	500	-	-	-
Bağtepe	2060	210	50	-	20	-
Bakırca	880	750	140	-	-	-
Ballık	350	350	300	-	-	-
Beğendik	4500	100	-	-	-	-
Bülbül	1420	50	250	-	-	-
Çiltoprak	2875	40	150	-	-	-
Çimenli	230	50	-	-	5	-
Değirmitaş	250	130	150	-	-	-
Düzce	2551	42	200	-	-	-
Göçmez	8332	300	50	-	-	-
Hacımallı	8639	150	500	-	-	-
Havuz	1997	-	-	-	-	-
Ilıcak	340	90	280	-	-	-
K.Karakuyu	2120	-	-	-	-	-
Karabey	1240	-	-	-	-	-
Karahüseyinli	440	-	20	-	-	-
Kasaba	2840	-	-	-	-	-
Keşrobası	1520	35	15	-	-	-
Kuzuyatağı	13150	-	150	-	-	-
Nohutalan	1150	-	-	-	-	-
Saraymağara	10885	150	-	-	-	-
Sarıbuğday	60	10	10	-	1	-
Sarılar	20380	130	-	-	-	-
Süleymanobası	7675	300	50	50	-	-
Şenlikce	3400	630	400	-	80	-
Tokaçlı	7150	150	150	-	-	-
Üçgöl	3400	200	120	-	-	-
Y.Kekliktepe	640	18	-	-	-	-
Y.Yeniköy	3460	400	200	-	40	-
Yarımca	1700	55	24	6	-	-
Yeniyurt	700	60	20	-	-	-
Yörelî	1080	-	70	-	1	1
TOPLAM	132840	5745	4039	56	147	1

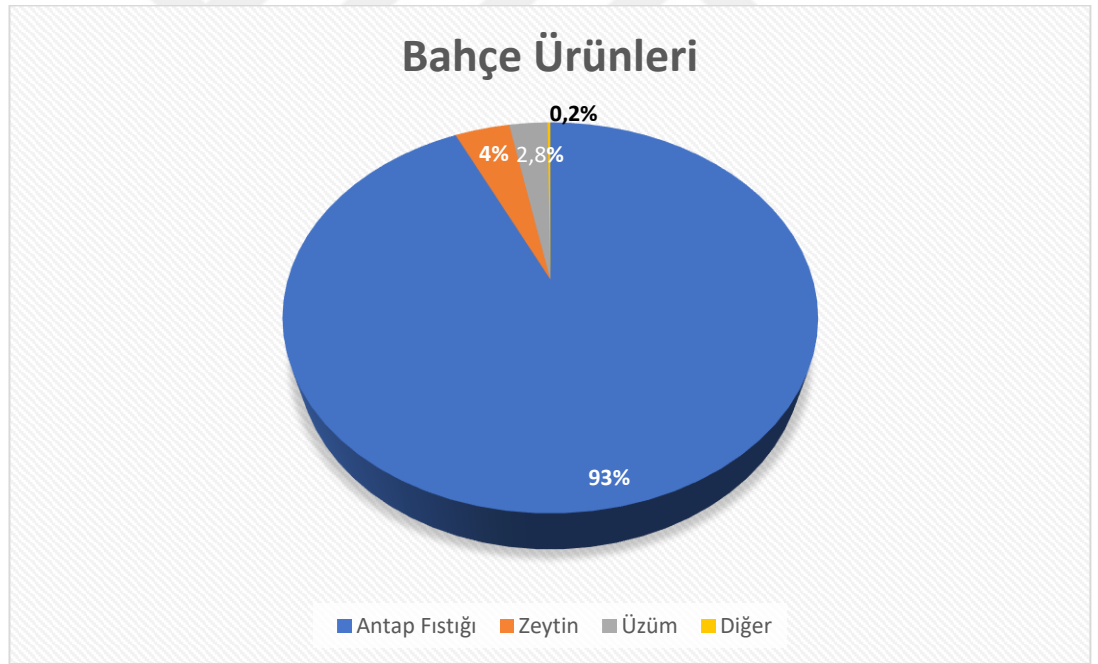
Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Yavuzeli’nde bahçe ürünlerinin oransal dağılımında toplam 142828 ha alanın %93’lük büyük bir kısmını Antepfıstığı oluştururken, %4’lük kısmını zeytin, %2,8’lik kısmını üzüm, %0,6’lık kısmını elma, %0,13’lük kısmını şeftali ve %0,01’lik kısmını ise şeftali oluşturmaktadır (Tablo 3.29).

Tablo 3.29. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Oransal ve Alansal Dağılımı (2020).

Bahçe Ürünleri	Antepfıstığı	Zeytin	Üzüm	Elma	Erik	Şeftali	TOPLAM
Alan(ha)	132840	5745	4039	56	147	1	142828
Oran (%)	93,0	4,0	2,8	0,06	0,13	0,01	100,0

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Şekil 3.8. Yavuzeli’nde Bahçe Ürünlerinin Ekim Alanlarının Oransal Dağılımı Grafiği.

Sebze ekim alanlarına en fazla sahip olan 1235 ha ile Yukarıyeniköy iken Beğendik, Yukarıkekliktepe ve Yeniyurt köylerinde sebze ekimi gerçekleştirilmemiştir (Tablo 3.30).

Tablo 3.30. Yavuzeli’nde Sebze Ürünlerinin Ekim Alanlarının Yerleşmelere Göre Dağılımı (2020, ha).

YERLEŞME ADI	DOMATES	HIYAR	BİBER	KAVUN	KARPUZ	KABAK	ACUR	PATLICAN	SARIMSAK TAZE- BAMYA)	TOPLAM
Merkez	6	5	100	20	30	5	-	20	-	186
A.Höcüklü	10	20	-	-	-	-	-	5	-	35
A.Kayabaşı	3	15	3	-	80	-	-	3	-	104
A.Kekliktepe	3	-	2	-	50	-	10	1	-	66
Akbayır	1	-	1	-	-	-	5	-	-	7
B.Karakuyu	-	200	-	-	100	-	150	-	200	650
Bağtepe	3	20	40	-	100	-	40	-	-	203
Bakırca	10	90	90	30	10	-	-	50	-	280
Ballık	8	20	25	20	20	5	2	10	-	110
Beğendik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Bülbül	10	20	10	-	20	10	10	10	-	90
Çimenli	4	5	35	-	-	3	-	3	-	50
Değirmitaş	3	15	30	30	15	10	10	3	-	116
Düzce	3	-	-	5	10	5	5	-	-	28
Göçmez	10	10	300	100	200	5	5	4	-	634
Ilıcak	10	-	-	25	25	-	-	-	-	60
Karabey	4	10	100	-	30	15	10	5	-	174
Karahüseyinli	-	4	22	5	80	-	4	-	-	115
Sarıbuğday	5	50	100	-	10	-	-	-	-	165
Sarılar	-	-	-	-	100	-	-	-	-	100
Süleymanobası	20	150	200	-	-	-	50	50	-	470
Şenlikce	5	10	55	5	450	-	-	-	-	525
Tokaçlı	20	10	-	-	30	10	10	-	-	80
Üçgöl	10	-	-	-	-	10	10	-	-	30
Y.Kekliktepe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Y.Yeniköy	20	15	510	50	600	10	10	20	-	1235
Yarımca	-	-	-	25	50	-	20	-	-	95
Yeniyurt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Yörelî	-	-	18	10	250	-	-	5	-	283
TOPLAM	168	669	1641	325	2260	88	351	189	200	5891

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Tarımda makine kullanımı ülkemizde 1950'den sonra artış göstermiş, belirli sınırlılıklara rağmen makine kullanımı sayesinde birim alandan alınan verim yükselmiştir. Var olan tarım topraklarının dağınıklığı sebebiyle yer yer hayvan gücünden ve yer şekillerinin makine kullanımına uygun olmadığı alanlarda ise insan gücünden yararlanılmaktadır (Güngördü, 2001:92). Yavuzeli'nde tarım aletlerinin köylere dağılımına bakıldığında toplamda 5280 tarım aleti görülmektedir. Bu aletlerden en fazla karasaban 60 adetle Kuzuyatağı'nda, en fazla pulluk 50'şer adetle Sarılar ve Süleymanonası'nda, en fazla kültivatör 60 adetle Kuzuyatağı'nda, en fazla traktörle çekilen çapa makinesi 30 adetle Yenyurt'ta, en fazla tahıl mibzeri 28 adetle Yavuzeli Kasabası'nda, en fazla kimyevi gübre dağıtıcısı 35 adetle Göçmez'de, en fazla balya makinesi 8 adetle Yarımca'da, en fazla sap keser 5 adetle Yavuzeli Kasabası'nda, en fazla sap toplamalı samana yapma makinesi 5 adetle Yavuzeli Kasabası'nda, en fazla traktörle çekilen çayır biçme makinesi 4 adetle Şenlikçe'de, mısır slaj makineleri 1'er adetle Saraymağara, Sarıbuğday ve Yukarıyeniköy'de, en fazla yem kırma makinesi 6 adetle Yukarıyeniköy'de, en fazla pülverizatör 80 adetle Büyükkarakuyu'da, en fazla süt sağma makinesi 150 adetle Büyükkarakuyu'da, en fazla tarım arabası (römork) 150 adetle Büyükkarakuyu'da, en fazla su tankeri (tarımda kullanılan) 20 adetle Büyükkarakuyu'da, selektör 4 adetle Bağtepe'de, en fazla kepçe 6 adetle Büyükkarakuyu'da, en fazla yağmurlama ve damlama 15 adetle Büyükkarakuyu'da, en fazla pompa 21 adetle Bakırca'da, bahçe el traktörü 1 adetle Hacımallı'da, saman aktarma ve boşaltma makinesi ise 2 adetle Şenlikçe köyündedir. Yavuzeli'nde en fazla tarım aletine sahip olan köy 450 adet makineye sahip Büyükkarakuyu köyüdür (Tablo 3.31).

Tablo 3.31. Yavuzeli’nde Tarım Aletlerinin Sayısının Köylere Göre Dağılımı A (2020).

Köy / Alet-Makina Adı	Karasaban	Pulluk	Kültivatör	Traktörle Çekilen Çapa Mak.	Tahıl Mibzeri	Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	Balya Makinesi	Sap Keser	Sap Toplamalı Saman Yapma Mak.	Traktörle Çekilen Çayır Biçme Mak.	Mısır Silaj Makinesi
Merkez	4	31	30	25	28	15	2	5	5	1	-
A.Höcüklü	40	6	8	-	-	1	-	-	-	-	-
A.Kayabaşı	6	10	11	1	1	-	-	1	-	-	-
A.Kekliktepe	3	5	13	-	-	2	-	-	-	-	-
Akbayır	13	10	15	1	-	4	-	-	-	-	-
B.Karakuyu	3	100	150	-	-	-	-	1	-	-	-
Bağtepe	3	9	9	3	4	4	-	2	-	-	-
Bakırca	120	35	30	-	6	3	-	-	-	-	-
Ballık	15	26	26	10	16	15	-	4	-	1	-
Beğendik	50	8	12	-	-	-	-	-	-	-	-
Bülbül	5	5	10	-	-	-	-	-	-	1	-
Çiltoprak	30	19	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Çimenli	-	9	9	6	4	-	-	1	-	-	-
Değirmitaş	10	20	20	-	-	3	-	-	-	2	-
Düzce	8	-	11	-	-	-	-	-	-	1	-
Göçmez	30	33	40	-	2	35	-	3	-	-	-
Hacımallı	20	6	41	-	-	5	-	-	-	-	-
Havuz	30	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Ilıcak	25	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-
K.Karakuyu	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karabey	-	10	10	3	6	7	-	2	-	-	-
Karahüseyinli	-	8	8	3	2	4	-	1	-	1	-

Tablo 3.31. (Devam) Yavuzeli’nde Tarım Aletlerinin Sayısının Köylere Göre Dağılımı
A (2020).

Köy / Alet-Makina Adı	Karasaban	Pulluk	Kültivatör	Traktörle Çekilen Çapa Mak.	Tahıl Mibzeri	Kimyevi Gübre Dağıtıcısı	Balya Makinesi	Sap Keser	Sap Toplamalı Saman Yapma Mak.	Traktörle Çekilen Çayır Bıçma Mak.	Mısır Silaj Makinesi
Kasaba	30	3	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Keşrobası	-	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıroğlu	-	7	23	6	1	10	-	4	-	3	-
Kuzuyatağı	60	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-
Nohutalan	15	5	5	-	-	1	-	-	-	2	-
Örenli	5	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Saraymağra	-	2	28	-	1	3	-	-	-	-	1
Sarıbuğday	3	16	16	-	5	1	-	-	-	-	1
Sarılar	200	50	50	1	-	3	-	-	-	-	-
Süleymanobası	-	50	100	10	10	30	-	2	-	-	-
Şenlikce	1	10	10	2	1	6	-	-	1	4	-
Tokaçlı	50	7	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Üçgöl	20	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Y.Kekliktepe	5	2	15	-	-	1	-	-	-	-	-
Y.Yeniköy	3	3	35	10	17	30	-	3	-	10	1
Yarımca	1	21	21	-	-	-	8	-	-	-	-
Yeniyurt	30	5	41	30	-	20	-	3	-	1	-
Yörelî	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	841	585	970	111	104	203	10	32	6	27	3

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Tablo 3.32. Yavuzeli’nde Tarım Aletlerinin Sayısının Köylere Göre Dağılımı B (2020).

Köy / Alet-Makina Adı	Yem Kıрма Makinesi	Pülverizatör	Süt Sağma Makinesi	Tarım Arabası (Römork)	Su Tankeri (Tarımda Kullanılan)	Selektör	Kepçe	Yağmurlama ve Damlama	Pompa	Bahçe El Traktörü	Saman aktarma bosalma mak
Merkez	4	24	15	10	3	-	1	-	3	-	-
A.Höcükü	-	11	-	8	3	-	-	-	-	-	-
A.Kayabaşı	-	11	-	11	1	-	-	1	-	-	-
A.Kekliktepe	1	-	-	7	2	-	-	-	-	-	-
Akbayır	-	23	-	10	8	-	-	-	-	-	-
B.Karakuyu	-	80	150	150	20	-	6	15	-	-	-
Bağtepe	-	27	-	6	-	4	-	2	17	-	-
Bakırca	2	18	2	35	4	-	-	10	21	-	-
Ballık	2	42	8	26	6	-	-	9	-	-	-
Beğendik	-	10	-	12	10	-	-	-	2	-	-
Bülbül	-	15	1	9	1	-	-	-	-	-	-
Çiltoprak	-	15	-	19	1	-	-	-	-	-	-
Çimenli	-	7	-	6	4	-	1	-	2	-	-
Değirmitaş	3	25	2	18	-	-	-	-	-	-	-
Düzce	-	11	-	8	1	-	-	-	-	-	-
Göçmez	-	35	2	35	-	-	-	4	-	-	-
Hacımallı	-	45	6	30	5	-	-	-	-	1	-
Havuz	-	16	-	15	3	-	-	-	-	-	-
Ilıcak	-	9	-	5	6	-	-	-	-	-	-
K.Karakuyu	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karabey	-	15	-	15	5	-	1	1	-	-	-
Karahüseyinli	-	9	-	4	1	-	-	1	-	-	-
Kasaba	-	25	-	9	4	-	-	-	2	-	-
Keşrobası	-	6	-	4	4	-	-	-	-	-	-
Kıroğlu	2	40	1	13	4	-	-	-	2	-	-
Kuzuyatağı	-	40	-	50	1	-	-	-	-	-	-
Nohutalan	-	8	-	5	3	-	-	-	-	-	-
Örenli	1	6	30	10	-	-	1	21	-	-	-
Saraymağra	-	66	2	23	5	-	-	-	-	-	-
Sarıbuğday	1	10	3	14	5	-	2	2	2	-	-
Sarılar	-	48	2	50	6	-	2	2	-	-	-
Süleymanobası	1	35	10	100	15	-	-	2	22	-	-
Şenlikce	1	13	4	9	4	-	-	3	4	-	2
Tokaçlı	-	54	-	30	5	-	-	-	-	-	-
Üçgöl	-	17	-	20	3	-	-	-	-	-	-
Y.Kekliktepe	2	4	5	7	-	-	-	-	-	-	-
Y.Yeniköy	6	45	15	35	8	-	-	7	-	-	-
Yarımca	-	-	2	21	5	-	-	-	-	-	-
Yeni yurt	-	10	4	37	4	-	-	-	-	-	-
Yörelî	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-
Toplam	26	877	265	876	160	4	14	80	83	1	2

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

En önemlileri traktör ve biçer-döver olmak üzere tarım aletlerinin tarım alanları ile orantılı şekilde ilerlemesine tarımda makineleşme denir (Doğanay, 2011:53). Traktörlerin köylere dağılımına bakıldığı zaman en fazla traktör 200 adetle Büyükkarakuyu köyünde yer almaktadır. Büyükkarakuyu köyü hem tarım aletlerinin hem de traktör sayısı tablolarından görüleceği üzere tarım aletlerinin en fazla olduğu köydür (Tablo 3.33).

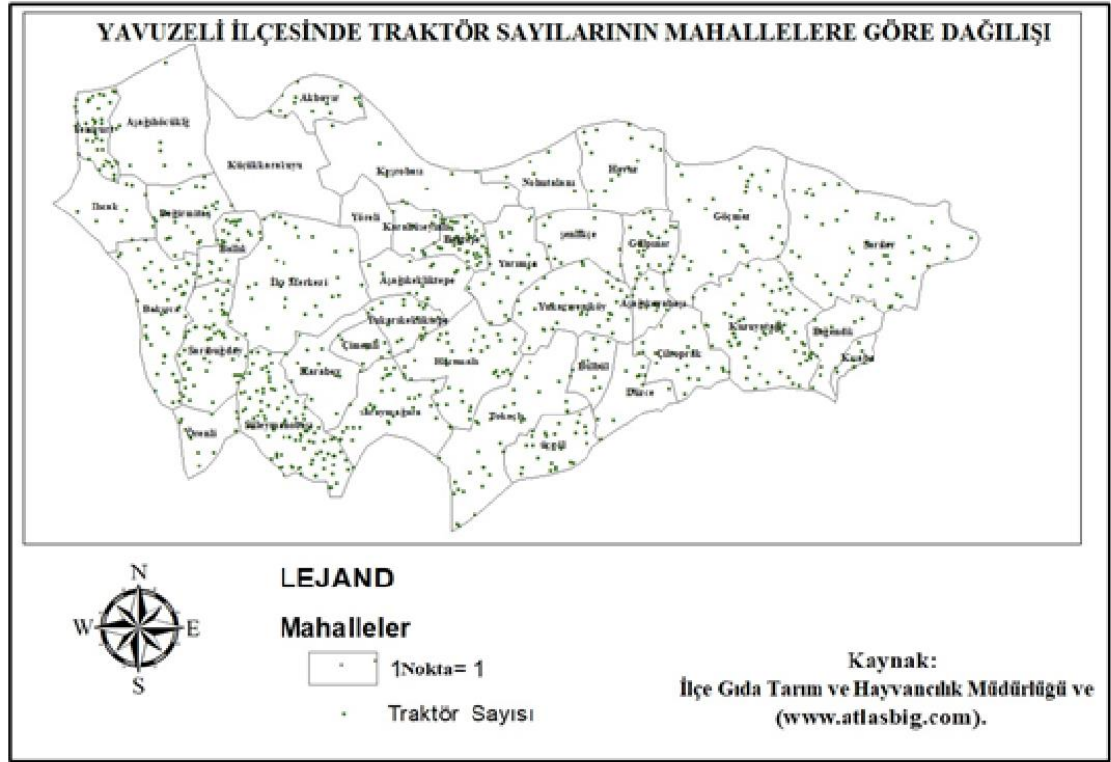
Tablo 3.33. Yavuzeli’nde Traktör Tür ve Sayılarının Köylere Göre Dağılımı (2020).

KÖY / ALET-MAKİNA ADI	25-34 BG	35-50 BG	51-70 BG	70 BG'den fazla	TOPLAM TRAKTÖRLER
Merkez	-	14	15	-	29
A.Höcüklü	-	7	1	-	8
A.Kayabaşı	-	11	-	-	11
A.Kekliktepe	-	12	1	-	13
Akbayır	-	13	2	-	15
B.Karakuyu	-	-	-	-	200
Bağtepe	-	3	6	-	9
Bakırca	-	44	1	-	45
Balık	-	18	6	2	26
Beğendik	-	8	4	-	12
Bülbül	8	2	-	-	10
Çiltoprak	2	16	1	-	19
Çimenli	-	7	1	1	9
Değirmitaş	-	22	1	-	23
Düzce	-	9	2	-	11
Göçmez	-	25	14	1	30
Hacımallı	-	38	3	-	41

Tablo 3.33. (Devam) Yavuzeli’nde Traktör Tür ve Sayılarının Köylere Göre Dağılımı (2020).

Havuz	-	14	1	-	15
Ilıcak	-	8	-	-	8
Karabey	12	1	1	1	15
Karahüseyinli	-	5	3	-	8
Kasaba	-	7	2	-	9
Keşrobası	-	8	-	-	8
Kıroğlu	-	17	6	-	23
Kuzuyatağı	-	64	1	-	65
Karahan	-	3	2	-	5
Örenli	10	-	-	-	10
Saraymağra	-	31	-	1	32
Sarıbuğday	-	13	3	-	16
Sarılar	-	43	6	1	50
Süleymanobası	-	100	-	-	100
Şenlikce	-	8	2	-	10
Tokaçlı	-	29	1	-	30
Üçgöl	-	22	3	-	25
Y.Kekliktepe	-	15	-	-	15
Y.Yeniköy	-	22	11	2	35
Yarımca	-	8	8	5	21
Yeniyurt	-	41	-	-	41
TOPLAM	32	708	108	14	736

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Harita 3.4. Yavuzeli İlçesinde Traktör Sayılarının Mahallelere Göre Dağılışı Haritası.

Yavuzeli’nde desteklenen işletme sayısı toplamda 2.898’dir. Bu işletmelere en fazla destek mazot ve gübre desteği olarak verilmiştir. Mazot ve gübre için verilen destek 3.743.879 TL olup, en az destek dane mısır için bir işletmeye 1.565 TL olarak uygulanmıştır (Tablo 3.34).

Tablo 3.34. Yavuzeli’nde Desteklenen Tür, İşletme Sayısı ve Desteklenen Tutar (2019).

TÜR	İşletme Sayısı	Tutar (TL)
Mazot-Gübre	2543	3743879
Hububat-Baklagil	144	399546
Yağlı Tohum Bitkisi	143	1372341
Yem Bitkileri	88	106257
Yurtiçi Sertifikalı Tohum Kullanımı	95	41073
Yurtiçi Sertifikalı Fidan Kullanımı	19	35153
Küçül Aile İşletmesi	8	2717
Dane Mısır	1	1565
TOPLAM	2898	5667378

Kaynak: Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.

Çiftçi kayıt sistemine göre Gaziantep ilinde 2020 verilerine göre toplamda 32.486 çiftçi kaydedilmiştir. Yavuzeli’nde ÇKS’ye kayıtlı çiftçi sayısı 2020 verilerine göre 2.581 kişidir. Yani Gaziantep toplam çiftçi sayısının %7,9’u Yavuzeli’ne aittir (Tablo 3.35).

Tablo 3.35. Gaziantep Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2014-2020).

İlçe	Çiftçi Sayıları			İlçe Nüfusu
	2014	2019	2020	2020
Araban	2812	2687	2709	33136
İslâhiye	2158	2142	2209	67862
Karkamış	2070	2168	2168	9672
Nizip	6584	6772	6605	146528
Nurdağı	2132	1942	1961	40793
Oğuzeli	3972	3906	4078	32086
Şahinbey	4099	5155	5598	931116
Şehitkamil	4695	4389	4577	817412
Yavuzeli	2521	2455	2581	22552
Toplam	31043	31616	32486	2101157

Kaynak: TÜİK ve Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2020 Yılı Brifing Dosyası.

Gaziantep köy envanter etüdü kapsamında incelenen 29 köyün verileri ise şöyledir: Çiftçi ailesi adedinin 2425 olduğu Yavuzeli’nde, hiç topraksız ailelerde 192 ortakçı ve 886 tarım işçisi göze çarpmaktadır (Tablo 3.36).

Tablo 3.36. Yavuzeli Köylerinde Çiftçi Ailesi Adedi ve Hiç Topraksız Ailelerin İstatistikleri Tablosu.

Yavuzeli	Çiftçi Ailesi Adedi	Hiç Topraksız Aileler		
		Ortakçı	Tarım İşçisi	Toplam
Sayı	2425	192	886	1078

Kaynak: (Köy Envanter Etüdlere Göre Gaziantep, 1967:63).

Gaziantep ili gelişmişlik seviyeleri gibi özellikleri dikkate alınarak agro-ekolojik yönden 3 alt bölgeye ayrılmış durumdadır. Yavuzeli İlçesi ise 1. Alt Bölgede yer almaktadır (Gaziantep Tarım Master Planı, 2004).

Tablo 3.37. Gaziantep İli Agro-Ekolojik Alt Bölgeleri.

1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge
Araban	Nizip	Nurdağı
<i>Yavuzeli</i>	Karkamış	
Şehitkamil	Oğuzeli	İslahiye
	Şahinbey	

Kaynak: Gaziantep Tarım Master Planı.

Fotoğraf 3.28. Tarımsal Faaliyetler İçin Yararlanılan Güneş Panelinden Bir Görünüm.

3.2.3.2. Hayvancılık Fonksiyonu

Bölgede tarımsal faaliyetlerin öncelikli unsur olmasına rağmen hayvancılık faaliyetleri de önemli yer edinmiştir. Özellikle kış aylarında yeşil kalan otlak alanlar ve vadi içleri, bu faaliyet için uygun alanları teşkil etmektedir (Arınç, 2011:379). Bölgede hayvancılık Doğu Anadolu bölgesi ile etkileşim halindedir çünkü Doğu Anadolu'nun gür otlaklara sahip yaylaları yaz aylarında hayvancılık faaliyetleri için önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu sebeple Güneydoğu Anadolu'nun kurak geçen mevsimlerinde hayvancılık amaçlı bu yaylalardan yararlanılır fakat 1980'den sonra terör nedeniyle bazı dönemlerde yaylalara çıkılamaması bölgede koyun ve keçi sayısını azalmaya sevk eden nedenlerdendir (Arınç, 2011:414). Yörenin iklimi geçiş iklimi özelliği taşıması nedeniyle hayvancılık faaliyetleri de çeşitlenmiştir. Akdeniz ikliminin etkisiyle oluşan makilik alanlar keçi için, karasal iklimin etkisiyle oluşan bozkırlar ise koyun için uygun ortam oluşturmuştur. Yöre jeomorfolojik olarak da koyun yetiştiriciliğine uygundur. Engebenin az oluşu, koyunun tercih edilme nedenlerindendir.

Tablo 3.38. Yavuzeli'nde Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve Toplam Süt Üretimi (2019).

HAYVAN TÜRÜ	TOPLAM HAYVAN SAYISI (baş)	SAĞILAN HAYVAN SAYISI (baş)	SÜT ÜRETİMİ (ton)
Sığır (Saf Kültür)	3255	2366	8857,435
Sığır (Kültür Melezi)	9877	2375	6279,764
Sığır (Yerli)	847	365	473,193
B. BAŞ TOPLAM	13979	5106	15610,392
Koyun (Merinos)	388	138	8,256
Koyun (Yerli ve Diğerleri)	39150	19307	1563,867
Keçi (Kıl Keçisi ve Diğerleri)	38265	19643	2121,487
K. BAŞ TOPLAM	77803	39088	3693,610
GENEL TOPLAM	91782	44194	19304,002

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Küçükbaş hayvan sayısının daha fazla olduğu Yavuzeli'nde büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı toplamda 91.782 baştır. Bu hayvanlardan 13.979 başı büyükbaş, 77.803 başı küçükbaş hayvanlardır. Sağılan hayvan sayıları açısından toplamda 5.106

büyükbaş hayvana karşılık 39.088 küçükbaş hayvan sağılmış, Büyükbaş hayvanlardan 15610,392 ton, küçükbaş hayvanlardan ise 3693,610 ton süt elde edilmiştir (Tablo 3.38).

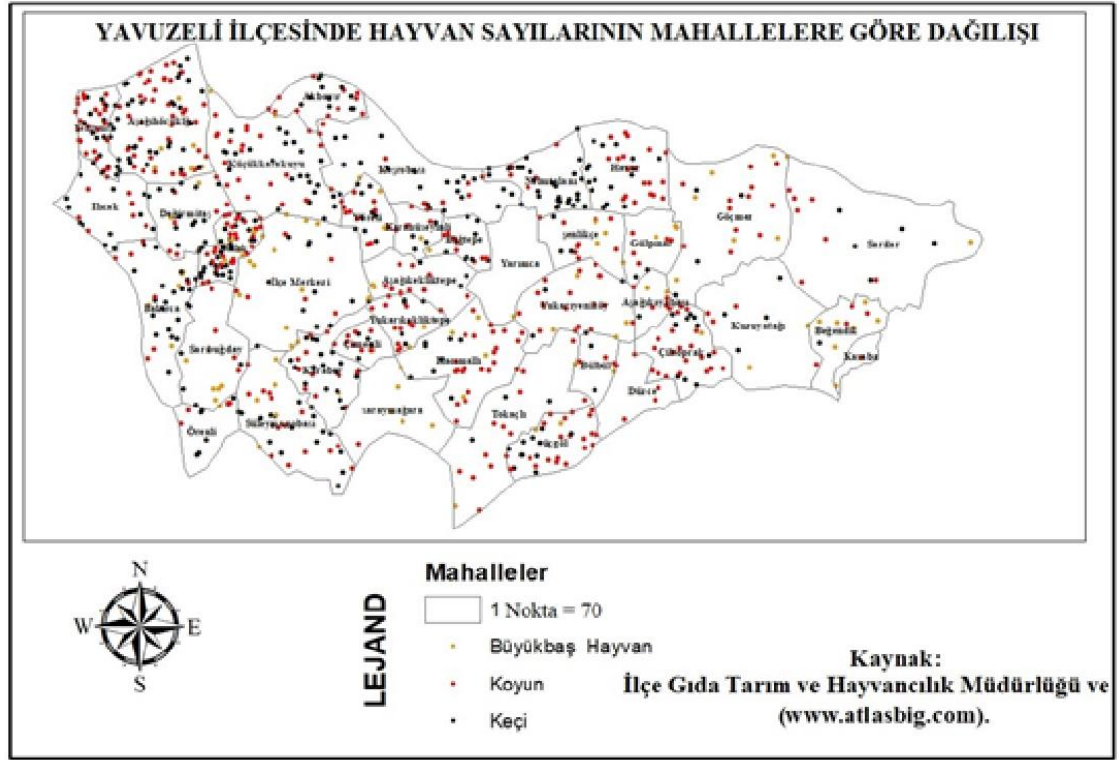
Tablo 3.39. Yavuzeli’nde Yerleşmelere Göre Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (2020).

YERLEŞME ADI	BÜYÜKBAŞ	KÜÇÜKBAŞ	
		KOYUN	KEÇİ
Merkez	780	450	850
A.Höcüklü	400	2700	2300
A.Kayabaşı	100	260	100
A.Kekliktepe	110	700	360
Akbayır	70	860	750
B.Karakuyu	500	1000	1500
Bağtepe	60	560	570
Bakırca	360	500	1500
Ballık	510	1950	2250
Beğendik	460	200	40
Bülbül	90	220	210
Çiltoprak	75	1500	700
Çimenli	80	560	300
Değirmitaş	150	500	900
Düzce	70	300	10
Göçmez	550	850	310
Hacımallı	350	1550	550
Havuz	35	1300	1100
Ilıcak	30	500	850

Tablo 3.39. (Devam) Yavuzeli’nde Yerleşmelere Göre Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (2020).

YERLEŞME ADI	BÜYÜKBAŞ	KÜÇÜKBAŞ	
		KOYUN	KEÇİ
K.Karakuyu	60	1300	1750
Karabey	135	800	1350
Karahüseyinli	40	250	300
Kasaba	100	60	10
Keşrobası	35	610	1500
Kıroğlu	300	400	120
Kuzuyatağı	50	280	250
Nohutalan(Karahan)	11	480	1000
Örenli	65	350	400
Saraymağara	300	60	5
Sarıbuğday	330	315	410
Sarılar	70	480	360
Süleymanobası	350	1000	1200
Şenlikce	230	550	250
Tokaçlı	100	920	220
Üçgöl	130	1500	750
Y.Kekliktepe	160	900	250
Y.Yeniköy	365	1170	170
Yarımca	155	0	2
Yeniyurt	30	1800	1200
Yörelî	200	750	700
Toplam	7996	30435	27347

Kaynak: Yavuzeli İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.

Harita 3.5. Yavuzeli İlçesinde Hayvan Sayılarının Mahallelere Göre Dağılışı Haritası.

Büyükbaş Hayvancılık: Yavuzeli’nde büyükbaş hayvanlar içerisinde en fazla sayıya sahip olan 9877 baş ile kültür melezidir. Bunu 3255 baş ile saf kültür takip ederken sayının en az olduğu tür ise 847 ile yerli ırktır. Zaten yerli ırkın az oluşu süt veriminin fazla olmasını sağlamıştır. Sağılan hayvan sayısı ve süt verimi incelendiği zaman 2366 baş saf kültür sağılıp 8854,435 ton süt elde edilmiş ve bu sayı büyükbaş hayvan grubunda en fazla süt elde edilen sınıftır. Sağılan kültür melezi sayısı 2375 baş ve bu hayvanlardan elde edilen toplam süt miktarı 6279,764 tondur. Sağılan en az büyükbaş hayvan ise 365 baş ve elde edilen 473,193 ton süt ile yerli ırktır (Tablo 3.38).

Fotoğraf 3.29. Yavuzeli'nde Bulunan Büyükbaş Hayvanlardan Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.30. Kuruması İçin Çuvallara Doldurulmuş Tezekler.

Tablo 3.40. Yavuzeli’nde Büyükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve Toplam Süt Üretimi (2019).

HAYVAN TÜRÜ	TOPLAM HAYVAN SAYISI (baş)	SAĞILAN HAYVAN SAYISI (baş)	SÜT ÜRETİMİ (ton)
Sığır (Saf Kültür)	3255	2366	8.857,435
Sığır (Kültür Melezi)	9877	2375	6.279,764
Sığır (Yerli)	847	365	473,193
B. BAŞ TOPLAM	13979	5106	15.610,392

Kaynak: Tük verilerinden.

Küçükbaş Hayvancılık: Özellikle iç bölgelerimizde var olan bozkır meraları ilkbaharda yeşerip yaz başlarında sararmaya başlar. Otların sararmadan önceki dönemde özellikle koyunlar için bu bozkır alanları ot temini için kullanılırken yaz başlarında otların sararmasına bağlı olarak hayvanlar platolara taşınır ve bu yüksek düzlüklerde otlatılır. Keçiler ise daha çok ormanlık ve çalılık alanları beslenme ortamı olarak tercih etmektedirler (Güngördü, 2001:186-187). Yavuzeli’nde toplamda 77.803 küçükbaş hayvandan 39538 tanesi koyun, 38265 tanesi ise keçidir. Sağılan hayvan sayısı olarak 19445 koyun ve 19643 keçi göze çarpar. Süt veriminin koyunlarda merinos türünde en az olduğu görülmektedir. 1.572,123 ton süt koyundan, 2121,487 ton süt ise keçiden elde edilmiştir (Tablo 3.41).

Tablo 3.41. Yavuzeli’nde Küçükbaş Hayvan Sayıları, Sağılan Hayvan Sayıları ve Toplam Süt Üretimi (2019).

HAYVAN TÜRÜ	TOPLAM HAYVAN SAYISI (baş)	SAĞILAN HAYVAN SAYISI (baş)	SÜT ÜRETİMİ (ton)
Koyun (Merinos)	388	138	8,256
Koyun (Yerli ve Diğerleri)	39150	19307	1.563,867
Keçi (Kıl Keçisi ve Diğerleri)	38265	19643	2.121,487
K. BAŞ TOPLAM	77803	39088	3.693,610

Kaynak: TÜİK verilerinden.

Yavuzeli’nde kırkılan hayvanlara bakıldığı zaman hem koyunda hem de keçi de 2015’te kırkılan hayvan sayısı 2016’da düşüş yaşamış ve daha sonraki takip eden yıllarda sürekli bir artış olmuştur. 2019 yılında kırkılan toplam koyun sayısı 39.538 iken, kırkılan keçi sayısı 37.965’tir (Tablo 3.42).

Tablo 3.42. Yavuzeli’nde Kırkılan Hayvan Sayıları (2015-2019).

YILLAR	Koyun (Merinos)	Koyun (Yerli ve diğerleri)	Keçi (Kıl ve diğerleri)
2015	-	27985	32177
2016	-	27040	28080
2017	107	30587	31131
2018	210	33856	33377
2019	388	39150	37965

Kaynak: Tük verilerinden.

Fotoğraf 3.31. Yavuzeli'nde Bulunan Küçükbaş Hayvanlardan Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.32. Yörelî Köyünde Bulunan Ahırdan Bir Görünüm.

Kümes Hayvancılığı: Yavuzeli’nde kümes hayvanları tablosu incelendiği zaman 2019 yılında toplamda 295830 baş kümes hayvanı bulunur. Bu hayvanlar içerisinde en fazla sayıya sahip olan hayvan 295000 sayı ile yumurta tavuğudur. Yine Yavuzeli’nde 550 baş hindi, 170 baş kaz, 110 baş da ördek vardır (Tablo 3.43).

Tablo 3.43. Yavuzeli’nde Yıllara Göre Kümes Hayvancılığı Mevcut Sayıları (2015-2019, baş).

YILLAR	YUMURTA TAVUĞU	HİNDİ	KAZ	ÖRDEK	TOPLAM
2015	15000	725	250	240	16215
2016	15800	825	200	190	17015
2017	74355	600	150	140	75245
2018	268000	560	160	130	268850
2019	295000	550	170	110	295830

Kaynak: Tük verilerinden.

Arıcılık: Ülkemizde zengin iklim ve bitki örtüsünün çeşitli olması; bal, bal mumu, propolis, arı sütü gibi ürünlerin üretildiği arıcılık faaliyetleri için olumlu bir durum oluşturmaktadır (Bulut, 2006:200). 2015 ve 2016 yıllarında 6 olan işletme sayısı 2017 yılında 5'e inmiştir. 2018'de ciddi bir artışla 19'a yükselmiş ancak Yavuzeli'nde 2019 yılı verilerine göre arıcılık yapan işletme sayısı 17'ye düşmüştür (Tablo 3.44).

Tablo 3.44. Yavuzeli'nde Yıllara Göre Arıcılık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı (2019).

YILLAR	İŞLETME SAYISI
2015	6
2016	6
2017	5
2018	19
2019	17

Kaynak: TÜİK verilerinden.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞMEYİ GÜÇLEŞTİREN FAKTÖRLER, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE NÜFUS PROJEKSİYONLARI

4.1. DOĞAL ÇEVREDEN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER

Tarım alanlarından ürünün hasat edilmesinden sonra geriye kalan unsurların yakılmasıyla meydana gelen anız yakılması toprağa, mikroorganizmalara ve bitki örtüsüne ciddi zararlar vermektedir. Resmî kurumlarca yapılan uyarılara rağmen anız yakma olayının devam etmesi erozyona bir nevi davetiye çıkarmaktadır (Güney, 2004:55-56).

Jeomorfolojik olarak doğu-batı yönlü uzanan Karadağ güney kesiminde yine aynı istikamette uzanan bir ovaya sahip olan Yavuzeli’nde, iklimin belirleyici rolü çok fazladır. Akdeniz iklimi ile karasal iklimin geçiş sahasında bulunan Yavuzeli’nde yaz kuraklığı belirgin şekilde göze çarpar. İklimde var olan mevcut yaz kuraklığı ve yağış miktarında yıl içinde meydana gelen dalgalanmalar tarım ürünlerinin üretiminde de dalgalanmalara neden olmaktadır. Mevcut tarım alanlarında sulu tarım alanları genişletilerek ve gübre kullanımı artırılarak tarımsal üretimdeki dalgalanmalar en aza indirilebilir. Karadağ’ın Yavuzeli’ne bakan ve eğim derecesinin fazla olduğu alanlarda erozyon olayına engel olma adına ağaçlandırma faaliyeti yoğunlaştırılmalıdır.

4.2. BEŞERÎ ORTAM ŞARTLARINDAN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER

Yavuzeli’nde en önemli sorunlar göç, eğitim ve sağlık sorunudur. Çok eski bir tarihe sahip olan Yavuzeli’nde mevcut nüfus miktarının az oluşunun nedeni başta Gaziantep olmak üzere ilçe dışına verilen göçlerdir. Tarımsal faaliyetlerin baş rolde olduğu ilçede tarım alanlarından bazılarının miras yoluyla bölünmesi göçün itici faktörünü oluşturur. Buna ilave olarak Gaziantep’in sahip olduğu sanayi tesisleri ise yine Yavuzeli’nden çok sayıda göç olayının bu sahalara doğru olmasına neden olmuştur.

Eğitim seviyesinde cinsiyete göre okur yazar oranında belirgin farklar bulunan Yavuzeli’nde eğitim kademesinin en yüksek olduğu kurum orta öğretimidir. Bünyesinde 3 okul bulunduran lise sayısı bir olan ilçede Yüksek Öğrenim faaliyeti gösteren okul bulunmamaktadır.

Sağlık koşulları açısından bakıldığında zaman ise halen hastanenin bulunmadığı ilçede, yapımı devam eden devlet hastanesine ilaveten sağlık hizmetleri aile ve toplum sağlığı merkezlerinden yürütülmektedir.

Önemli tarihi kalıntılara ev sahipliği yapan yerleşmeleri bünyesinde barındıran Yavuzeli ilçesinde, mevcut tarihi kalıntıların bir kısmı yerleşim alanlarınca işgal edilmiş durumdadır. Özellikle Saraymağara mahallesinde bulunan tarihi değerler yöre insanı tarafından ahır, depo vb. faaliyetler amacıyla kullanılmaktadır. Yerleşmenin en önemli turizm değeri hiç şüphesiz Rumkale'dir ancak diğer mahallelerde bulunan bu kaynakların gerekli çalışmaların artırılmasıyla turizme kazandırılması gerekmektedir.

4.3. EKONOMİK FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN FAKTÖRLER

Tarımsal atıklar sanayi ve yerleşmelerden gelen atıklara göre daha az zararlıdır. Tarım ilaçları, büyük ve küçükbaş hayvan dışkıları, kümes hayvanlarının dışkıları eski dönemlerde tarımsal faaliyetler için kullanılıyordu. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak bu dışkıların kullanımı azalsa bile, her aile bu teknolojik gelişmelerden yararlanmadığı için bu dışkılar bazı alanlarda yoğunlaşmış durumdadır. Kullanılan tarım ilaçları ise giderek etkisini yitirmektedir çünkü bazı böcek türleri bu ilaçlara bağışıklık kazanarak artık ilaçlardan etkilenmez hale gelmektedir (Güney, 2004:49-50). Hiç şüphesiz ekonomik gelişmişlikle refah düzeyi paralellik gösterir. Tarımsal verimi artırmak için mevcut tarım alanlarında sulama ve makine kullanımı halen daha istenilen seviyeye gelememiştir ya da mevcut makine sayıları yerleşmeler arasında belirgin farklılıklar göstermektedir. Hayvancılık faaliyeti olarak otlakların az olması sebebiyle koyun ve büyükbaş hayvan yerine yörenin bitki örtüsü özellikleri de dikkate alınarak kıl keçisi sayısı artırılmalıdır. Mevcut iklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak yörede otlakların az oluşu hayvancılık faaliyetlerindeki türlere etki etmiştir. Mevcut hayvancılık faaliyetlerinden verimi artırmak için ahır hayvancılığına geçiş sağlanmalıdır. Sanayi faaliyeti olarak modern sanayi tesislerinin olmadığı ilçede evsel ve atölye tipi sanayi faaliyetleri yürütülmektedir. Tarım alanlarında yetiştirilen tarım ürünlerine paralel olarak özellikle tarıma dayalı sanayi faaliyetleri geliştirilebilir.

4.4. NÜFUS PROJEKSİYONLARI

Yavuzeli ilçesinin farklı yöntemlerle gelecekte olması muhtemel nüfus tahminleri yapılmış olup bu tahminler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 4.45. Yavuzeli'nin Çeşitli Projeksiyon Yöntemlerine Göre Nüfus Tahminleri.

PROJEKSİYON YÖNTEMİ ⁴		En Küçük Kareler		Bileşik Faiz	Üssel Artış				Ortalama
Yıllar	X	Doğrusal	Logaritmik		(1)	(2)	(3)	(4)	
2020	4	22233	22227	21498	21498	22646	26127	22249	22640
2025	5	22149	22153	21665	21665	24040	31998	23203	23839
2030	6	22066	22079	21832	21833	25520	39189	24199	25245
2035	7	21982	22006	22001	22002	27091	47996	25238	26902
2040	8	21898	21933	22172	22172	28758	58781	26321	28862

Kaynak: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep-2040 İl Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu(www.gaziantep.bel.tr).

Gaziantep 2040 İl Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporunda Yavuzeli'nin nüfus projeksiyonları şu şekilde izah edilmiştir: “*Elde edilen projeksiyon sonuçlarına göre hedef yıl nüfusunun ortalama 28.862 kişi olarak hesaplandığı Yavuzeli ilçesinde, ortalama değer ile ayrıışık Üssel-3 ve doğrusal en küçük kareler hesaplamaları ortalama dışı tutulduğunda ise ortalama değeri 24.271 kişi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum,*

Formüller: ⁴ Web.itu.edu.tr (ET: 18/02/2021) ve (Arınç, 2001. s.282).

Üssel Yöntem: $P_t = P_0 \cdot e^{rt}$

Pt: Projekte nüfus, P₀: İlk Nüfus, t: Zaman, r: Yıllık ortalama nüfus artış hızı

En Küçük Kareler Yöntemi: $a = eY/n$ $b = axy - ex^2$ $y = a + bx + c^2$

eY: Nüfus devreleri toplam nüfusu, n:sıralama dizisi, exy:nüfus ile ortanca sıralama dizisi ile nüfus çarpımı, ex²:ortalama sıralama dizisinin karesi, c²:ortanca sıralama dizisinin pozitif kısmı

Bileşik Faiz Yöntemi: $P_t = P_0(1+r)^n$ P₀: Son nüfus, r: Yıllık ortalama nüfus artışı, Pt: Projekte nüfus

Aritmetik Yöntem: $P_t = P_0 + P_n$ Formülü kullanılarak, $b = (P_t - P_0) / n$

Pt: Projeksiyon yılı nüfusu, P₀: Projeksiyon yılı nüfusu, n: Nüfus aralığı, b: Aritmetik nüfus artış oranı, Pt1: Son sayım yılı nüfusu

Ortalama: Bu dört formülün aritmetik ortalaması alınmıştır.

Art. Ort= Projeksiyon nüfusları toplamı/ Projeksiyon sayısı

olağan akışta ilçe nüfusunda değişimin sınırlı düzeyde kalacağı anlamına gelmektedir. Plan dönemi içinde yapılacak yatırımların nüfus gelişimine olası olumlu etkisi dikkate alınarak ve planlamada esneklik sağlamak amacıyla Yavuzeli ilçesinin 2040 yılı nüfusu 30.000 kişi olarak kabul edilmiştir” (Gaziantep-2040 İl Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu:79).

SWOT ANALİZİ

Yavuzeli İlçesinin Güçlü Yönleri: Geniş bir ovaya sahip olan Yavuzeli, kuzeyinde yer alan Karadağ ve Güneydoğu Toroslar sayesinde Doğu Anadolu’dan gelen soğuk hava kütlelerinden korunmaktadır. Ova üzerinde yer alan Merzimen Çayı ve ovanın hemen doğusunda bulunan Fırat Nehri ve Birecik baraj gölü, bu tarım alanlarının sulanması için önemli bir potansiyele sahiptir. Makineli tarıma uygun alanların bulunması ilçe için önemli bir değerdir. Ayrıca iklim çeşitliliği de yetiştirilen tarım ürünlerinde çeşitliliği sağlamıştır. Rumkale gibi köklü bir tarihe sahip yerleşmeyi, buna ilave olarak köylerde yer alan bazı tarihi kalıntıları ile köklü bir tarihe tanıklık etmesinin turizm değeri olarak ciddi bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Yavuzeli İlçesinin Zayıf Yönleri: Tarım fonksiyonunun öncelikli olduğu ilçede hiç şüphesiz en önemli problem kuraklıktır. Sahada görülen şiddetli yaz kuraklığı aslında bölgenin de içinde bulunduğu sorunlardan biridir. Geniş düzlüklere sahip olmasına rağmen çiftçinin bilinçlendirilmesi için çalışmalar artırılmalı ve verimlilik yükseltilmelidir. Yine yer şekillerinin makine kullanımına uygun olduğu sahalarda mevcut makine sayısı artırılmalıdır. İlçe’nin doğu-batı yönlü ulaşım yollarına sapa kalması ise ilçede ulaşımın gelişmesini engellemiştir. Eski dönemlerde önemli ulaşım yolları güzergahında olan Yavuzeli son dönemlerde ana ulaşım alanlarına sapa komumdadır. Çünkü Akdeniz Bölgesini Güneydoğu Anadolu’ya bağlayan otoyol, ilçenin güneyinde bulunan Nizip ilçesinden geçmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sahasına ait fiziki, beşerî ve ekonomik özelliklerin bir arada değerlendirildiği bu çalışmada mevcut coğrafi faktörler özellikle haritalar ve tablolar eşliğinde değerlendirilmiştir. Bahsi geçen unsurlardan özellikle fiziki faktörlerin, ilçenin sahip olduğu diğer coğrafi özelliklerde etkisinin ön plana çıktığı görülmektedir. İlçede en önemli fonksiyon olan tarımsal faaliyetler her ne kadar son dönemlerde destekleme faaliyetlerinin artışıyla giderek azalma gösterse de halen daha istenilen seviyeye ulaşamayıp bu fiziki koşulların etkisi altında devam etmektedir. Bu etkinin azaltılması adına yörede modern tarım yöntemleri desteklenmeli, sulama, gübreleme vb. faaliyetler yoğunlaştırılmalıdır. Bu faaliyetler sonucunda birim alanda alınan verim artırılabilir. Ayrıca yerleşmede tarım ve hayvancılık ile uğraşan nüfusun bu alandaki eğitimi artırılmalı ve var olan eğitim faaliyetleri daha da desteklenmelidir. Fiziki, beşerî ve ekonomik faktörlerin etkisi sadece tarımsal faaliyetlerde değil, hizmet sektöründe de etkisini göstermektedir. Özellikle ulaşım yollarına sapa kalan ilçenin, Rumkale gibi önemli bir turizm değerine yakın yerde konumlanmış olması, ilçenin turizm değerini artırmaktadır. Bu alanda özellikle son dönemlerde yapılan restorasyon çalışmaları ve cam teras gibi önemli faaliyetler, turizm ışığında sadece Yavuzeli ilçesi için değil Halfeti ilçesi için de önemli ekonomik katkı oluşturacaktır. Nitekim mevcut alanda özellikle turizm amaçlı yürütülen tekne turları her iki ilçeden de sağlanmaktadır ancak halen daha mevcut turizm değerinin yakınlarında konaklama olanaklarının kısıtlı ve yetersiz oluşu olumsuz etki olarak ortaya çıkmaktadır. Konaklama tesislerinde artış ve çeşitliliğin sağlanması sonucunda, Rumkale'nin hem turist sayısında hem de turizm gelirlerinde artış sağlanabilir. Bunlara ilave olarak hem yerel hem de ulusal kanallarda ve eğer mümkünse uluslararası kanallarda Rumkale'nin tanıtımı yapılmalı ve var olan tanıtımlar artırılmalıdır. Ayrıca Gaziantep il merkezinden bu tarihi alan ile ilgili düzenlenen mevcut okul gezilerinin sayısı artırılmalı, bu faaliyet Gaziantep ili ile sınırlı kalmamalı, komşu illere ve mümkünse bölge geneline yayılmalıdır.

İlçenin mevcut verilerinin haritalandırılması üzerine eksiklikler tespit edilmiş olup bu çalışma ile var olan özellikler haritalandırmaya çalışılmıştır. Özellikle doğal faktörlerin fazlasıyla etkisinde kalan ilçede hem sahanın daha iyi tanınması hem de yapılacak olan çalışmaların coğrafyanın dağılışı ışığında bu haritalarla

detaylandırılması adına önem arz edeceği ümit edilmektedir.

İlçenin sahip olduğu köklü tarihi özelliklerine yönelik olarak yapılan çalışmalara, bu çalışma ile de katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Çok eski yerleşme tarihine sahip olan ilçede Antik dönemden günümüze kadar varlığını kısmen veya tamamen sürdürebilmiş değerler turizme kazandırılmış alanlara ilave edilebilir. Örneğin Saraymağara köyünde yer alan mağara yerleşmeleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olup mevcut mağaralardan bazıları köy halkı tarafından ahır olarak kullanılmaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği adına bu ve bunun gibi alanlar koruma altına alınabilir. Özellikle Rumkale'yi ziyaret amacıyla ilçeye gelen ziyaretçiler için "Yavuzeli Kültür Yolu" oluşturulup yok olma tehlikesi yaşayan somut unsurlar hem gün yüzüne çıkarılıp hem de korunmuş olabilir.

Eskiden önemli ulaşım yolları kavşağında bulunan Yavuzeli ilçesi mevcut özelliğini koruyamamıştır. Bu durum üzerinde önemli ticari yolların değişmesi baş etken olmuştur. Nitekim Gaziantep-Şanlıurfa ticaret güzergahı bu ilçenin güneyinden geçmektedir. Bu sebeple de ilçe eski önemini kaybetmiştir. İlçede yürütülen ekonomik faaliyetlerin artırılması, çeşitlenmesi ve mevcut tesislerin modernize edilmesi sonucunda üretim artış gösterecektir. Yine tarımsal hammaddeyi kullanan sanayi dallarının ilçede gelişmesi sonucunda mevcut ticari kapasitenin üzerine çıkabileceği tahmin edilmektedir.

Nüfusun Gaziantep'in diğer ilçelerine oranla daha az oluşu ve halen daha nüfusun iş kollarına dağılımında birincil ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranının fazla oluşu nedeniyle çevre kirliliği tehlike oluşturacak boyutlara ulaşmamıştır. Sanayi faaliyetlerinde ise daha çok atölye tipi sanayi kollarının yoğunlaşması da bu durum üzerinde etkilidir. Ancak tarım alanlarında kullanılan suni gübre tarımın sürdürülebilirliği adına ilerleyen süreçte risk oluşturabilir. Bu gübreler içerisindeki kimyasal unsurlar, suni gübre kullanımının artışıyla su ve toprak kirliliği oluşturabilir. İlçede hayvancılık faaliyetlerinde ahır hayvancılığında artış sağlanabilirse özellikle büyükbaş hayvanlardan elde edilen doğal gübre kullanımı sonucu suni gübreye bağımlılık ve ileride artış göstereceği tahmin edilen suni gübre kaynaklı toprak ve su kirliliğinin önüne geçilmiş olacaktır.

Sermaye ve hammadde yetersizliği gibi sebeplerle, ilçede büyük ölçekli sanayi

kuruluşları gelişme imkânı elde edememiştir. İlçedeki var olan küçük ölçekli sanayi faaliyetleri ancak ilçenin ihtiyaçlarını karşılamakta ve ilçe ekonomisine çok fazla katkı sağlayamamaktadır. Halen daha hastanenin ve yüksek okulun bulunmadığı ilçede sağlık ve eğitim olanakları kısıtlı kalmıştır. Bu sayılan sebepler ise itici faktör olarak göçe sebep olmaktadır. Gasmek ve Halk eğitim merkezlerinin ilçede çeşitli dallarda eğitim faaliyetlerini desteklediği tespit edilmiştir. Özellikle çobanlık, el sanatları, sepet örücülüğü gibi yörenin geleneksel yapısını koruyan ve ihtiyaçlarına cevap verecek kurs dallarının tercih edilmesi ilçe adına olumlu etki yapan sebepler olarak sıralanabilir. Bu ve bunun gibi kurs türlerinin yoğunlaştırılması ve teşvik edilmesi ilçede eğitim seviyesinin yükselmesine katkı sağlayacaktır. Eğitim, sağlık ve sanayi alanındaki gelişmeler neticesinde ilçe dışına gerçekleşen göçlerde azalma yaşanacağı tahmin edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arıncı, K. (2001). *Tatvan Şehri, Kuruluşu, Gelişimi ve Fonksiyonları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları No:9.
- Arıncı, K. (2011). *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi.
- Atalay, İ. (2004). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ. (2011). "Türkiye'de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerindeki Etkileri." *Dokuz Eylül Üniversitesi Dergisi*, 91-92.
- Avcı, S. (2020). "Hâkim Rüzgâr Yönünün Belirlenmesi İçin Bir Yazılım Önerisi:PrevailingWindRUB 1.0". *Coğrafya Dergisi*, (41), 209-219.
- Blömer, M., ve Engelbert, W. (2011). *Toros ve Fırat Arasındaki Tanrılar Ülkesi Komagene*, Çeviri: N.Naycı, Z.T.Yüncü, S.K.Coutignies, P.Aykaç, Ö.Özçakır, Ö.Güney. (B. Avunç, Dü.) İstanbul: Homer Kitapevi.
- Boyraz, Z., ve Bostancı, M. (2015). "Birecik Barajı Sonrası Yer Değiştiren Eski Halfeti'nin(Şanlıurfa) Turizm Potansiyeli." *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken / Journal Of World Of Turks*, 7(3), 53-77.
- Bulut, İ. (2006). *Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları(Ziraat Coğrafyası)*. Ankara: Atatürk Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi, Gündüz Eğitim ve Yay. Tur-San-Tic.Ltd.Şti.
- Çakmak, Ö. (2008). "Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi" *Dicle Üniv. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41.
- Darkot, B. (1967). "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri." *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Dergisi*, 8(17), 3-8.
- Doğan, M. (2011). "Türkiye'de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genle Bir Bakış". *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 294-295.
- Doğanay, H. (1995). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Bölümü.

- Doğanay, H. (2011). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Erzurum: Atatürk Üniv. KKEF Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı. Pegem Akademi Yayınları.
- Dönmez, R. (2018). *Kırıkhan (Hatay) İlçesi'nin Fiziki Coğrafyası*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Erdoğan, R. (2011). *Nizip İlçesi'nin Coğrafyası*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Erinç, S. (1965). *Yağış Müessiriyeti Üzerine Bir Deneme ve Yeni Bir İndis*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:41, İstanbul.
- Eroğlu, C., Babuçoğlu, M., ve Köçer, M. (2012). *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*. Ankara: ORSAM.
- Erol, O. (2011). *Genel Klimatoloji*. 9. baskı, İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Gül, M. (2002). *Mısır Memluklarının Hudur Kalesi Rumkale ve Anadoluda Memluk İzleri*. Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enst., 12(2), 359-366.
- Günel, N. (2013). "Türkiye'de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri." *ACA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, (1), 1-22.
- Güney, E. (2004). *Çevre Sorunları Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2001). *Eğitim Fakülteleri İçin Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürsoy, C. R. (1957). "Türkiye'nin Coğrafi Taksimatında Yapılması Gereken Bazı Tahsisler." *Ankara Üniversitesi DTCTF Dergisi*, 15 (1-3), 235-237.
- Güven, Ş. (2012). "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Toprak Araştırmaları, "Kültürümüzde Toprak". (E. G. Naskali, ve H. O. Altun, Dü) *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*(102-103), 102-103.
- Hoşgören, M. (2004). *Hidroğrafya'nın Ana Çizgileri I, Yeraltısuları Kaynaklar Akarsular* 5. Baskı. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Kalelioğlu, E. (1960). "Türkiye'de Antep Fıstığı." *Ülkeler Coğrafyası Semineri*, 225-226.

- Kalelioğlu, E. (1968a). "Gaziantep Platosu ve Çevresinin İklimi." *Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi DTCTF*, (1), 288-289.
- Kalelioğlu, E. (1968b). "Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası." *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 143.
- Karadeniz, H. (1998). *XVI. Yüzyılda Rumkale, Belleten Dört Ayda Bir Çıkar* (Cilt LXII). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Basımevi.
- Karakaş Özür, N. (2016). "Sakin Şehir/Citta Slow Hareketi ve Yerleşme Coğrafyası." *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 151-157.
- Karaoğlu, M. (2018). "Ziraat ve Meteoroloji veya Ziraîmeteoroloji" *Journal of Agriculture*, 1 (1), 49-54.
- Kasarcı, R. (1996). "Türkiye'de Nüfus Gelişimi." *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 264-266.
- Koçman, A. (1997). "Türkiye'de Nüfus, Yerleşim ve Doğal Kasynaklar". *Türk Coğrafya Dergisi*, (32), 1-10.
- Köy Envanter Etüdlerine Göre Gaziantep:27, (1967), Köy İşleri Bakanlığı Yayınları: 64, Konya Yıldız Basımevi.
- Mater, B. (2004). *Toprak Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Özçağlar, A. (1996). "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler" *D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*(12), 7-24.
- Özçağlar, A. (2003). "Türkiye'de Yapılan Bölge Ayrımları Ve Bölge Planlama Üzerindeki Etkileri." *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1 (1), 3-18.
- Özçağlar, A. (2005). "Türkiye'de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi." *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (1), 9.
- Özçağlar, A., ve Kasarcı, R. (2015). *Türkiye'de Hanehalkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hane Halkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı*. Ankara: Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi.
- Özçörekçi, H. (2017). "Anadolu'da Küçük Şehir Araştırmaları". Ankara Üniv. *DTCTF Fakültesi Dergisi* 3(1), 73.

- Özey, R. (2010). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Özgür, E. M. (ty). "Nüfus Artışı ve Değişimi, Population Growth and Change". Cog 132, Ankara Üniv, DTCF Fak. Coğrafya Bölümü Lisans Programı Nüfus Coğrafyası Ders 3, 13, <https://acikders.ankara.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).
- Özgür, E. M. (1993). "İl ve İlçe Merkezlerinin Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması". Ankara Üniv. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (5), 53-71.
- Özgür, E. M. (2003). "XXI. Yüzyılın Başında Türkiye Nüfusu". *Ankara Üniv. DTCF Coğrafya Bölümü Coğrafi Bilimler Dergisi* 1(1), 43-53.
- Sandal, E. K., ve Gürbüz, M. (2003). "Mersin Şehrinin Mekansal Gelişimi ve Çevresindeki Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı". *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1 (1), 117-130.
- Sezen, T. (2017). *Osmanlı Yer Adları*. Ankara: TC. Başbakanlık Arşivi Genel Müd. Yay. no:26 Sistem Ofset.
- Solmaz, M., ve Yetkin, H. (1947). *Gaziantep Çevre İncelemesi, (Coğrafya-Ekonomi-Turizm-Eski Kültür-Ünlü Kişiler-Mahalli İdareler)*. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları.
- Soylu, H. (2011). *Kişi'nin Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Bilimsel Araştırma Proje No: 2009/344. Aktif Yayıncılık.
- Tanoğlu, A. (1969). *Beşeri Coğrafya Nüfus ve Yerleşme* (Cilt 1). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları no: 1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı No:45 Taş Matbaası.
- Tümertekin, E. (1978). *Beşeri Coğrafya'ya Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No:2464, Coğrafya Enst. Yay. No:100.
- Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2005). *Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Türkkan, A. (2011). *Yavuzeli-Araban(Gaziantep) Dolayının Stratigrafisi ve Fırat Formasyonu Resifal Kireçtaşlarının Doğal Yaol Malzemesi Olarak Kullanılması*.

(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üni. Fen Bilimleri Enst. Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı.

Yelken, H. (2017). *Fırat'ın İncisi Rumkale*. Ankara: (Dumat Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş b.). (H. İ. Yakar, Dü.) Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları-8.

Yılmaz, A. (1996). *XVI. Yüzyılda Birecik Sancağı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı.

Yumuşak, İ. G. (2014). "Beşeri Sermayenin İktisadi Önemi ve Türkiye'nin Beşeri Sermaye Potansiyeli". *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi*, 6, 4-48.

Yüceşahin, M. (1996). "Türkiye'de İllere Göre Cinsiyet Oranları". Ankara Üniversitesi DTCF Coğrafya Bölümü (tucam.ankara.edu.tr-ET:10-02-2021), 267.

Yüceşahin, M. M., ve Özgür, E. M. (2006). "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü." *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35.

İNTERNET KAYNAKLARI VE RAPORLAR

<https://earthexplorer.usgs.gov/> (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

<https://tad.tarim.gov.tr/TadPortal> (Erişim Tarihi: 25.02.2021)

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/jeoloji-haritalari> (Erişim Tarihi: 20.01.2021)

<https://www.harita.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)

<http://yerbilimleri.mta.gov.tr/anasayfa.aspx> (Erişim Tarihi: 25.01.2021)

<http://www.yavuzeli.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.01.2021)

<https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

<https://tad.tarim.gov.tr/TadPortal/> (Erişim Tarihi: 20.12.2020)

<https://www.koeri.boun.edu.tr/scripts/Ist0.asp> (Erişim Tarihi: 15.04.2021)

<https://acikders.ankara.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

<https://www.atlasbig.com/> (Erişim Tarihi: 19.01.2021)

<http://www.mku.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 04.01.2020)

<http://www.sehirhafizasi.sakarya.edu.tr> (Erişim Tarihi: 04.01.2020)

<https://www.itu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 04.01.2020)

<https://www.gaziantep.bel.tr/tr> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

<https://tr.climate-data.org/> (Erişim Tarihi: 31.01.2021)

<https://www.tubives.com/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

<https://www.bizimbitkiler.org.tr/v2/hiyerarsi.php?c=Consolida>(E.Tarihi: 10.03.2021)

<https://www.mgm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

<https://www.openstreetmap.org/#map=6/39.028/39.089> (Erişim Tarihi: 03.01.2021)

<http://www.yavuzeli.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.01.2021)

<https://yonetim.kultur.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.01.2021)

<https://korumakurullari.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.01.2021)

Gaziantep İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü <http://gaziantep.ktb.gov.tr/>(E.T: 23.02.2021)

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Gaziantep 2040 Yılı il Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu (Erişim Tarihi: 14.02.2021)

Gaziantep İl Çevre Durum Raporu (Erişim Tarihi: 10.03.2021)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Harun DİLEK
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurum	
İletişim	
E- Posta Adresi	
Tarih	31.01.2022